

Fundusze
Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

STOWARZYSZENIE
LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA
SĄSIEDZI WOKÓŁ SZLAKU PIASTOWSKIEGO

Mogilno, luty 2026 r.

Spis treści

Rozdział 1. Charakterystyka partnerstwa lokalnego	6
1. Nazwa LGD i forma prawna	6
2. Opis procesu tworzenia partnerstwa i doświadczenie we wdrażaniu podejścia RLKS / LEADER	6
3. Opis struktury LGD	10
4. Informacja o składzie organu decyzyjnego	12
5. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym	13
6. Mechanizmy w zakresie zarządzania	14
7. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD	14
8. Udział lokalnych podmiotów i zaangażowanie społeczne w przygotowanie LSR	15
Rozdział II. Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR	18
1. Opis obszaru objętego LSR	18
2. Mapa obszaru objętego LSR z zaznaczeniem granic poszczególnych gmin, wykazująca spójność przestrzenną obszaru objętego LSR.	18
3. Ludność obszaru objętego LSR	19
4. Spójność obszaru objętego LSR	20
Rozdział III. Partycypacyjny charakter LSR	22
1. Wstęp	22
2. Partycypacyjne metody wykorzystane przy tworzeniu LSR	22
3. Wykorzystanie wyników ewaluacji końcowej LSR na lata 2014 - 2020	23
4. Badania ankietowe	27
4.1. Badanie ankietowe pn. Ankieta wspierająca opracowanie Lokalnej Strategii Rozwoju	27
4.2. Badanie ankietowe pn. Wybór zakresu projektów dofinansowanych w ramach programu FEoKP 2021-2027	30
4.3. Badanie ankietowe pn. Ankieta badająca zapotrzebowanie na środki na wsparcie przedsiębiorczości	30
4.4. Badanie ankietowe pn. Ankieta dotycząca komunikacji LGD z lokalną społecznością	31
4.5. Badanie ankietowe pn. Konsultacje celów i przedsięwzięć nowej Lokalnej Strategii Rozwoju	32
5. Konsultacje społeczne	32
5.1. Spotkania konsultacyjne grupowe	32
5.2. Konsultacje indywidualne – punkt konsultacyjny	34
6. Dlaczego partycypacyjny charakter LSR jest tak istotny?	34
7. Angażowanie społeczności lokalnej w proces realizacji strategii	35
8. Analiza przyjęcia / odrzucenia wniosków z konsultacji	36
Rozdział IV. Analiza potrzeb i potencjału LSR	40
1. Analiza potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru LSR	40
1.1. Demografia	40
1.2. Gospodarka i rynek pracy	45
1.3. Pomoc społeczna	50

1.4.	Aktywność społeczeństwa	51
1.5.	Opieka żłobkowa, wychowanie przedszkolne, edukacja podstawowa i ponadpodstawowa.....	52
1.6.	Niepełnosprawność	55
1.7.	Dostęp do kultury	55
1.8.	Infrastruktura rekreacyjna i turystyczna.....	55
2.	Grupy docelowe istotne z punktu widzenia realizacji LSR	56
2.1.	Dzieci i młodzież	56
2.2.	Seniorzy	57
2.3.	Osoby z niepełnosprawnością	58
2.4.	Osoby bezrobotne, poszukujące zatrudnienia.....	59
2.5.	Kobiety	59
2.6.	NGO, KGW, OSP	59
3.	Analiza możliwości wsparcia inicjatyw lokalnych i ponadlokalnych.....	60
4.	Animacja, komunikacja i informacja na rzecz grup w niekorzystnej sytuacji	60
5.	Dostępność.....	61
6.	Innowacyjność w kontekście lokalnym	66
Rozdział V. Spójność, komplementarność i synergia		68
1.	Opis zgodności i komplementarności LSR z innymi dokumentami planistycznymi.....	68
1.1.	Zgodność z Planem Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027	68
1.2.	Zgodność LSR z programem regionalnym Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027	71
1.3.	Zgodność LSR ze Strategią rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategią Przyspieszenia 2030+	73
1.4.	Zgodność LSR ze Strategią Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2030... ..	77
1.5.	Zgodność LSR z Długookresową Strategią Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności ..	77
2.	Komplementarność i synergia przedsięwzięć LSR	78
3.	Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów, branż.	80
4.	Wartość dodana podejścia LEADER.....	80
Rozdział VI. Cele i wskaźniki		84
1.	Specyfikacja i opis celów, przypisanych im przedsięwzięć oraz uzasadnienie ich sformułowania w oparciu o konsultacje i powiązanie ich z analizą potrzeb i potencjału.....	84
2.	Przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania	84
3.	Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS, a także wskazanie sposobu ich realizacji wraz z uzasadnieniem	85
4.	Przypisanie wskaźników do celów i przedsięwzięć w kontekście ich adekwatności do celów i przedsięwzięć oraz zgodności ze wskaźnikami dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR	97
Rozdział VII. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru		98
1.	Charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD	98
1.1.	Przyjęte rozwiązania formalno-instytucjonalne	98
1.2.	Kluczowe cele i założenia procedur	98

1.3. Sposób tworzenia procedur.....	99
2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru.....	100
3. Powiązanie kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami.....	100
4. Innowacyjność w kryteriach wyboru	101
5. Realizacja projektów grantowych	102
Rozdział VIII. Plan działania.....	105
1. Zwięzła charakterystyka przyjętego harmonogramu osiągnięcia poszczególnych celów i wskaźników.....	105
2. Wyszczególnienie kamieni milowych realizacji LSR.....	105
Rozdział IX. Plan finansowy LSR.....	106
1. Opis źródeł finansowania LSR - Fundusze EFSI, stanowiące bezpośrednie źródło finansowania LSR	106
2. Opis powiązań źródeł finansowania z celami LSR.....	107
Rozdział X. Monitoring i ewaluacja.....	108
1. Ogólna charakterystyka monitoringu i ewaluacji	108
2. Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu.....	108
3. Sposób wykorzystania wyników z ewaluacji i analizy danych monitoringowych	113
Wykaz wykorzystanej literatury.....	114
Dokumenty, opracowania, strategie.....	114
Źródła internetowe.....	114
Załącznik nr 1. Cele i przedsięwzięcia.....	116
Załącznik nr 2. Plan działania.....	117
Załącznik nr 3. Budżet LSR.....	121
Załącznik nr 4. Plan wykorzystania budżetu LSR.....	122

*Lokalną Strategię Rozwoju opracował zespół w składzie:
Olga Pawłowska, Nina Wojtaszewska – Nowak, Marta Łapka*

Rozdział 1. Charakterystyka partnerstwa lokalnego

1. Nazwa LGD i forma prawna

Nazwa LGD: Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego

Forma prawna: stowarzyszenie

2. Opis procesu tworzenia partnerstwa i doświadczenie we wdrażaniu podejścia RLKS / LEADER

Proces budowy partnerstwa rozpoczął się na początku 2006 roku, kiedy przedstawiciele gmin oraz podmiotów z sektora gospodarczego i społecznego podjęli decyzję o nawiązaniu współpracy i powołaniu LGD w formie fundacji. Współpraca podmiotów wynikała ze wspólnego położenia członków partnerstwa na trasie Szlaku Piastowskiego. Stąd też wzięta się nazwa Lokalnej Grupy Działania.

11 maja 2006 roku, dzięki 8 fundatorom, utworzona została Fundacja „Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego”. W KRS Fundacja została zarejestrowana 23 sierpnia 2006 roku. Na potrzeby perspektywy finansowej 2014-2020 w dniu 12 lutego 2015 roku, 25 członków założycieli podjęło uchwałę o powołaniu Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego. Stowarzyszenie zostało zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym w dniu 4 sierpnia 2015 roku. Zarówno Fundacja, jak i Stowarzyszenie, opierają się na zaangażowaniu i współpracy partnerów lokalnych, w których upatrywać można szans rozwoju obszaru LGD. Stowarzyszenie przejęło i rozwija doświadczenia Fundacji „Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego” jako Lokalnej Grupy Działania w celu kontynuacji działań i celów związanych z wdrażaniem Podejścia Leader.

W początkowej fazie działalności LGD Fundacja skupiła się na zespoleniu i aktywizacji partnerów oraz promowaniu idei partnerstwa lokalnego na obszarze działania. Służyło temu między innymi wspólne wypracowanie Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich dla obszaru LGD. W dniu 12 kwietnia 2007 roku zawarta została pomiędzy Fundacją Programów Pomocy dla Rolnictwa (FAPA) a Fundacją „Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego” umowa na realizację strategii w ramach pilotażowego Programu Leader +. Na realizację projektu Fundacja otrzymała łącznie 651 475,00 zł. W dniu 3 lipca 2009 roku Fundacja podpisała z Samorządem Województwa Kujawsko – Pomorskiego umowę o warunkach i sposobie realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju 2007-2013. W dniu 4 listopada 2009 roku nastąpiło podpisanie umowy przyznania pomocy w ramach działania *Funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja* objętego PROW 2007-2013. Kolejna umowa na działanie Funkcjonowanie LGD została podpisana 23 lutego 2010 roku. Ostatnia umowa w tym zakresie została podpisana 8 lipca 2011 roku.

W ramach działania „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” w latach 2010-2014 LGD ogłosiła 18 naborów wniosków na łączną kwotę 10 358 022,49 zł. Do biura LGD podczas naborów wpłynęło 218 wniosków, z czego 145 zostało wybranych do dofinansowania. Kwota wyboru wniosków łącznie wyniosła 9 393 332,49 zł.

Ponadto Fundacja Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego w okresie 2007-2013 pozyskała dodatkowe środki na realizację następujących przedsięwzięć:

- Projekt pt. Promocja produktu lokalnego – Szlaku Piastowskiego – jako czynnik wzrostu konkurencyjności regionu i przedsiębiorstw na obszarze LGD Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego, współfinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Osi priorytetowej 5. Wzmacnianie konkurencyjności przedsiębiorstw, działania 5.5. Promocja i rozwój markowych produktów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2007-2013 – wartość projektu: 19 999,95 zł;
- Projekt pt. Tacy Sami w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, 7. Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji – wartość projektu: 49 255 zł.
- Projekt pt. Z internetem łatwiej, współfinansowany ze środków Gminy Mogilno – wartość projektu: 1 620 zł
- Projekt pt. Szlakiem Wojów Piastowskich, współfinansowany ze środków Powiatu Mogileńskiego – wartość projektu: 1 250 zł. Projekt Laureatem VII edycji konkursu o nagrodę Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego na najlepsze inicjatywy społeczne realizowane przez organizacje pozarządowe pn. „Rodzynki z pozarządówki”.

- Projekt pt. Geocaching łączy pokolenia, współfinansowany ze środków Województwa Kujawsko – Pomorskiego, wartość projektu: 3 640 zł.
- Projekt pt. Odkrywamy tajemnice lasu – biwak dla zuchów i harcerzy z Gminy Dąbrowa, współfinansowany ze środków Gminy Dąbrowa – wartość projektu: 2 500 zł.
- Projekt pt. Poznajemy Powiat Mogileński, współfinansowany ze środków Powiatu Mogileńskiego – wartość projektu: 922,50 zł.
- Projekt pt. „Zorganizowanie wyjazdu na spotkanie pt. Zasady funkcjonowania Inkubatora Przedsiębiorczości” – projekt współfinansowany ze środków Powiatu Mogileńskiego – wartość projektu 1600 zł.

W związku z wymogami, jakie przyniosła ze sobą perspektywa unijna na lata 2014-2020, w miejsce dotychczas funkcjonującej jako lokalnej grupy działania fundacji, powołane do życia zostało stowarzyszenie. Doświadczenia we wdrażaniu LSR z perspektywy unijnej na lata 2007-2013 zostały przeniesione z Fundacji „Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego” do Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego poprzez zachowanie ciągłości zatrudnienia pracowników Biura LGD oraz członkostwo wielu tych samych osób zarówno w Fundacji, jak i w Stowarzyszeniu.

Wdrażanie podejścia Leader kontynuowane było przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego w perspektywie finansowej na lata 2014-2020 za pomocą instrumentu Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS). 19 maja 2016 roku Stowarzyszenie podpisało z Województwem Kujawsko-Pomorskim z siedzibą w Toruniu, reprezentowanym przez Zarząd Województwa, umowę o warunkach i sposobie realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2014-2020. W dniu 6 lipca 2016 r. nastąpiło natomiast podpisanie umowy o przyznaniu pomocy w ramach poddziałania *Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji* w ramach działania *Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER*.

W okresie programowania 2014-2020 Stowarzyszenie w ramach poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020, realizuje operacje w zakresie:

a) rozwoju przedsiębiorczości do 2023r, poprzez przedsięwzięcia:

- Podejmowanie działalności gospodarczej, w tym podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje,
- Rozwój działalności gospodarczej, w tym podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje,

b) poprawy atrakcyjności obszaru LGD do 2023r., poprzez przedsięwzięcia:

- Budowę lub przebudowę ogólnodostępnych obiektów infrastruktury: turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej,
- Zachowanie dziedzictwa lokalnego,

c) rozwoju kapitału społecznego na obszarze LGD do 2023r., poprzez przedsięwzięcia:

- Rozwój kapitału społecznego oraz podnoszenie wiedzy mieszkańców.

W ramach wdrażania PROW 2014-2020, w terminie do 31.05.2023r., ogłoszono razem 23 nabory wniosków. Do biura LGD wpłynęło łącznie 96 wniosków, które zostały poddane weryfikacji. Wartość przyznanych dotacji sięgnęła blisko 8 300 000,00 zł.

Dodatkowo LGD w swoim budżecie na lata 2014-2020 posiadała środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w wysokości 4 924 632,08 zł. Do 31.05.2023r., Stowarzyszenie ogłosiło 2 nabory wniosków z zakresu *Działania infrastrukturalne przyczyniające się do rewitalizacji społeczno-gospodarczej*. W odpowiedzi na ogłoszone nabory wpłynęło 5 wniosków. Wszystkie projekty w tym zakresie, które otrzymały dofinansowanie, zostały zrealizowane, a środki skonsumowane.

Począwszy od roku 2018, Stowarzyszenie z sukcesem realizuje projekt pn. "Wdrażanie Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego". Do 31.05.2023 r. LGD ogłosiła łącznie 9 naborów wniosków w ramach tego projektu, w zakresie

przedsięwzięcia *Działania na rzecz osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym*. W odpowiedzi na ogłoszone konkursy do biura wpłynęły 34 wnioski. Grupą docelową są osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz otoczenie osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Głównym celem projektu jest poprawa sytuacji społeczno-zawodowej mieszkańców terenu objętego działaniem Stowarzyszenia. W oparciu o dane zebrane podczas tworzenia strategii (w tym analizy SWOT), na etapie tworzenia projektu, określone zostały główne problemy, z jakimi borykają się mieszkańcy obszaru: utrudniony dostęp do rynku pracy, niskie kwalifikacje, ubóstwo czy deficyt kompetencji społecznych. Projekt ma pomóc rozwiązać ich problemy i wrócić na właściwą ścieżkę. Realizacja projektu zakończy się 30.06.2023. Wartość całkowita projektu to ponad 2 100 000 zł, Stowarzyszenie otrzymało na jego realizację 1 998 653,20 zł z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020 (RPO WK-P 2014-2020).

26 lutego 2018 r. LGD Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego podpisało umowę partnerską dotyczącą projektu współpracy czterech partnerów z terenu województw kujawsko-pomorskiego oraz wielkopolskiego: Lokalna Grupa Działania Pałuki – Wspólna Sprawa ze Żnina, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Czarnoziem na Soli z Kruszwicy, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego z Mogilna oraz Stowarzyszenie „Dolina Wełny” z Wągrowca. Umowa o przyznanie pomocy została podpisana 13 czerwca 2019 r. Celem projektu współpracy pn. „Sąsiedzi wokół Pałuk i Kujaw” było wzmocnienie kapitału społecznego opartego o działania promocyjne z wykorzystaniem lokalnych zasobów poprzez promocję zasobów z terenu LGD będących stronami projektu z wykorzystaniem nowoutworzonego portalu internetowego oraz organizację wydarzeń promocyjnych i utworzenie nowoczesnego portalu internetowego czterech obszarów LGD na terenie województw wielkopolskiego i kujawsko-pomorskiego. Budżet projektu wyniósł 255 570,00 zł.

3 kwietnia 2023 r. Stowarzyszenie podpisało umowę na realizację projektu pn. „Akcja aktywizacja!”, dofinansowanego kwotą 425 000 zł ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, także pochodzących z RPO WK-P 2014-2020. Celem projektu, realizowanego od kwietnia do października 2023 r. jest aktywizacja i animacja 120 mieszkańców obszaru LGD poprzez zwiększenie dostępu do szeroko rozumianej kultury i różnych form aktywności. Grupa docelowa projektu to wszyscy mieszkańcy obszaru LGD w perspektywie finansowej 2014-2020, tj. gmin Dąbrowa, Jeziora Wielkie, Mogilno i Strzelno. Podczas trwania projektu realizowane są działania w ramach zadań Tworzenie i rozwój działalności mediotek – Centrum Aktywności Lokalnej oraz Animacja społeczności lokalnej – zadanie to polega na animacji społeczności lokalnej poprzez zaangażowanie lokalnie działających organizacji i stowarzyszeń z obszaru LGD. W ramach realizacji przedmiotowego zadania LGD współpracuje ze Stowarzyszeniami, Kołami Gospodyń Wiejskich, Ochotniczymi Strażami Pożarnymi oraz sołtysami, a także z klubami sportowymi. Korzyści z udziału w projekcie to m.in. zdobycie nowych umiejętności i wiedzy, rozwijanie talentów oraz pasji, zwiększenie dostępu do szeroko rozumianej kultury, integracja ze społecznością lokalną, aktywne spędzanie wolnego czasu oraz wzrost aktywności fizycznej.

Stowarzyszenie realizowało również mniejsze projekty. W kwietniu 2016 roku w ramach realizacji zadania publicznego, dofinansowanego kwotą 2 125,00 zł przez Powiat Mogileński, odbyło się *Forum Przedsiębiorczości Powiatu Mogileńskiego*. Celem projektu był rozwój przedsiębiorczości na terenie Powiatu Mogileńskiego w długoterminowej perspektywie. Forum było okazją dla lokalnych przedsiębiorców oraz osób fizycznych planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej do pozyskania informacji na temat wspierania przedsiębiorczości przez Powiatowy Urząd Pracy, na temat możliwości pozyskania różnych dotacji na rozpoczęcie lub rozwój prowadzonej działalności. Podczas spotkania zaprezentowano również instytucje i organizacje wspomagające przedsiębiorców na obszarze objętym LSR. Wydarzenie było także okazją do integracji lokalnych przedsiębiorców i mieszkańców, co z założenia przyniosło wymierne korzyści, takie jak powstanie nowych firm lub nawiązanie współpracy wśród lokalnych przedsiębiorców.

Latem i jesienią 2017 roku realizowane były działania na podstawie trójstronnej umowy zawartej w ramach projektu „Inicjuj z FIO bis”. Sygnatariuszami umowy było Stowarzyszenie Kujawsko-Pomorski Ośrodek Wsparcia Inicjatyw Pozarządowych TŁOK, Lider grupy nieformalnej ks. Jacek Dziel oraz nasze Stowarzyszenie, działające w ramach projektu jako Patron. Celem zadania był wzrost aktywności fizycznej uczestników projektu, tj. 30 dzieci w wieku 7-17 lat, wzrost aktywności i integracji społecznej, a jego rezultatem było zaktywizowanie uczestników do działania na rzecz społeczności lokalnej. Wartość realizowanego projektu wyniosła 5 000,00 zł.

O działaniach LGD na rzecz rozwoju obszaru świadczy również porozumienie o współpracy na rzecz wspierania realizacji projektu pn. „Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej” oraz wspólnych przedsięwzięć mających na celu rozwój ekonomii społecznej na terenie subregionu nr 4, zawarte w dniu 6 marca 2017 r. Głównymi celami partnerstwa było inicjowanie tworzenia nowych przedsiębiorstw społecznych oraz wspieranie już istniejących podmiotów ekonomii społecznych i przedsiębiorstw społecznych, jak również wspieranie rozwoju ekonomii społecznej oraz wzmocnienie pozycji podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych na terenie subregionu nr 4.

Poza wskazanymi powyżej umowami, projektami i porozumieniami, Lokalna Grupa Działania, na podstawie umowy o przyznaniu pomocy z dnia 14 czerwca 2022 r., realizuje plan włączenia społeczności lokalnej w ramach działania *Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER* w ramach poddziałania *Wsparcie przygotowawcze* objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Celem LGD jest bowiem wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich.

Warte podkreślenia jest to, że osoby zaangażowane w bieżącą realizację LSR, w szczególności członkowie Zarządu oraz pracownicy Biura LGD, w zdecydowanej większości są w strukturach LGD od co najmniej kilku lat. Prawidłowość funkcjonowania Zarządu potwierdzają nie tylko coroczne absolutoria przyjmowane jednogłośnie przez Walne Zebranie Członków, ale także piastowanie funkcji przez większość członków więcej niż przez jedną kadencję. W dniu 24 maja 2023 r. odbyły się wybory do Zarządu, Rady oraz Komisji Rewizyjnej. Spośród dotychczasowych siedmiu członków Zarządu, pięciu członków zostało wybranych ponownie i piastować będzie te same funkcje. Prezes Zarządu Jarosław Marek pełni swą funkcję od czerwca 2016 roku (członek – założyciel i Wiceprezes od lutego 2015 r.), Wiceprezes Małgorzata Żrałka od czerwca 2016 roku (członek – założyciel i Członek Zarządu od lutego 2015 r.), Wiceprezes Włodzimierz Jopek od lutego 2019 roku (członek – założyciel, Członek Zarządu od czerwca 2016 r.), Skarbnik Tadeusz Twarużek od lutego 2019 roku (członek – założyciel) oraz Członek Zarządu Jarosław Lorek od lutego 2019 roku (wcześniej Członek Rady). Dwóch członków – Piotr Lessnau oraz Olga Pawłowska - zostało wybranych na pierwszą kadencję. Nowi członkowie posiadają doświadczenie i niezbędną wiedzę w zakresie funkcjonowania LGD. Olga Pawłowska jest również wieloletnim pracownikiem Biura LGD (od 2014 roku, w tym od 2018 Kierownikiem Biura, a od 2024 r. Dyrektorem Biura). Pozostali pracownicy również legitymują się kilkuletnim doświadczeniem pracy w Biurze LGD (Nina Wojtaszewska-Nowak od 2017 roku, Marta Łapka od 2018 roku).

Wieloletnie doświadczenie LGD, jak i poszczególnych członków, w tym pracowników Biura LGD, w zakresie realizacji operacji w ramach podejścia LEADER i instrumentu Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS), stanowią ogromny potencjał i jednocześnie są gwarantem prawidłowego funkcjonowania LGD w kolejnych latach. Potwierdza to ocena funkcjonowania LGD oraz wdrażania LSR zawarta w raporcie z ewaluacji ex-post, wykonanej przed podmiot zewnętrzny. Wskazuje ona wyraźnie, że:

- 92% respondentów pozytywnie ocenia ogólne funkcjonowanie LGD (73% *bardzo dobrze*, 19% *dobrze*);
- średnio 94% respondentów pozytywnie ocenia funkcjonowanie Biura LGD (w czterech zakresach; średnio 73% *bardzo dobrze*, 21% *dobrze*);
- 100% respondentów wskazało, że pracownicy są mili i uprzejmi, udzielają rzetelnych informacji i porad, z zaangażowaniem wykonują swoje obowiązki i mają wiedzę odpowiednią do wykonywanej pracy (średnio 82% *zdecydowanie się zgadzam*, średnio 18% *raczej się zgadzam*).

O prawidłowości i celowości wdrażania LSR świadczy również fakt, że zgodnie z raportem z ewaluacji ex-post, 96% osób korzystających i starających się o wykorzystanie środków finansowych w ramach LSR uważa, że nabory wniosków wpisywały się w potrzeby mieszkańców (17% *idealnie wpisywały się w potrzeby mieszkańców*, 79% *w większości przypadków wpisywały się w potrzeby mieszkańców*). Ponadto większość ankietowanych twierdzi, że realizowane nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych (średnio 48,86% *zdecydowanie tak*, 34% *raczej tak*). Wnioskodawcy i beneficjenci środków dostępnych w LGD wskazali również, że środki przeznaczone na realizację LSR były wydatkowane efektywnie, rozsądnie i celowo, przynosząc korzyści lokalnym społecznościom (62% *zdecydowanie tak*, 33% *raczej tak*).

Raport ewaluacyjny wskazuje również, że LGD podjęła znaczący wysiłek w celu zapewnienia dostępu do aktualizacji wiedzy i informacji, zarówno dla pracowników biura, jak i członków organów LGD. Zakres szkoleń był duży, szkolenia dotyczyły zarówno kwestii merytorycznych związanych z realizacją LSR, jak i budowania szerszych kompetencji pracowników.

Praca LGD na rzecz rozwoju obszaru objętego LSR opiera się na wiedzy, doświadczeniu, a także na wypracowanej przez lata partnerstwa. Dalsze działania skupiać się będą na podtrzymaniu dotychczasowych osiągnięć w zakresie współpracy oraz na dotarciu do nowych interesariuszy. Należy pamiętać, że LGD jest partnerstwem, w którym wykorzystywany jest także potencjał partnerów – organizacji pozarządowych, grup nieformalnych, mieszkańców, przedsiębiorców oraz jednostek sektora finansów publicznych. Wspólny potencjał zostanie wykorzystany do sprawnej i efektywnej realizacji zadań LGD w ramach RLKS na lata 2023-2027.

3. Opis struktury LGD

W strukturze organizacyjnej Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego wyróżnić można następujące organy:

- 1) Walne Zebranie Członków,
- 2) Zarząd,
- 3) Komisja Rewizyjna,
- 4) Rada.

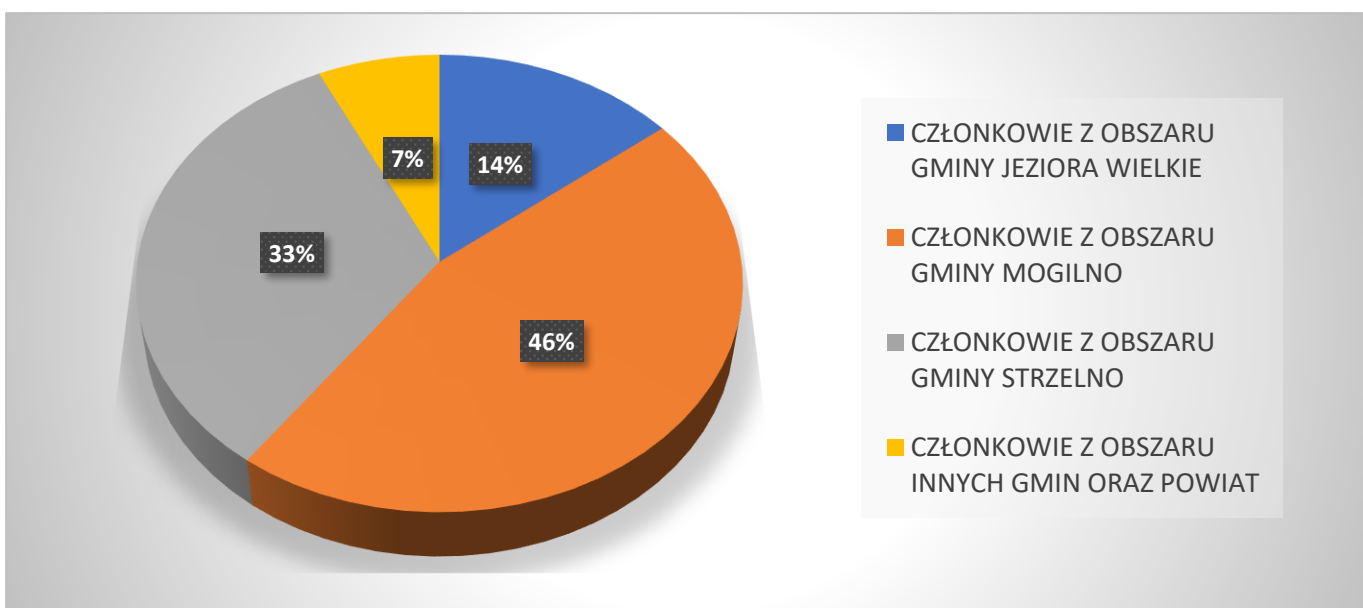
Najwyższym organem władzy Stowarzyszenia jest Walne Zebranie Członków, podejmujące najważniejsze decyzje w zgodności ze Statutem. Główną kompetencją Zarządu jest kierowanie całokształtem działalności Stowarzyszenia oraz reprezentowanie go na zewnątrz. Komisja Rewizyjna jest organem kontroli wewnętrznej i jej głównym zadaniem jest kontrolowanie całokształtu działalności Stowarzyszenia oraz dokonywanie oceny tej działalności. Rada jest organem decyzyjnym, którego najistotniejszym zadaniem jest wybór operacji, które mają być realizowane w ramach LSR oraz ustalanie kwoty wsparcia, zgodnie z zapisami ustawy o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności.

Na dzień 31 maja 2023 r. LGD liczy 70 członków zwyczajnych, będących przedstawicielami lokalnych interesów społeczno-gospodarczych, reprezentujących interesy sektorów publicznego, społecznego i gospodarczego. Ich udział przedstawia się następująco:

Struktura członków LGD na dzień 31 maja 2023 r. pod względem reprezentacji gmin

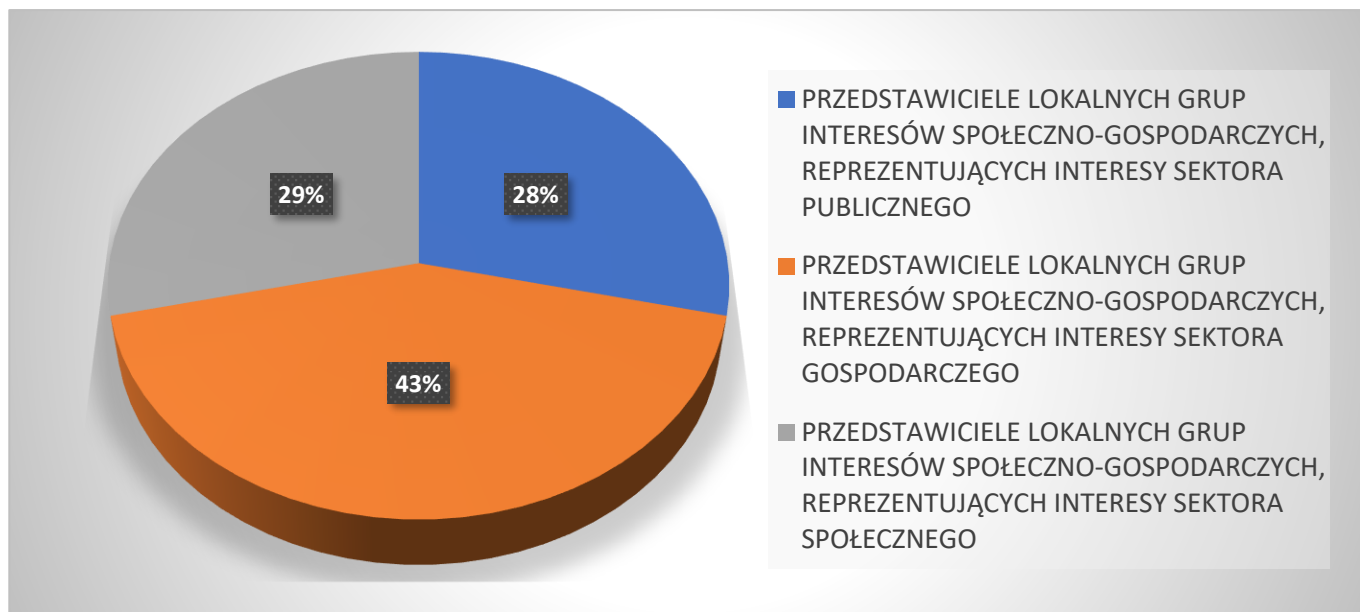
Źródło: Opracowanie własne

Struktura członków LGD na dzień 31 maja 2023 r. pod względem

reprezentacji lokalnych interesów społeczno-gospodarczych

Źródło: Opracowanie własne

W skład członków LGD wchodzi przedstawiciele lokalnych grup interesów społeczno-gospodarczych reprezentujących interesy wskazanych powyżej sektorów z każdej z gmin obszaru objętego LSR (co najmniej po jednym przedstawicielu odnośnej grupy interesu z każdej gminy).

W skład sektora publicznego wchodzi wszystkie gminy z obszaru LGD i ich jednostki organizacyjne oraz powiat. Sektor społeczny składa się z organizacji pozarządowych, parafii i mieszkańców. Sektor gospodarczy reprezentowany jest przez osoby i podmioty prowadzące działalność gospodarczą. Skład członków LGD jest reprezentatywny dla lokalnej społeczności.

Wśród członków Stowarzyszenia zidentyfikowana została grupa interesów władzy publicznej, do której należą przedstawiciele władz samorządowych, przedstawiciele samorządowych jednostek organizacyjnych, członkowie rad miejskich i zarządu powiatu, sołtysi. Nie zidentyfikowano innych grup interesu. Potencjalnymi grupami interesu, ze względu na przynależność do grup osób w niekorzystnej sytuacji są:

- dzieci i młodzież,
- seniorzy,
- osoby z niepełnosprawnością,
- osoby bezrobotne, poszukujące zatrudnienia,
- kobiety,
- organizacje pozarządowe (NGO), koła gospodyń wiejskich i ochotnicze straże pożarne.

Obecnie nie stwierdza się powiązań pomiędzy poszczególnymi osobami z ww. grup.

Stowarzyszenie charakteryzuje się inkluzywnym charakterem działalności, co przejawia się w otwartości na nowych członków oraz kadencyjnością organów. Członkami zwyczajnymi Stowarzyszenia mogą być osoby i podmioty, które złożą deklarację przystąpienia do Stowarzyszenia, zawierającą deklarację działania na rzecz rozwoju obszaru objętego LSR oraz na rzecz realizacji celów i zadań statutowych LGD. Ponadto konieczne jest, aby:

- osobą fizyczną oraz osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą lub działalność rolniczą, chcąc przystąpić do LGD, była pełnoletnia, posiadała pełną zdolność do czynności prawnych, działała na rzecz rozwoju obszarów wiejskich oraz wraz z deklaracją złożyła rekomendację członków zwyczajnych LGD Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego w ilości minimum 4 osób,
- jednostka samorządu terytorialnego z wyłączeniem województwa przedstawi wraz z deklaracją uchwałę organu stanowiącego o przystąpieniu do Stowarzyszenia oraz wskaże osobę reprezentującą osobę prawną w Stowarzyszeniu,

- inna osoba prawna niż jednostka samorządu terytorialnego z wyłączeniem województwa (w tym jednostka organizacyjna jednostki samorządu terytorialnego) wraz z deklaracją przystąpienia, podpisaną przez osobę / osoby upoważnione do reprezentacji, złoży dokumentację potwierdzającą umocowanie do reprezentacji.

Zgodnie ze Statutem, przyjmowanie nowych członków leży w kompetencji Zarządu, co gwarantuje niezwłoczność przyjęcia zainteresowanych osób i podmiotów w grono członków LGD, bez konieczności zwoływania Walnego Zebrania Członków.

Zarząd, Rada oraz Komisja Rewizyjna powoływane są na kadencję wynoszącą 4 lata. Wybór następuje spośród nieograniczonej liczby kandydatów.

4. Informacja o składzie organu decyzyjnego

W LGD Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego organem decyzyjnym, do którego właściwości należą zadania, o których mowa w art. 4 ust. 3 pkt 4 ustawy RLKS, tj. wybór operacji, które mają być realizowane w ramach LSR oraz ustalenie kwoty wsparcia. W skład Rady, zgodnie ze Statutem Stowarzyszenia, wchodzi od 8 do 12 członków. Członkowie Rady nie mogą być równocześnie członkami Zarządu, Komisji Rewizyjnej ani pracownikami biura LGD.

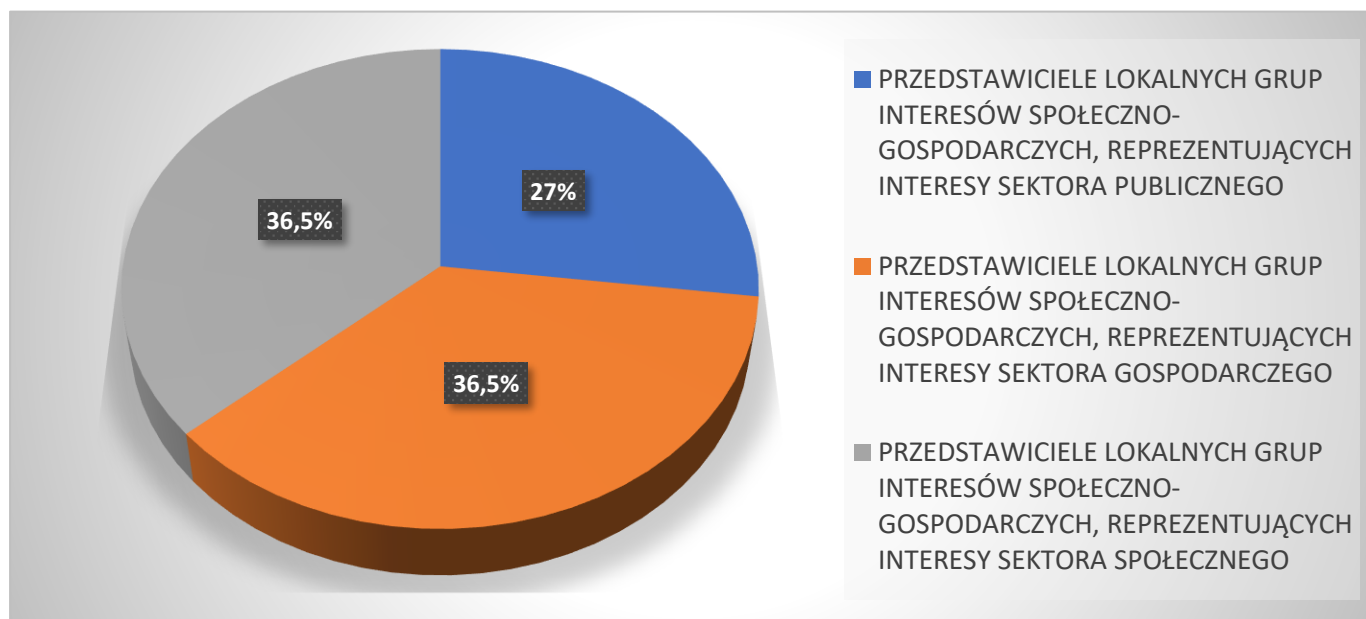
Wg stanu na dzień 31 maja 2023 r. Członkowie Rady są przedstawicielami lokalnych grup interesów społeczno-gospodarczych reprezentujących interesy sektorów publicznego, społecznego i gospodarczego, przy czym żadna pojedyncza grupa interesu (w tym potencjalna) nie kontroluje procesu podejmowania decyzji:

- przedstawiciele lokalnych grup interesów społeczno-gospodarczych, reprezentujących interesy sektora publicznego, stanowiący jednocześnie jedyną zdiagnozowaną grupę interesów: 3 osoby;
- przedstawiciele lokalnych grup interesów społeczno-gospodarczych, reprezentujących interesy sektora społecznego: 4 osoby;
- przedstawiciele lokalnych grup interesów społeczno-gospodarczych, reprezentujących interesy sektora gospodarczego: 4 osoby.

Struktura członków Rady na dzień 31 maja 2023 r. pod względem reprezentacji lokalnych interesów społeczno-gospodarczych

Źródło: Opracowanie własne

W przypadku przedstawicieli sektora społecznego i gospodarczego członkowie Rady nie są ze sobą powiązani,

zatem nie stanowią zdiagnozowanej grupy interesu.

Skład organu decyzyjnego jest adekwatny do stwierdzonych grup interesariuszy LSR. Ponadto wskazany powyżej skład Rady jako organu decyzyjnego gwarantuje bezstronność w ocenie i wyborze operacji do dofinansowania. Dodatkowo, dla zapewnienia, że żadna pojedyncza grupa interesu nie kontroluje procesu podejmowania decyzji,

przed przystąpieniem do oceny, każdy członek Rady podpisuje *Deklarację poufności i bezstronności*, zawierającą informację o ewentualnych wykluczeniach z oceny. Na podstawie złożonych deklaracji przygotowywany jest rejestr interesów członków Rady.

W składzie Rady 63,6 % jej członków legitymuje się doświadczeniem w procesie oceny i wyboru operacji w ramach naborów wniosków prowadzonych przez LGD w ramach perspektywy unijnej na lata 2014-2020. Pozostałe 36,4 % członków Rady jest beneficjentami środków wdrażanych przez Stowarzyszenie, co jest gwarantem posiadania odpowiedniej wiedzy i umiejętności prawidłowego oceniania i wyboru wniosków.

5. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Członkowie Rady, będącej organem decyzyjnym Stowarzyszenia, biorą udział w posiedzeniach bezpośrednio i osobiście. Zabronione jest udzielanie przez członków Rady osobom trzecim pełnomocnictw w zakresie uczestnictwa w posiedzeniach i głosowaniach. Każdy członek Rady przed rozpoczęciem procesu oceny i wyboru operacji w ramach LSR składa deklarację poufności i bezstronności. Członek Rady, w stosunku, do którego zachodzi przynajmniej jedna okoliczność wyłączająca wymieniona w deklaracji poufności i bezstronności, w odniesieniu do ocenianego wniosku, jest wyłączony z oceny i głosowania nad tym wnioskiem. W celu identyfikowania powiązań członków Rady z wnioskodawcami, LGD prowadzi rejestr interesów członków Rady.

LGD, w celu prawidłowego funkcjonowania oraz rzetelnej realizacji LSR, zapewnia członkom organu decyzyjnego szkolenia, umożliwiające nabywanie lub poszerzanie wiedzy w zakresie niezbędnym do realizacji zadań wynikających z kompetencji przy wdrażaniu LSR.

Do oceny i wyboru operacji LGD stosuje: procedury wyboru i oceny operacji w ramach LSR, regulamin organu decyzyjnego, kryteria wyboru operacji wraz z procedurą ustalania kryteriów lub procedury wyboru i oceny grantobiorców uwzględniających kryteria wyboru grantobiorców w ramach projektów grantowych, wraz z procedurą ustalania lub zmiany tych kryteriów. Wskazane procedury oraz kryteria, publikowane są, po ich uchwaleniu i zatwierdzeniu, na stronie internetowej LGD (www.lgdsasiedzi.eu).

W celu zachowania przejrzystości i transparentności podejmowanych przez Radę decyzji, LGD podaje do publicznej wiadomości, w szczególności poprzez niezwłoczne zamieszczanie na stronie internetowej www.lgdsasiedzi.eu:

- listę członków Rady,
- Regulamin Pracy Rady,
- harmonogram naborów wniosków o wsparcie,
- ogłoszenia o naborze wniosków o wsparcie, przyczyniających się do realizacji LSR zgodnie z wymogami ustawy RLKS,
- informacje o unieważnieniu naborów wniosków o wsparcie,
- listy operacji spełniających warunki udzielenia wsparcia na wdrażanie LSR oraz listy operacji wybranych,
- protokoły z posiedzeń Rady.

Ponadto LSR, kryteria wyboru operacji i grantobiorców wraz z procedurą ustalania kryteriów podlegają konsultacjom społecznym. Projekt propozycji zmian w przedmiotowych dokumentach jest poddany pod konsultacje społeczne poprzez publikację na stronie internetowej LGD oraz pod konsultacje z Walnym Zebraniem Członków poprzez korespondencję elektroniczną. Minimalny czas trwania konsultacji wynosi 3 dni (licząc od dnia następującego po dniu opublikowania konsultacji na stronie internetowej i przesłania wiadomości do Walnego Zebrania Członków). Zgłoszone uwagi zostają poddane pod obrady Zarządu, który decyduje o przyjęciu bądź odrzuceniu uwag. Zarząd podejmuje w tej sprawie stosowną uchwałę. Przedmiotowych konsultacji nie przeprowadza się, jeśli zmiany w przedmiotowych dokumentach wynikają ze zmiany obowiązujących przepisów prawa i/lub z zaleceń lub wezwania Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego i/lub w sytuacji dokonania korekt technicznych. W przypadku podjęcia decyzji o dokonaniu zmian w dokumentach, Zarząd przekazuje je do akceptacji do Samorządu Województwa.

Opis mechanizmów oceny i wyboru operacji opisane są w rozdziale VII niniejszej strategii. Szczegółowe rozwiązania określone są przez wskazane powyżej procedury.

6. Mechanizmy w zakresie zarządzania

Zarządzanie to zestaw działań (obejmujących planowanie i podejmowanie decyzji, organizowanie, przewodzenie, tj. kierowanie ludźmi i kontrolowanie), skierowanych na zasoby organizacji (ludzkie, finansowe, rzeczowe i informacyjne) i wykonywanych z zamiarem osiągnięcia celów organizacji w sposób sprawny i skuteczny.¹ Powyższy mechanizm zarządzania, opierający się na wskazanych procesach i zasobach, stosowany jest w Stowarzyszeniu Lokalna Grupa Działania Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego w celu podtrzymywania prawidłowego działania oraz jak najskuteczniejszego osiągania założonych celów, wynikających z Lokalnej Strategii Rozwoju oraz opartych na analizie potrzeb mieszkańców, a także określeniu mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń rozwoju obszaru objętego LSR. Teoretycznie wskazane działania następują kolejno po sobie, w praktyce jednak odbywają się równolegle. Zarząd LGD oraz pracownicy biura LGD wspólnie planują krótko- i długofalowe cele i określają optymalne sposoby ich osiągnięcia. W dalszej kolejności następuje proces organizowania, tj. grupowanie działań i zasobów, mających prowadzić do osiągnięcia wyznaczonych celów – konkretne działania przypisuje się konkretnym osobom, dysponującym określonymi zasobami. Zarząd Stowarzyszenia w stosunku do wszystkich pracowników, a także Dyrektor Biura LGD w stosunku do pracowników mu podległych, motywuje i zachęca do zaangażowania w powierzone obowiązki i działania na rzecz LGD, jak również mobilizuje do współpracy. Proces kontrolowania natomiast polega na obserwowaniu postępów, pojawiających się barier na drodze do osiągnięcia zaplanowanych celów. Zarząd i pracownicy na bieżąco monitorują i analizują sytuację i jej wpływ na założenia.

7. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Dokumentami wewnętrznymi, regulującymi funkcjonowanie LGD, są Statut, Regulamin Pracy Zarządu, Regulamin Pracy Rady, Regulamin Pracy Biura.

Dokument	Sposób uchwalenia i aktualizacji	Opis zawartości dokumentu
Statut	Uchwalanie Statutu i jego zmian należy do wyłącznej kompetencji Walnego Zebrania Członków.	Statut stanowi podstawę funkcjonowania LGD. Dokument ten: <ul style="list-style-type: none"> ▪ określa nazwę, siedzibę i teren działania LGD,<ul style="list-style-type: none"> ▪ określa cele i sposoby ich realizacji; ▪ wskazuje informacje o członkach (w tym rodzaje członkostwa, sposób nabycia i utraty członkostwa, przyczyny utraty członkostwa, prawa i obowiązki członków),<ul style="list-style-type: none"> ▪ informuje o władzach (w tym organach stowarzyszenia, ich kompetencji i kadencyjności, sposobie ich wyboru i uzupełniania składu), ▪ określa sposób podejmowania decyzji, czyli ważności uchwał, ▪ wskazuje źródła majątku, sposób reprezentowania stowarzyszenia, zasady wprowadzania zmian w statucie oraz sposób rozwiązania stowarzyszenia.
Regulamin Pracy Zarządu	Uchwalanie Regulaminu Pracy Zarządu i jego zmian należy do wyłącznej kompetencji Zarządu.	Regulamin określa zasady i tryb działania Zarządu Stowarzyszenia, w tym: <ul style="list-style-type: none"> ▪ zasady zwoływania, organizacji i przeprowadzania posiedzeń, ▪ możliwości otrzymywania wynagrodzenia przez Członków Zarządu, ▪ zasady podejmowania decyzji w trybie obiegowym, ▪ wskazuje sposób przygotowywania dokumentacji z posiedzeń Zarządu

¹ Podstawy zarządzania organizacjami, R.W. Griffin, 2008

<p>Regulamin Pracy Rady</p>	<p>Uchwalanie Regulaminu Pracy Rady i jego zmian należy do wyłącznej kompetencji Zarządu po procesie konsultacji społecznych oraz z Walnym Zebraniem Członków w sposób określony w Lokalnej Strategii Rozwoju.</p>	<p>Regulamin ten:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ określa kompetencje Rady jako ciała decyzyjnego, <ul style="list-style-type: none"> ▪ charakteryzuje członków Rady i wskazuje ich obowiązki, ▪ precyzuje zasady uzupełniania składu Rady, <ul style="list-style-type: none"> ▪ wskazuje zadania Przewodniczącego / Wiceprzewodniczących Rady, ▪ określa zasady przygotowywania i zwoływania posiedzeń Rady oraz szczegóły procedowania, ▪ wskazuje sposób przygotowywania dokumentacji z posiedzeń Rady, ▪ określa szczegółowe zasady dotyczące wyłączenia z oceny i wyboru operacji, ▪ określa zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji / projektów objętych grantem, <ul style="list-style-type: none"> ▪ odnosi się do procedury odwoławczej, ▪ określa zasady podejmowania uchwał w trybie obiegowym.
<p>Regulamin Pracy Biura</p>	<p>Uchwalanie Regulaminu Pracy Biura i jego zmian należy do wyłącznej kompetencji Zarządu.</p>	<p>Regulamin zawiera m.in.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ opis stanowisk, ▪ zasady zatrudniania pracowników, ▪ opis metody oceny jakości i efektywności świadczonego przez pracowników LGD doradztwa.

Źródło: Opracowanie własne

8. Udział lokalnych podmiotów i zaangażowanie społeczne w przygotowanie LSR

Udział lokalnych podmiotów i zaangażowanie społeczne w przygotowanie Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR) jest niezwykle istotne dla skutecznego i zrównoważonego rozwoju danego obszaru. Kluczowe aspekty, jakie wzięto pod uwagę:

- konsultacje społeczne, które umożliwiły mieszkańcom, organizacjom pozarządowym, przedsiębiorcom i innym lokalnym interesariuszom udział w procesie tworzenia LSR, podczas których interesariusze mieli okazję wyrazić swoje opinie, pomysły i obawy; w ramach procesu konsultacyjnego m.in., odbywały się spotkania, prowadzone były badania ankietowe, dyskusji i inne form dialogu, które umożliwią wymianę pomysłów, opinii i oczekiwań. Uwzględniono także możliwość indywidualnego kontaktu i przekazywania opinii w formie pisemnej (szczegóły dotyczące partycypacji opisane zostały w rozdziale 3 niniejszej LSR);
- włączanie interesariuszy - zapewniono reprezentację różnych grup interesariuszy, takich jak przedstawiciele społeczności lokalnej, w tym ludzie młodzi i seniorzy, organizacje pozarządowe, biznes, instytucje publiczne, sołtysi, przedstawiciele kół gospodyń wiejskich oraz ochotniczych straży pożarnych i inne zainteresowane strony. Różnorodność grup pozwoliła na uwzględnienie szerokiego spektrum perspektyw i potrzeb;
- edukacja i informowanie - interesariuszom zapewniono odpowiednie informacje o celach, procesie tworzenia LSR oraz jego wpływie na lokalny rozwój. Dostarczono im zrozumiałych materiałów informacyjnych, takich jak raporty, analizy, prezentacje. Podczas spotkań omówiono także zagadnienia związane z rozwojem lokalnym i korzyściami wynikającymi z LSR;
- tworzenie partnerstw i współpraca – nawiązano partnerstwa z lokalnymi podmiotami, takimi jak samorządy lokalne, organizacje społeczne, przedsiębiorcy, instytucje kulturalne czy KGW i OSP. Wspólnie określono cele, priorytety i działania, które powinny być uwzględnione w LSR. Partnerstwa te mogą zapewnić różnorodne perspektywy i wiedzę, co przyczyni się do bardziej kompleksowego podejścia do rozwoju lokalnego;

- transparentność i odpowiedzialność - zachowano transparentność w procesie tworzenia LSR, informując uczestników o postępach, decyzjach i wynikach. Zapewniono również mechanizmy odpowiedzialności, aby monitorować realizację działań zgodnie z ustalonymi priorytetami. Regularna sprawozdawczość i ocena postępów pozwolą lokalnej społeczności na śledzenie wyników i skuteczność działań podejmowanych w ramach strategii;
- ocena i monitorowanie: ustalono mechanizmy oceny i monitoringu postępów w realizacji LSR. Umożliwi to interesariuszom śledzenie wyników, a także zapewni regularną sprawozdawczość i ewaluację, aby weryfikować postępy i wprowadzać ewentualne korekty.

Zaangażowanie społeczne to proces długoterminowy i wymaga ciągłej komunikacji i dialogu z lokalnymi podmiotami. Udział lokalnych podmiotów i społeczności jest kluczowe dla sukcesu LSR. Dążenie do szerokiego uczestnictwa i uwzględnienie różnorodnych perspektyw przyczyniło się do stworzenia strategii, która odzwierciedla rzeczywiste potrzeby i aspiracje mieszkańców, oraz umożliwi skuteczne działania na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego regionu.

Rozdział II. Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR

Niniejsza strategia ma charakter wielofunduszowy. Zakres oddziaływania poszczególnych EFSI (Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne), z których finansowana będzie LSR:

- PS WPR (Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej): cały obszar LSR;
- EFS+ (Europejski Fundusz Społeczny Plus): cały obszar LSR.

Realizacja operacji w ramach każdego z funduszy będzie możliwa na całym obszarze objętym LSR.

1. Opis obszaru objętego LSR

Obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego znajduje się w południowo-zachodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, przy granicy z województwem wielkopolskim. Obszar LSR obejmuje część powiatu mogileńskiego – w jego skład wchodzi dwie gminy miejsko-wiejskie (gmina Mogilno o powierzchni 256 km² i gmina Strzelno o powierzchni 185 km²) oraz jedna gmina wiejska (gmina Jeziora Wielkie o powierzchni 124 km²). Łączna powierzchnia obszaru wynosi 565 km², co stanowi 3,14% powierzchni województwa kujawsko-pomorskiego, z czego powierzchnia miast leżących na obszarze LGD stanowi zaledwie 13 km², tj. 2,3% ogólnej powierzchni obszaru LSR. Na obszarze LGD znajduje się łącznie 75 sołectw, co stanowi 3,27% wszystkich sołectw w województwie kujawsko-pomorskim.

Obszar LGD jest spójny w kontekście geograficznym – gminy pozostają ze sobą w sąsiedztwie.

Powierzchnia obszaru LGD i liczba sołectw na obszarze LGD na 31.12.2020 r.

Jednostka samorządu terytorialnego	Powierzchnia w km ²	Liczba sołectw
Gmina Jeziora Wielkie	124	22
Gmina Mogilno	256	30
Gmina Strzelno	185	23
Razem:	565	75

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

2. Mapa obszaru objętego LSR z zaznaczeniem granic poszczególnych gmin, wykazująca spójność przestrzenną obszaru objętego LSR.

Obszar objęty LSR

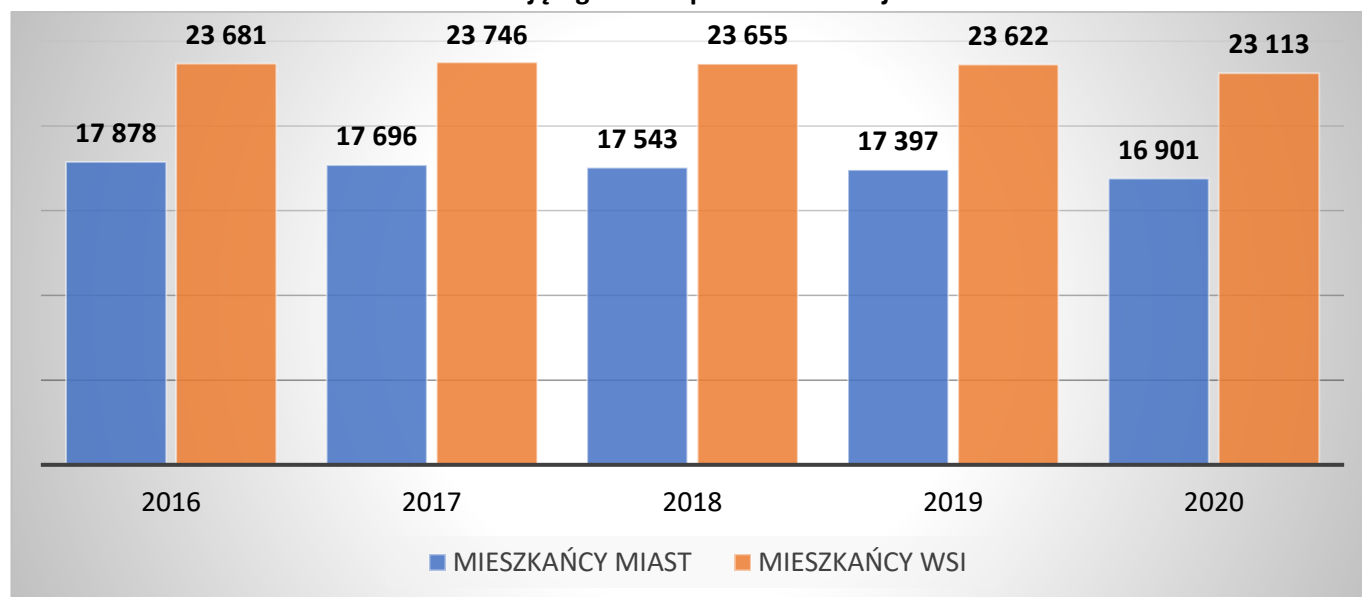

Źródło: Opracowanie własne na podstawie mapy z portalu www.mapy.pl

3. Ludność obszaru objętego LSR

Dane Głównego Urzędu Statystycznego wskazują, że na dzień 31.XII.2020 r. obszar objęty LSR zamieszkiwało 40 014 osób (co stanowi 1,97% ludności województwa kujawsko-pomorskiego): w gminie Jeziora Wielkie 4 663 os., w gminie Mogilno 24 232 os., w gminie Strzelno 11 119 os. Wśród ogółu mieszkańców obszaru 42,24% mieszkańców stanowi ludność miejska, a 57,76% ludność wiejska. Przewaga liczebności ludności zamieszkującej obszar wiejski na poziomie ok 58% utrzymuje się na obszarze objętym LSR od lat i jest stabilna.

Ludność obszaru objętego LSR w podziale na miejsce zamieszkania

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Na obszarze LSR zlokalizowane są 2 miasta, których liczba mieszkańców nie przekracza 20 000 (Mogilno: 11 500 mieszkańców, Strzelno: 5 401 mieszkańców). Najwięcej osób zamieszkuje na obszarze gminy Mogilno (60,6.% ludności całego obszaru LSR).

Średnia gęstość zaludnienia wynosiła na obszarze LGD na koniec 2020 r. ok 64 osoby na 1 km², przy przeciętnej gęstości zaludnienia w województwie wynoszącej 113 osób na km². Nie stanowi to jednak sytuacji problemowej i nie ma większego wpływu na możliwości rozwoju obszaru.

Liczba ludności oraz gęstość zaludnienia na obszarze LGD na 31.12.2020 r.

Jednostka samorządu terytorialnego	Liczba mieszkańców	Gęstość zaludnienia (os. / km ²)
Gmina Jeziora Wielkie	4 663	37,7
Gmina Mogilno	24 232	94,6
Gmina Strzelno	11 119	60,1
Razem:	40 014	średnio 64,13

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

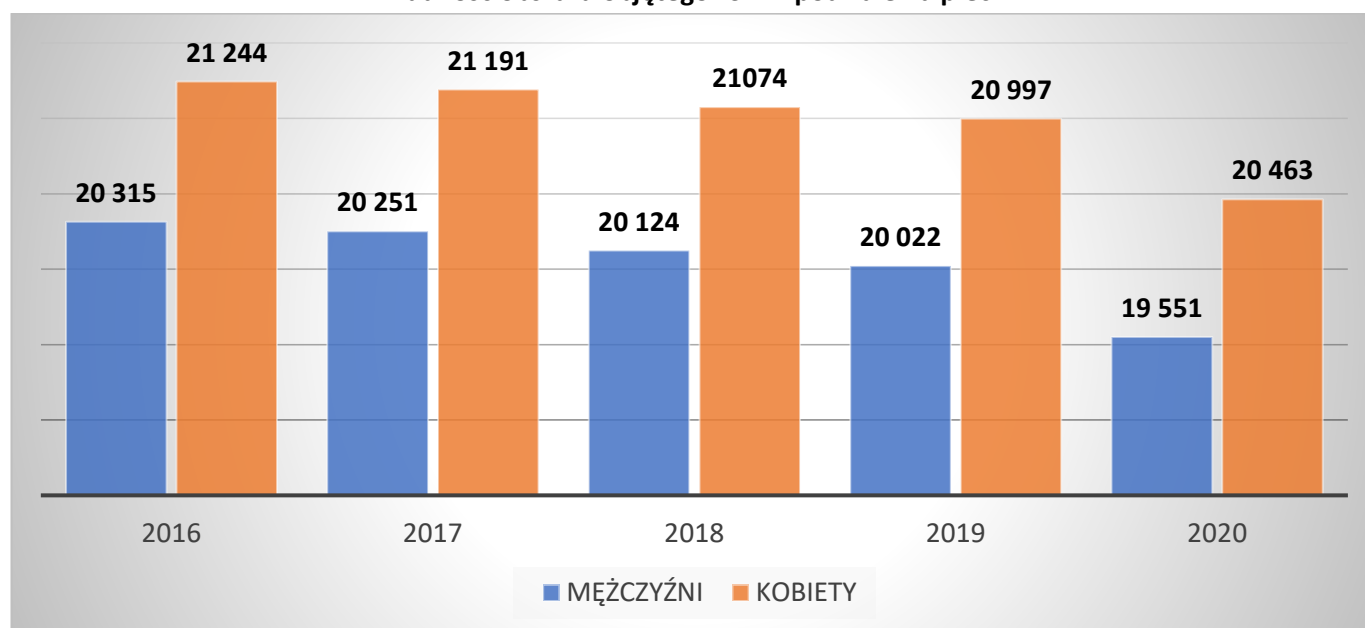
Na przestrzeni lat niezmiennie wśród mieszkańców obszaru objętego LSR dominują kobiety – w 2020 r. stanowiły 51,14% ogólnej liczby mieszkańców. Współczynnik feminizacji, tj. liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn, na koniec 2020 r. wynosił na obszarze LGD średnio 105,33. Taki poziom wskaźnika feminizacji jest charakterystyczny dla krajów wysoko rozwiniętych. Dla porównania wartość przedmiotowego wskaźnika w województwie kujawsko-pomorskim wynosiła w 2020 r. 107. Różnica pomiędzy wartością wskaźnika na poziomie województwa i na poziomie lokalnym jest nieznaczna.

Wartość wskaźnika feminizacji na obszarze LGD w latach 2016-2020

Jednostka samorządu terytorialnego	Wskaźnik feminizacji				
	2016	2017	2018	2019	2020
Gmina Jeziora Wielkie	106	106	107	107	107
Gmina Mogilno	105	105	105	105	104
Gmina Strzelno	104	104	104	104	105
Średnia:	105	105	105,33	105,33	105,33

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Ludność obszaru objętego LSR w podziale na płeć

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

4. Spójność obszaru objętego LSR

Obszar LSR jest spójny przestrzennie (w rozumieniu spójności geograficznej) i obejmuje trzy sąsiadujące gminy, leżące w obszarze administracyjnym powiatu mogileńskiego. O wysokim stopniu zwartości i nierozzerwalności całego obszaru świadczą poszczególne zakresy spójności:

- pod względem historyczno-kulturowym: Z Mogilnem i Strzelnem związana jest historia polskiej państwowości, ponieważ na tych ziemiach w okresie wczesnośredniowiecznym panował ród Piastów, który zapoczątkował dążenia do zjednoczenia ziem polskich. Przez obszar przebiega Szlak Piastowski, którego symbolem jest orzeł piastowski z XII wieku. Wzdłuż szlaku znajdują się liczne pomniki przeszłości, będące pamiątką po tamtych czasach. O spójności obszaru świadczy w tym kontekście także zdecydowana dominacja zabytków sakralnych nad innymi atrakcjami turystycznymi w każdej z gmin z obszaru LSR. Wiąże się to z przeszłością ziemi mogileńskiej, która przez wiele stuleci (aż do rozbiorów) należała do Kościoła. Ponadto obszar LGD łączą wspólne zwyczaje i poczucie tożsamości lokalnej. Integracja społeczności oraz wspólne kultywowanie tradycji i obrzędów następuje m.in. poprzez różnego rodzaju festyny, kiermasze, dożynki, targi, konkursy, np. *Nadgoplański Turniej Rodzin Wielopokoleniowych*, *Noc Świętojańska nad Jeziorem Wójcińskim*, *Wielki Festyn Pomidorowy*, *Gminny Turniej Wsi*, *Powiatowy Konkurs Stołów Wigilijnych* (w gminie Jeziora Wielkie), *festiwal Chlebem i miodem*, *Kiermasz Wielkanocny*, *konkurs Gwiazdkowe pierniki*, *Zaduszki Poetycko-Muzyczne*, *Święto kaszy* (w gminie Mogilno) czy *Wielki Jarmark Bożonarodzeniowy*, *Norbertańskie Dni Strzelna*, *Pradziejowy Bieg Przetajowy*, *Festyn Rodzinny „Sobótka”*. Na obszarze LGD działają różne organizacje społeczne, m.in. stowarzyszenia, fundacje, koła gospodyń

wiejskich, ochotnicze straże pożarne, kluby sportowe, które angażują się w organizację wyżej wymienionych przedsięwzięć. Duże bogactwo historyczne i tradycje w powiązaniu z zachowanymi zabytkami, jak i bardzo atrakcyjny przyrodniczo teren może stanowić szansę na przyciągnięcie ludzi zmęczonych życiem w dużych aglomeracjach. Wzmocnienie tego potencjału, w tym za pomocą wdrażania niniejszej strategii, podniesie również jakość życia mieszkańców;

- pod względem społeczno-gospodarczym: obszar charakteryzuje się wysokim poziomem bezrobocia i znaczącą skalą pomocy społecznej, malejąca liczbą mieszkańców oraz starzejącą się strukturą wiekową mieszkańców. Młodzi ludzie wyjeżdżają poza obszar LGD w celu poszukiwania pracy. Dlatego ważną sprawą jest podjęcie działań, które zahamują ten trend. Duże znaczenie ma tu budowanie i przywracanie tożsamości poszczególnych miejscowości i obszarów. Pod względem gospodarczym obszar pełni funkcje rolniczo-przemysłowe. Rolnictwo jest dobrze rozwinięte ze względu na wysokiej jakości gleby i dobrą strukturę organizacyjną, wspartą przez zakłady do jego obsługi. Koncentruje się na uprawie zbóż i roślin przemysłowych, zajmujących znaczne procentowo powierzchnie obszaru. Choć obszar charakteryzuje się brakiem przemysłu ciężkiego, znajdują się tu zakłady przemysłowe, usługowe i handlowe. Problemy społeczno-gospodarcze spójne dla całego obszaru dają podstawy do zaplanowania i zrealizowania wielu wspólnych działań w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju;

- pod względem przyrodniczo-krajobrazowym: na terenie każdej z gmin objętych LSR znajdują się bogate walory przyrodnicze. Miasto Mogilno położone jest nad Jeziorem Mogileńskim, które dobrze komponuje się ze starą częścią miasta, wraz z przyległymi terenami wtapia się malowniczo w okolicę. Drugie z miast, Strzelno, położone jest na skraju Lasów Miradzkich, które stanowią największy kompleks leśny obszaru objętego LSR. Lasy, jeziora, ośrodki wypoczynkowe tworzą na terenie powiatu duży potencjał dla rozwoju rekreacji i turystyki. Miejscowość wypoczynkowa Przyjezierze, położona na terenie gminy Jeziora Wielkie, ściąga corocznie tysiące plażowiczów i urlopowiczów, jest uważana za największy ośrodek letniskowo-wypoczynkowy w województwie. Wschodnia część obszaru posiada ponadto wysokie walory przyrodnicze związane m. in. z jeziorem Gopło (rezerwat przyrody, park krajobrazowy, obszary Natura 2000).

Potrzeby i oczekiwania w każdej z gmin należących do obszaru funkcjonowania Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego są takie same, wobec czego obszar LGD jest spójny społecznie, środowiskowo i gospodarczo. Mając na uwadze powyższe, realizacja LSR w ramach każdego z dostępnych dla LGD funduszy EFSI będzie możliwa, a przede wszystkim zasadna, na całym obszarze objętym LSR.

Rozdział III. Partycypacyjny charakter LSR

1. Wstęp

Proces przygotowania LSR opierał się na bazie doświadczeń z wdrażania LSR w perspektywie 2014-2020, na analizie danych zastanych i na metodach partycypacyjnych. Partycypacyjny charakter LSR jest kluczową cechą zarówno na etapie jej opracowania, jak i jej realizacji. Głównym celem wykorzystania metod partycypacyjnych przy budowie LSR jest włączenie w ten proces mieszkańców obszaru LGD, w szczególności w celu zdiagnozowania problemów występujących w lokalnym społeczeństwie, potrzeb i możliwych kierunków rozwoju.

W działania skierowane na stworzenie LSR zaangażowała się lokalna społeczność i różne grupy interesariuszy, m.in. organizacje pozarządowe, sołtysi, przedstawiciele domów i ośrodków kultury, przedstawiciele jednostek sektora finansów publicznych, przedstawiciele kół gospodyń wiejskich i ochotniczych straży pożarnych, przedsiębiorcy.

Proces przygotowania Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2023 – 2027 rozpoczął się na przełomie kwietnia i maja 2022r. Wtedy też uruchomiony został w biurze LGD punkt konsultacyjny, dający zainteresowanym osobom i podmiotom możliwość przedstawienia swoich oczekiwań względem nowej LSR. Równolegle zbierane były dane statystyczne, przygotowywane wzory ankiet, opracowywany był projekt analizy SWOT i wstępnej diagnozy obszaru. W dalszej kolejności prowadzone były spotkania konsultacyjne z lokalnymi społecznościami oraz badania ankietowe. Do tworzenia LSR wykorzystano również badanie ankietowe opinii mieszkańców, które poczynszy od 2018 r. jest prowadzone poprzez stronę internetową LGD.

2. Partycypacyjne metody wykorzystane przy tworzeniu LSR

Partycypacyjne metody wykorzystane przy tworzeniu LSR

Wykorzystana metoda	Opis metody oraz cel
Ewaluacja końcowa LSR na lata 2014-2020	<p>Głównym celem badania ewaluacyjnego było przeprowadzenie ewaluacji zewnętrznej funkcjonowania LGD oraz realizacji LSR. Jednym z celów szczegółowych procesu ewaluacyjnego było natomiast umożliwienie wykorzystania wyników badań społecznych we wstępnej conceptualizacji kolejnej LSR. W przedmiotowym zakresie badania znalazło się m.in. oddziaływanie realizacji LSR na rozwój lokalny, a także ocena jakości procesu partycypacji. Przeprowadzenie badania wymagało zebrania informacji pochodzących z szeregu rozproszonych źródeł, dokonania ich analizy, a następnie wypracowania rekomendacji na poziomie eksperckim. Implikowało to konieczność zastosowania w badaniu szerokiego instrumentarium metod i technik badawczych, dzięki którym możliwe było zgromadzenie kompletnego i wiarygodnego materiału badawczego dotyczącego efektów realizacji LSR. W związku z powyższym, zaplanowano realizację badania z wykorzystaniem koncepcji triangulacji metodologicznej. Do opracowania raportu wykorzystano zatem: badanie źródeł zastanych (desk research), ankiety metodą CAWI (grupy docelowe to wnioskodawcy i beneficjenci oraz mieszkańcy obszaru objętego LSR), wywiady pogłębione IDI i TDI (z członkami Rady, wnioskodawcami, kierownikiem Biura LGD i przedstawicielami gmin) oraz zogniskowany wywiad grupowy.</p> <p>W procesie tworzenia LSR wykorzystano część danych zebranych w ramach opracowanego raportu ewaluacyjnego.</p>
Badania ankietowe	<p>Badania ankietowe udostępniane były na stronie internetowej LGD (www.lgdsasiedzi.eu).</p> <p>Głównym celem badań ankietowych było poznanie opinii mieszkańców nt. życia na obszarze objętym LSR, zidentyfikowanie problemów lokalnej społeczności oraz ich potrzeb oraz określenie działań, jakie należy podejmować w celu ich rozwiązania.</p> <p>Ponadto badania ankietowe umożliwiły respondentom wskazanie, jakie typy projektów finansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus powinny być ujęte w nowej LSR,</p>

	<p>jakie jest zapotrzebowanie na środki na wsparcie w ramach przedsiębiorczości oraz w jaki sposób LGD powinna komunikować się z lokalną społecznością. Ostatnie badanie ankietowe dało mieszkańcom obszaru LSR możliwość zgłoszenia uwag do wypracowanej w procesie partycypacji propozycji celów oraz przedsięwzięć zaplanowanych do realizacji w ramach nowej LSR.</p>
<p>Konsultacje społeczne – spotkania konsultacyjne w każdej z gmin</p>	<p>W ramach konsultacji społecznych przeprowadzono po jednym spotkaniu w każdej gminie wchodzącej w skład LGD. Spotkania zorganizowano w okresie od 26 do 31 stycznia 2023r. i wzięło w nich udział 43 osoby. Informacja o organizacji spotkań została rozpowszechniona wśród różnych grup interesariuszy m.in. poprzez stronę internetową LGD i strony gmin z obszaru objętego LSR, za pomocą mediów społecznościowych, plakatów na tablicach ogłoszeń, korespondencji elektronicznej do bazy e-mail, posiadanej przez LGD (278 osób / podmiotów, zapisanych w bazie).</p> <p>Podczas spotkań konsultacyjnych zaprezentowano wyniki analizy danych zastanych oraz badania ankietowego pn. Ankieta wspierająca opracowanie Lokalnej Strategii Rozwoju, a następnie poddano je pod dyskusję. Jednocześnie zwracano szczególną uwagę na zachęcanie uczestników do udziału w tworzeniu LSR, jak również wdrażaniu jej w przyszłości.</p>
<p>Konsultacje społeczne – spotkania konsultacyjne z zainteresowanymi grupami</p>	<p>W ramach konsultacji społecznych przeprowadzono również spotkania z seniorami oraz młodzieżą, którzy mieli możliwość przekazania swoich opinii oraz wskazania, jakie działania powinny zostać zaplanowane do realizacji w ramach LSR, zarówno w odniesieniu do wszystkich mieszkańców obszaru, jak i tych dwóch grup docelowych. Łącznie w spotkaniach udział wzięły 84 osoby.</p>
<p>Konsultacje społeczne - konsultacje indywidualne (punkt konsultacyjny)</p>	<p>W ramach konsultacji społecznych wyodrębniono także konsultacje indywidualne w punkcie konsultacyjnym z siedzibą w Biurze LGD, które miały miejsce na początku procesu przygotowań nowej LSR w kwietniu i maju 2022 roku oraz pod koniec prac, tj. w maju 2023 roku. Łączna liczba osób, która wzięła udział w opisanej formie partycypacji wyniosła 30 osób. Uczestnikami spotkań byli przedstawiciele różnych grup interesariuszy: radni, sołtysi, przedsiębiorcy, mieszkańcy, przedstawiciele kół gospodyń wiejskich i ochotniczych straży pożarnych etc.</p>

Źródło: Opracowanie własne

3. Wykorzystanie wyników ewaluacji końcowej LSR na lata 2014 - 2020

W ramach przeprowadzonej ewaluacji analizie poddano dane zastane m.in. dane statystyczne, dane urzędowe, dane zbierane w LGD, dane gromadzone na portalach społecznościowych. W ramach badania przeprowadzono także badania jakościowe i ilościowe. Przy konstruowaniu LSR wykorzystano dane ilościowe oraz ocenę wdrażania LSR, funkcjonowania LGD oraz na jego podstawie sformułowano działania komunikacyjne.

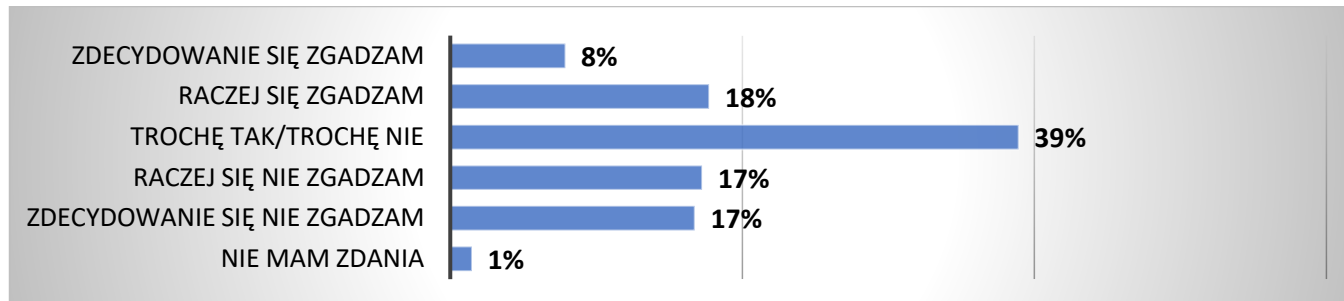
W przypadku danych zastanych, wskazanych w raporcie z ewaluacji, w niniejszej LSR wykorzystano częściowo dane odnoszące się do ludności obszaru objętego LSR, przedsiębiorczości, rynku pracy, pomocy społecznej oraz do sektora społecznego. Znajdują się one w rozdziale IV niniejszej strategii. Ponadto do opracowania LSR użyto odpowiedzi na następujące pytania:

- W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?
- W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”?
- Jak obecnie ocenia Pan/i swoją gminę pod względem (...),
- Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?
- Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania? Jeśli tak, to jakie są tego powody?

- Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności?

Poniżej znajdują się wykorzystane odpowiedzi wraz z analizą i wnioskami.

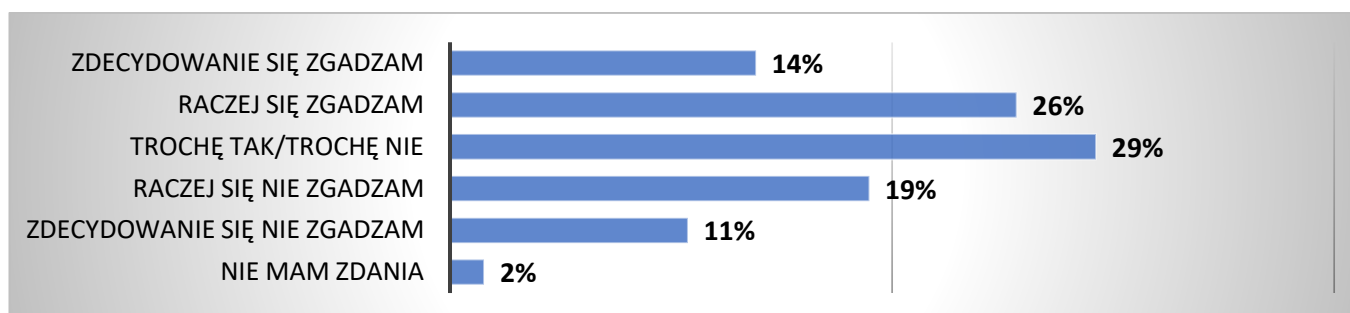
1. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?

Źródło: Ewaluacja zewnętrzna realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 dla Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego, OMIKRON Mariusz Wachowicz, Warszawa 2022

Jak wskazuje powyższy wykres, tylko 26% respondentów odpowiedziało na zadane pytanie pozytywnie, a aż 34% negatywnie i 39% częściowo się zgadza z przedstawionym stwierdzeniem. Oznacza to, że wiele z potrzeb mieszkańców nie jest zaspokajanych, należy je zatem zdiagnozować i w LSR zaprojektować takie działania, które na te zdefiniowane potrzeby przynajmniej częściowo odpowiedzą.

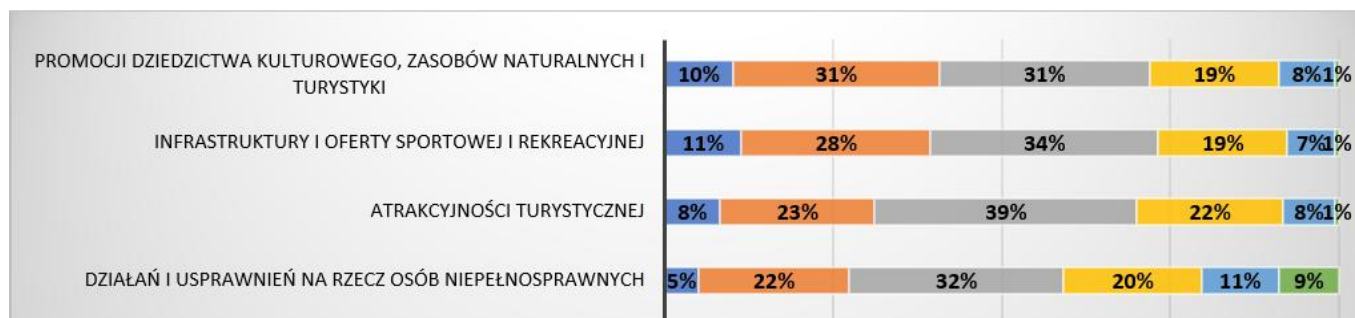
2. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”?

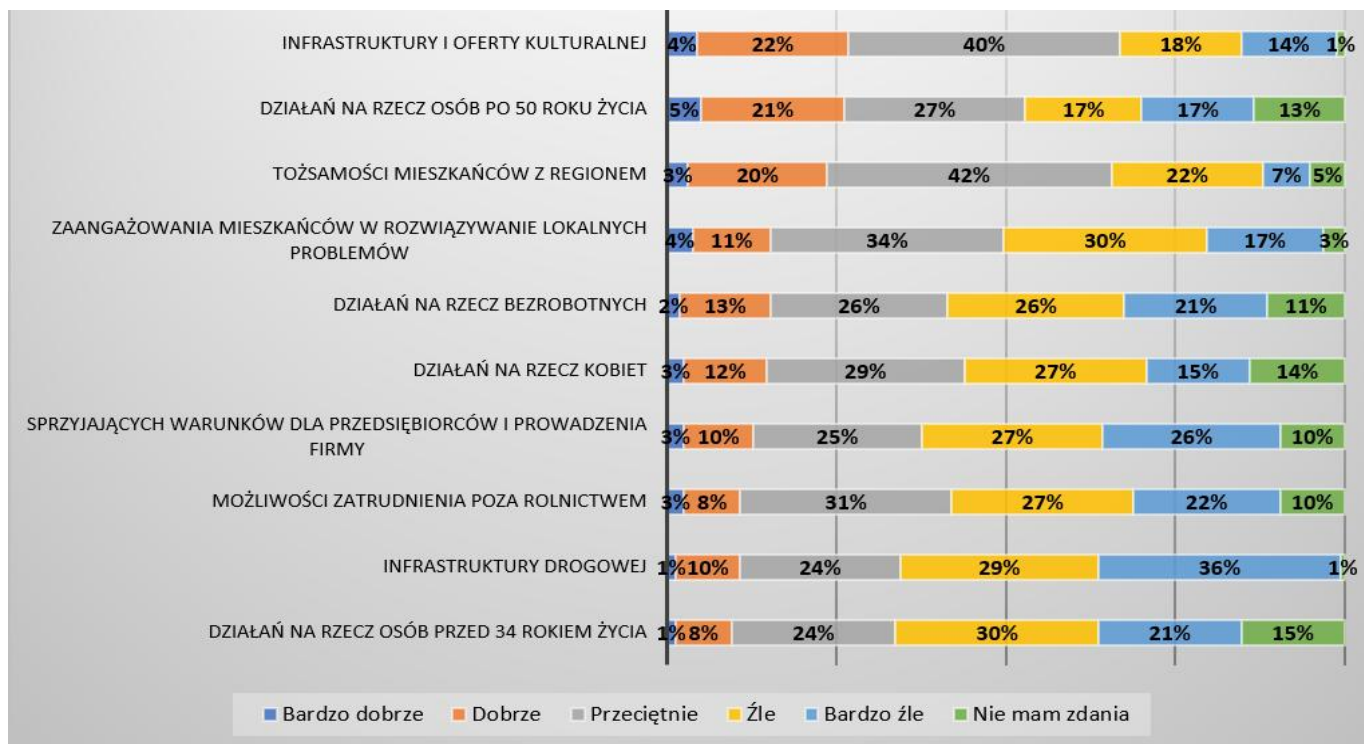

Źródło: Ewaluacja zewnętrzna realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 dla Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego, OMIKRON Mariusz Wachowicz, Warszawa 2022

40% mieszkańców widzi pozytywne zmiany w swoim otoczeniu. Nie zauważa ich jednak 30% badanych, a kolejne 30% mieszkańców ma mieszane odczucia. W związku z powyższym na etapie tworzenia i wdrażania LSR należy zadbać o to, aby większa część mieszkańców pozytywnie wypowiadała się na temat poprawy warunków życia.

3. Jak obecnie ocenia Pan/i swoją gminę pod względem:

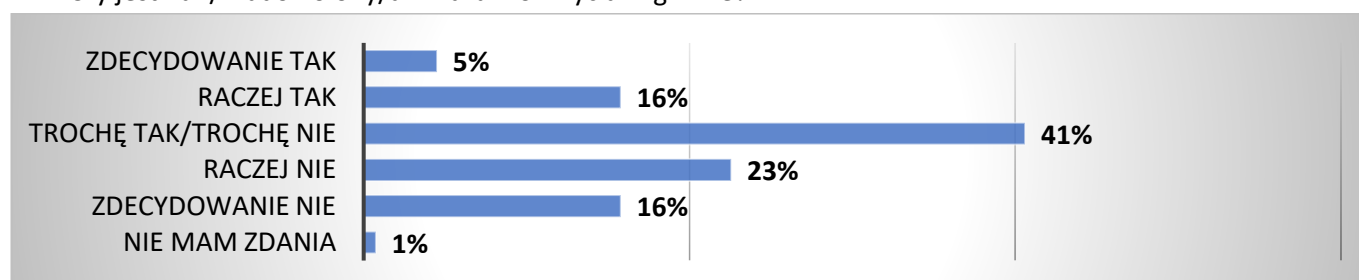

Źródło: Ewaluacja zewnętrzna realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 dla Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego, OMIKRON Mariusz Wachowicz, Warszawa 2022

Odnosząc się do celów zaplanowanych do realizacji w ramach LRS, powyższy wykres istotny jest w kilku zakresach. Ukazuje on, że infrastruktura i oferta sportowo-rekreacyjna pozytywnie oceniana jest przez 39% respondentów, przy 27% ocen pozytywnych i 34% respondentów mających mieszane uczucia. Należy mieć więc na uwadze jej wsparcie. Atrakcyjność turystyczną pozytywnie oceniło 31% respondentów (30% negatywnie), co przy walorach obszaru objętego LSR jest wynikiem niezadowalającym. W związku z powyższym celowe jest zaplanowanie działań zwiększających atrakcyjność obszaru dla potencjalnych turystów. Infrastruktura i oferta kulturalna została oceniona nisko przez aż 1/3 respondentów (przy tylko 26% ocen wysokich). Z tego powodu należy mieć na względzie wsparcie kultury, zarówno infrastrukturalne, jak i pod kątem oferty. W tematyce przedsiębiorczości niepokoją wyniki dotyczące oceny działań na rzecz bezrobotnych, sprzyjających warunków dla przedsiębiorców i prowadzenia firmy oraz możliwości zatrudnienia poza rolnictwem. Działania na rzecz bezrobotnych zostały ocenione negatywnie aż przez 46% respondentów, warunki dla przedsiębiorczości postrzegane są negatywnie przez aż 53%, a możliwości zatrudnienia poza rolnictwem ocenę negatywną otrzymały od niemal połowy respondentów (49%). Przedstawione wyniki są jednoznacznie podstawą do obrania kierunku wspierania przedsiębiorczości i walki z bezrobociem. Optymizmem niestety nie napawają również wyniki oceny działań na rzecz osób po 50 roku życia, kobiet oraz na rzecz osób młodych (przed 34 rokiem życia). Wskazują one, że działania wspierające osoby 50+ negatywne oceny uzyskały od 34%, działania wspierające kobiety negatywnie oceniane są przez 42% respondentów, a na rzecz młodych – przez ponad połowę (51%). Dlatego w niniejszej LSR przewidziane jest wsparcie grup wykazujących częściowo zbieżność - zostały one określone jako grupy docelowe szczególnie istotne z punktu widzenia LSR.

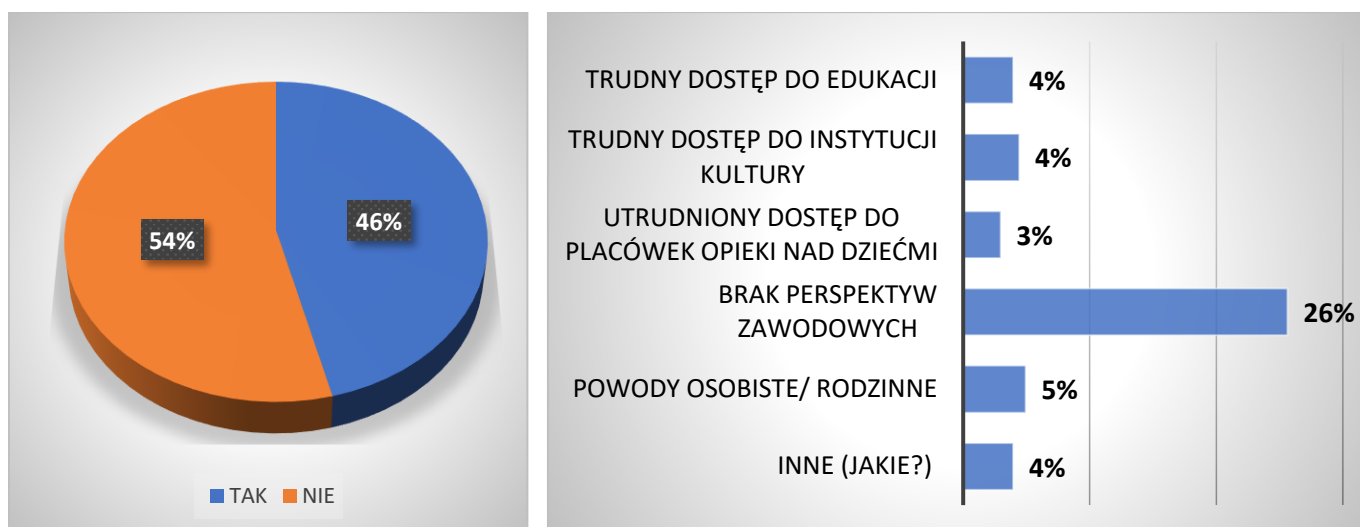
4. Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?

Źródło: Ewaluacja zewnętrzna realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 dla Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego, OMIKRON Mariusz Wachowicz, Warszawa 2022

Jedynie 21% wyraziło zadowolenie z warunków życia, a aż 39% nie jest z nich zadowolonych. 41% mieszkańców nie jest w pełni zdecydowana. Warto więc za pomocą wdrażania LSR podnieść jakość życia mieszkańców.

5. Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania? Jeśli tak, to jakie są tego powody?

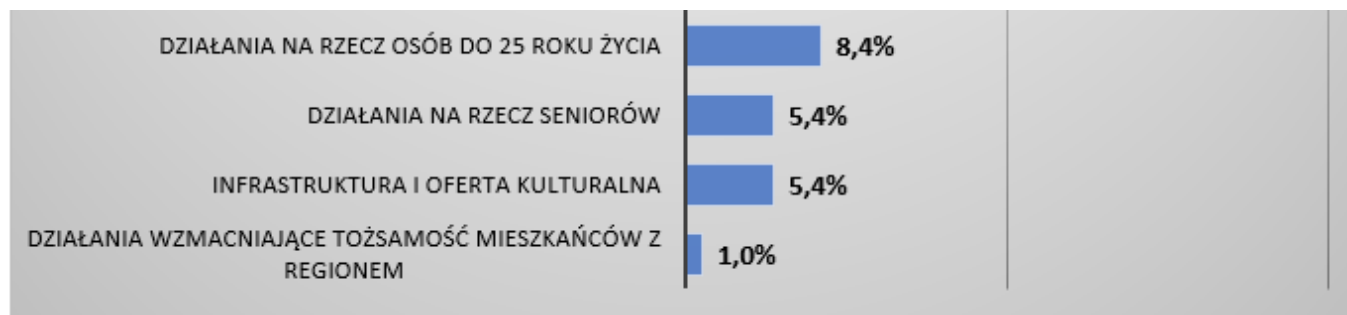

Źródło: Ewaluacja zewnętrzna realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 dla Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego, OMIKRON Mariusz Wachowicz, Warszawa 2022

Bardzo niepokojące jest, że aż 46% badanych odpowiedziało, że rozważa zmianę miejsca zamieszkania. Obserwując procesy demograficzne, opisane w rozdziale IV, należy zwrócić szczególną uwagę na wdrożenie działań, zmierzających do zatrzymania mieszkańców na obszarze LSR. Ze uwagi na fakt, że zdecydowaną przyczyną jest brak perspektyw zawodowych, a dodatkowo respondenci wskazują na trudny dostęp do edukacji czy do instytucji kultury, w ramach LSR przewidziane zostały takie przedsięwzięcia, które przynajmniej w pewnym stopniu mogą wpływać na zniwelowanie procesu migracji.

6. Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności?

Źródło: Ewaluacja zewnętrzna realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 dla Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego, OMIKRON Mariusz Wachowicz, Warszawa 2022

Od lat niezmiennie mieszkańcy wskazują, że dofinansowania wymaga infrastruktura drogowa, jednakże nie może ona być wspierana w zakresie LSR. W związku z powyższym należy rozpatrzyć inne wskazania respondentów. Największy odsetek badanych (19,7%) wskazuje konieczność dofinansowania zwiększenia liczby miejsc poza rolnictwem. Nieco mniej (16,3%) oczekuje dofinansowania powodującego zmniejszenie liczby osób bezrobotnych. W dalszej kolejności wskazano, że za pomocą dodatkowych środków należałoby doinwestować infrastrukturę i ofertę sportowo-rekreacyjną, jak również poprawić warunki życia osób z niepełnosprawnością. Respondenci wskazali także konieczność dofinansowania infrastruktury społecznej (świetlic, miejsc spotkań). W odniesieniu do celów niniejszej LSR należy w szczególności zwrócić uwagę również na wskazania dotyczące dofinansowania aktywności społecznej i inicjatyw lokalnych społeczności, działania na rzecz osób do 25 roku życia oraz na rzecz seniorów, jak również infrastruktury i oferty kulturalnej. W powiązaniu z innymi wynikami stosowanych partycypacyjnych metod tworzenia LSR, opisanymi w dalszej części, wskazania te wyznaczają kierunki wdrażania LSR w przyszłości.

4. Badania ankietowe

Badania ankietowe publikowano na nowej stronie LGD (www.lgdsasiedzi.eu). Poniżej przedstawiono informacje o tematyce ankiet i ich zakresie, ilości respondentów i ich charakterystyce oraz wykorzystane odpowiedzi ankietowanych wraz z analizą i wnioskami.

4.1. Badanie ankietowe pn. Ankieta wspierająca opracowanie Lokalnej Strategii Rozwoju

Ankieta opublikowana na stronie internetowej LGD 9 stycznia 2023 r. W badaniu udział wzięło 135 osób. Wyniki częściowe, osiągnięte w ciągu pierwszych dwóch tygodni od publikacji ankiety, zostały wykorzystane do dyskusji podczas spotkań konsultacyjnych w gminach, które odbyły się w dniach 26-31 stycznia 2023 r.

Poniżej przedstawiona została charakterystyka respondentów, wskazująca na szeroki udział różnych grup interesariuszy w badaniu:

- miejsce zamieszkania respondentów: 26% gmina Jeziora Wielkie, 38% gmina Mogilno, 36% gmina Strzelno; 70% obszar wiejski (poza granicami administracyjnymi miasta), 30% obszar miejski (miasto);
- płeć respondentów: 56% kobiety, 43% mężczyźni, 1% odmowa udzielenia odpowiedzi;
- wiek respondentów: 0% do 18 lat, 7% 19-30 lat, 31% 31-40 lat, 42% 41-55 lat, 10% 56-65 lat, 9% powyżej 65 lat, 1% odmowa udzielenia odpowiedzi;
- wykształcenie respondentów: 1% podstawowe/gimnazjalne, 8,9% zawodowe, 33,3% średnie, 5,9% policealne, 49,6% wyższe, 1,5% odmowa udzielenia odpowiedzi;
- grupa zawodowa respondentów: 5,2% osoba bezrobotna, 3,7% osoba niepracująca (wychowująca dziecko, zajmująca się domem), 49,6% osoba zatrudniona, 13,3% rencista/emeryt, 13,3% przedsiębiorca, 11,9% rolnik, 0,7% student, 2,2% odmowa udzielenia odpowiedzi;
- ponadto: 39,1% respondentów jest członkiem organizacji pozarządowej z wyłączeniem LGD, 27,3% - członkiem LGD, 23,6% - członkiem KGW, 12,7% - członkiem OSP, 10,9% - sołtysem lub członkiem rady sołectkiej, 9% respondentów wskazało należy m.in. do grupy społeczników, Wiejskiej Spółki Wodnej, instytucji publicznej, PTTK i inne.

32,6% respondentów wskazało, że są bardzo zadowoleni z miejsca zamieszkania, 58,5% - raczej zadowoleni, 8,1% - raczej niezadowoleni, 0,7% - bardzo niezadowoleni. Wynik ten, na poziomie ponad 90% odpowiedzi pozytywnych, jest wynikiem bardzo wysokim. Jednakże nadal na obszarze objętym LSR są mieszkańcy niezadowoleni z miejsca zamieszkania, co może przynajmniej częściowo zmienić się poprzez wdrażanie LSR.

W dalszej części ankiety badani wskazywali mocne i słabe strony obszaru, szanse i zagrożenia rozwoju, kluczowe potrzeby mieszkańców w różnych zakresach, a także wyznaczali kierunki rozwoju. Ponadto określali, jakie grupy społeczne powinny być wspierane w szczególności. W ankiecie poproszono również o wskazanie, na ile potrzebna jest realizacja poszczególnych typów działań, finansowanych ze środków EFS+ w ramach FEEdKP 2021-2027. Poniżej przedstawiamy wybrane wyniki, dokonujemy ich analizy i wyciągnięcia wniosków.

1. Badani wskazywali maksymalnie 5 mocnych stron gminy. Przeważają następujące wskazania:
  - 43,7% - walory przyrodniczo-kulturowe, 28,9% - dziedzictwo kulturowe,
  - 34,1% - czyste środowisko,
  - 27,4% - bogata oferta zajęć dla seniorów
  - 25,9% duża aktywność organizacji społecznych.
2. Ankietowani wskazywali maksymalnie 5 słabych stron gminy. Przeważają następujące wskazania:
  - 41,5% - niewystarczająca oferta zajęć dla dzieci i młodzieży,
  - 36,3% - niewystarczająco rozwinięta sieć drogowa i kolejowa,
  - 28,9% - niski poziom integracji społecznej,
  - 27,4% - niewystarczająca ilość atrakcji turystycznych oraz niewystarczająca promocja obszaru i/lub produktów lokalnych.
3. Respondenci wskazywali maksymalnie 5 szans rozwoju gminy:
  - 48,9% - możliwość efektywnego pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych (w tym unijnych),
  - 47,4% - pojawienie się nowych inwestorów,
  - 31,1% - rozwój turystyki,
  - 27,4% - wzrastająca moda na zdrowy i aktywny tryb życia oraz wzrost poziomu integracji lokalnej społeczności,
  - 23,7% - wykorzystanie lokalnej historii, tradycji, kultury,
  - 23% - rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej.
4. Ankietowani wskazywali również maksymalnie 5 zagrożeń rozwoju gminy. Przeważają następujące wskazania:
  - 52,6% - migracja mieszkańców do większych aglomeracji lub poza granice kraju,
  - 41,5% - kryzys energetyczny,
  - 40,7% - starzenie się społeczeństwa (dodatkowo 28,9% wskazało także spadek liczby urodzeń) oraz wzrost poziomu inflacji,
  - 34,8% - niewystarczająco zaangażowania i zaktywizowana młodzież.

Wyniki wskazują, że obszar objęty LSR ma wiele wartościowych atutów, które mogą przyczynić się do atrakcyjności miejsca, jakości życia mieszkańców i rozwoju społeczno-gospodarczego. Jest to podstawa do dalszego rozwoju, promocji i wykorzystania tych mocnych stron w celu tworzenia jeszcze lepszego otoczenia dla lokalnej społeczności. Wyniki wskazują również na potrzebę działań mających na celu poprawę słabych stron obszaru - konieczne jest m.in. rozwinięcie i ulepszenie oferty zajęć dla dzieci i młodzieży, inwestycje infrastrukturalne (w zakresie możliwym do dofinansowania), działania rozwijające obszar turystyki oraz inicjowanie działań mających na celu zwiększenie integracji społecznej. Poprawa tych aspektów przyczyni się do rozwoju i polepszenia jakości życia mieszkańców oraz atrakcyjności obszaru dla turystów, a nawet dla inwestorów. Uwidoczniała się również konieczność podejmowania działań mających na celu zatrzymanie mieszkańców (a przynajmniej spowolnienie

procesu migracji), rozwój lokalnej gospodarki, inwestowanie w rozwój młodzieży, promowanie aktywności społecznej, wsparcie seniorów, inwestycje infrastrukturalne etc.

Kolejna część ankiety pozwalała respondentom wskazywać kluczowe potrzeby mieszkańców w obszarze społecznym, w obszarze przedsiębiorczości, w obszarze kultury i rekreacji, w obszarze infrastruktury lokalnej, energetyki i ochrony środowiska. Ponadto ankietowani zostali poproszeni o wyznaczenie maksymalnie 5 kierunków rozwoju, jakie uważają za najważniejsze. Poniżej przedstawiamy wybrane wyniki, dokonujemy ich analizy i wyciągnięcia wniosków.

1. Wśród kluczowych potrzeb mieszkańców respondenci wskazali:

- 68,9% - rozwój infrastruktury turystycznej,
- 56,3% - działania wspierające wzrost poziomu aktywizacji,
- 43,7% - wsparcie pozarolniczej działalności gospodarczej,
- 40% - wsparcie zakładania i rozwijania działalności gospodarczej; organizacja wystaw, festiwali, jarmarków i innych wydarzeń w zakresie dziedzictwa kulturowego; wsparcie rozwoju oferty zajęć kulturalnych i rekreacyjnych,
- 34,8% doradztwo specjalistyczne; wyposażenie, modernizacja lub budowa nowych obiektów kultury i rekreacji,
- 34,1% - wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii,
- 32,6% - cyfryzacja.

2. Jako najważniejsze kierunki rozwoju respondenci wskazali:

- 48,1% - rozwój przedsiębiorczości lokalnej (wspieranie powstawania nowych firm i rozwoju istniejących),
- 47,4% - zwiększenie funkcji turystycznych i rekreacyjnych obszaru, w tym rozbudowa infrastruktury i oferty w zakresie aktywnego wypoczynku,
- 40% - poprawa stanu ogólnodostępnych obiektów publicznych, w tym budowy, rozbudowy, modernizacji i wyposażenia,
- 39,3% - poprawa dostępu do podstawowych usług dla lokalnych społeczności, w tym edukacji, ochrony zdrowia, pomocy społecznej;
- 38,5% - poprawa dostępu do usług czasu wolnego, w tym w zakresie kultury, rekreacji i wypoczynku,
- 37,8% - wspieranie rozwoju lokalnych organizacji społecznych i inicjatyw obywatelskich,
- 23,7% - zwiększanie dostępu do technologii cyfrowych, w tym podniesienie kompetencji cyfrowych mieszkańców.

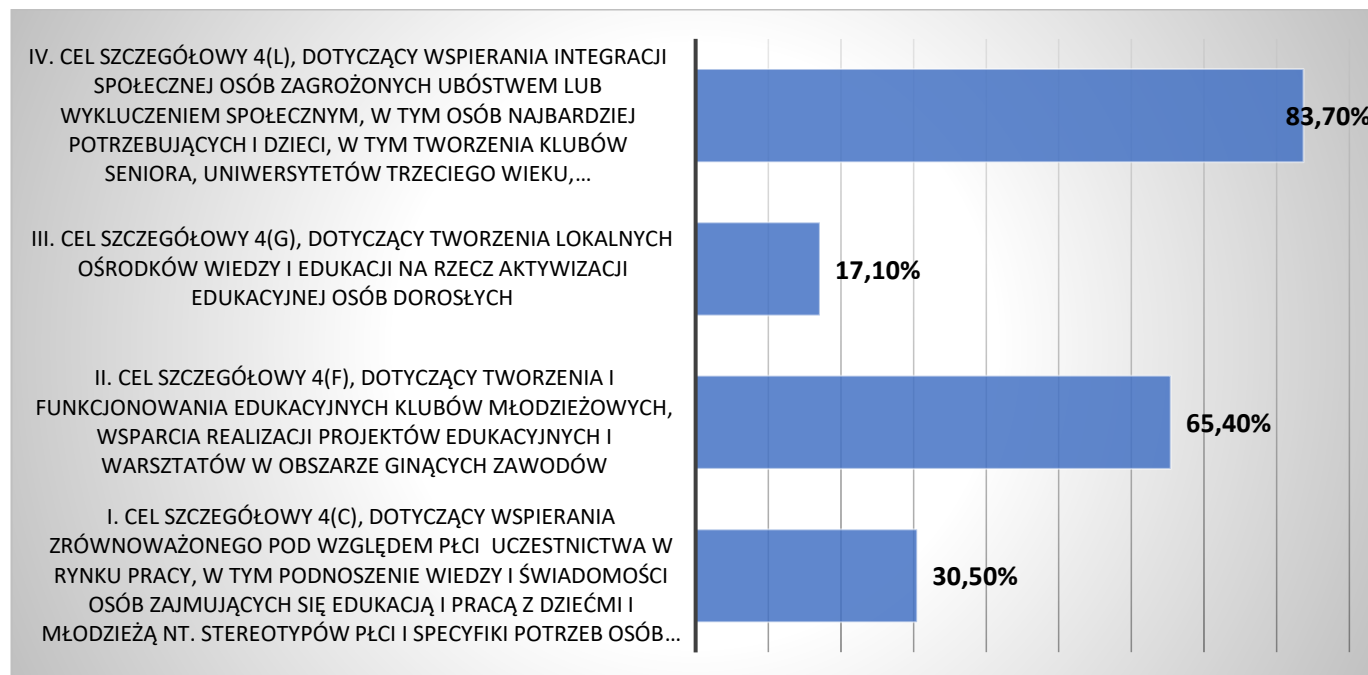
3. Grupy wiekowe/ społeczne, jakie powinny szczególnie otrzymać wsparcie w ramach LSR to według respondentów:

- 67,4% - dzieci i młodzież,
- 53,3% - przedsiębiorcy,
- 45,2% - osoby z niepełnosprawnościami,
- 40% - seniorzy,
- 26,7% - osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,
- 23% - bezrobotni.

Wyniki badania ankietowego sugerują, że LSR powinna skoncentrować się na rozwoju turystyki i rekreacji, wspieraniu przedsiębiorczości, poprawie infrastruktury kulturalnej i rekreacyjnej, poprawie dostępu do usług, wsparciu lokalnych organizacji społecznych i aktywizacji mieszkańców, cyfryzacji. Ważne jest także angażowanie mieszkańców w procesy decyzyjne i realizację LSR, aby ich potrzeby i oczekiwania były uwzględniane w podejmowanych działaniach.

4.2. Badanie ankietowe pn. Wybór zakresu projektów dofinansowanych w ramach programu FEEdKP 2021-2027

Ankieta dotyczyła realizacji projektów z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus. Została opublikowana na stronie internetowej LGD 10 marca 2023 r. W badaniu ankietowym wzięło udział 387 respondentów. W ankiecie zapytano o cele, które powinny być realizowane na obszarze LGD w nowej perspektywie finansowej w ramach EFS+.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego własnego

Jak wskazuje wykres, respondenci widzą największą potrzebę realizacji celu IV oraz celu II. Wyniki badania zostały odzwierciedlone w przedsięwzięciach zaplanowanych do realizacji w ramach celu C.3. Włączenie społeczne. Jednocześnie ze względu na to, że niemal 1/3 respondentów wskazała również cel I, dotyczący walki ze stereotypami płci, a także na podstawie dyskusji podczas spotkań konsultacyjnych, LGD planuje zachęcanie potencjalnych grantobiorców projektu grantowego współfinansowanego ze środków EFS+ do wplatania w działania w ramach celu II i IV działań o charakterze równościowym, wspierających walkę ze stereotypami płci.

4.3. Badanie ankietowe pn. Ankieta badająca zapotrzebowanie na środki na wsparcie przedsiębiorczości

Ankieta, w której respondenci odpowiadali na pytania związane ze wsparciem przedsiębiorczości, została opublikowana na stronie internetowej LGD 29 kwietnia 2023 r. W badaniu ankietowym wzięło udział 130 respondentów. Poniżej przedstawiamy wyniki, dokonujemy ich analizy i wyciągnięcia wniosków.

- Na pytanie „Czy planuje Pan(i) lub chciał(a)by Pani podjąć działalność gospodarczą, korzystając ze środków dostępnych w Lokalnej Grupie Działania?”:
  - 55,4% respondentów odpowiedziało „Tak, chcę rozpocząć własną działalność gospodarczą, korzystając ze środków dostępnych w LGD”,
  - 26,2% respondentów odpowiedziało „Tak, chcę rozwinąć już prowadzoną przeze mnie działalność gospodarczą, korzystając ze środków dostępnych w LGD”,
  - 18,5% respondentów wskazało odpowiedź „Nie planuję rozpoczynać ani rozwijać działalności gospodarczej, korzystając ze środków dostępnych w LGD”.
- W drugim punkcie badania ankietowani, którzy w pierwszym pytaniu odpowiedzieli, że chcą rozpocząć działalność gospodarczą, wskazywali kwotę dotacji, o jaką chcieliby wnioskować. Niemal 4,2% wskazało kwotę mniejszą niż 50 tys. zł, 9,7% - 50 -60 tys. zł., 4,5% - 60-70 tys. zł, 19,4% - 70-80 tys. zł oraz 80-90 tys. zł, 29,2% - 90-100 tys. zł, 8,3% - 100-110 tys. zł, 1,4% - 120-130 tys. zł i 4,2% - 140-150 tys. zł. Jak widać rozbieżność w oczekiwanej wysokości dofinansowania jest duża, w związku z czym nie można ustalić jednej, zdecydowanie preferowanej wartości.

3. W trzecim punkcie badania respondenci, którzy w pierwszym pytaniu odpowiedzieli, że chcą rozwinąć prowadzoną już działalność gospodarczą, wskazywali kwotę dotacji, o jaką chcieliby wnioskować. Zdecydowana większość (55,9%) wskazała kwotę 100-200 tys. zł. 23,5% wskazało 200-300 tys. zł, 11,8% - 50-100 tys. zł, 5,9% - 400-500 tys. zł. Jeden respondent wskazał odpowiedź poprzez podanie własnej wartości dotacji, której wartość określił na poziomie 1 mln zł.
4. W ostatniej części badania ankietowego respondenci odpowiadali na pytanie „ Czy planuje Pan(i) podjęcie działalności w zakresie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych, korzystając ze środków dostępnych w budżecie LGD?”. Na to pytanie zdecydowana większość (83,1%) odpowiedziała negatywnie ze względu na brak posiadania gospodarstwa rolnego, 13,8% również odpowiedziało negatywnie pomimo posiadania gospodarstwa. 3,1% wskazało, że chce założyć agroturystykę, a 1,5% - zagrodę edukacyjną. Nikt nie wskazał odpowiedzi świadczącej o chęci założenia gospodarstwa opiekuńczego.

Analiza powyższych odpowiedzi wskazuje, że w budżecie LSR należy przewidzieć środki zarówno na rozpoczęcie, jak i rozwój pozarolniczych działalności gospodarczych.

4.4. Badanie ankietowe pn. Ankieta dotycząca komunikacji LGD z lokalną społecznością

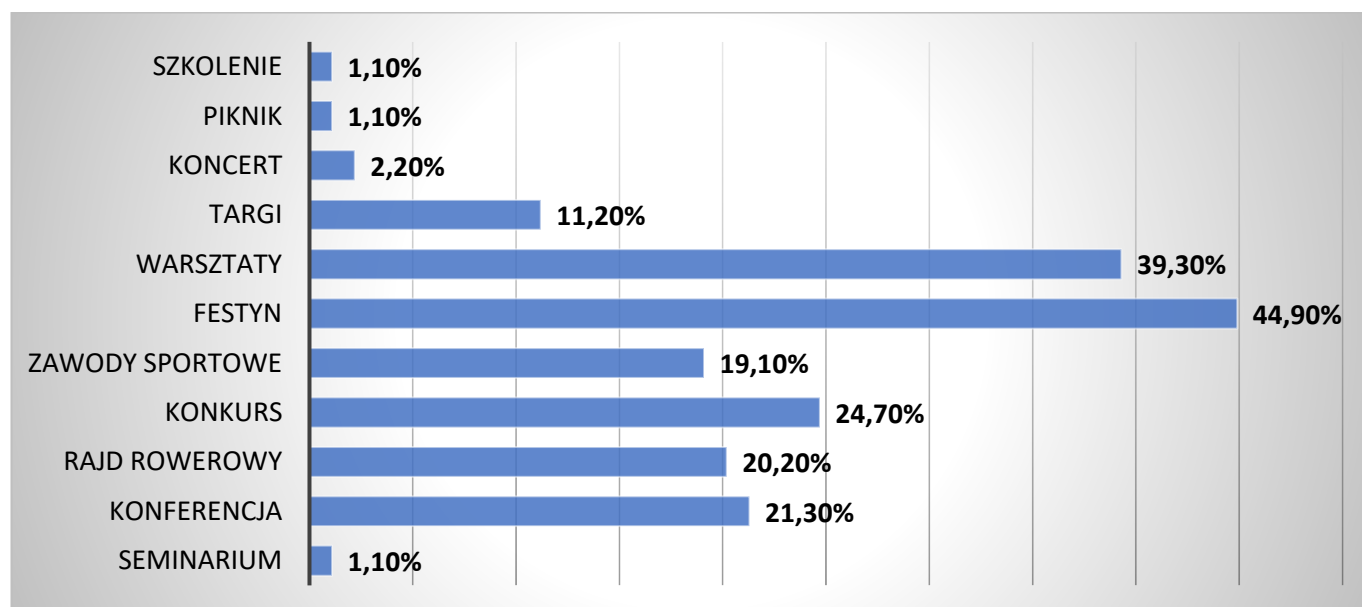
LGD przeprowadziło również badanie pn. Ankieta dotycząca komunikacji LGD z lokalną społecznością. Celem badania było uzyskanie informacji, które w pozytywny sposób wpłyną na komunikację na linii LGD – interesariusze – LGD oraz które pomogą stworzyć Plan komunikacji możliwie najbardziej dostosowany do potrzeb lokalnej społeczności.

Ankieta została opublikowana na stronie internetowej LGD 8 maja 2023r. W badaniu ankietowym wzięło udział 89 respondentów. W ankiecie zapytano o:

- W jakim wydarzeniu otwartym, organizowanym przez LGD raz w roku, chciał(a)by Pan(i) uczestniczyć?
- Proszę wskazać, jakie kanały komunikacji pomiędzy LGD, a mieszkańcami są wg Pana(i) najlepsze.
- Jak często chciał(a)by Pani otrzymywać na swój adres e-mail elektroniczny newsletter LGD?
- Które z mediów społecznościowych jest wg Pana(i) najlepsze do prowadzenia działań informacyjno-promocyjnych.

Uzyskano następujące odpowiedzi, wykorzystane do skonstruowania Planu komunikacji:

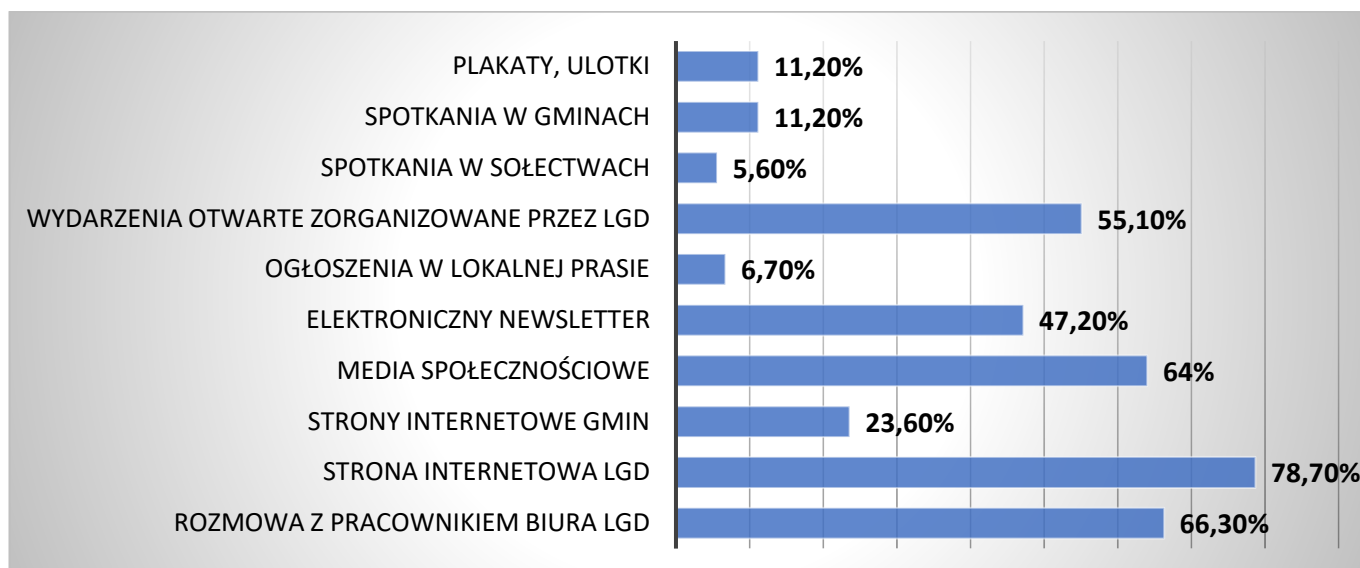
W jakim wydarzeniu otwartym, organizowanym przez LGD raz w roku, chciał(a)by Pan(i) uczestniczyć?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego własnego

Wskazane przez respondentów odpowiedzi, których wartość procentowa przekroczyła 10%, ujęto w Planie komunikacji i będą one realizowane.

Proszę wskazać, jakie kanały komunikacji pomiędzy LGD a mieszkańcami są wg Pana(i) najlepsze

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania ankietowego własnego

Jak wskazuje powyższy wykres, najlepszym według respondentów kanałem komunikacji jest strona internetowa LGD (78,7%). Wielu respondentów (66,3%) wskazało rozmowę z pracownikiem Biura LGD, nieco mniej (64%) – media społecznościowe. Odpowiednio 55,1% i 47,2% ankietowanych wskazało natomiast wydarzenia otwarte organizowane przez LGD oraz elektroniczny newsletter, wysyłany do bazy e-mail, będącej w posiadaniu LGD. Zdecydowanie mniejszym zainteresowaniem cieszą się strony internetowe gmin, jak również plakaty i ulotki oraz ogłoszenia w lokalnej prasie. Niewielkie zainteresowanie respondentów odnosi się także do spotkań w gminach i sołectwach, jednakże te formy komunikacji zostały również ujęte w Planie komunikacji ze względu na konieczność spełnienia Standardu minimum, opracowanego przez Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Ankietowani określili również częstotliwość, z jaką chcieliby otrzymywać elektroniczny newsletter: niemal 1/3 wskazała, że powinien on być wysyłany raz w miesiącu, niemal połowa – raz na dwa miesiące, 13,5% - raz na 3 miesiące. 9% respondentów nie jest wcale zainteresowanych otrzymywaniem newslettera.

Ostatnim pytaniem w ankiecie było „Które z mediów społecznościowych jest wg Pana(i) najlepsze do prowadzenia działań informacyjno-promocyjnych?”. Zdecydowana większość ankietowanych (aż 94,4%) wskazała portal Facebook, z którego LGD korzysta już od lat. Pozostałe odpowiedzi, wskazujące Instagram, You Tube oraz TikTok, były odpowiedziami marginalnymi.

4.5. Badanie ankietowe pn. Konsultacje celów i przedsięwzięć nowej Lokalnej Strategii Rozwoju

Badanie ankietowe pn. Konsultacje celów i przedsięwzięć nowej Lokalnej Strategii Rozwoju zostało opublikowane na stronie internetowej LGD 19 maja 2023 r. W badaniu udział wzięło 31 respondentów. Za pomocą ankiety respondenci mogli wyrazić akceptację przedstawionych celów i przedsięwzięć lub też zgłosić uwagi do każdego z nich, a także do całości założeń. Żaden z respondentów nie wniósł zastrzeżeń co do przedstawionej propozycji. Uwagi zawarte w formularzu odnosiły się jedynie do przykładów realizacji operacji w ramach danych przedsięwzięć.

5. Konsultacje społeczne

5.1. Spotkania konsultacyjne grupowe

W ramach konsultacji społecznych przeprowadzono po jednym spotkaniu na terenie każdej gminy członkowskiej. Harmonogram spotkań przedstawia poniższa tabela:

Lp.	Gmina	Termin spotkania i zaplanowany czas spotkania	Faktyczny czas trwania spotkania	Miejsce spotkania	Liczba osób uczestniczących
1.	Jezióra Wielkie	26 stycznia 2023r. godz. 16:30-18:30	4 godziny	Gminny Ośrodek Kultury i Rekreacji w Jeziorach Wielkich	22
2.	Strzelno	27 stycznia 2023r. godz. 10:00-12:00	3 godziny	Urząd Miejski w Strzelnie	13
3.	Mogilno	31 stycznia 2023r. godz. 15:00-17:00	4 godziny	Siedziba LGD w Mogilnie	8

Źródło: Opracowanie własne

Do udziału w spotkaniach zaproszeni zostali mieszkańcy obszaru LGD, przedstawiciele organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, jednostek sektora finansów publicznych i innych grup interesariuszy. Dodatkowo zaproszenia przesłano do bazy mail, którą dysponuje LGD. Znajdują się takie osoby / podmioty jak: członkowie OSP, KGW, NGO, rad sołeckich, rad miejskich, rady powiatu, sołtysi, przedsiębiorcy, przedstawiciele gmin, warsztatów terapii zajęciowej, parafii, powiatowego centrum pomocy rodzinie etc. Plakat informujący o spotkaniach został także opublikowany na stronach internetowych: www.lgdsasiedzi.eu, www.lgdsasiedzi.pl oraz na stronach gmin: www.mogilno.pl, www.strzelno.pl, www.jeziorawielkie.bipgmina.pl. Informacja o spotkaniach została także opublikowana w mediach społecznościowych: LGD, mieszkańców obszaru LSR, portalu dziedzictworegionu.pl, strzelnoonline, Zakładu Aktywności Zawodowej, OSP, lokalnych stowarzyszeń, sołtysów, jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego. Ponadto informacje o spotkaniach zostały przesłane do: bibliotek działających na terenie obszaru LGD, domów i ośrodków kultury, ośrodków pomocy społecznej, muzeów, członków PTTK, Powiatowego Urzędu Pracy, Powiatowego Związku OSP. Informacja o spotkaniach została także umieszczona w lokalnej prasie (Tygodnik Pałuki i Ziemia Mogileńska). Warto zaznaczyć, że spotkania które odbyły się w gminach naszego obszaru były transmitowane na żywo poprzez platformę MS Teams, zapewniającą możliwość włączenia się w dyskusję.

Podczas spotkań zaprezentowano opis obszaru LGD oraz jego wstępną diagnozę, omówiono projekt analizy SWOT, tj. mocnych i słabych stron obszaru oraz szans i zagrożeń jego rozwoju, przeanalizowano problemy lokalnej społeczności i jej potrzeby, zdiagnozowano potencjał obszaru i mieszkańców, a także określono kierunki rozwoju. Dodatkowo pracowano nad celami i przedsięwzięciami planowanymi do realizacji w przyszłym okresie programowania, a także omawiano przykłady operacji, jakie mogą / powinny być możliwe do realizacji w ramach LSR. Konsultacje zaplanowano w taki sposób, aby każda osoba z terenu LGD mogła wziąć w nich udział, dlatego odbywały się w różne dni tygodnia oraz o różnych porach. W spotkaniach konsultacyjnych uczestniczyli przedstawiciele różnych grup społecznych, w tym osoby niepracujące i zatrudnione, przedsiębiorcy, członkowie KGW, sołtysi i członkowie rad sołeckich, członkowie OSP, rolnicy, seniorzy, członkowie organizacji pozarządowych, przedstawiciele Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej, Zakładu Aktywności Zawodowej oraz innych jednostek sektora finansów publicznych, wśród obecnych byli także przedstawiciele szkół z terenu LGD.

Wnioski, jakie zostały wyciągnięte z przeprowadzonych konsultacji okazały się być zbieżne z wynikami diagnozy opartej na danych zastanych oraz badań ankietowych. Zgłoszone uwagi wskazano w dalszej części LSR.

Dodatkowo w ramach konsultacji społecznych LGD zorganizowała następujące spotkania:

- 5 grudnia 2022 r. w Domu Dziennego Pobytu w Łąkiem odbyło się spotkanie z seniorami. W spotkaniu wzięło udział 21 osób. Podczas spotkania seniorzy mieli możliwość wypowiedzenia się na temat przyszłości i ich potrzeb, biorąc pod uwagę zmieniającą się sytuację społeczno-gospodarczą. Wskazali, jakie mają oczekiwania odnośnie wsparcia skierowanego bezpośrednio do ich grupy wiekowej. Oczekiwane jest przede wszystkim tworzenie klubów seniora, jak również dostosowanie infrastruktury publicznej do

ograniczeń wynikających z wieku i/lub niepełnosprawności oraz zwiększenie do usług w zakresie tzw. srebrnej gospodarki.

- 24 maja 2023r. w Zakładzie Aktywności Zawodowej w Przyjezierzu podczas Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia odbyły się konsultacje społeczne projektu nowej LSR. W konsultacjach wzięło udział 42 członków Stowarzyszenia. Zebraniem podczas posiedzenia przedstawiono założenia LSR, w tym również cele i przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji. Odbyła się dyskusja, w której pracownicy Biura LGD odpowiedzieli na pytania dotyczące LSR. Nikt z zebranych nie wniósł uwag. Również ta grupa wskazała, jakie są jej oczekiwania względem skierowanego do nich wsparcia.
- 29 maja 2023 r. w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Strzelnie odbyło się spotkanie z mieszkańcami obszaru LGD ze szczególnym uwzględnieniem seniorów. W spotkaniu wzięło udział 12 osób. Uczestnicy wskazali oczekiwania zbieżne ze wskazaniami seniorów biorących udział w konsultacjach 5 grudnia 2022 r.;
- 29 maja 2023 r. - w Mogileńskim Domu Kultury odbyło się spotkanie z mieszkańcami obszaru LGD ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży. W spotkaniu wzięło udział 9 osób. Młodzież w szczególności określiła swoje potrzeby względem usług spędzania wolnego czasu i zajęć pozaszkolnych, a także infrastruktury rekreacyjno-turystycznej, podając przykłady oczekiwanych operacji realizowanych w ramach LSR.

Spotkania, które odbyły się w maju, dotyczyły także przedstawienia projektu nowej LSR. Szczególną uwagę zwrócono na planowane do realizacji cele i przedsięwzięcia. Była to ostatnia możliwość do wniesienia uwag do przedstawionego projektu.

5.2. Konsultacje indywidualne – punkt konsultacyjny

Przy tworzeniu LSR zaplanowano różne działania partycypacyjne, dzięki temu zainteresowane strony mogły z powodzeniem wybrać jak najbardziej optymalną dla siebie metodę zaangażowania się w tworzenie powstającego dokumentu. Na początku procesu przygotowań w miesiącu kwietniu/maju 2022r. i na końcowym etapie prac, w siedzibie LGD utworzono punkt informacyjno-konsultacyjny.

W początkowej fazie dyskutowano na temat wstępnej diagnozy obszaru LSR oraz analizowano potrzeby rozwojowe i potencjał obszaru. Natomiast w ostatniej fazie przygotowań poruszono kwestie zaplanowanych do osiągnięcia celów i przedsięwzięć, które są odpowiedzią na zdiagnozowane problemy i potrzeby. W obu fazach uczestnicy konsultacji zgłaszali swoje pomysły, które chcieliby realizować za pomocą środków dostępnych w LGD. Wskazane zostały one w opisie przedsięwzięć w rozdziale VI.

Konsultacje indywidualne polegały na zapewnieniu możliwości osobistych kontaktów mieszkańców lub innych interesariuszy z osobami odpowiedzialnymi za opracowanie LSR. W ten sposób podniesiono poziom zaangażowania społeczności lokalnej oraz poprawiono jakość tworzonego dokumentu. Skorzystało z nich łącznie 30 osób.

6. Dlaczego partycypacyjny charakter LSR jest tak istotny?

Partycypacyjny charakter LSR oznacza, że społeczność jest aktywnie zaangażowana w proces podejmowania decyzji i kształtowaniu działań społecznych. Jest to kluczowy element budowania społecznej odpowiedzialności lokalnej i wspierania zrównoważonego rozwoju społeczności. Istnieje wiele powodów, dla których partycypacyjny charakter LSR jest bardzo ważny:

- daje poczucie własności i odpowiedzialności za swoje otoczenie. Kiedy ludzie mają możliwość uczestniczenia w procesie podejmowania decyzji, czują się bardziej związani z lokalnymi sprawami i są bardziej skłonni angażować się w działania na rzecz dobra wspólnego,
- prowadzi do lepszych wyników i większej skuteczności działań społecznych. Społeczności lokalne posiadają unikalną wiedzę na temat swoich potrzeb, problemów i możliwości. Jeśli ich głos jest uwzględniany w procesie podejmowania decyzji, można opracować bardziej efektywne strategie i programy, które rzeczywiście odpowiadają na lokalne wyzwania,
- przyczynia się do budowania więzi społecznych i współpracy. Kiedy ludzie mają możliwość wspólnego podejmowania decyzji i współpracy, wzmacnia się poczucie wspólnoty i solidarności. Społeczności lokalne

zyskują szansę na budowanie relacji, nawiązywanie partnerstw i wspólną pracę nad osiągnięciem wspólnych celów.

7. Angażowanie społeczności lokalnej w proces realizacji strategii

Zaangażowanie społeczności lokalnej w tworzenie LSR na lata 2023-2027 jest ważnym procesem uspołeczniania, jednak nie jedynym. Społeczność lokalna powinna mieć także możliwość włączenia się w proces realizacji, nie tylko w roli beneficjentów, ale również współdecydujących o kierunkach rozwoju. Realizując nową LSR, LGD będzie komunikowało się z lokalną społecznością w oparciu o plan komunikacji opracowany na podstawie Standardu minimum do planu komunikacji z lokalną społecznością dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Głównymi celami działań komunikacyjnych jest: wzrost wiedzy wśród lokalnej społeczności na temat LGD i LSR, wzrost umiejętności w zakresie pozyskania wsparcia w LGD w ramach LSR, wzrost poziomu aktywizacji społeczności lokalnej oraz budowanie pozytywnego wizerunku LGD i LSR wśród lokalnej społeczności. Zgodnie z opracowanym planem komunikacji LGD będzie prowadzić działania animacyjno-aktywizująco-integrujące, dzięki którym wzmocnione zostaną więzi społeczne mieszkańców i nastąpi pobudzenie mieszkańców do wspólnego działania. Ponadto LGD będzie starała się angażować dotychczas biernych interesariuszy (m.in. poprzez komunikację i informację, indywidualne zaproszenia do udziału w spotkaniach, konsultacjach, warsztatach etc., prowadząc rozmowy, aby zrozumieć lepiej ich perspektywę widzenia, dostosowując treści i formy przekazu, nawiązując współpracę i partnerstwo, tworząc przestrzeń do wyrażania opinii) i podtrzymywać współpracę z dotychczasowymi partnerami zarówno z obszaru realizacji LSR jak i organizacjami poza obszarem (Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w Inowrocławiu).

Warto zaznaczyć, że lokalna społeczność zaangażowana będzie w proces konsultowania zmian w LSR, prowadzenia monitoringu i ewaluacji, działań komunikacyjnych. Zapewnienie skutecznej komunikacji pomiędzy LGD, a mieszkańcami jest głównym sposobem aktywnego zaangażowania społeczności w realizację LSR. Uczestnictwo mieszkańców, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, instytucji publicznych i innych zainteresowanych podmiotów w bieżącym wdrażaniu LSR może przyczynić się w znacznym stopniu do osiągnięcia w LSR celów, a co za tym idzie do rozwoju całego obszaru.

Wszystkie wyżej wymienione działania będą wzmocniać partnerską współpracę członków we wdrażaniu LGD. Przez możliwość współdecydowania tworzą się lokalne partnerstwa.

LGD jest organizacją otwartą na lokalną społeczność. Zgodnie z wynikami raportu ewaluacyjnego respondenci wysoko ocenili funkcjonowanie LGD oraz biura. Zdecydowana większość społeczności uznała, że łatwo umówić się na spotkanie z pracownikami biura LGD czy też odpowiedzi na wiele pytań można uzyskać telefonując do biura LGD. Badania wykazują też, że najwygodniejszy sposób komunikacji zwrotnej, od społeczności lokalnej do biura LGD to ankieta i e-mail. Dla badanych istotny jest także kontakt telefoniczny.

W celu skutecznej realizacji LSR zakłada się wykorzystanie szerokiego wachlarza metod komunikacji, z uwzględnieniem zasad horyzontalnych określonych w art. 9 rozporządzenia 2021/1060, w tym:

- poszanowania praw podstawowych oraz przestrzeganie Karty praw podstawowych Unii Europejskiej;
- zasady równości kobiet i mężczyzn;
- zasady równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami;
- zgodności działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE, oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czyni poważnych szkód”.

Podsumowując, idea partycypacyjnego charakteru LSR opierała się o odpowiednie warunki dla uzyskania jak najbardziej wiarygodnych w kontekście zasady RLKS danych. Warunkami tymi były:

- angażowanie lokalnych parterów i społeczności na etapach przygotowywania LSR, zbierania informacji, analizy SWOT, ustalania priorytetów oraz określania celów i przedsięwzięć,
- rozpoczęcie procesu konsultacji partycypacyjnych od zidentyfikowania i zaangażowania lokalnych parterów: badania, analizy, określenie głównych problemów i możliwości obszaru,
- zachęcenie do uczestnictwa w warsztatach i spotkaniach oraz zapewnienie otwartości wszystkim grupom społecznym,
- zapewnienie takich warunków konsultacji, które umożliwiały komfortowe uczestnictwo szerokiemu spektrum społeczności tj. różne godziny spotkań (w godzinach przed i popołudniowych), miejsce spotkań w centrach gmin, zapewnienie poczęstunku, przekazywanie zwartych i zrozumiałych informacji, wywoływanie dyskusji oraz zachęcanie do wyrażania opinii.

Warto zaznaczyć, że opracowana LSR powstała bez udziału podmiotów zewnętrznych (spoza obszaru objętego LSR), więc zachowała swój oddolny charakter.

8. Analiza przyjęcia / odrzucenia wniosków z konsultacji

Poniższa tabela wskazuje uwagi zgłoszone podczas procesu konsultacji oraz za pomocą badań ankietowych, a także informację o przyjęciu lub odrzuceniu wniosków wraz z krótkim uzasadnieniem.

Zgłoszona uwaga	Informacja o przyjęciu lub odrzuceniu uwagi z uzasadnieniem	
Budowa aquaparku	Uwaga odrzucona	Propozycja wpisuje się w przedsięwzięcie P.1.1. Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i/lub kulturalnej i/lub turystycznej, ale nie może być realizowana w ramach LSR ze względu na fakt, że pochłonęłaby zbyt dużą część budżetu
Budowa świetlic wiejskich i remiz OSP		
Budowa lub modernizacja placów zabaw, stref fitness, stref rekreacyjnych (w tym miejsca do gry w boule, minigolfa, stoły do ping-ponga), strefy piknikowo-grillowe, skwery i ogrody publiczne, stoły piknikowe, skateparki, pumtracki, tory parkour / street workout, tory do jazdy na rolkach / hulajnogach, ścianki wspinaczkowe, parki linowe, trampoliny, tory bmx, gokartowe, motocrossowe, rowerowe, konstrukcje przeszkodowe typu ninja, miejsca do kalisteniki, tablice informacyjne, edukacyjne, kierunkowskazy, tężnie, plaże, mola, pomosty, przystanie kajakowe, sale koncertowe, tzw. muszle koncertowe, sceny plenerowe, amfiteatry, sale wystawowe, sale kinowe	Uwagi przyjęte	Propozycje wpisują się w przedsięwzięcie P.1.1. Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i/lub kulturalnej i/lub turystycznej i zostały wskazane jako przykłady możliwych do realizacji operacji w rozdziale VI. Należy jednak podkreślić, że wartości pojedynczych operacji będą musiały być zgodne z zapisami regulaminów konkursów. Nie będą możliwe do realizacji takie inwestycje infrastrukturalne, których wartość będzie w znacznym stopniu obciążała budżet LSR. Zamierzeniem jest, aby planowane do realizacji operacje charakteryzowały się jak największą efektywnością, tj. stosunkiem poniesionych nakładów do uzyskanych wyników. W ten sposób będzie możliwe zapewnienie objęcia wsparciem całego obszaru.
Inwestycje w infrastrukturę drogową	Uwaga odrzucona	Brak możliwości wsparcia takiej inwestycji
Inwestycje w sieć kanalizacyjną i gazowniczą		
Zapewnienie transportu publicznego		
Wsparcie na rzecz termomodernizacji budynków mieszkalnych		
Zakup mieszkań dla osób usamodzielnianych		

Wsparcie finansowe dla zajęć sportowych dla dzieci i młodzieży	Uwaga częściowo przyjęta	Zajęcia sportowe dla dzieci i młodzieży będą mogły być realizowane jako część wsparcia w ramach przedsięwzięcia P.3.3. Działania na rzecz włączenia społecznego dzieci i młodzieży (w ramach klubów młodzieżowych).
Wsparcie przedsiębiorców we wdrażaniu innowacji oraz realizacji inwestycji	Uwaga przyjęta	W LSR przewidziano wsparcie na rozwój działalności gospodarczej.
Wsparcie podmiotów i osób prywatnych w rozwoju oferty turystycznej regionu (w zakresie możliwości pozyskania dofinansowań)	Uwaga przyjęta	W LSR przewidziano wsparcie zarówno na rzecz rozwoju infrastruktury, jak i przedsiębiorczości na rzecz rozwoju oferty turystycznej.
Równy dostęp kobiet i mężczyzn do przedsiębiorczości	Uwaga częściowo przyjęta	W LSR przewidziano wsparcie w zakresie przedsiębiorczości, skierowanego zarówno do kobiet, jak i do mężczyzn. Jednakże analiza danych statystycznych wskazuje, że kobiety są grupą dominującą wśród osób bezrobotnych, w związku z czym LGD przewiduje zastosowanie w lokalnych kryteriach wyboru w ramach przedsięwzięć związanych z przedsiębiorczością zastosowanie kryterium premiującego dla tej właśnie grupy.
Wsparcie grup: osoby z inicjatywą, chcące otworzyć lub rozwinąć biznes, społecznicy, którzy inicjują działania	Uwaga przyjęta	W ramach LSR przewidziano wsparcie przedsiębiorczości oraz wsparcie na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego.
Wypożyczalnia kajaków, rowerów wodnych, rowerów i hulajnóg	Uwaga przyjęta	Propozycja wpisuje się w przedsięwzięcie P.1.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz rekreacji i/lub kultury i/lub turystyki.
Modernizacja świetlic wiejskich	Uwaga częściowo przyjęta	Propozycja wpisuje się w założenia LSR, dotyczące wsparcia rozwoju infrastruktury. Należy jednak podkreślić, że wartości pojedynczych operacji będą musiały być zgodne z zapisami regulaminów konkursów. Nie będą możliwe do realizacji takie inwestycje infrastrukturalne, których wartość będzie w znacznym stopniu obciążała budżet LSR. Zamierzeniem jest, aby planowane do realizacji operacje charakteryzowały się jak największą efektywnością, tj. stosunkiem poniesionych nakładów do uzyskanych wyników. W ten sposób będzie możliwe zapewnienie objęcia wsparciem całego obszaru.
Budowa ścieżek rowerowych		

Inne działalności które pozwalają bezrobotnym na podjęcie działalności, co wspomaga budowanie kapitału społecznego za ich pomocą	Uwaga częściowo przyjęta	W ramach LSR przewidziane są konkretne rodzaje działalności gospodarczej w takim zakresie, w jakim jest to zgodne z celami wskazanymi w LSR. Konkretno rodzaje działalności, które będą mogły być wspierane, wskazane są w rozdziale VI.
Festyny albo pikniki tematyczne, np. organizowane przez młodzież i dla młodzieży	Uwaga przyjęta	W LSR przewidziano wsparcie organizacji wydarzeń na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego (w szczególności poprzez aktywizację i integrację).
Wyjazdy seniorów do miejsc kultury	Uwaga przyjęta	Wyjazdy dla seniorów do miejsc kultury będą mogły być realizowane jako część wsparcia w ramach przedsięwzięcia P.3.4. Działania na rzecz włączenia społecznego seniorów.
Utworzenie mobilnego Centrum Poradnictwa Zawodowego(CPZ) dla dzieci i młodzieży z obszaru LGD - nieograniczony dostęp do usług doradców zawodowych dla dzieci i młodzieży, realizacja działań w zakresie grupowym oraz indywidualnym; wyposażenie CPZ w profesjonalne narzędzia służące diagnozie potrzeb edukacyjno-zawodowych dzieci i młodzieży oraz ich zainteresowań, predyspozycji i aspiracji; wizyty studyjne w zakładach pracy, przedsiębiorstwach, instytucjach pożytku publicznego, spotkania z lokalnymi przedsiębiorcami w celu propagowania postaw przedsiębiorczych, organizowanie spotkań z pracodawcami w ramach targów pracy; rozwijanie świadomości wśród dzieci i młodzieży z obszaru LGD odnośnie tzw. nowo pojawiających się zawodów (youtuber, influencer, marketing sieciowy etc.) - korzyści oraz zagrożenia	Uwaga częściowo przyjęta	W ramach LSR przewidziano po części wsparcie odpowiadające na zgłoszoną potrzebę. Nie jest możliwe pełne wsparcie w ramach aktywizacji zawodowej, natomiast możliwe są działania typu wizyty studyjne, spotkania mające na celu wsparcie rozwoju postaw przedsiębiorczych etc. Działania te będą możliwe w szczególności ramach klubów młodzieżowych oraz w ramach realizacji przedsięwzięcia P.2.4. Wzmocnienie kapitału społecznego poprzez wsparcie organizacji wydarzeń i inwestycje nieinfrastrukturalne.
Organizowanie bezpłatnych szkoleń i kursów dających lub podnoszących kwalifikacje oraz kompetencje zawodowe pełnoletniej młodzieży z obszaru LGD (pracownik biurowy, szkolenia UDT, kursy IMBiGS etc.)	Uwaga częściowo przyjęta	Ramach LSR przewidziano wsparcie na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego. Ponadto w ramach przedsięwzięcia P.3.3 Działania na rzecz włączenia społecznego dzieci i młodzieży tworzone będą kluby młodzieżowe, w ramach których możliwe będzie także wspieranie rozwoju młodzieży do ukończenia 24 roku życia. Jednakże nie jest możliwe pełne wsparcie w zakresie aktywizacji zawodowej.
Bezpłatne kursy prawa jazdy kat. B w celu poprawienia mobilności młodzieży wchodzącej na rynek pracy z obszaru LGD	Uwaga częściowo przyjęta	

<p>Utworzenie centrum korepetytorskiego / mobilnych centrów korepetytorskich oraz zapewnienie bezpłatnych korepetycji dla dzieci i młodzieży w zakresie przedmiotów, które sprawiają trudności na obszarze LGD</p>	<p>Uwaga częściowo przyjęta</p>	<p>W ramach przedsięwzięcia P.3.3 Działania na rzecz włączenia społecznego dzieci i młodzieży tworzone będą kluby młodzieżowe, w ramach których możliwe będzie również wsparcia w zakresie zajęć wyrównawczych, nabywania kompetencji edukacyjnych.</p>
<p>Bezpłatne kursy językowe dla dzieci i młodzieży z obszarów LGD</p>	<p>Uwaga częściowo przyjęta</p>	<p>W ramach LSR przewidziano wsparcie na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego. Ponadto w ramach przedsięwzięcia P.3.3 Działania na rzecz włączenia społecznego dzieci i młodzieży tworzone będą kluby młodzieżowe, w ramach których możliwe będzie także wspieranie rozwoju kompetencji językowych</p>
<p>Bezpłatne warsztaty oraz kursy komputerowe z naciskiem na propagowanie bezpieczeństwa w sieci (profilaktyka w zakresie cyberprzemocy) dla dzieci i młodzieży z obszaru LGD</p>	<p>Uwaga przyjęta</p>	<p>W ramach LSR przewidziano wsparcie na rzecz cyfryzacji oraz wzmocnienia kapitału społecznego.</p>
<p>Utworzenie Klubów Młodzieżowych na terenach działalności LGD w ramach, których będą działać koła zainteresowań dla dzieci i młodzieży oraz dodatkowe formy spędzania czasu wolnego (zajęcia plastyczne, muzyczne, kulinarne, fotograficzne, informatyczne etc.)</p>	<p>Uwaga przyjęta</p>	<p>W ramach LSR przewidziano wsparcie na tworzenie klubów młodzieżowych.</p>

Rozdział IV. Analiza potrzeb i potencjału LSR

1. Analiza potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru LSR

W celu zdiagnozowania problemów, występujących na obszarze objętym LSR, potrzeb mieszkańców oraz potencjałów obszaru wdrażania LSR:

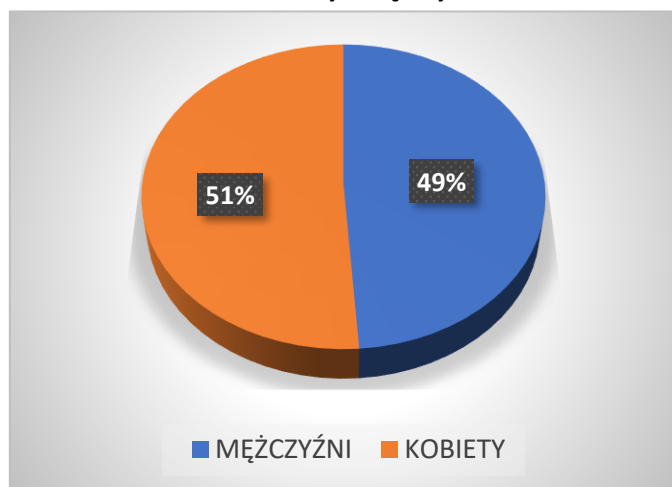
- dokonano analizy raportu z ewaluacji ex-post LSR na lata 2014-2020,
- zgromadzono i przeanalizowano dane statystyczne,
- przygotowano i przeprowadzono badania ankietowe, a następnie dokonano analizy ich wyników i wyciągnięto wnioski,
- przeprowadzono konsultacje społeczne (w punkcie konsultacyjnym oraz poprzez spotkania konsultacyjne), po czym przeanalizowano ich wyniki i sformułowano wnioski.

Zastosowane podczas analizy metody, w tym partycypacyjne, pozwoliły na znalezienie najważniejszych obszarów, na które może mieć wpływ LSR, a także na wyprowadzenie wniosków, w jaki sposób LGD może wpłynąć pozytywnie na niwelowanie zdiagnozowanych problemów społecznych.

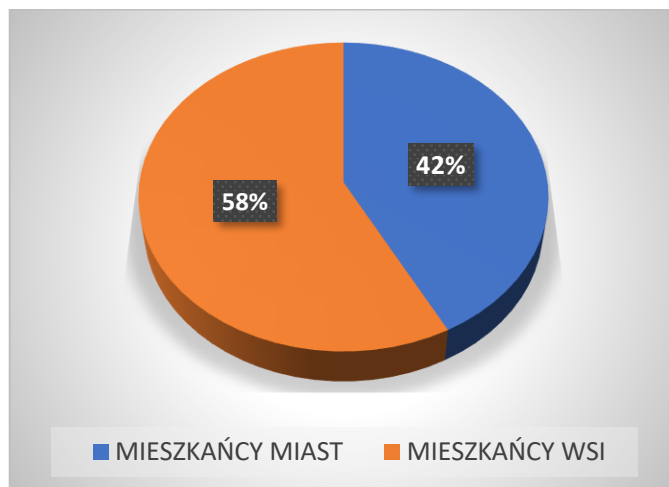
1.1. Demografia

Obszar Stowarzyszenia LGD Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego w 2020 roku zamieszkiwało 40 014 osób (20 463 kobiety i 19 551 mężczyzn), co stanowiło 1,97% ogólnej liczby ludności województwa kujawsko-pomorskiego. 57,76% mieszkańców obszaru objętego LSR zamieszkuje obszary wiejskie.

Liczba ludności obszaru LGD w podziale na kobiety i mężczyzn

Liczba ludności obszaru LGD w podziale na mieszkańców miast i wsi

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

W latach 2016-2020 nastąpił spadek liczby ludności o 3,7% (o 1 545 osób), co oznacza, że procentowy spadek liczby ludności był większy niż przeciętnie w województwie (-1,1%). Z poniższego zestawienia i wykresu wynika, że stały trend zmniejszania się liczby mieszkańców występuje we wszystkich gminach obszaru objętego LSR. Jak wskazuje Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku - Strategia Przyspieszenia 2030+, od 2010 roku obserwowane jest stałe zmniejszanie się liczby ludności w województwie². Jednocześnie według prognozy demograficznej GUS tendencja ta będzie się utrzymywać, a nawet wzmacniać. Potwierdzają to również zapisy Strategii Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku, które podkreślają, że proces spadku liczby mieszkańców regionu będzie się pogłębiał i że w szczególności dotyczy to gmin położonych w południowej i wschodniej części regionu³.

² Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+, str. 12

³ Strategia Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2030 roku, str. 13-14

Zmiany liczby mieszkańców w wieku 0-24 lat w latach 2016-2020

	Liczba ludności					% zmiana liczby ludności w latach 2016-2020
	2016	2017	2018	2019	2020	
Mieszkańców ogółem	41 559	41 442	41 198	41 019	40 014	-
Liczba dzieci w w wieku żłobkowym (0-2 lat)	1 146	1 188	1 210	1 203	1 233	-
Dzieci w wieku żłobkowym w ludności ogółem	2,76%	2,87%	2,94%	2,93%	3,08%	+0,32
Liczba dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat)	1 578	1 536	1 510	1 491	1 645	-
Dzieci w wieku przedszkolnym w ludności ogółem	3,80%	3,71%	3,67%	3,63%	4,11%	+0,31
Liczba dzieci w wieku szkolnym (7-15 lat)	3 789	3 801	3 790	3 823	3 834	-
Dzieci w wieku szkolnym w ludności ogółem	9,12%	9,17%	9,20%	9,32%	9,55%	+0,43
Liczba młodzieży (16-19 lat)	2 019	1 891	1 742	1 594	1 520	-
Młodzież w ludności ogółem	4,86%	4,56%	4,23%	3,89%	3,80%	- 1,06
Liczba młodych dorosłych (20-24 lata)	2 687	2 583	2 479	2 426	2 196	-
Młodzi dorośli w ludności ogółem	6,47%	6,23%	6,02%	5,91%	5,49%	-0,98

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Pod względem funkcjonalnych grup wieku, na obszarze LGD na koniec 2020 roku mieszkało 1 233 dzieci w wieku żłobkowym (0-2 lat), 1 645 dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat) oraz 3 834 dzieci w wieku szkolnym (7-15 lat). We wszystkich trzech grupach nastąpił nieznaczny wzrost, co sugeruje, że generalnie potrzeby w zakresie działań opiekuńczo-edukacyjnych, skierowanych do tych grup, nie powinny wykraczać poza obecnie diagnozowane. W przypadku nieco starszych grup wiekowych, tj. młodzieży (16-19 lat) i młodych dorosłych (20-24 lat) zaobserwować można dość znaczący spadek liczby osób. W przypadku młodzieży wynosi on 499 osób (tj. 1,06% ogółu mieszkańców), w przypadku młodych dorosłych 491 osób (tj. 0,98% ogółu mieszkańców).

Analizie warto poddać również dane dotyczące liczebności osób w wieku 6-24 lata (uczące się), które są potencjalnymi beneficjentami projektów realizowanych w ramach działania FEKP.07.02. *Wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną*, współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027.

Zmiany liczby mieszkańców w wieku 6-24 lat w latach 2016-2020

	Liczba ludności					zmiana liczby ludności w latach 2016-2020
	2016	2017	2018	2019	2020	
Mieszkańców ogółem	41 559	41 442	41 198	41 019	40 014	1545 (-3,72%)
Liczba mieszkańców w wieku 6-24 lat	8 917	8 662	8 419	8 200	7 949	- 968
Liczba mieszkańców w wieku 6-24 lat w ludności ogółem	21,46%	20,90%	20,44%	19,99%	19,87%	-1,59%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

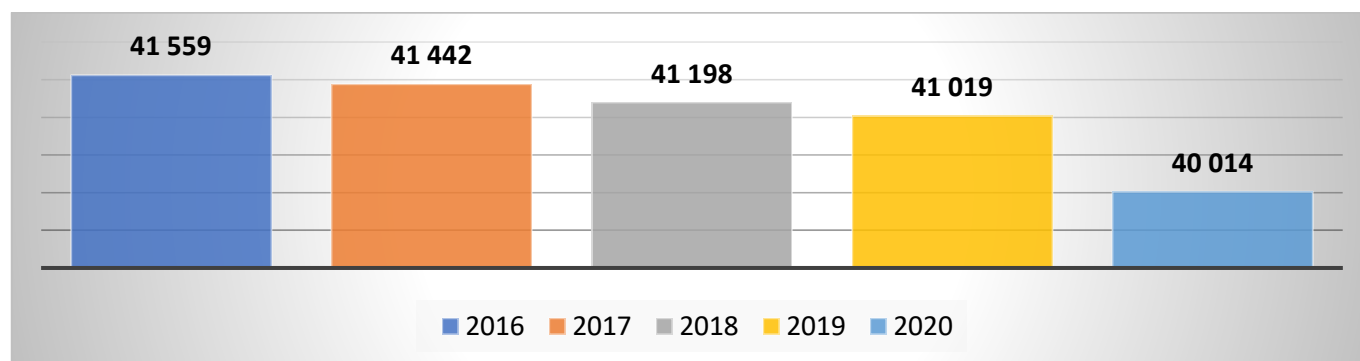
Powyższe dane wskazują, że grupa mieszkańców w wieku od 6 do 24 lat pomimo tego, że w latach 2016-2020 zmniejszyła się o 968 osób, tj. o 1,59% ogółu mieszkańców, to nadal jest to grupa bardzo liczna, stanowiąca niemal 20% ogółu osób zamieszkujących obszar LGD. Ponadto grupa liczebność tej grupy spada w tempie mniejszym, niż liczebność ogółu mieszkańców (spadek rzędu -3,72% w latach 2016-2020).

Zmiany liczby mieszkańców w latach 2016-2020

Jednostka terytorialna	Liczba ludności					Liczba ludności ogółem w latach 2016-2020	% zmiana liczby ludności w latach 2016-2020
	2016	2017	2018	2019	2020		
Jeziora Wielkie	4 966	4 950	4 924	4 860	4 663	- 303	-6,1 %
Mogilno	24 864	24 768	24 625	24 574	24 232	-632	- 2,5 %
Strzelno	11 729	11 724	11 649	11 585	11 119	- 610	-5,2 %
Razem:	41 559	41 442	41 198	41 019	40 014	- 1 545	- 3,7 %

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

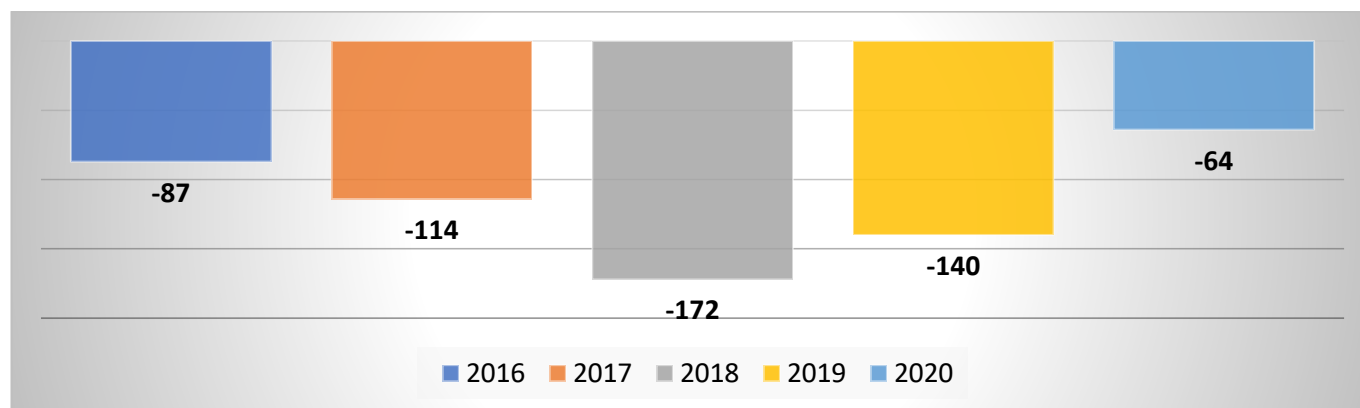
Zmiany liczby mieszkańców obszaru LGD w latach 2016-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Równie niepokojącym, niekorzystnym dla obszaru objętego LSR, jest wskaźnik migracji wewnętrznych, określający różnicę liczby osób przybyłych w danym okresie do danej jednostki administracyjnej z innych miejscowości w kraju i liczby osób, które w tym okresie opuściły tę jednostkę przenosząc się do innych miejscowości (napływ-odpływ).

Saldo migracji wewnętrznych na obszarze LGD

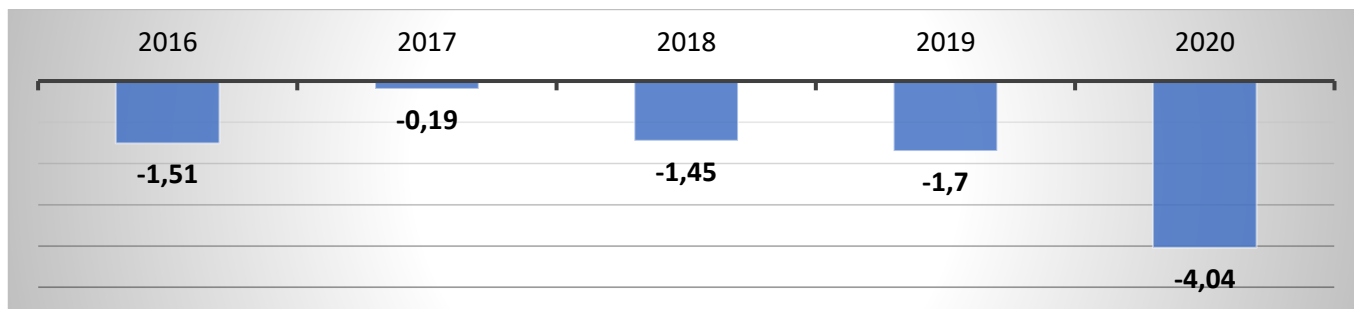
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Jak wskazuje wykres, obecnie obserwujemy złagodzenie trendu, jednakże saldo migracji niezmiennie jest ujemne, co świadczy o nieustannym odpływie mieszkańców. Zjawisko to spowodowane jest w dużej mierze odpływem ludzi

młodych, w szczególności w celach zarobkowych. Należy zatem zaplanować taką interwencję w ramach strategii, aby podnieść jakość życia mieszkańców, w szczególności poprzez wsparcie rozwoju przedsiębiorczości.

Kolejnym negatywnym zjawiskiem demograficznym, determinującym zmiany liczby ludności, a występującym na obszarze LSR, jest ujemny przyrost naturalny. Jego spadek jest widoczny również w województwie – wg danych wskazanych w Strategii Przyspieszenia 2030+, w latach 2014-2017 łączna utrata osób wyniosła 2,4 tys. osób.

Średni przyrost naturalny na obszarze LGD w latach 2016-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

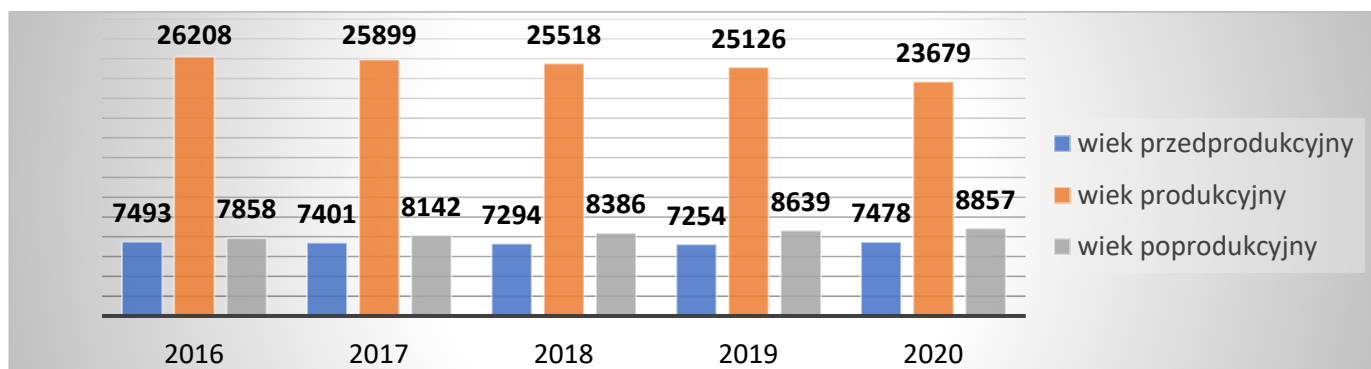
W związku z powyższym, analizując również inne dane statystyczne oraz posiłkując się opiniami lokalnego społeczeństwa, należy zastanowić się nad przyczynami zaistniałej sytuacji oraz znaleźć rozwiązanie, które wpłynie na poprawę wskaźników demograficznych, w szczególności salda migracji. Pozytywnego wpływu na sytuację demograficzną we wskazanym kontekście upatrywać można w realizacji niniejszej strategii, poprzez skierowanie jej interwencji na rozwiązywanie problemów zgłaszanych przez mieszkańców i wynikających z diagnozy, niwelowanie słabych i wzmocnienie mocnych stron obszaru objętego LSR, zaplanowanie odpowiedzi na kluczowe potrzeby mieszkańców, a także obranie odpowiednich kierunków rozwoju obszaru.

Ludność w podziale na ekonomiczne grupy wiekowe (w % ludności ogółem) na dzień 31.12.2020 r.

Gmina	wiek przedprodukcyjny	wiek produkcyjny	wiek poprodukcyjny
Jeziora Wielkie	18,7%	59,0%	22,30%
Mogilno	18,80%	59,25%	21,95%
Strzelno	18,41%	59,10%	22,49%
obszar LGD	18,65%	59,12%	22,23%
województwo	18,00%	59,90%	22,10%
kraj	18,20%	59,5%	22,30%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

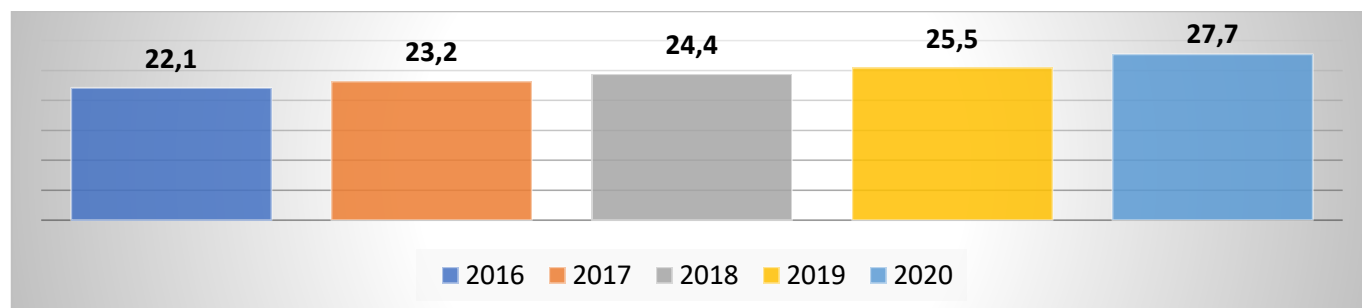
Ekonomiczna struktura wieku ludności na obszarze LGD

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Z powyższych danych wynika, że w 2016 r. ok 63% mieszkańców obszaru objętego LSR stanowiły osoby w wieku produkcyjnym, natomiast w roku 2020 odsetek ten wyniósł 59%. Na przestrzeni ostatnich lat udział tej grupy mieszkańców w ogólnej liczbie mieszkańców znacząco spadł. Jednocześnie nieznacznie wzrósł odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym (z 18% w 2016 r. do 18,7% w 2020 r.), przy znaczącym wzroście odsetka ludności w wieku poprodukcyjnym (z niecałych 19% w 2016 r. do ponad 22% w 2020 r.). Takie zmiany w strukturze wieku świadczą o wystąpieniu procesu starzenia się społeczeństwa. Istnienie tego zjawiska na obszarze LGD potwierdza również obserwacja wskaźnika *Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi*, którego zmiany ukazuje poniższy wykres.

Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Problemem wynikającym z tego niekorzystnego trendu demograficznego jest zapotrzebowanie na usługi dla starszych grup wiekowych. Potwierdzają to również wyniki badań ankietowych oraz konsultacji przeprowadzonych przez Stowarzyszenie. W związku z powyższym planowane jest wsparcie w tym zakresie w ramach niniejszej strategii. Poparte jest to obserwacją danych, wskazujących na to, że na obszarze LGD znacząco wzrasta udział osób w wieku 60+ w ogólnej liczbie mieszkańców, co przedstawia poniższa tabela.

Zmiany liczby mieszkańców w wieku 60+ w latach 2016-2020

	Liczba ludności					zmiana liczby ludności w latach 2016-2020
	2016	2017	2018	2019	2020	
Mieszkańców ogółem	41 559	41 442	41 198	41 019	40 014	1545 (-3,72%)
Liczba mieszkańców w wieku 60+	13 239	13 808	14 159	14 673	14 954	+1 355
Liczba mieszkańców w wieku 60+ w ludności ogółem	31,86%	33,32%	34,37%	35,77%	37,37%	5,51%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Zauważalny jest wzrost liczby mieszkańców w wieku 60+ aż o 1 355 osób, tj. o 5,51% w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2016-2020. Jest to tym bardziej znaczący wzrost, że ogólna liczba mieszkańców w analogicznym okresie spadła o 3,72%.

Biorąc pod uwagę, że na obszarze LGD zwiększa się liczba osób w wieku 60+, należy przeanalizować także dostępne m.in. dla tej grupy formy wsparcia i aktywności. Przedstawia je poniższa tabela.

Formy wsparcia i aktywności m.in. seniorów – instytucje pomocy i integracji społecznej w latach 2016-2020

	Liczba ludności					Lokalizacja
	2016	2017	2018	2019	2020	
Środowiskowy Dom Samopomocy	1	1	1	1	1	gm. Strzelno

Centrum Integracji Społecznej	0	0	0	0	0	-
Klub Integracji Społecznej	1	1	1	1	1	gm. Jeziora Wielkie
Klub Seniora	3	3	3	3	3	gm. Jeziora Wielkie, gm. Mogilno, gm. Strzelno
Uniwersytet Trzeciego Wieku	1	1	1	2	2	gm. Mogilno, gm. Strzelno
Dom Pomocy Społecznej	1	1	1	1	1	gm. Jeziora Wielkie
Warsztat Terapii Zajęciowej	1	1	1	1	1	gm. Mogilno
Zakład Aktywności Zawodowej	1	1	1	1	1	gm. Jeziora Wielkie

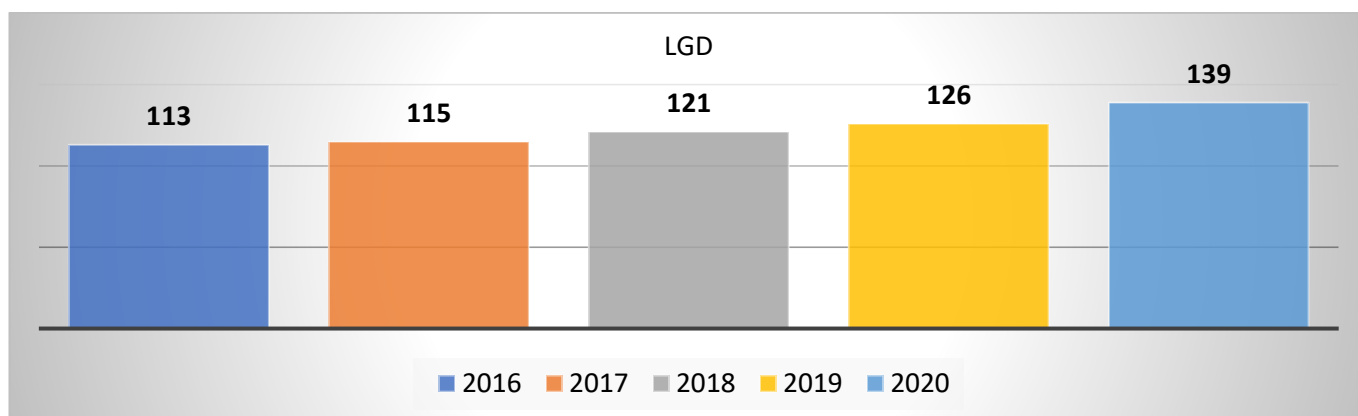
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ROPS w Toruniu

Jak wskazują powyższe dane, na obszarze LGD istnieje niewiele form wsparcia i aktywności seniorów, dlatego zasadnym jest wsparcie tej grupy wiekowej w ramach niniejszej LSR.

1.2. Gospodarka i rynek pracy

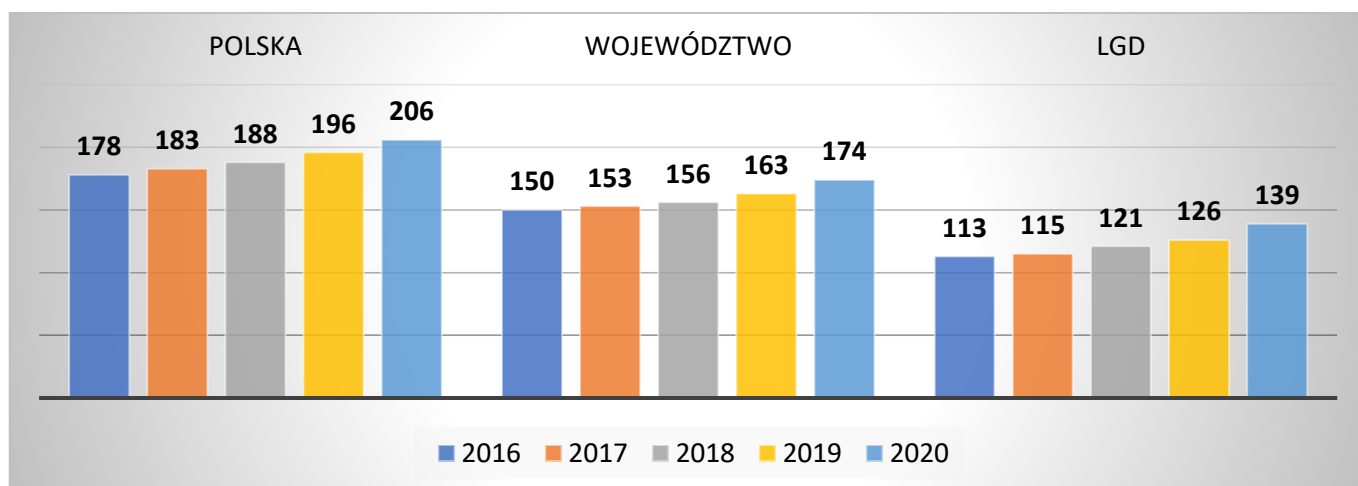
Na obszarze Stowarzyszenia w 2020 r. funkcjonowało 3 371 podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON, co stanowiło 1,6% wszystkich podmiotów działających w województwie kujawsko-pomorskim. W przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców dawało to stosunkowo niską wartość 84 podmiotów. Wartość ta stanowiła zaledwie 81,5% wartości wskaźnika dla całego regionu i 69% wartości dla kraju.

Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym na obszarze LGD

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

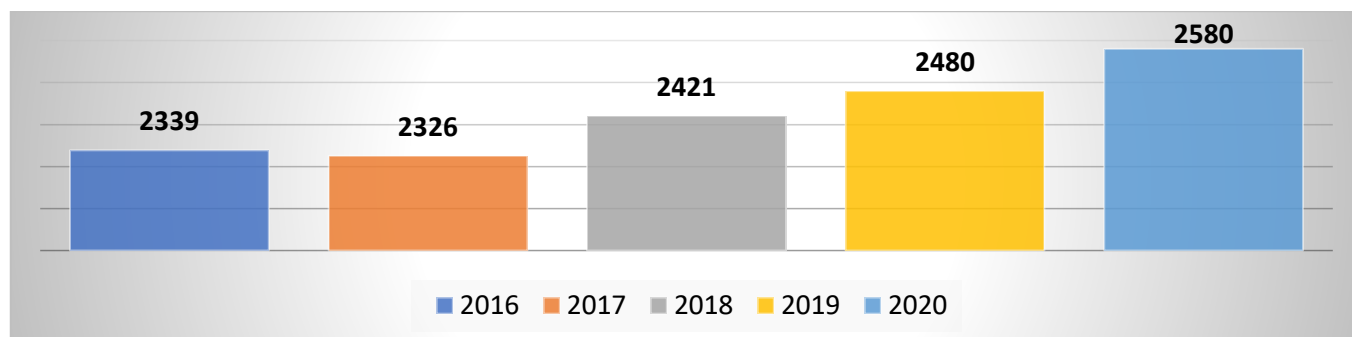
Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym na obszarze kraju, województwa i LGD

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

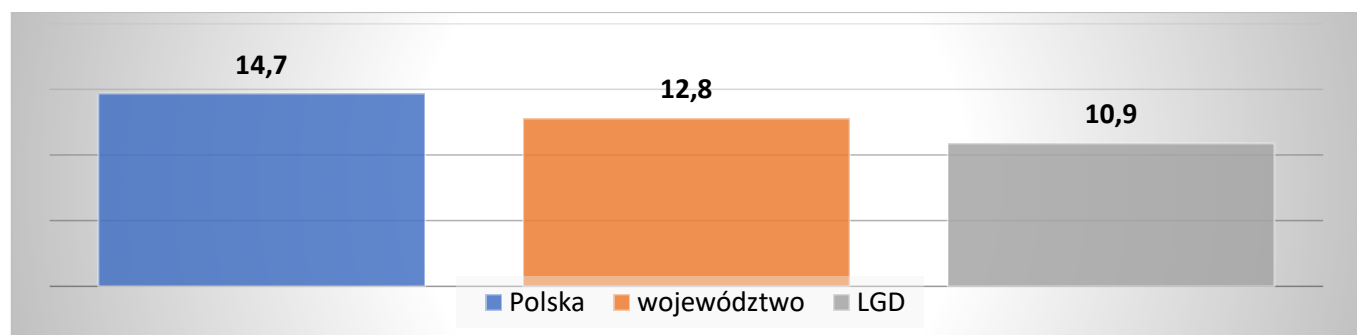
Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą wzrosła od 2016 r. (2 339 osób) i w 2020 r. wynosiła 2 580. W przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym zamieszkujących obszar LSR, wartość wynosząca 10,90 pozycjonowała obszar na jednym z niższych miejsc w województwie. Wartość ta była dużo niższa zarówno od średniej wojewódzkiej (12,80), jak i od średniej krajowej (14,70). Oznacza to, że w ramach LSR warto zaplanować interwencję zmierzającą do zwiększenia wartości przedmiotowego wskaźnika.

Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na obszarze LGD

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

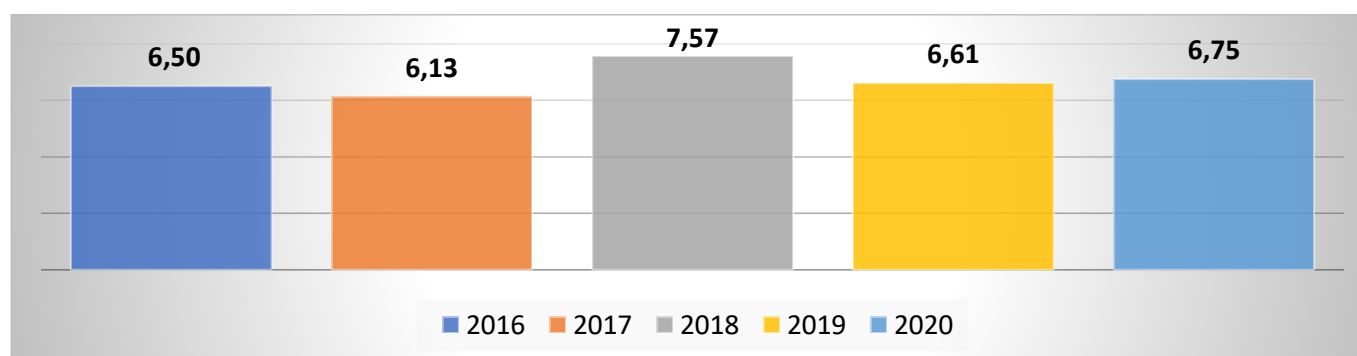
Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Na obszarze Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego w 2020 roku liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON wynosiła 270 (stanowiło to 1,73% wszystkich nowo zarejestrowanych podmiotów w województwie kujawsko-pomorskim). W przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców obszaru dawało to wartość 6,77 nowych podmiotów, a wskaźnik ten był niższy zarówno od średniego wskaźnika dla województwa (7,73) jak i dla kraju (8,64). W okresie od 2016 do 2020 roku nastąpił niewielki wzrost wartości wskaźnika – o 0,25%, przy czym w trakcie całego analizowanego okresu zaobserwowano wahania tego wskaźnika. Jedyny wyraźny wzrost nastąpił między 2017 a 2018 rokiem, następnie zanotowano spadek wartości. Między 2019 a 2020 rokiem był to wzrost na poziomie 0,14%, a więc mimo panującej pandemii COVID-19, wartość wskaźnika była stabilna.

Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów na 1000 mieszkańców obszaru LGD

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Na obszarze objętym LSR w latach 2016-2019 odnotowano generalnie spadek liczby wyrejestrowywanych podmiotów gospodarczych z systemu REGON w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców. W 2020 roku, podobnie jak na obszarach wszystkich LGD w regionie i podobnie jak przeciętnie w kraju, zauważa się większy spadek liczby wyrejestrowywanych podmiotów, co związane było w pewnym stopniu z ograniczaniem wykonywania czynności administracyjnych w początkowym okresie pandemii COVID-19.

Liczba wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców

	2016	2017	2018	2019	2020
obszar LGD	5,68	5,57	5,29	4,27	3,47
województwo	7,29	7,03	7,93	5,55	4,47
kraj	7,65	7,46	8,63	5,91	4,47

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

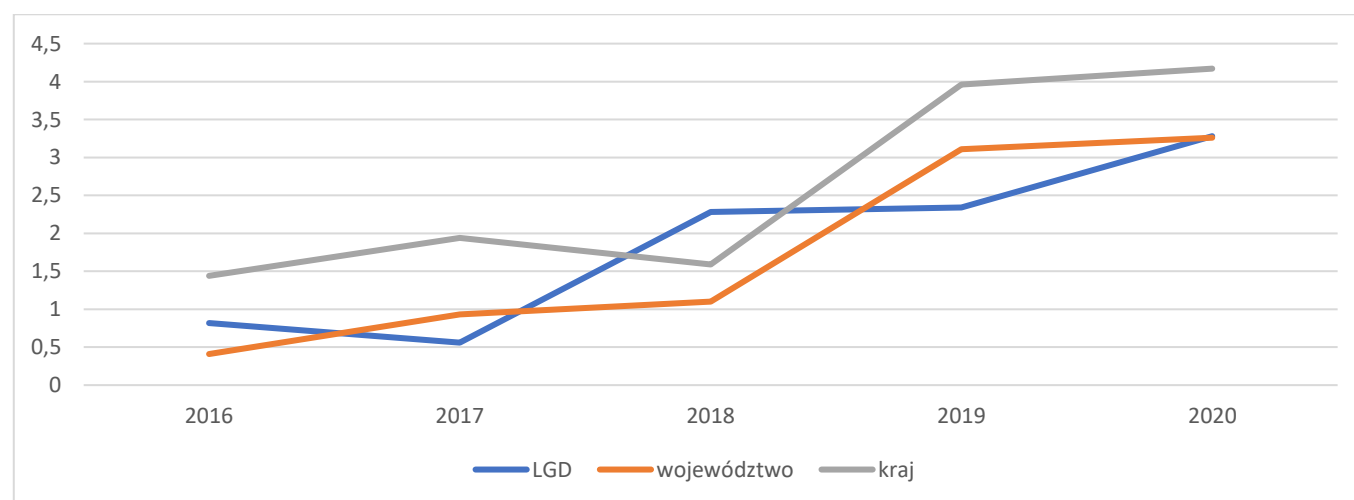
Opierając się na dwóch powyższych wskaźnikach, tj. liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów na 1000 mieszkańców oraz liczbie wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców, obliczyć można przyrost 'netto' przedsiębiorstw, tzn. różnicę pomiędzy podmiotami zarejestrowanymi i wyrejestrowanymi. Skonstruowany w taki sposób wskaźnik jest powszechnie stosowany ze względu na możliwość wykorzystania do jego obliczenia danych zbieranych przez statystykę publiczną. Przyjmując, że przedsiębiorczość wyraża się poprzez powstawanie nowych podmiotów gospodarczych, możliwe jest dokonanie charakterystyki przedsiębiorczości w oparciu o dane statystyczne. Takie ujęcie zawęża w pewnym stopniu samą definicję zjawiska, ale na potrzeby niniejszej strategii jest adekwatne i wystarczające.

Przyrost netto przedsiębiorstw na obszarze LGD, w województwie i w kraju w latach 2016-2020

	2016	2017	2018	2019	2020
obszar LGD	0,82	0,56	2,28	2,34	3,28
województwo	0,41	0,93	1,1	3,11	3,26
kraj	1,44	1,94	1,59	3,96	4,17

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Przyrost netto przedsiębiorstw na obszarze LGD, w województwie i w kraju w latach 2016-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Jak wskazuje powyższy wykres, w ogólnym ujęciu wskaźnik przyrostu 'netto' przedsiębiorstw ma tendencję wzrostową. Na koniec roku 2020 wskaźnik ten na poziomie lokalnym (na obszarze LGD) i na poziomie województwa

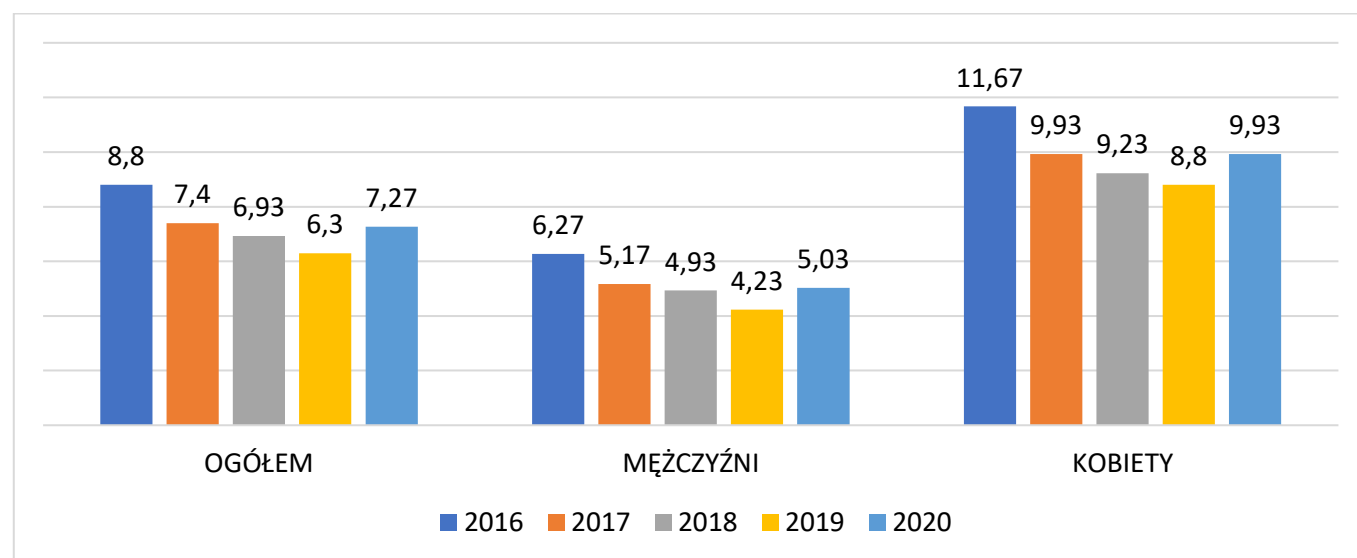
kujawsko-pomorskiego był niemalże identyczny (3,28 na obszarze objętym LSR i 3,26 w województwie), jednakże zauważalne jest, że jest niższy niż na poziomie krajowym. Wskazuje to na potrzebę wsparcia rozwoju przedsiębiorczości na obszarze objętym LSR.

Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg klas wielkości (wg liczby osób pracujących)

	2016	2017	2018	2019	2020
0-9 pracowników	2 913	2 920	3 001	3 098	3 220
10-49 pracowników	125	124	136	121	117
50-249 pracowników	32	34	32	32	31
250-999 pracowników	3	3	3	3	2
Razem:	3 073	3 081	3 172	3 255	3 371

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym ogółem i wg płci

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Jak wskazuje powyższy wykres, ogólny udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym systematycznie malał do roku 2019 włącznie, w roku 2020 wzrósł – prawdopodobnie w wyniku pandemii Covid-19. W 2020 r. wskaźnik ten na obszarze objętym LSR wyniósł 7,27%, przy wartości tego wskaźnika w województwie na poziomie 6,1% i na poziomie krajowym 4,6%. Zauważalne zatem jest to, że wskaźnik lokalny jest znacząco wyższy od regionalnego i krajowego, zatem w szczególności należy podjąć działania mające na celu rozwój przedsiębiorczości, wpływający na zmniejszenie liczby osób bezrobotnych.

Jednocześnie zauważyć można, że w strukturze bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym niezmiennie dominują kobiety – w 2020 roku było ich niemal dwa razy więcej, niż mężczyzn. Należy zatem przewidzieć dodatkowe wsparcie dla kobiet chcących podjąć zatrudnienie poprzez rozpoczęcie działalności gospodarczej, np. poprzez kryterium promujące w ramach lokalnych kryteriów wyboru.

Liczebność podmiotów gospodarki narodowej wg rejestru REGON w podziale na sekcje PKD

Sekcja PKD		Liczebność
G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	816
F	Budownictwo	601

C	Przetwórstwo przemysłowe	316
S i T	Pozostała działalność usługowa; gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	244
H	Transport i gospodarka magazynowa	221
M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	188
Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	168
L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	153
P	Edukacja	140
A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	89
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	86
I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	80
N	Działalność w zakresie administrowania i działalność wspierająca	80
J	Informacja i komunikacja	63
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	59
O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	34
E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	13
D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	5
B	Górnictwo i wydobywanie	1
łącznie:		3 371

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Dane zebrane w BDL GUS wskazują, że najsilniej rozwinięta jest branża w ramach sekcji G (w szczególności dział 47 handel detaliczny, z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi – 454 podmioty; a także pozostałe działy: 45 – handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi; naprawa pojazdów samochodowych – 192 podmioty; 46 – handel hurtowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi – 170 podmiotów). Tuż za sekcją G plasuje się sekcja F, czyli budownictwo. Zgodnie z *Komentarzem do danych statystycznych i wybranych zagadnień*, przygotowanym przez UM WK-P, jest to typowe dla województwa kujawsko-pomorskiego, kraju oraz innych obszarów LGD w województwie. Przedmiotowy komentarz wskazuje również, że obszar LGD charakteryzuje się szczególnie dużym zaangażowaniem podmiotów w ramach niewielu działów i sekcji, co potwierdzają dane pozyskane z BDL GUS. W dalszej kolejności pod względem liczebności znajdują się sekcje C (Przetwórstwo przemysłowe), S i T (Pozostała działalność usługowa; gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby) oraz H (Transport i gospodarka magazynowa). Łączna liczba podmiotów w tych trzech sekcjach (791 podmiotów) jest mniejsza, niż liczba podmiotów w najliczebniejszej sekcji G.

Wśród pozostałych sekcji PKD, wskazanych w tabeli poniżej, w kontekście niniejszej strategii należy zwrócić uwagę na stosunkowo niewielką liczbę podmiotów w sekcji Q (Opieka zdrowotna i pomoc społeczna) – 168 podmiotów, sekcji P (Edukacja) – 140 podmiotów, sekcji I (Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami

gastronomicznymi) – 80 podmiotów oraz sekcji R (Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją) – 59 podmiotów. W kontekście przeprowadzonej diagnozy potrzeb dane te potwierdzają, że należy wspierać rozwijanie działalności gospodarczej w zakresach objętych wskazanymi sekcjami klasyfikacji PKD.

1.3. Pomoc społeczna

Liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na liczbę ludności na obszarze objętym LSR spadła w ostatnich latach o ponad ⅓. Liczba gospodarstw domowych objętych tym rodzajem pomocy zmalała w tym samym czasie o niespełna 16% - to wolniej niż w województwie kujawsko-pomorskim. Największy wpływ na tempo tego spadku ma największa z gmin obszaru, Mogilno, gdzie zamieszkuje ponad połowa rodzin objętych pomocą, a gdzie spadek liczby wspomaganych gospodarstw wyniósł jedynie 12,48%. Najbardziej dynamiczny spadek zasięgu korzystania z tej formy pomocy społecznej notowany jest w gminie Jeziora Wielkie, gdzie w ciągu ostatnich lat liczba beneficjentów spadła o ponad 32%.

Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego

	2016	2017	2018	2019	2020
Gmina Jeziora Wielkie	193	178	166	152	131
Gmina Mogilno	833	813	776	772	729
Gmina Strzelno	460	483	429	443	394
Obszar LGD	1 486	1 474	1 371	1 367	1 254
Województwo	75 492	70 864	64 998	61 088	55 996

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Zasięg korzystania z zasiłku rodzinnego na dzieci do 17. roku życia spada w obszarze objętym LSR w podobnym tempie jak w województwie kujawsko-pomorskim – spadki te wyniosły odpowiednio 31% i 32%. Wciąż jednak zasięg udzielanej pomocy jest wyższy od poziomu wojewódzkiego.

Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej

	2016	2017	2018	2019	2020
Gmina Jeziora Wielkie	10,3%	9,4%	8,3%	7,3%	6,3%
Gmina Mogilno	8,3%	7,5%	7,1%	6,8%	6,5%
Gmina Strzelno	10,5%	9,9%	8,6%	8,8%	7,3%
Obszar LGD średnio	9,7%	8,93%	8%	7,63%	6,7%
Województwo	8,8%	8%	7,2%	6,6%	6%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku wykazuje na obszarze objętym LSR stałą tendencję spadkową – od 2016 do 2020 roku spadł o ponad 22%. W tym samym czasie poziom wskaźnika w województwie o niecałe 20%. Pomimo faktu, że tendencja spadkowa na obszarze LGD jest wyraźniejsza, jednakże na koniec 2020 roku wartość wskaźnika na poziomie lokalnym była wyższa aż o 4,5%.

Udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku

	2016	2017	2018	2019	2020
Gmina Jeziora Wielkie	46,6%	46,6%	43,4%	41,7%	37,7%
Gmina Mogilno	34,5%	33%	32,8%	29,9%	25,2%
Gmina Strzelno	39,0%	38,7%	38,2%	34,1%	30,1%
Obszar LGD	40,03%	39,43%	38,13%	35,23%	31,1%
Województwo	33%	33,1%	33,1%	30,9%	26,6%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Podsumowując, dane wskazują na ogólny spadek liczby beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej oraz zasięgu korzystania z zasiłku rodzinnego na obszarze LGD. Sugerują one poprawę sytuacji społeczno-ekonomicznej mieszkańców, ale wciąż jest widoczna potrzeba pomocy społecznej, zwłaszcza w niektórych obszarach. Warto zatem monitorować sytuację społeczną i podejmować działania mające na celu poprawę warunków życia i rozwoju ekonomicznego.

1.4. Aktywność społeczeństwa

Na obszarze LGD kapitał społeczny, rozumiany przez pryzmat działalności organizacji społecznych, stowarzyszeń i fundacji, jest rozwinięty na podobnym poziomie jak w całym województwie kujawsko-pomorskim. Przeliczając na 10 tysięcy mieszkańców, w obrębie gmin tego obszaru działa średnio 33,67 organizacji społecznych, a liczba ta konsekwentnie rośnie w ciągu ostatnich lat. Najmniejsza liczba organizacji społecznych w przeliczeniu na mieszkańca działa w gminie Mogilno, natomiast największa liczba występuje w gminie Jeziora Wielkie. To sugeruje różnice w aktywności społecznej i zaangażowaniu mieszkańców w poszczególnych gminach. Mogą istnieć czynniki lokalne, takie jak specyfika społeczno-kulturowa czy dostępność zasobów, które wpływają na zróżnicowanie tej liczby. Warto zauważyć, że rozwinięty kapitał społeczny, wyrażający się w aktywności organizacji społecznych, stowarzyszeń i fundacji, może mieć pozytywny wpływ na rozwój społeczności lokalnej. Działania tych organizacji mogą przyczyniać się do tworzenia więzi społecznych, inicjowania projektów rozwojowych oraz wspierania potrzeb lokalnych społeczności, dlatego należy udzielać im wsparcia, w tym także poprzez wdrażanie LSR.

Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców

	2016	2017	2018	2019	2020
Gmina Jeziora Wielkie	36	38	41	43	43
Gmina Mogilno	25	27	26	26	27
Gmina Strzelno	26	27	27	30	31
Obszar LGD	29	30,67	31,33	33	33,67
Województwo	32	34	33	34	35

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z BDL GUS

Formy organizacji aktywności społeczeństwa

	gm. Jeziora Wielkie	gm. Mogilno	gm. Strzelno	Obszar LGD
Fundacje w KRS	5	5	2	12
Stowarzyszenia w KRS	10	48	18	76
Stowarzyszenia zwykłe	0	3	4	7
Ochotnicze Straże Pożarne	4	10	6	20
Kluby Sportowe w KRS	0	3	1	4
Kluby Sportowe zwykłe	4	11	3	18
Uczniowskie Kluby Sportowe	2	4	3	9
Związki zawodowe	1	7	2	10
Kółka Rolnicze	8	24	0	32
Koła Gospodyń Wiejskich w ARiMR	4	7	8	19

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z KRS, KSR-G, KRKGW, BIP Starostwa Powiatowego w Mogilnie

Jak wskazuje powyższa tabela, wśród form organizacji aktywności społeczeństwa na obszarze LGD dominują Stowarzyszenia zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym, natomiast stowarzyszeń zwykłych jest tylko kilka. W dalszej kolejności po stowarzyszeniach pod względem liczebności plasują się kółka rolnicze, kluby sportowe, Ochotnicze Straże Pożarne, Koła Gospodyń Wiejskich (zarejestrowane w ARiMR), fundacje i związki zawodowe. W przypadku KGW można stwierdzić, że jest ich więcej, niż wykazuje to Krajowy Rejestr Kół Gospodyń Wiejskich, natomiast tylko część jest zarejestrowana. Spośród OSP po dwie jednostki z każdej gminy funkcjonują w ramach Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (łącznie 6), a przy 8 OSP stworzone zostały Młodzieżowe Drużyny Pożarnicze.

Wśród wszystkich wymienionych organizacji tylko 2 posiadają status organizacji pożytku publicznego: Stowarzyszenie „Pomocna dłoń” ze Strzelna oraz Ochotnicza Straż Pożarna w Jeziorach Wielkich. Niski poziom organizacji pożytku publicznego może wskazywać na potrzebę dalszego rozwoju społeczności lokalnej. Może istnieć potrzeba większego zaangażowania mieszkańców, rozwijania aktywności społecznych i inicjatyw, które wpływają na jakość życia i dobrostan społeczności. Niewielka liczba organizacji pożytku publicznego nie oznacza także, że brakuje chętnych do działania i wsparcia społeczności. Może to być sygnał, że istnieje potencjał do rozwoju nowych organizacji i inicjatyw, które mogą skupić się na różnych obszarach potrzeb społecznych. W celu rozwinięcia działalności organizacji pożytku publicznego i wzmocnienia społeczności lokalnej, istotne jest zachęcanie do zaangażowania społecznego, wsparcie merytoryczne i finansowe dla organizacji pozarządowych oraz promowanie świadomości społecznej na temat korzyści płynących z takiej aktywności.

1.5. Opieka żłobkowa, wychowanie przedszkolne, edukacja podstawowa i ponadpodstawowa

Zgodnie z danymi Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej⁴ oraz pozyskanymi z BDL GUS, na terenie LGD, opieka nad dziećmi w wieku do lat 3 organizowana była zarówno w formie żłobków, jak i klubów dziecięcych, których celem była pomoc rodzicom w godzeniu pracy zawodowej z obowiązkami rodzinnymi. Usługę świadczyły 4 placówki (3 żłobki, w tym 1 zarządzany przez samorząd gminny oraz 1 klub dziecięcy, dla którego organem prowadzącym był podmiot prywatny). Opieka dostępna była jedynie w 2 miastach (Mogilno - żłobek i klub dziecięcy, Strzelno - 2 żłobki). Na terenie 1 z 3 gmin tworzących obszar LGD opieka instytucjonalna na dzieci do lat 3 nie była w ogóle sprawowana. Liczba dostępnych miejsc w funkcjonujących placówkach była zróżnicowana (w zakresie od

⁴ Rejestr żłobków i klubów dziecięcych <https://dane.gov.pl>

25 do 48), podobnie jak obłożenie. Niemniej obecny poziom opieki nie jest jeszcze na satysfakcjonującym poziomie. Wobec tego wszelkie podejmowane działania powinny koncentrować się na wsparciu rozwoju opieki nie tylko w obszarach o niskim odsetku dzieci np. poprzez tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3, czy organizacji opieki świadczonej przez dziennych opiekunów, ale i na dalszym rozwijaniu opieki w placówkach już istniejących (np. zwiększenie liczby dostępnych miejsc).

Jak wskazują dane pozyskane z Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych⁵ wychowanie przedszkolne na terenie LGD realizowane jest w 23 placówkach (w tym 3 specjalnych) obejmujących 13 przedszkoli oraz oddziały przedszkolne w 8 szkołach podstawowych (3 w gm. Mogilno, 3 w gm. Strzelno, 2 w gm. Jeziora Wielkie)⁶. Większość z nich to placówki publiczne (19 placówek).

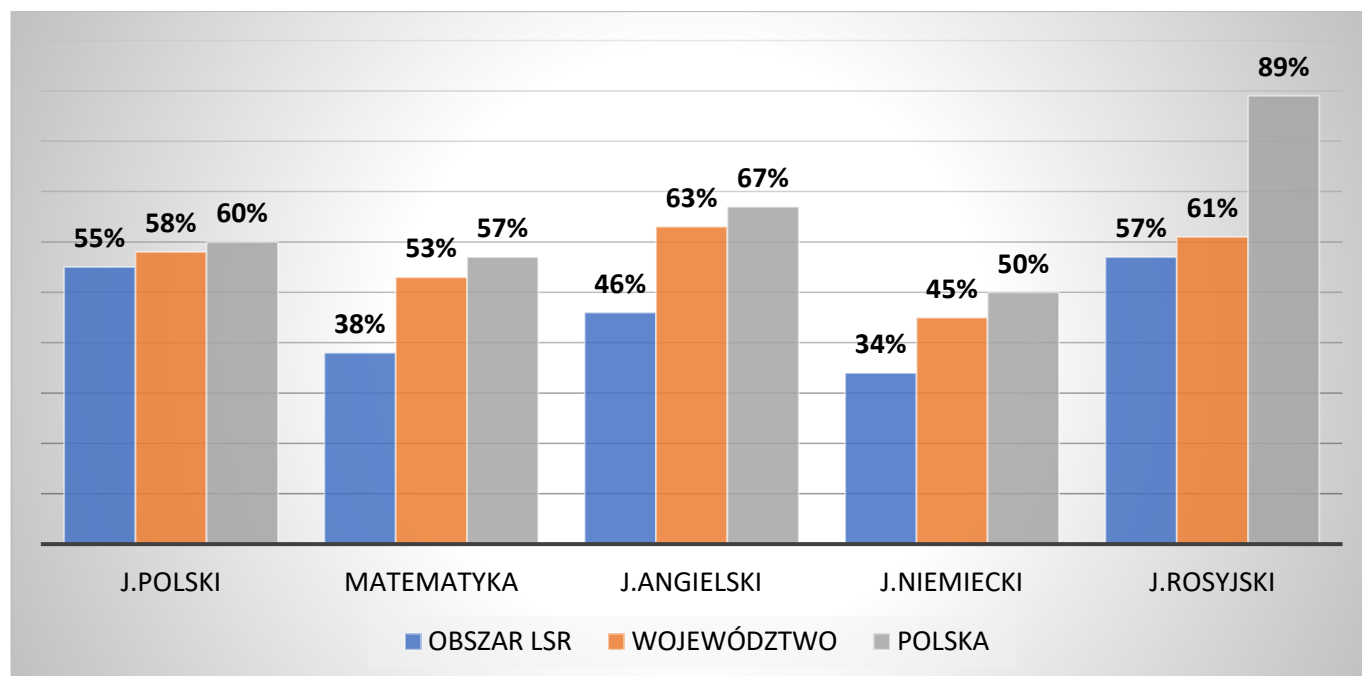
Według danych GUS w 2020 r. łącznie na terenie LGD z wychowania przedszkolnego korzystało 359 dzieci w wieku 6 lat, które objęte są obowiązkowym rocznym przygotowaniem przedszkolnym oraz 921 dzieci w wieku 3-5 lat.

Wyniki badań ankietowych, prowadzonych przez UM WK-P wskazują, że na terenie gminy Mogilno istnieją potrzeby dotyczące realizacji obiektu oraz zwiększenia liczby miejsc w istniejących placówkach wychowania przedszkolnego.

Według danych pozyskanych z Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych⁷ na obszarze LGD istnieje 19 publicznych szkół podstawowych. 5 z nich to szkoły specjalne, funkcjonujące na obszarze gmin Mogilno i Strzelno. Największa ilość szkół podstawowych zlokalizowana jest w gminie Mogilno – na obszarze miasta 3 placówki, na obszarze wiejskim – 9. Dane z BDL GUS wskazują, że w 2020 r. łącznie w szkołach podstawowych funkcjonujących na obszarze LGD uczyło się 3 102 uczniów, w tym 128 w szkołach specjalnych.

Wyniki egzaminów ósmoklasisty w 2020 roku były niższe niż średnie wyniki osiągane w województwie kujawsko-pomorskim i znacząco niższe od wyników na poziomie kraju. Obszar LGD charakteryzuje się zatem niską jakością kształcenia na poziomie podstawowym. Złą sytuację notuje się zwłaszcza w przypadku matematyki oraz języka niemieckiego.

Wyniki egzaminów ósmoklasisty w roku 2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z serwisu internetowego www.waszaedukacja.pl

⁵ Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych <https://rspo.gov.pl>, dostęp z dnia 23.03.2022 r.

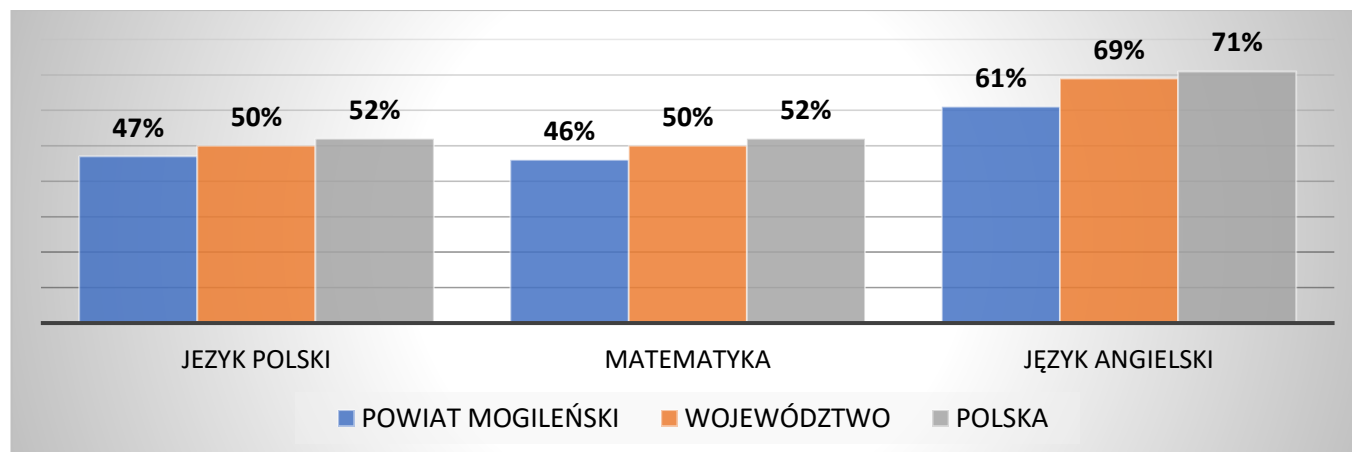
⁶ W przypadku oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych pamiętać należy, że w Rejestrze Szkół i Placówek Oświatowych nie ma informacji wskazujących czy oddział przedszkolny obejmuje jedynie grupy dzieci w wieku 6 lat (tzw. „zerówkę”) czy także grupy dla dzieci w wieku 3-5 lat.

⁷ Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych <https://rspo.gov.pl>, dostęp z dnia 11.08.2022 r.

Jak wskazują dane pozyskane z Rejestru Szkół i Placówek Oświatowych⁸ na terenie LGD jest 15 szkół ponadpodstawowych dla młodzieży obejmujących licea ogólnokształcące (3 szkoły), technika (4 szkoły) oraz szkoły branżowe I (7 szkół, w tym 4 szkoły specjalne) i II stopnia (1 szkoła). Zlokalizowane są w miastach - Mogilnie i Strzelnie, ale także w miejscowościach wiejskich Bielice i Szerzawy (gmina Mogilno). Wszystkie mają charakter publiczny.

Łącznie w szkołach ponadpodstawowych działających na terenie LGD uczy się 2 168 uczniów (w tym 84 w szkołach specjalnych). Największą grupę, podobnie jak w przypadku całego regionu, stanowią uczniowie techników – ich odsetek wynosi prawie 50%.⁹

Wyniki egzaminów maturalnych w roku 2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z serwisu internetowego www.waszaedukacja.pl oraz Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Gdańsku

Ze względu na brak dostępu do danych w podziale na gminy, w analizie kształcenia ponadpodstawowego uwzględniono dane dotyczące całego powiatu mogileńskiego, którego znaczącą część stanowi obszar LGD. Warto przy tym wspomnieć, że dane te uwzględniają obszar gminy Dąbrowa, na którym nie funkcjonują żadne szkoły ponadpodstawowe.

Wyniki egzaminów maturalnych w 2020 roku, tak jak wyniki egzaminów ósmoklasisty, były niższe niż średnie wyniki osiągnięte w województwie kujawsko-pomorskim i znacząco niższe od wyników na poziomie kraju. Obszar LGD charakteryzuje się zatem również niską jakością kształcenia na poziomie ponadpodstawowym.

Odpowiedzią na problemy, które zarysowują się po dokonaniu analizy wyników kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego, zaplanowaną do wdrożenia przez LSR, jest możliwość tworzenia klubów młodzieżowych, mogących oferować wsparcie edukacyjne takie jak pomoc w odrabianiu lekcji, zajęcia dodatkowe czy warsztaty tematyczne. Ich celem ma być wzmocnienie umiejętności uczniów i zapewnienie im dodatkowego wsparcia w nauce. W klubach młodzieżowych można również organizować warsztaty i szkolenia dotyczące umiejętności uczenia się, technik nauki, zarządzania czasem, radzenia sobie ze stresem i innymi tematami związanymi z efektywną nauką. Te działania mogą wspomóc uczniom rozwijać ich umiejętności niezbędne do osiągnięcia lepszych wyników. Konieczność tworzenia nowych miejsc wsparcia dla dzieci i młodzieży poparta jest również ilością placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży – z badań ankietowych przeprowadzonych przez UM WK-P wynika bowiem, że na obszarze LGD w latach 2016-2020 istniało tylko jedno ognisko wychowawcze (przy Miejsko-Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Mogilnie), z którego z roku na rok korzystało coraz mniej osób (spadek z 33 w 2016 r. do 21 w 2020 r.). Ponadto w latach 2016-2018 funkcjonowała 1 świetlica środowiskowa (w Strzelnie), z której korzystało 10-13 osób). W latach 2019-2020 świetlica ta nie prowadziła już swojej działalności. Badanie ankietowe nie wykazało funkcjonowania w latach 2016-2020 klubów środowiskowych.

Z uwagi na zdiagnozowaną, systemowo utrzymującą się niską jakość kształcenia na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym na obszarze objętym LSR – potwierdzoną niższymi niż średnie w województwie i kraju

⁸ Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych <https://rspo.gov.pl>, dostęp z dnia 11.08.2023 r.

⁹ Komentarz do danych statystycznych i wybranych zagadnień, Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego (UM WK-P)

wynikami egzaminów ósmoklasisty i maturalnych – oraz ze względu na bardzo ograniczoną dostępność placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, należy uznać, że dzieci i młodzież z terenu LGD znajdują się w szczególnie niekorzystnej sytuacji edukacyjnej. Obszar ten charakteryzuje się deficytami w zakresie edukacyjnego kapitału społecznego, co w połączeniu z brakiem systemowego wsparcia pozaszkolnego utrudnia rozwój kompetencji uczniów i wyrównywanie szans edukacyjnych. W związku z powyższym, w kontekście realizacji projektów edukacyjnych, wszystkie osoby uczące się z obszaru LGD należy traktować jako znajdujące się w niekorzystnej sytuacji, zgodnie z podpunktem h) *inne przesłanki wynikające z diagnozy osób w niekorzystnej sytuacji ujętej w LSR* definicji wskaźnika *liczba osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji objętych wsparciem w ramach edukacji pozaformalnej*.

Na obszarze LGD nie funkcjonują placówki szkolnictwa wyższego.

1.6. Niepełnosprawność

W latach 2016-2020 na obszarze Stowarzyszenia rocznie około 1000 osób po 16. roku życia i około 100 osób do 16. roku życia zostało uznanych za osoby niepełnosprawne na podstawie prawomocnego orzeczenia lub wyroku sądu przez Wojewódzki Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Bydgoszczy. Główną przyczyną niepełnosprawności u dorosłych były problemy z narządem ruchu (prawie 30% wszystkich przyczyn), natomiast u dzieci ponad 1/3 przypadków stanowiły całkowite zaburzenia rozwojowe. Warto zaznaczyć, że podane statystyki dotyczą jedynie osób, które otrzymały prawomocne orzeczenie o niepełnosprawności, a nie uwzględniają nowych przypadków osób z niepełnosprawnościami, które nie mają takiego orzeczenia, ale odczuwają ograniczenia w wykonywaniu czynności odpowiednich dla swojego wieku. Dlatego ważne jest podejmowanie działań mających na celu poprawę jakości życia i integrację społeczną osób z niepełnosprawnościami. Ze względu na powyższe, w kontekście realizacji LSR, osoby z niepełnosprawnościami zostały wskazane jako szczególnie istotna grupa, na której skupiać się będą działania mające na celu osiągnięcie celów strategii.

1.7. Dostęp do kultury

Informacje o niewystarczającym dostępie do kultury na obszarze objętym LSR są istotne i wskazują na potrzebę dalszego rozwoju i poprawy dostępności kulturalnej dla mieszkańców. Istnieje kilka przyczyn niewystarczającego dostępu do kultury. Po pierwsze – brak lub niewystarczająca ilość odpowiednich obiektów i miejsc kulturalnych na obszarze, takich jak teatry, kina, centra kultury czy sale koncertowe. Brak tych instytucji ogranicza możliwości organizacji różnorodnych wydarzeń i aktywności kulturalnych. Po drugie ograniczone zasoby finansowe wpływają na możliwość organizacji wydarzeń kulturalnych, a zatem ograniczają inicjatywy kulturalne. Ze względu na oddalenie od większych ośrodków miejskich mieszkańcy mają mniejszy wybór i dostęp do różnych form sztuki i kultury. W celu poprawy dostępu do kultury na obszarze gmin Jeziora Wielkie, Mogilno i Strzelno, mogą być podejmowane różne działania, takie jak rozwijanie infrastruktury kulturalnej, zwiększanie wsparcia finansowego dla instytucji kulturalnych, promocja różnorodnych form sztuki i kultury, oraz zwiększanie świadomości społecznej na temat korzyści płynących z udziału w życiu kulturalnym.

1.8. Infrastruktura rekreacyjna i turystyczna

Z badań ankietowych, przeprowadzonych w gminach z obszaru LSR przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego wynika, że najliczniejszą grupą obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarze LGD są boiska (sportowe, wielofunkcyjne i typu „Orlik 2012”). Z ogólnodostępnej wiedzy członków LGD wynika natomiast, że najliczniejsze są place zabaw, których nie wykazywano we wspomnianych powyżej badaniach ankietowych. Szczegółową liczbę poszczególnych obiektów, wskazanych przez ankietowanych przedstawicieli gmin, ukazuje poniższa tabela.

Obiekty rekreacyjne na obszarze LGD

gm. Jeziora Wielkie	gm. Mogilno	gm. Strzelno	Obszar LGD
---------------------	-------------	--------------	------------

Boiska (sportowe, wielofunkcyjne, typu „Orlik 2012”)	2	13	4	19
Sale gimnastyczne	0	7	1	8
Hale sportowe	0	2	1	3
Stadiony	0	2	1	3
Baseny kryte	0	1	0	1
Siłownie zewnętrzne	1	2	2	5
Lodowiska	0	1	0	1
Skateparki	0	0	0	0
Przystań wodne, mariny rzeczne	0	1	0	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych gmin z obszaru LSR, prowadzonych przez UM WK-P

Z wiedzy dostępnej w LGD wynika, że w powyższych danych nastąpiły 2 zmiany – powstała 1 hala sportowa w gm. Jeziora Wielkie, natomiast likwidacji uległa przystań wodna w gm. Mogilno. Łączna liczba wykazanych obiektów (bez uwzględnienia placów zabaw) wynosi zatem 41. Jest to ilość niewielka, biorąc pod uwagę fakt, że obszar LGD zamieszkuje ok 40 tys. mieszkańców. Ponadto, zgodnie z wynikami badań ankietowych, prowadzonych przez LGD, tylko 39% mieszkańców obszaru LGD uważa, że w ich gminie infrastruktura i oferta sportowa i rekreacyjna jest dobra lub bardzo dobra (str. 22 LSR). Wśród 5 najważniejszych kierunków rozwoju aż 47,4% respondentów wskazało natomiast zwiększenie funkcji turystycznych i rekreacyjnych obszaru, w tym rozbudowę infrastruktury i oferty w zakresie aktywnego wypoczynku (str. 27 LSR). Powszechne są oczekiwania mieszkańców w zakresie przebudowy i unowocześnienia istniejącej infrastruktury rekreacyjnej, a także w zakresie stworzenia nowych obiektów, odpowiadających na potrzeby zarówno dzieci i młodzieży, osób młodych, dorosłych i seniorów.

W przypadku wyników badań ankietowych UM WK-P, odnoszących się do głównych atrakcji turystycznych, przedstawiciele gmin wskazali w większości zabytkowe obiekty sakralne (10 obiektów), 2 kąpieliska, 1 dwór, 1 park miejski z Amfiteatrem letnim i fontanną, 1 muzeum, 1 ścieżkę przyrodniczo-dydaktyczną, 1 ośrodek edukacji ekologicznej, 1 zabytkową linię kolejową (nieczynną) oraz bliżej nieokreślone ścieżki rekreacyjne i trasy piesze i rowerowe. Biorąc pod uwagę znaczne walory przyrodniczo-turystyczne obszaru LGD, widoczny jest niedostatek infrastruktury turystycznej, umożliwiającej turystom aktywny wypoczynek,

Oczekiwane przez mieszkańców obiekty infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej zostały uwzględnione w opisie przedsięwzięć w rozdziale VI. *Cele i wskaźniki* pkt. 3

2. Grupy docelowe istotne z punktu widzenia realizacji LSR

Po przeprowadzeniu głębokiej analizy danych zastanych, wyników badań ankietowych oraz na podstawie konsultacji społecznych, sformułowane zostały wyróżnione grupy szczególnie istotne z punktu widzenia LSR, w tym grupy w niekorzystnej sytuacji, dla których zostało zaplanowane dedykowane wsparcie.

2.1. Dzieci i młodzież

Uwaga! W przypadku działań prowadzonych w ramach PS WPR na lata 2023-2027 za dzieci i młodzież uznaje się osoby do 25 roku życia, natomiast w przypadku działań prowadzonych w ramach EFdKP na lata 2021-2027 za dzieci i młodzież uznaje się osoby do 24 roku życia.

Grupa ta została wyróżniona jako istotna z punktu widzenia realizacji LSR ze względu na następujące zdiagnozowane na obszarze objętym LSR problemy:

- ubóstwo,

- niska jakość kształcenia (zdiagnozowana na podstawie analizy wyników egzaminów ósmoklasistów),
- niewystarczający dostęp do kultury.

Badanie ankietowe pn. *Ankieta wspierająca opracowanie LSR* wskazało ponadto, że:

- aż 67,4% respondentów wskazało dzieci i młodzież jako grupę społeczną, która powinna szczególnie otrzymać wsparcie w ramach LSR;
- 41,5% respondentów wskazało, że jedną z pięciu kluczowych słabych stron obszaru jest niewystarczająca oferta zajęć dla dzieci i młodzieży;
- 36,3% respondentów wskazało także, że kluczową potrzebą w obszarze społecznym jest zapewnienie dzieciom i młodzieży zajęć dodatkowych (pozalekcyjnych);
- 34,8% respondentów twierdzi, że niewystarczające zaangażowanie i zaktywizowanie młodzieży stanowi zagrożenie dla rozwoju obszaru.

Dla tej grupy zaplanowano bezpośrednie wsparcie w ramach przedsięwzięcia P.3.3. Działania na rzecz włączenia społecznego dzieci i młodzieży, w ramach którego realizowane będzie *wsparcie na rzecz tworzenia i funkcjonowania edukacyjnych klubów młodzieżowych, w ramach których możliwa jest realizacja różnorodnego obszaru tematycznego, uwzględniającego zainteresowania, zdolności, potrzeby, predyspozycje dzieci i młodzieży w tym zajęcia filmowe, muzyczne, artystyczne, sportowe, z robotyki, programowania, nt. lokalnej tożsamości i kultury, wsparcie edukacji społecznej i obywatelskiej dzieci i młodzieży m.in. poprzez realizację spotkań, warsztatów i wizyt studyjnych*. Realizacja tego przedsięwzięcia została wskazana przez aż 65,5% respondentów badania ankietowego pn. Wybór zakresu projektów dofinansowanych w ramach programu Europejski Fundusz Społeczny Plus. Pośrednie wsparcie dla dzieci i młodzieży w szczególności zapewni realizacja przedsięwzięcia P.1.1. Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i/lub kulturalnej i/lub turystycznej, a także realizacja celu C.2. Wzmocnienie kapitału społecznego, w szczególności poprzez aktywizację i integrację, ze szczególnym uwzględnieniem przedsięwzięć P.2.3. Wsparcie cyfryzacji na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego oraz P.2.4. Wzmocnienie kapitału społecznego poprzez wsparcie organizacji wydarzeń i inwestycje nieinfrastrukturalne.

Uzasadnieniem realizacji dla powyższych przedsięwzięć na rzecz ludzi młodych jest zapewnienie im możliwości rozwoju, wyrównywania szans w porównaniu do dzieci i młodzieży z dużych miast, zwiększenie dostępu do kultury i rekreacji.

2.2. Seniorzy

Seniorzy (osoby w wieku 60+) są grupą istotną dla realizacji LSR głównie ze względu m.in. na:

- proces starzenia się społeczeństwa,
- ubóstwo,
- niewystarczającą ofertę usług opiekuńczych,
- niewystarczający dostęp do kultury i rekreacji,
- konieczność zapewnienia wsparcia w codziennym funkcjonowaniu,
- konieczność zapobiegania wykluczeniu społecznemu.

Badanie ankietowe pn. *Ankieta wspierająca opracowanie LSR* wskazało ponadto, że:

- 40,7% respondentów wskazało, że zagrożeniem dla rozwoju obszaru jest starzenie się społeczeństwa,
- 40% respondentów stwierdziło, że seniorzy są jedną z trzech grup społecznych, które powinny otrzymać szczególne wsparcie w ramach LSR,
- 34,1% respondentów wskazało, że wsparcie seniorów jest jedną z trzech kluczowych potrzeb w obszarze społecznym,
- 16,3% respondentów stwierdziło, że jedną z trzech kluczowych potrzeb w obszarze społecznym jest wsparcie usług opiekuńczych

- 15,6% respondentów wskazało, że na obszarze objętym LSR jest niewystarczająca ilość placówek opieki nad seniorami oraz niewystarczająca ilość usług opiekuńczych dla seniorów,
- 17,8% respondentów stwierdziło, że jest niewystarczająca oferta zajęć dla seniorów.

Dla seniorów zaplanowano bezpośrednie wsparcie w ramach przedsięwzięcia P.3.4. Działania na rzecz włączenia społecznego seniorów, w ramach którego prowadzone będą działania na rzecz integracji seniorów, pozwalające uchronić tę grupę społeczną przed izolacją i wykluczeniem społecznym: a. tworzenie i funkcjonowanie klubów seniora; b. funkcjonowanie uniwersytetów trzeciego wieku; c. zajęcia aktywizacyjne w gospodarstwach opiekuńczych; d. uzupełniająco, w ramach klubów seniora oraz gospodarstw opiekuńczych: inne działania mające na celu wsparcie i integrację osób starszych, uwzględniające udział rodziny i całego środowiska w tworzeniu lokalnych sieci integracji i samopomocy. Realizacja tego przedsięwzięcia została wskazana przez aż 83,7% respondentów badania ankietowego pn. Wybór zakresu projektów dofinansowanych w ramach programu Europejski Fundusz Społeczny Plus. Natomiast wsparcie pośrednie zapewnione zostanie w szczególności przez przedsięwzięcia P.3.1. Rozwój infrastruktury na rzecz włączenia społecznego, P.3.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz włączenia społecznego, ale również P.1.1. Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i/lub kulturalnej i/lub turystycznej, P.2.1. Rozwój infrastruktury na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego, P.2.3. Wsparcie cyfryzacji na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego czy P.2.4. Wzmocnienie kapitału społecznego poprzez wsparcie organizacji wydarzeń i inwestycje nieinfrastrukturalne.

Uzasadnieniem realizacji dla powyższych przedsięwzięć na rzecz seniorów jest zapewnienie im dostępu do usług skierowanych na realizację ich potrzeb, możliwości włączenia społecznego, aktywizacji i integracji oraz zwiększenie dostępu do kultury i rekreacji.

2.3. Osoby z niepełnosprawnością

Osoby z niepełnosprawnością, a w konsekwencji również ich opiekunowie, borykają się z problemami pozwalającymi na uznanie tej grupy za grupę docelową szczególnie istotną z punktu widzenia realizacji LSR. Głównie są to:

- ubóstwo,
- niewystarczająca oferta usług opiekuńczych, zdrowotnych
- niska jakość życia,
- niedostosowana do potrzeb infrastruktura,
- problemy ze znalezieniem zatrudnienia,
- izolacja od społeczeństwa.

Badanie ankietowe pn. *Ankieta wspierająca opracowanie LSR* wskazało ponadto, że:

- 45,2% respondentów stwierdziło, że osoby z niepełnosprawnością są jedną z trzech grup społecznych, które powinny otrzymać szczególne wsparcie w ramach LSR,
- 20% respondentów wskazało, że na obszarze objętym LSR jest niewystarczająca ilość placówek opieki nad osobami z niepełnosprawnością,
- 16,3% respondentów wskazało, że wśród trzech kluczowych potrzeb mieszkańców jest wsparcie usług opiekuńczych.

Dla osób z niepełnosprawnością zaplanowano bezpośrednie wsparcie w ramach przedsięwzięcia P.3.1. Rozwój infrastruktury na rzecz włączenia społecznego oraz P.3.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz włączenia społecznego. Działania w zakresie wskazanych przedsięwzięć przyczynią się również do podniesienia jakości życia opiekunów osób z niepełnosprawnością. Pośrednie wsparcie dla tej grupy wynikać będzie w szczególności z realizacji przedsięwzięć realizujących cel C.2. Wzmocnienie kapitału społecznego, w szczególności poprzez aktywizację i integrację.

Uzasadnieniem realizacji dla powyższych przedsięwzięć na rzecz osób z niepełnosprawnością jest zapewnienie im dostępu do usług skierowanych na realizację ich potrzeb, możliwości włączenia społecznego,

aktywizacji i integracji oraz zwiększenie dostępu do kultury i rekreacji – tak, jak w przypadku grupy senioralnej, która również często doświadcza niepełnosprawności.

2.4. Osoby bezrobotne, poszukujące zatrudnienia

Jako osoby bezrobotne wskazuje się osoby pozostające bez pracy, zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy w Mogilnie, gotowe do podjęcia pracy i aktywnie jej poszukujące. Stanowią oni grono potencjalnych beneficjentów przedsięwzięć skierowanych bezpośrednio do tej grupy, tj. P.1.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz rekreacji i/lub kultury i/lub turystyki, P.2.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego, P.3.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz włączenia społecznego. Pośrednie wsparcie zostanie zapewnione tej grupie poprzez działania zmierzające do zrealizowania celu C.2. Wzmocnienie kapitału społecznego, w szczególności poprzez aktywizację i integrację.

Osoby bezrobotne wskazane zostały jako grupa docelowa szczególnie istotna z punktu widzenia LSR ze względu na:

- niewystarczającą ilość miejsc pracy na obszarze objętym LSR,
- niski status materialny,
- wyłączenie z życia społecznego.

Badanie ankietowe pn. *Ankieta wspierająca opracowanie LSR* wskazało ponadto, że:

- 13,3% respondentów wskazało, że wśród pięciu słabych stron obszaru znajduje się niski poziom przedsiębiorczości, a 11,9% wysoki stopień bezrobocia;
- 48,1% respondentów stwierdziło, że wśród pięciu głównych kierunków rozwoju obszaru należy wskazać rozwój przedsiębiorczości lokalnej,
- 23% respondentów wskazało, że osoby bezrobotne są jedną z trzech grup społecznych, które szczególnie powinny uzyskać wsparcie w ramach LSR.

Uzasadnieniem realizacji dla wskazanych przedsięwzięć, których grupą docelową w dużej mierze są osoby bezrobotne, jest zwiększenie dostępności miejsc pracy, wzrost przedsiębiorczości, podniesienie jakości życia.

2.5. Kobiety

Kobiety są grupą docelową, która nie została wprost wskazana w badaniu ankietowym pn. *Ankieta wspierająca opracowanie LSR* jako grupa priorytetowa, dla której należy przewidzieć szczególne wsparcie w LSR. Jednakże analiza danych statystycznych wskazuje, że kobiety są grupą dominującą wśród osób bezrobotnych. Również konsultacje społeczne wskazują, że należy mieć na uwadze wsparcie kobiet, zwłaszcza powracających na rynek pracy po urodzeniu dziecka. W związku z faktem, że pośrednio wszystkie zaplanowane do realizacji w ramach LSR przedsięwzięcia mogą być skierowane do kobiet, a nie przewidziano dla nich wsparcia bezpośredniego, LGD przewiduje zastosowanie w lokalnych kryteriach wyboru w ramach przedsięwzięć związanych z przedsiębiorczością zastosowanie kryterium premiującego dla tej właśnie grupy.

2.6. NGO, KGW, OSP

Zgodnie z wynikami ewaluacji ex-post, opisanymi w dokumencie pn. *Ewaluacja zewnętrzna realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 dla Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego*, samorządy lokalne mają do dyspozycji urzędu wykwalifikowanych pracowników oraz dysponują stosunkowo stabilnymi budżetami. Organizacje pozarządowe (w tym KGW i OSP) nie mają tych atutów, ale zdecydowanie wyróżniają się z inicjatywą i rozumieniem oddolnych oczekiwań mieszkańców. Niestety, z uwagi na brak grantów z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 w LSR na ten okres programowania, organizacje pozarządowe widziały w LGD partnera tylko w ograniczonym zakresie. Środki z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 były ściśle ukierunkowane na rezultaty i nie pozwalały na uwzględnienie w projektach rozwoju samych NGO. Rekomendacją dla LGD w tym zakresie jest skierowanie wysiłków na aktywizację i wzmocnienie roli organizacji pozarządowych.

Ponadto badanie ankietowe pn. *Ankieta wspierająca opracowanie LSR* wskazało, że:

- 25,9% respondentów wskazało, że jedną z pięciu mocnych stron obszaru LGD jest duża aktywność organizacji pozarządowych, a 11,9% respondentów wskazało, że jest nią duża aktywność grup nieformalnych;
- 41,5% respondentów wskazało, że wśród trzech kluczowych potrzeb w obszarze społecznym jest wsparcie organizacji pozarządowych, a 38,5% wskazało, że jest to rozwój lokalnych organizacji mieszkańców (LGD, OSP, KGW, UTW itp.);
- 37,8% respondentów wskazało, że wśród pięciu kierunków rozwoju obszaru najważniejsze jest wspieranie rozwoju lokalnych organizacji społecznych i inicjatyw obywatelskich.

LGD uwzględniła rekomendacje raportu ewaluacyjnego, wyników badań ankietowych oraz wyniki spotkań konsultacyjnych, podczas których również podkreślano istotność wsparcia lokalnych organizacji, czego wynikiem jest zaplanowanie do realizacji projektu grantowego z PS WPR w ramach przedsięwzięcia P.2.4. Wzmocnienie kapitału społecznego poprzez wsparcie organizacji wydarzeń i inwestycje nieinfrastrukturalne. Pośrednie wsparcie dla tej grupy docelowej wynikać będzie w szczególności z realizacji działań w ramach celu C.2. Wzmocnienie kapitału społecznego, w szczególności poprzez aktywizację i integrację.

3. Analiza możliwości wsparcia inicjatyw lokalnych i ponadlokalnych

Działając jak w latach poprzednich, LGD będzie angażować się we współpracę i wsparcie organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych z obszaru LGD poprzez wsparcie organizacyjne, merytoryczne oraz osobowe. Wśród przykładów dotychczasowych działań można wskazać współorganizację konferencji czy targów, a także doradztwo w sprawach dotyczących zakładania stowarzyszeń i funkcjonowania organizacji pozarządowych zgodnie z Prawem o stowarzyszeniach. Wsparcie merytoryczne obejmuje również doradztwo w kwestii przygotowania dokumentacji związanej z aplikowaniem o środki finansowe (np. składanej w ramach otwartych konkursów ofert czy też FIO), zarządzania projektem etc. LGD jest również pośrednikiem pomiędzy mieszkańcami, różnymi organizacjami, grupami społecznymi, przedsiębiorcami itd. ze względu na posiadany zasób wiedzy o lokalnych społecznościach, ich zasobach i potencjale – jest to sposób na tworzenie sieci współpracy, umożliwiający wymianę wiedzy, doświadczeń i zasobów pomiędzy różnymi inicjatywami.

LGD kontynuować będzie działania mające na celu promocję inicjatyw lokalnych, aby zwiększyć ich widoczność i świadomość w lokalnej społeczności. Przykładem takich działań są kampanie informacyjne, działania w mediach społecznościowych, organizacja wydarzeń promocyjnych i innych działań mających na celu dotarcie do jak największej liczby osób.

LGD planuje również organizację szkoleń, warsztatów i innych form edukacji, które pomogą w szczególności przedstawicielom organizacji pozarządowych i grupom nieformalnym, a także np. przedstawicielom kół gospodyń wiejskich w zdobyciu niezbędnych umiejętności i wiedzy. W założeniach LGD na przyszłość jest również organizacja wizyt studyjnych, umożliwiających poszerzanie współpracy i budowanie partnerstw w wymiarze ponadlokalnym.

4. Animacja, komunikacja i informacja na rzecz grup w niekorzystnej sytuacji

Animacja na rzecz grup w niekorzystnej sytuacji, takich jak kobiety, dzieci i młodzież, seniorzy, bezrobotni, osoby z niepełnosprawnością oraz organizacje pozarządowe, koła gospodyń wiejskich czy ochotnicze straże pożarne może być skutecznym narzędziem do podniesienia świadomości społecznej, promowania równości, edukacji i wsparcia tych grup. Wśród działań animacyjnych na rzecz tych grup LGD przewiduje kampanie informacyjne, które przedstawiają wyzwania i potrzeby różnych grup w niekorzystnej sytuacji, mające na celu zwiększenie świadomości społecznej na temat ich sytuacji oraz promowanie akceptacji i empatii. Ponadto w ramach działalności LGD realizowane będą projekty społeczne, do których realizacji zachęcane będą przedstawiciele ww. grup. Umożliwienie im udziału w projekcie animacyjnym pozwoli im na wyrażenie swojego głosu, podniesienie swojej pewności siebie i zdobycie nowych umiejętności. Przy realizacji tych działań ważne jest uwzględnienie różnorodności grup oraz ich

potrzeb i perspektyw. Animacja może być skutecznym narzędziem do dotarcia do szerokiej publiczności, budowania świadomości społecznej i mobilizacji do działań na rzecz poprawy sytuacji tych grup.

5. Dostępność

Dostępność do różnych aspektów życia ma istotny wpływ na jakość życia mieszkańców. Niektóre z tych aspektów, gdy są odpowiednio zapewnione, mogą znacząco podnosić jakość życia, podczas gdy ich niewystarczający poziom może prowadzić do obniżenia tej jakości. Wśród kluczowych aspektów dostępności i ich znaczenia dla jakości życia możemy wymienić m.in. dostęp do podstawowych usług, dostęp do edukacji, dostęp do pracy, dostęp do transportu, dostęp do rekreacji i kultury.

W kontekście niniejszej LSR i grup docelowych, do których jest ona skierowana, opierając się na diagnozie obszaru LGD, szczególnie negatywny wpływ ograniczonej dostępności różnych aspektów na jakość życia można scharakteryzować w sposób ujęty w poniższej tabeli.

Diagnoza niewystarczającego poziomu dostępności w różnych aspektach wraz z opisem wpływu na jakość życia mieszkańców

Zdiagnozowany niewystarczający poziom dostępności: Niewystarczająca ilość atrakcyjnych miejsc rekreacyjnych
Grupa docelowa: Dzieci i młodzież, seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami, kobiety, członkowie NGO, KGW, OSP, mieszkańcy ogółem, turyści
Opis wpływu na jakość życia: Odpowiednia przestrzeń do rekreacji, oparta na dostępności do placów zabaw, terenów sportowych, parków i innych miejsc rekreacyjnych, umożliwi wskazanim grupom aktywne spędzanie czasu wolnego, rozwijanie umiejętności fizycznych i społecznych. Niewystarczająca ilość atrakcyjnych miejsc rekreacyjnych może znacząco wpłynąć na jakość życia mieszkańców danego obszaru. Miejsca rekreacyjne są istotnym elementem codziennego funkcjonowania i zdrowego trybu życia. Niska dostępność takich miejsc powoduje ograniczoną aktywność fizyczną, co ma negatywny wpływ na zdrowie i kondycję fizyczną, może też prowadzić do monotonii i braku różnorodności w codziennych aktywnościach. Miejsca rekreacyjne są ważnymi miejscami do relaksu i odstresowania się – ich brak może skutkować trudnościami w odpoczynku i odreagowaniu stresu. Ponadto miejsca rekreacyjne mogą sprzyjać spotkaniom towarzyskim i nawiązywaniu relacji społecznych, a ich brak może prowadzić do izolacji społecznej. Atrakcyjne miejsca rekreacyjne są często powiązane z różnymi aktywnościami, takimi jak sport, sztuka czy kultura. Brak tych miejsc może ograniczać kreatywność i możliwości rozwijania hobby. Miejsca rekreacyjne są również często wykorzystywane do spędzania czasu z rodziną i przyjaciółmi, więc ich brak może wpłynąć na jakość relacji rodzinnych. Brak atrakcyjnych miejsc rekreacyjnych może wpłynąć na różne aspekty życia, w tym na zdrowie fizyczne i psychiczne, relacje społeczne oraz jakość codziennego funkcjonowania. Dlatego rozwijanie takich miejsc jest istotne dla tworzenia atrakcyjnego i zrównoważonego środowiska życia.
Odpowiedź LSR na dany aspekt dostępności – przedsięwzięcie zaplanowane do realizacji w ramach LSR, mające bezpośredni lub pośredni wpływ na zwiększenie dostępności: w szczególności P.1.1.
Zdiagnozowany niewystarczający poziom dostępności: Niewystarczająca ilość atrakcji turystycznych i kulturalnych
Grupa docelowa: Dzieci i młodzież, seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami, kobiety, członkowie NGO, KGW, OSP, mieszkańcy ogółem, turyści
Opis wpływu na jakość życia: Niewystarczająca ilość atrakcji turystycznych w danym regionie może znacząco wpłynąć na jakość życia mieszkańców oraz rozwój lokalnej gospodarki. Brak atrakcji może wpłynąć na jakość życia w następujący sposób: ograniczona liczba atrakcji może prowadzić do monotonii i braku różnorodności w codziennych aktywnościach mieszkańców, co może prowadzić do znudzenia i niezadowolenia; • brak atrakcji turystycznych może odbijać się na liczbie odwiedzających region turystów, co może negatywnie wpłynąć na lokalną gospodarkę i zatrudnienie; • brak atrakcji turystycznych może zmniejszyć potencjał tworzenia miejsc pracy związanych z obsługą turystów, co może utrudnić dostęp mieszkańcom do różnych możliwości zatrudnienia; • niewystarczająca liczba atrakcji kulturalnych, muzeów, wystaw czy wydarzeń artystycznych może ograniczyć dostęp mieszkańców do różnorodnych doświadczeń kulturalnych i edukacyjnych; • brak turystycznego napływu może wpłynąć na ograniczenie inwestycji w infrastrukturę rekreacyjną, sportową czy rozrywkową, co ogranicza

dostęp do udogodnień dla mieszkańców; • brak atrakcji może prowadzić do mniejszej liczby wydarzeń społecznych, festiwali i innych inicjatyw, które mogłyby angażować mieszkańców w działania społeczne; • brak atrakcji może powodować, że region staje się mniej znany i mniej atrakcyjny dla potencjalnych inwestorów, mieszkańców z innych miejsc czy przedsiębiorców; • brak atrakcji turystycznych może prowadzić do utraty zainteresowania rozwojem lokalnym i braku inicjatyw skierowanych na poprawę jakości życia w danym regionie. Wpływ niewystarczającej ilości atrakcji turystycznych na jakość życia mieszkańców może być znaczny, dlatego rozwijanie atrakcji kulturalnych, rekreacyjnych i turystycznych może przyczynić się do poprawy warunków życia oraz ożywienia lokalnej gospodarki.

Odpowiedź LSR na dany aspekt dostępności – przedsięwzięcie zaplanowane do realizacji w ramach LSR, mające bezpośredni lub pośredni wpływ na zwiększenie dostępności: w szczególności P.1.1., P.2.4.

Zdiagnozowany niewystarczający poziom dostępności: Niewystarczająca oferta zajęć dla dzieci i młodzieży

Grupa docelowa: Dzieci i młodzież

Opis wpływu na jakość życia: Niewystarczająca oferta zajęć dla dzieci i młodzieży może znacząco wpłynąć na jakość ich życia, rozwój osobisty oraz integrację społeczną. Brak różnorodnych zajęć może wpłynąć na tę grupę w następujący sposób: • niewystarczająca ilość zajęć może ograniczać możliwości rozwoju intelektualnego, artystycznego, sportowego czy praktycznych umiejętności dzieci i młodzieży; • brak zajęć może prowadzić do uczucia nudy, monotonii oraz braku pozytywnych wyzwań, co może wpływać negatywnie na emocjonalne i psychiczne doświadczenia młodych ludzi; • brak zajęć sportowych i rekreacyjnych może wpłynąć na ograniczenie aktywności fizycznej, co może negatywnie wpłynąć na zdrowie i kondycję dzieci i młodzieży; • brak różnorodnych zajęć może utrudniać nawiązywanie relacji społecznych, integrację z rówieśnikami oraz rozwijanie umiejętności komunikacyjnych; • brak dodatkowych zajęć edukacyjnych, artystycznych czy naukowych może prowadzić do mniejszej motywacji do nauki i rozwijania zainteresowań; • brak różnorodnych zajęć może prowadzić do skupienia się na ograniczonej liczbie aktywności, co może ograniczać możliwości odkrywania nowych pasji i zainteresowań; • nuda i brak konstruktywnych zajęć może skłonić młodzież do eksperymentowania z negatywnymi zachowaniami, takimi jak używanie substancji psychoaktywnych czy zachowania agresywne; • dostęp do różnorodnych zajęć może wspierać rozwijanie umiejętności rozwiązywania problemów, kreatywnego myślenia i podejmowania wyzwań; • wsparcie z różnych dziedzin, takich jak edukacja, sport, sztuka czy nauka, może mieć pozytywny wpływ na wszechstronny rozwój dzieci i młodzieży.

Wzmacnianie oferty zajęć dla dzieci i młodzieży jest ważne dla stworzenia dla nich wszechstronnego, rozwijającego i satysfakcjonującego środowiska, które sprzyja zdrowemu rozwojowi i aktywności społecznej.

Odpowiedź LSR na dany aspekt dostępności – przedsięwzięcie zaplanowane do realizacji w ramach LSR, mające bezpośredni lub pośredni wpływ na zwiększenie dostępności: w szczególności P.3.3., P.1.1., P.1.2., P.2.3., P.2.4.

Zdiagnozowany niewystarczający poziom dostępności: Niewystarczająca oferta usług dla seniorów

Grupa docelowa: Seniorzy, pośrednio kobiety, które zwykle przejmują opiekę nad osobami w wieku senioralnym

Opis wpływu na jakość życia: Niewystarczająca oferta usług dla seniorów może znacząco wpłynąć na jakość ich życia, samopoczucie oraz zdolność do samodzielnego funkcjonowania. Deficyt odpowiednich usług może wpłynąć na tę grupę w następujący sposób: brak dostępu do różnorodnych usług może prowadzić do izolacji społecznej seniorów, którzy mogą czuć się odcięci od kontaktów społecznych i braku wsparcia;

• niewystarczająca oferta usług może ograniczać możliwości seniorów do uczestnictwa w różnorodnych aktywnościach społecznych, klubach seniora czy wydarzeniach kulturalnych; • seniorzy mogą potrzebować dostępu do opieki medycznej, rehabilitacji czy innych usług zdrowotnych, które mogą wpłynąć na ich zdrowie i jakość życia; • brak aktywności i wsparcia może wpłynąć na stan psychiczny seniorów, prowadząc do uczucia samotności, depresji czy lęku; • niewystarczająca oferta usług może ograniczać możliwości seniorów do rozwijania swoich zainteresowań, pasji i umiejętności; • brak odpowiednich usług może skutkować koniecznością poświęcania czasu i energii przez rodziny na opiekę nad seniorami, co może wpływać na ich jakość życia; • seniorzy mogą być pozbawieni dostępu do edukacyjnych wydarzeń czy kulturalnych atrakcji, co może ograniczać ich możliwość nauki i rozrywki; • brak dostępu do transportu publicznego lub innych usług mobilności może utrudniać seniorom poruszanie się i uczestnictwo w aktywnościach społecznych.

Zapewnienie odpowiednich usług dla seniorów ma istotne znaczenie dla ich dobrostanu, zdrowia oraz jakości życia. Dostęp do różnorodnych usług może wpłynąć pozytywnie na ich samodzielność, aktywność społeczną oraz poczucie spełnienia w późniejszym okresie życia.

Odpowiedź LSR na dany aspekt dostępności – przedsięwzięcie zaplanowane do realizacji w ramach LSR, mające bezpośredni lub pośredni wpływ na zwiększenie dostępności: w szczególności P.3.2., P.3.4, P.2.3., P.2.4.

Zdiagnozowany niewystarczający poziom dostępności: Niewystarczający dostęp do kultury i rekreacji

Grupa docelowa: Dzieci i młodzież, seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami, kobiety, członkowie NGO, KGW, OSP, mieszkańcy ogółem, turyści

Opis wpływu na jakość życia: Niewystarczający dostęp do kultury i rekreacji może znacząco wpłynąć na jakość życia ludzi, ograniczając ich rozwój osobisty, umiejętności, zdrowie psychiczne i fizyczne oraz satysfakcję z życia. Dostęp do kultury i rekreacji lub jego ograniczenie może wpływać na różne aspekty życia: • ograniczony dostęp do kultury i rekreacji może uniemożliwiać ludziom odkrywanie i rozwijanie swoich pasji, co może wpływać na poczucie spełnienia i radość z życia; • ograniczenie dostępu do kultury i rekreacji może prowadzić do niskiej aktywności fizycznej, co może negatywnie wpłynąć na zdrowie i kondycję; • dostęp do kultury, sztuki i rekreacji może pomagać w rozwijaniu umiejętności kreatywnych, artystycznych i manualnych, które przyczyniają się do osobistego wzrostu; • rekreacja i kultura stanowią ważne narzędzia odświeżające, a ich brak może prowadzić do nagromadzenia stresu i negatywnych emocji; • brak dostępu do wydarzeń kulturalnych i rekreacyjnych może utrudniać nawiązywanie relacji społecznych i uczestnictwo w życiu społeczności; • brak dostępu do rekreacji może prowadzić do monotonii i ograniczonej liczby sposobów na spędzanie wolnego czasu; • ograniczony dostęp do kultury i rekreacji może prowadzić do zmniejszenia ogólnej satysfakcji z życia i poczucia spełnienia. Zapewnienie szerokiego dostępu do kultury i rekreacji jest istotne dla tworzenia pełnego, bogatego życia, które sprzyja zdrowiu psychicznemu i fizycznemu oraz rozwijaniu umiejętności i pasji.

Odpowiedź LSR na dany aspekt dostępności – przedsięwzięcie zaplanowane do realizacji w ramach LSR, mające bezpośredni lub pośredni wpływ na zwiększenie dostępności: w szczególności P.1.1., P.1.2., P.2.1., P.2.2., P.2.3., P.2.4, P.3.1., P.3.2.

Zdiagnozowany niewystarczający poziom dostępności: Niewystarczające działania zapobiegające wykluczeniu społecznemu

Grupa docelowa: Seniorzy, osoby z niepełnosprawnością, kobiety, osoby bezrobotne

Opis wpływu na jakość życia: Niewystarczające działania zapobiegające wykluczeniu społecznemu mogą znacząco wpłynąć na jakość życia osób dotkniętych tym problemem. Wykluczenie społeczne odnosi się do sytuacji, w której jednostki lub grupy społeczne są wykluczone z pełnego uczestnictwa w życiu społecznym, ekonomicznym i kulturalnym. Skutki niewystarczających działań zapobiegających wykluczeniu społecznemu mogą być następujące: • niewystarczające działania mogą prowadzić do izolacji jednostek lub grup społecznych, które mogą czuć się odizolowane od reszty społeczeństwa; • wykluczenie społeczne może utrudniać dostęp do edukacji, co ogranicza możliwość zdobywania wiedzy i rozwijania umiejętności; • brak dostępu do rynku pracy lub możliwości rozwoju zawodowego może prowadzić do utraty źródła dochodu i utrudniać samodzielne funkcjonowanie; • wykluczenie społeczne może prowadzić do poczucia niskiej wartości, izolacji i pogorszenia stanu zdrowia psychicznego; • niewystarczające działania zapobiegające wykluczeniu mogą ograniczać możliwość uczestnictwa w wydarzeniach społecznych, kulturalnych i aktywnościach; • osoby wykluczone społecznie mogą napotykać trudności w dostępie do usług społecznych, takich jak opieka zdrowotna, opieka nad dziećmi czy wsparcie socjalne; • brak wsparcia i uczestnictwa w życiu społecznym może prowadzić do niskiej samooceny i poczucia braku wartości; • wykluczenie społeczne może ograniczać perspektywy rozwoju osobistego, zawodowego i społecznego; • wykluczenie społeczne może przyczyniać się do wzrostu nierówności społecznych i ekonomicznych.

Działania zapobiegające wykluczeniu społecznemu są kluczowe dla tworzenia bardziej inkludującego społeczeństwa, które sprzyja równości szans, aktywnemu uczestnictwu społecznemu i zwiększaniu jakości życia wszystkich jego członków.

Odpowiedź LSR na dany aspekt dostępności – przedsięwzięcie zaplanowane do realizacji w ramach LSR, mające bezpośredni lub pośredni wpływ na zwiększenie dostępności: w szczególności P.3.1., P.3.2., P.3.3., P.3.4., P.2.1., P.2.3, P.2.4.

Zdiagnozowany niewystarczający poziom dostępności: Niewystarczająca ilość infrastruktury dostosowanej do potrzeb seniorów oraz osób z niepełnosprawnością

Grupa docelowa: Seniorzy, osoby z niepełnosprawnością

Opis wpływu na jakość życia: Niewystarczająca ilość infrastruktury dostosowanej do potrzeb seniorów oraz osób z niepełnosprawnością może znacząco wpłynąć na jakość ich życia, zdolność do samodzielnego funkcjonowania i uczestnictwa w społeczeństwie. Niska dostępność takiej infrastruktury może wpływać na różne aspekty życia: • brak dostosowanej infrastruktury może utrudniać seniorom i osobom z niepełnosprawnością swobodne poruszanie się po mieście lub miejscu zamieszkania; • brak infrastruktury, takiej jak schody ruchome czy podjazdy dla wózków inwalidzkich, może utrudniać wykonywanie codziennych czynności, takich jak zakupy czy wizyty u lekarza; • ograniczona dostępność do miejsc publicznych i kulturalnych może prowadzić do izolacji społecznej seniorów i osób z niepełnosprawnością, które mogą unikać wyjścia z domu; • niedostosowana infrastruktura może ograniczać uczestnictwo w wydarzeniach społecznych, kulturalnych czy rekreacyjnych, co wpływa na jakość życia i poczucie integracji; • niedostosowana infrastruktura może utrudniać dostęp do edukacji i rynku pracy, co wpływa na perspektywy rozwoju osobistego i zawodowego; • brak dostosowanej infrastruktury w placówkach medycznych utrudnia dostęp do opieki zdrowotnej, co ma negatywny wpływ na zdrowie i jakość życia; • niedostosowana infrastruktura może zwiększać ryzyko wypadków i obrażeń u osób starszych lub z niepełnosprawnością; • niedostosowana infrastruktura może prowadzić do utraty niezależności i konieczności polegania na innych osobach w wykonywaniu codziennych czynności; • niedostosowana infrastruktura w miejscach kulturalnych, muzeach czy teatrach ogranicza możliwość uczestnictwa w życiu kulturalnym. Ogólnie rzecz biorąc, brak dostosowanej infrastruktury może prowadzić do pogorszenia jakości życia, ograniczenia możliwości i uczestnictwa w różnych aspektach społeczeństwa. Zapewnienie dostosowanej infrastruktury dla seniorów i osób z niepełnosprawnością jest kluczowe dla tworzenia bardziej inkludującego społeczeństwa, w którym wszyscy mają równe szanse na pełne uczestnictwo i aktywne życie.

Odpowiedź LSR na dany aspekt dostępności – przedsięwzięcie zaplanowane do realizacji w ramach LSR, mające bezpośredni lub pośredni wpływ na zwiększenie dostępności: w szczególności P.3.1.

Zdiagnozowany niewystarczający poziom dostępności: Niewystarczająca ilość miejsc pracy

Grupa docelowa: Osoby bezrobotne

Opis wpływu na jakość życia: Niewystarczająca ilość miejsc pracy może znacząco wpłynąć na jakość życia ludzi, prowadząc do trudności ekonomicznych, utraty poczucia bezpieczeństwa i ograniczenia możliwości rozwoju zawodowego. Oto kilka sposobów, w jakie brak miejsc pracy może wpływać na różne aspekty życia: • brak miejsc pracy może prowadzić do trudności finansowych, które mogą wpłynąć na zdolność do zaspokajania podstawowych potrzeb; • niewystarczająca ilość miejsc pracy może skutkować niestabilnością zatrudnienia, co prowadzi do niepewności i utraty poczucia bezpieczeństwa; • brak miejsc pracy może utrudnić rozwój zawodowy, awansowanie i zdobywanie nowych umiejętności, co wpływa na perspektywy kariery; • bezrobocie może prowadzić do obniżenia samooceny i poczucia braku wartości; • brak pracy może prowadzić do wzrostu stresu, lęku i problemów zdrowotnych psychicznych, takich jak depresja; • praca jest często miejscem, w którym nawiązujemy kontakty społeczne - bez niej może być trudniej uczestniczyć w życiu społeczności; • brak pracy może prowadzić do poczucia stagnacji i niespełnienia; • bez pracy osoby mogą mieć ograniczony dostęp do świadczeń socjalnych, co utrudnia wsparcie finansowe w trudnych sytuacjach; • brak pracy może prowadzić do napięć w relacjach rodzinnych, zwłaszcza jeśli utrata zatrudnienia wpływa na trudności finansowe; • bez pracy osoba może mieć ograniczone możliwości uczestnictwa w aktywnościach społecznych, rekreacyjnych i kulturalnych.

Brak miejsc pracy ma wiele negatywnych skutków dla jakości życia ludzi, zarówno pod względem materialnym, jak i emocjonalnym. Dlatego tworzenie warunków do tworzenia nowych miejsc pracy i wsparcie osób poszukujących pracy jest istotne dla poprawy dobrostanu społeczeństwa.

Odpowiedź LSR na dany aspekt dostępności – przedsięwzięcie zaplanowane do realizacji w ramach LSR, mające bezpośredni lub pośredni wpływ na zwiększenie dostępności: w szczególności P.1.2., P.2.2., P.3.2.

Zdiagnozowany niewystarczający poziom dostępności: Niewystarczający poziom włączenia w życie społeczne

Grupa docelowa: Dzieci i młodzież, seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami, kobiety, członkowie NGO, KGW, OSP, mieszkańcy ogółem

Opis wpływu na jakość życia: Niewystarczający poziom włączenia społecznego może znacząco wpłynąć na jakość życia jednostek lub grup społecznych, prowadząc do izolacji, braku wsparcia społecznego i ograniczenia możliwości rozwoju osobistego. Brak włączenia społecznego może wpływać na różne aspekty życia: • niewystarczające włączenie może prowadzić do izolacji jednostek lub grup społecznych, które mogą czuć się odizolowane od reszty społeczeństwa; • włączenie społeczne jest często źródłem wsparcia emocjonalnego, które pomaga radzić sobie z trudnościami i wyzwaniami życiowymi; • niewystarczające włączenie może ograniczać możliwość uczestniczenia w wydarzeniach społecznych, kulturalnych czy rekreacyjnych; • włączenie społeczne może być źródłem dostępu do edukacji, szkoleń i rozwoju umiejętności, a jego brak może ograniczać te możliwości; • osoby niewystarczająco włączone mogą mieć ograniczony wpływ na decyzje dotyczące ich życia i społeczności; • brak włączenia społecznego może prowadzić do poczucia osamotnienia, które może wpłynąć na stan zdrowia psychicznego; • niewystarczające włączenie może utrudniać dostęp do rynku pracy i rozwijania kariery zawodowej; • osoby niewystarczająco włączone społecznie mogą doświadczać obniżonej samooceny i poczucia braku wartości; • ograniczone włączenie społeczne może prowadzić do trudności w dostępie do usług społecznych, takich jak opieka zdrowotna czy wsparcie socjalne; • brak włączenia społecznego może prowadzić do braku poczucia przynależności do społeczności lub grupy, co wpływa na tożsamość jednostki.

Włączenie społeczne jest istotne dla tworzenia bardziej zrównoważonego i wspierającego środowiska społecznego, w którym każdy ma szansę na pełne uczestnictwo, rozwój i poczucie przynależności.

Odpowiedź LSR na dany aspekt dostępności – przedsięwzięcie zaplanowane do realizacji w ramach LSR, mające bezpośredni lub pośredni wpływ na zwiększenie dostępności: w szczególności P.3.1., P.3.2., P.3.3., P.3.4., P.2.3, P.2.4.

Zdiagnozowany niewystarczający poziom dostępności: Niewystarczający poziom wsparcia NGO, KGW i OSP w rozwoju i realizacji inicjatyw

Grupa docelowa: Członkowie NGO, KGW, OSP

Opis wpływu na jakość życia: Niewystarczający poziom wsparcia organizacji pozarządowych (NGO), koła gospodyń wiejskich (KGW) i ochotniczych straży pożarnych (OSP) w rozwoju i realizacji inicjatyw może znacząco wpłynąć na jakość życia społeczności i ograniczyć potencjał rozwojowy lokalnych projektów oraz działań społecznych. Brak odpowiedniego wsparcia może wpłynąć na różne aspekty: • ograniczenie działań społecznych; • brak rozwoju lokalnych inicjatyw; • ograniczoną edukacją i świadomością społeczną; • brak wsparcia społeczności w potrzebach; • ograniczenie działań charytatywnych; • ograniczony rozwój społeczności; • brak promocji kultury i dziedzictwa; • brak wsparcia potrzebujących grup społecznych. Niewystarczające wsparcie organizacji pozarządowych, KGW i OSP może ograniczyć możliwości rozwoju społeczności, prowadzić do mniejszej różnorodności działań społecznych oraz wpłynąć na jakość życia lokalnych mieszkańców. Wsparcie tych organizacji jest istotne dla tworzenia aktywnego i zrównoważonego społeczeństwa.

Odpowiedź LSR na dany aspekt dostępności – przedsięwzięcie zaplanowane do realizacji w ramach LSR, mające bezpośredni lub pośredni wpływ na zwiększenie dostępności:

Zdiagnozowany niewystarczający poziom dostępności: Niewystarczający poziom aktywizacji i integracji

Grupa docelowa: Mieszkańcy ogółem

Opis wpływu na jakość życia: Niewystarczający poziom aktywizacji i integracji społecznej może znacząco wpłynąć na jakość życia jednostek lub grup społecznych, prowadząc do izolacji, braku poczucia przynależności oraz ograniczenia możliwości rozwoju osobistego i społecznego. Niedostateczny poziom aktywizacji i integracji może wpływać na różne aspekty życia: • niewystarczająca aktywizacja i integracja może prowadzić do izolacji jednostek lub grup społecznych, które mogą czuć się wykluczone z życia społeczności; • integracja społeczna jest często źródłem wsparcia emocjonalnego i społecznego, które pomaga radzić sobie z trudnościami i wyzwaniami; • brak aktywności i integracji społecznej może ograniczać możliwość uczestnictwa w wydarzeniach społecznych, kulturalnych czy rekreacyjnych; • aktywizacja i integracja społeczna są ważnymi kontekstami, w których można rozwijać umiejętności komunikacyjne i interpersonalne; • brak aktywizacji społecznej może wpłynąć na ograniczenie perspektyw rozwoju zawodowego i zdobywania nowych umiejętności; • niewystarczająca aktywizacja może prowadzić do braku uczestnictwa w procesach decyzyjnych i społecznych; • integracja społeczna jest istotna dla budowania tożsamości i poczucia przynależności do społeczności.

Niewystarczająca aktywizacja i integracja społeczna może prowadzić do wielu negatywnych skutków dla jakości życia, poczucia tożsamości, możliwości rozwoju i wsparcia emocjonalnego. Dlatego tworzenie warunków do

aktywnego uczestnictwa i integracji jest istotne dla tworzenia bardziej spójnego, zrównoważonego i wspierającego społeczeństwa.

Odpowiedź LSR na dany aspekt dostępności – przedsięwzięcie zaplanowane do realizacji w ramach LSR, mające bezpośredni lub pośredni wpływ na zwiększenie dostępności:

Zdiagnozowany niewystarczający poziom dostępności: Niewystarczający poziom dostępności do usług na rzecz włączenia społecznego

Grupa docelowa: Seniorzy, osoby z niepełnosprawnością

Opis wpływu na jakość życia: Niewystarczająca dostępność do usług na rzecz włączenia społecznego może znacząco wpłynąć na jakość życia jednostek lub grup społecznych, utrudniając uczestnictwo w życiu społecznym, ekonomicznym i kulturalnym. Niewielka dostępność do takich usług może wpływać na różne aspekty życia: • niewystarczająca dostępność do usług spędzania czasu wolnego, kulturalnych, rekreacyjnych czy sportowych może prowadzić do izolacji społecznej i braku uczestnictwa w aktywnościach społecznych; • brak dostępu do usług opieki zdrowotnej, może wpłynąć na zdrowie psychiczne i emocjonalne; • brak dostępu do usług wspierających uczestnictwo społeczne, może ograniczyć uczestnictwo w procesach demokratycznych; • brak dostępu do usług transportu publicznego lub specjalistycznych usług transportowych może wpłynąć na możliwość poruszania się po mieście i uczestnictwa w życiu społecznym.

Niewystarczająca dostępność do usług na rzecz włączenia społecznego może prowadzić do wykluczenia, ograniczenia możliwości rozwoju oraz trudności w uczestnictwie w różnych aspektach życia społecznego. Tworzenie dostępnego i wszechstronnego systemu wsparcia ma kluczowe znaczenie dla tworzenia bardziej inkludującego społeczeństwa.

Odpowiedź LSR na dany aspekt dostępności – przedsięwzięcie zaplanowane do realizacji w ramach LSR, mające bezpośredni lub pośredni wpływ na zwiększenie dostępności: w szczególności P.3.2., P.3.4.

Zdiagnozowany niewystarczający poziom dostępności: Niewystarczający poziom dostępu do dobrej jakości edukacji (Definiowany na podstawie niższych wyników egzaminów ósmoklasisty i egzaminów maturalnych w porównaniu do wyników na poziomie województwa i kraju)

Grupa docelowa: Dzieci i młodzież

Opis wpływu na jakość życia: Niewystarczający poziom dostępu do dobrej jakości edukacji może mieć poważne konsekwencje dla jednostek i społeczeństwa jako całości. Edukacja ma kluczowy wpływ na rozwój jednostek, zdolność do osiągania sukcesów zawodowych, aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym oraz podnoszenie jakości życia. Brak dostępu do dobrej jakości edukacji może wpływać na różne aspekty życia: • ograniczone możliwości zawodowe; • niska konkurencyjność na rynku pracy; • ograniczona zdolność rozwoju zawodowego; • niska świadomość społeczna; • brak umiejętności krytycznego myślenia; • ograniczone szanse na rozwój osobisty; • niska zdolność radzenia sobie w życiu codziennym; • brak dostępu do wyższych form kultury i sztuki; • ograniczone możliwości społeczne.

Niewystarczający dostęp do dobrej jakości edukacji może mieć długotrwałe i negatywne skutki zarówno dla jednostek, jak i dla społeczeństwa jako całości. Dlatego ważne jest, aby zapewnić równy dostęp do edukacji oraz inwestować w systemy edukacyjne, które umożliwiają rozwój umiejętności, wiedzy i potencjału każdego ucznia.

Odpowiedź LSR na dany aspekt dostępności – przedsięwzięcie zaplanowane do realizacji w ramach LSR, mające bezpośredni lub pośredni wpływ na zwiększenie dostępności: w szczególności P.3.3.

Źródło: Opracowanie własne

6. Innowacyjność w kontekście lokalnym

Innowacyjność w kontekście lokalnym odnosi się do wprowadzania nowych pomysłów, rozwiązań, technologii lub procesów, które przyczyniają się do rozwoju społeczności, gospodarki i infrastruktury na poziomie lokalnym. Jest to ważny czynnik w budowaniu zrównoważonego rozwoju regionalnego i zwiększania konkurencyjności danego obszaru. Wśród zidentyfikowanych potrzeb i potencjałów możliwość wprowadzenia innowacji dostrzec można w zakresie wspierania lokalnych przedsiębiorców i tworzenia startupów. Realizacja tych działań, w ramach określonych w LSR przedsięwzięć P.1.2. *Rozwój przedsiębiorczości na rzecz rekreacji i/lub kultury i /lub turystyki*, P.2.2. *Rozwój przedsiębiorczości na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego* oraz P.3.2. *Rozwój przedsiębiorczości na rzecz włączenia społecznego*, może przynieść nowe pomysły, miejsca pracy i impuls dla lokalnej gospodarki. Realizacja wskazanych przedsięwzięć przy udziale środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Rozwoju na

rzecz Obszarów Wiejskich w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 jest zgodna z zapisami Programu. Biorąc pod uwagę, że przy wsparciu ze środków EFS Plus projekty i działania innowacyjne dostępne są wyłącznie na poziomie krajowym, LGD nie planuje innowacyjności w zaplanowanych działaniach w ramach grantów.

W przypadku realizacji przedsięwzięć P.1.2, P.2.2 oraz P.3.2 przez innowacyjność rozumie się zmianę mającą na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych (kontekst lokalny). Ponadto w innowacyjności wyróżnia się następujące stopnie oryginalności: kreatywne, imitujące oraz pozorne. Uszczegółowienie definicji i stopni oryginalności innowacyjności znajduje się w rozdziale VI. *Cele i wskaźniki* oraz w rozdziale VII. *Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru*.

Rozdział V. Spójność, komplementarność i synergia

1. Opis zgodności i komplementarności LSR z innymi dokumentami planistycznymi

W kontekście niniejszego dokumentu pojęcie zgodności jako spójności, komplementarności i synergii rozpatrywane jest na kilku poziomach:

- zgodność na poziomie programowym - strategia wykazuje powiązania z dokumentami programowymi na poziomie krajowym oraz regionalnym,
- synergia sektorowa - współpraca sektorów publicznego, społecznego i gospodarczego,
- komplementarność zasobów - zaplanowana strategia odnosi się do szeregu zasobów obszaru LGD,
- spójność obszaru - w wyniku zrealizowanych działań na całym obszarze LGD stanie się on bardziej spójny.

W kontekście zgodności i komplementarności LSR z innymi dokumentami planistycznymi, niniejszy dokument wpisuje się w cele strategiczne m.in.:

- Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027,
- Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027,
- Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategii Przyspieszenia 2030+,
- Strategii Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2030,
- Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju - Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności.

Cele szczegółowe niniejszej strategii oraz wynikające z nich przedsięwzięcia, zaplanowane do niwelowania zdiagnozowanych na obszarze objętym LGD problemów, wykazują spójność z dokumentami strategicznymi poziomu regionalnego i krajowego. Komplementarność tych dokumentów z określonymi w LSR celami i przedsięwzięciami generuje efekt synergii, co pozytywnie wpływa na efektywność wdrażania. LSR jest dokumentem uzupełniającym strategię wyższego rzędu, wspomagającym realizację ich celów na poziomie lokalnym i przyczyniającym się do rozwoju obszaru objętego LSR.

1.1. Zgodność z Planem Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027

Deklaracja strategiczna, zawarta w Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 brzmi następująco:

„Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej 2023-2027 będzie wspierać zrównoważony rozwój polskich gospodarstw, sektora przetwórstwa i poprawę warunków życia i pracy w małych miejscowościach wiejskich. WPR będzie wspierać zrównoważone metody gospodarowania, przyjazne klimatowi i środowisku; chroniące wodę, glebę i powietrze oraz bioróżnorodność. Sprzyjać będzie produkcji i wykorzystaniu zrównoważonej energii. Wzmacniana będzie różnorodność gospodarcza, w tym biogospodarka. Poprawa dynamiki rozwojowej zwiększy aktywności zawodową i społeczną mieszkańców terenów wiejskich i osób wykluczonych. W trakcie realizacji planu uwzględniana jest horyzontalna zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz równości szans kobiet i mężczyzn. Upowszechniane i wdrażane będą rozwiązania naukowe i innowacyjne, w tym cyfrowe, usuwające bariery rozwojowe wsi i rolnictwa.”

Interwencja I.13.1 LEADER / Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność, określona w PW WPR, powiązana jest z celami szczegółowymi S07 Przyciąganie i wspieranie młodych rolników i innych nowych rolników oraz ułatwienie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich oraz S08 Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa. Jej głównym kierunkiem jest budowanie lokalnej tożsamości, opartej na aktywizacji społecznej, wykorzystując miejscowe zasoby w taki sposób, aby jak najlepiej zaspokoić zdiagnozowane potrzeby społeczności wiejskich.

Niniejsza strategia jest w szczególności komplementarna z celem S08, ze względu na ukierunkowanie obu dokumentów na zaspokojenie potrzeb mieszkańców zamieszkujących obszar LSR, będący obszarem wiejskim. Zbieżność celów wykazać można w następujący sposób:

- Cel S08, przedsięwzięcie P.4 Poprawa dostępu do infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej jest zbieżny z wszystkimi celami wskazanymi w LSR (C.1., C.2., C.3.), w szczególności z przedsięwzięciami P.1.1. Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i/lub kulturalnej i/lub turystycznej, P.1.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz rekreacji i/lub kultury i/lub turystyki. Zidentyfikowane zasoby naturalne stanowią dźwignię rozwoju obszarów wiejskich. Odpowiednio przygotowana infrastruktura dostępu do tych zasobów oraz tworzenie warunków infrastrukturalnych niezbędne jest m.in.:
  - dla przyciągnięcia na wiejski obszar objęty LSR turystów i odwiedzających,
  - dla promowania aktywnego spędzania czasu przez mieszkańców,
  - dla podniesienia atrakcyjności obszaru objętego LSR w celu mieszkaniowym, pozwalającym na częściowe powstrzymanie lub spowolnienie procesów migracyjnych,
  - dla rozwoju przedsiębiorczości, edukacji, turystyki, kultury i usług społecznych,
  - dla wspierania rozwoju społeczno-gospodarczego.

Wskazane powyżej zależności, wymienione w opisie celu S08, P.4. (str. 59 PS WPR) potwierdzają komplementarność LSR z WPR.

- cel S08, przedsięwzięcie P.9 Rozwój przedsiębiorczości poprzez tworzenie i utrzymanie miejsc pracy i dywersyfikację dochodów w przypadku interwencji LEADER (I.13.1) zbieżny jest z wszystkimi celami wskazanymi w LSR (C.1., C.2., C.3.), w szczególności z przedsięwzięciami P.1.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz rekreacji i/lub kultury i/lub turystyki, P.2.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego oraz P.3.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz włączenia społecznego. Wskazane przedsięwzięcia LSR zaplanowano z myślą o budowaniu stabilnych miejsc pracy, powstawania i rozwoju silnych małych i średnich przedsiębiorstw, przy czym wsparcie oparte będzie na zidentyfikowanych na obszarze LSR potrzebach, w tym określeniu rzeczywistych nisz rynkowych. Takie podejście do rozwoju potencjału ekonomicznego na obszarze objętym LSR, przyjęte podczas tworzenia strategii, jest zgodnie z zapisami PS WPR, a także zapewnia o ich komplementarności;
- cel S08, przedsięwzięcie P.10 Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich jest zbieżny w celami wskazanymi w LSR (C.2., C.3.), w szczególności z przedsięwzięciami P.3.1. Rozwój infrastruktury na rzecz włączenia społecznego, P.3.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz włączenia społecznego oraz P.2.3. Wsparcie cyfryzacji na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego. Zgodnie z zapisami PS WPR (str. 56) występujący na obszarach wiejskich wyższy poziom ubóstwa, niedostateczne dopasowanie kwalifikacji mieszkańców do zmieniających się potrzeb rynku pracy, a także często niedostateczne umiejętności cyfrowe przyczyniają się do wykluczenia społecznego. Odpowiedzią na pogłębianie się tego procesu jest tworzenie oferty umożliwiającej podnoszenie wiedzy, rozwijanie umiejętności (w tym cyfrowych), budowanie tożsamości lokalnej oraz postaw obywatelskich i społecznych. Zaplanowana w LSR do realizacji interwencja, w szczególności w ww. zakresach, jest zatem komplementarna z założeniami PS WPR;
- cel S8, przedsięwzięcie P.11 Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzacje i wykorzystanie potencjału endogenicznego jest zbieżny z celami LSR (zwłaszcza z C.2.), w szczególności z przedsięwzięciami P.2.1. Rozwój infrastruktury na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego, P.2.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego, P.2.3. Wsparcie cyfryzacji na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego, P.2.4. Wzmocnienie kapitału społecznego poprzez wsparcie organizacji wydarzeń i inwestycje nieinfrastrukturalne. Zgodnie z zapisami WPR (str. 57), wykorzystanie możliwości, jakie dają nowe technologie, a także dostępność nowych technologii, szczególnie cyfrowych:
  - jest ważnym czynnikiem wpływającym na rynek pracy, poprzez umożliwienie zatrudnienia (zwłaszcza dla ludzi młodych) oraz poprzez minimalizację zjawiska migracji (np. praca na odległość),

- umożliwia wzrost potencjału społecznego, posiadanych zasobów lokalnych (ludzkich, środowiskowych, kulturowych itp.),
- pozwala ograniczyć wydatkowanie środków.

Zaplanowane w LSR przedsięwzięcia są adekwatne do propozycji wskazanych w PS WPR, co świadczy o komplementarności obu dokumentów;

- cel S8, przedsięwzięcie P.12 Zaangażowanie młodych w życie lokalnych społeczności, w tym uczestnictwo w podejmowaniu decyzji, tworzenie sieci społeczność oraz przedsięwzięcie P.13 Rozwój wiedzy/umiejętności: cyfryzacja, oszczędność zasobów, przedsiębiorczość, środowisko, klimat są zbieżne z celami LSR (zwłaszcza z C.2.), w szczególności z przedsięwzięciami P.2.3. Wsparcie cyfryzacji na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego i P.2.4. Wzmocnienie kapitału społecznego poprzez wsparcie organizacji wydarzeń i inwestycje nieinfrastrukturalne. Jak wskazuje PS WPR (str. 57), mała aktywność młodych osób wpływa na brak silnego związku z obszarami wiejskimi, co prowadzi również do procesu migracyjnego. W związku z powyższym niezbędne jest zwiększanie aktywności społecznej młodych. Procesowi migracyjnemu, zdiagnozowanemu na obszarze LSR, w obliczu ograniczonego dostępu do rynku pracy na obszarze objętym LSR, zapobiegać może również zwiększenie umiejętności cyfrowych, które znacznie zwiększają możliwość znalezienia pracy (oferty on-line), a także możliwość zatrudnienia w formie pracy zdalnej. Umiejętności cyfrowe mają również pozytywny wpływ na znalezienie odbiorców lub rozszerzenie kanałów zbytu produktów oraz usług.

Przedsięwzięcia wskazane powyżej, skierowane do mieszkańców z obszaru objętego LSR, w tym ludzi młodych, przewidują wsparcie rozwoju cyfryzacji, czym przyczynią się do osiągnięcia celów LSR, jak i PS WPR. Świadczy to również o komplementarności obu dokumentów.

Szczegółowe powiązania pomiędzy celami i przedsięwzięciami LSR i PW WPR przedstawia poniższa tabela.

LSR ↔ Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027								
LSR	C.1.	P.1.1. Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i/lub kulturalnej i/lub turystycznej	PS WPR	C.S08	P.11.	Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzacje i wykorzystanie potencjału endogenicznego	P.4.	Poprawa dostępu do infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej
	C.2.	P.2.1. Rozwój infrastruktury na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego			P.10.	Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich		
	C.3.	P.3.1. Rozwój infrastruktury na rzecz włączenia społecznego						
	C.1.	P.1.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz rekreacji i/lub kultury i/lub turystyki			P.4.	Poprawa dostępu do infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej	P.9.	Rozwój przedsiębiorczości poprzez tworzenie i utrzymanie miejsc pracy i dywersyfikację dochodów
					P.11.	Stymulowanie rozwoju lokalnego przez		

C.2.	P.2.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego	P.10.	innowacje, cyfryzacje i wykorzystanie potencjału endogenicznego	P.10.	Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich
	P.3.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz włączenia społecznego		Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich		
C.2.	P.2.3. Wsparcie cyfryzacji na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego	P.10.	P.11. Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzacje i wykorzystanie potencjału endogenicznego	P.10.	Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich
			P.13. Rozwój wiedzy/umiejętności: cyfryzacja, oszczędność zasobów, przedsiębiorczość, środowisko, klimat		
C.2.	P.2.4. Wzmocnienie kapitału społecznego poprzez wsparcie organizacji wydarzeń i inwestycje nieinfrastrukturalne.	P.10.	P.11. Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzacje i wykorzystanie potencjału endogenicznego	P.10.	Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich
			P.12. Zaangażowanie osób młodych w życie lokalne, w tym w podejmowaniu decyzji, tworzenie sieci społeczność		
			P.13. Rozwój wiedzy/umiejętności: cyfryzacja, oszczędność zasobów, przedsiębiorczość, środowisko, klimat		

1.2. Zgodność LSR z programem regionalnym Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027

Niniejsza strategia przewiduje realizację przedsięwzięć dofinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+), w ramach programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027 (FEdKP), priorytet 7 Fundusze Europejskie na rozwój lokalny. Głównym celem FEdKP jest wzmocnienie i efektywne wykorzystanie potencjału gospodarczego i społecznego regionu, sprzyjanie zintegrowanemu, zrównoważonemu i inteligentnemu rozwojowi województwa kujawsko-pomorskiego, ukierunkowanemu na wysoką jakość życia i bezpieczeństwo jego mieszkańców. Zostanie to osiągnięte poprzez interwencje w ramach

10 priorytetów obejmujących 5 celów polityki. Interwencja zaplanowana do realizacji w ramach LSR przewiduje realizację działań w zakresie 4 celu (CP4), tj. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych.

Przedsięwzięcie P.3.3. Działania na rzecz włączenia społecznego dzieci i młodzieży wpisuje się bezpośrednio w cel szczegółowy 4(f) *Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami*. W ramach tego przedsięwzięcia zaplanowano do realizacji działania wynikające z możliwości wsparcia, wskazanych w Szczegółowym Opisie Priorytetów dla działania FEKP.07.02 Wsparcie dla dzieci i młodzieży poza edukacją formalną, w szczególności w typie projektów 1. tj. wsparcie na rzecz tworzenia i funkcjonowania edukacyjnych klubów młodzieżowych, w ramach których możliwa jest realizacja różnorodnego obszaru tematycznego, uwzględniającego zainteresowania, zdolności, potrzeby, predyspozycje dzieci i młodzieży w tym zajęcia filmowe, muzyczne, artystyczne, sportowe, z robotyki, programowania, nt. lokalnej tożsamości i kultury, wsparcie edukacji społecznej i obywatelskiej dzieci i młodzieży m.in. poprzez realizację spotkań, warsztatów i wizyt studyjnych.

Przedsięwzięcie P.3.4. *Działania na rzecz włączenia społecznego seniorów* wpisuje się bezpośrednio w cel szczegółowy 4(l) *Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci*. W ramach tego przedsięwzięcia zaplanowano do realizacji działania wynikające z możliwości wsparcia, wskazanych w Szczegółowym Opisie Priorytetów dla działania FEKP.07.04 *Wspieranie integracji społecznej*, w typie projektu 1. Działania na rzecz integracji seniorów, pozwalające uchronić tę grupę społeczną przed izolacją i wykluczeniem społecznym: a) tworzenie i funkcjonowanie klubów seniora; b) funkcjonowanie uniwersytetów trzeciego wieku; c) zajęcia aktywizacyjne w gospodarstwach opiekuńczych; d) uzupełniająco, w ramach klubów seniora oraz gospodarstw opiekuńczych: inne działania mające na celu wsparcie i integrację osób starszych, uwzględniające udział rodziny i całego środowiska w tworzeniu lokalnych sieci integracji i samopomocy obejmujące: - organizację wydarzeń włączających środowisko lokalne w problemy osób starszych: np. dnia sąsiada, pikników i wigilii sąsiedzkich; - spotkania o charakterze międzypokoleniowym, np. z młodzieżą szkolną lub grupami przedszkolnymi, mające na celu wymianę doświadczeń, wzajemną edukację i pomoc; - spotkania klubów wolontariackich, których celem jest pomoc osobom starszym i samopomoc, w tym organizacja banków wolnego czasu; - akcje proekologiczne organizowane wspólnie z młodzieżą zwiększające udział młodych i starszych w kształtowaniu środowiska życia, estetyki dzielnicy, osiedla; - przedstawienia grup teatralnych, zespołów pieśni i tańca z klubów seniora w szkole/przedszkolu lub odwiedziny grup przedszkolnych / szkolnych / ognisk kulturalnych w klubie seniora.

LSR ↔ Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027

LSR	C.3.	P.3.3. Działania na rzecz włączenia społecznego dzieci i młodzieży	FEKP	CP4	f	Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami	FEKP.07.02	Wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną
-----	------	---	------	-----	---	---	------------	--

		P.3.4. Działania na rzecz włączenia społecznego seniorów			I	Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	FEKP.07.04	Wspieranie integracji społecznej
--	--	---	--	--	---	--	------------	----------------------------------

1.3. Zgodność LSR ze Strategią rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategią Przyspieszenia 2030+

Poza wspomnianą powyżej komplementarnością LSR z dokumentami programowymi (PS WPR oraz FEKP) można również znaleźć elementy spójne LSR ze Strategią rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku (Strategią Przyspieszenia 2030+). Wśród spójnych celów wykazać można m.in.:

- cel główny 1 Skuteczna edukacja, w szczególności cel szczegółowy 11. Podniesienie jakości kształcenia i wychowania, zwłaszcza kierunki:
  - 1103. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży,
  - 1104. Wspieranie edukacji kulturowej i sportowej;
- cel główny 2 Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo, w szczególności cel szczegółowy 21. Aktywność społeczna i rozwój społeczeństwa obywatelskiego, zwłaszcza kierunki:
  - 2101. Rozwój aspiracji społecznych,
  - 2102. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego,
  - 2103. Aktywizacja seniorów oraz integracja międzypokoleniowa;
- cel główny 3 Konkurencyjna gospodarka, w szczególności cele szczegółowe, 32 Innowacyjna gospodarka – nauka, badania i wdrożenia, 33 Rozwój przedsiębiorczości oraz 35 Rozwój turystyki, zwłaszcza kierunki:
  - 3205. Rozwój instrumentów finansowych wsparcia rozwoju innowacyjnego, transferu technologii, badań naukowych i wdrożeń ich wyników,
  - 3301. Rozwój regionalnych instrumentów finansowych wsparcia rozwoju gospodarczego,
  - 3501. Rozwój turystyki jako dziedziny gospodarki;
- cel główny 4 Dostępna przestrzeń i czyste środowisko, w szczególności cele szczegółowe 41 Infrastruktura rozwoju społecznego i 48 Potencjały endogeniczne, zwłaszcza kierunki:
  - 4105. Rozwój infrastruktury kultury i sztuki,
  - 4106. Rozwój infrastruktury dla aktywności, integracji i włączenia społecznego,
  - 4110. Rozwój infrastruktury sportu, rekreacji i aktywnego spędzania wolnego czasu,
  - 4111. Rozwój infrastruktury dla pomocy społecznej,
  - 4113. Rozwój przestrzeni publicznych,
  - 4115. Dostosowanie bazy infrastrukturalnej usług publicznych wszelkiego rodzaju oraz przestrzeni publicznych, a także budynków mieszkalnych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, niesamodzielnych i starszych,
  - 4802. Wykorzystanie lokalnych walorów przyrodniczych i kulturowych dla rozwoju działalności o charakterze turystycznym,
  - 4803. Tworzenie i zagospodarowanie szlaków turystycznych wraz z infrastrukturą towarzyszącą,
  - 4804. Tworzenie nowych i rozwój istniejących tras rowerowych o znaczeniu turystycznym i rekreacyjnym),
  - 4809. Rozwój lokalnej przedsiębiorczości wykorzystującej specyficzne walory danego terytorium;
- cel główny 5 Spójne i bezpieczne województwo, w szczególności cel 52 Cyfryzacja, zwłaszcza kierunki:
  - 5201. Rozwój kompetencji cyfrowych mieszkańców,
  - 5205. Cyberbezpieczeństwo.

Zbieżność celów LSR i celów Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategii Przyspieszenia 2030+ istnieje pomimo tego, że w większości działania zmierzające do ich realizacji są finansowane z innych źródeł. Stanowi to jednak potwierdzenie, że oba dokumenty wykazują spójność, komplementarność i synergię.

Szczegółowe powiązania przedsięwzięć LSR i celów Strategii Przyspieszenia 2030+ z krótkim uzasadnieniem wskazuje poniższa tabela:

LSR ↔ Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+				
LSR	C.1. P.1.1. Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i/lub kulturalnej i/lub turystycznej	Kierunki rozwoju wyróżniane w ramach celów operacyjnych Strategii Przyspieszenia 2030+	4105	Zbieżność polega na planowanych działaniach mających na celu stworzenie lub poprawę warunków lokalowych dla prowadzenia działań z zakresu kultury i sztuki. Obejmuje zarówno działania polegające na budowie nowych obiektów, modernizacji, przebudowie i rozbudowie istniejących.
			1410	Zbieżność polega na planowanych działaniach mających na celu stworzenie lub poprawę warunków dla prowadzenia działalności rekreacji i aktywnego spędzania wolnego czasu. Obejmuje zarówno działania polegające na budowie nowego zagospodarowania, w tym obiektów, modernizacji i przebudowie i rozbudowie istniejącego, jak i adaptacji obiektów o innym przeznaczeniu.
			4113	Zbieżność polega na planowanych działaniach mających na celu stworzenie lub poprawę przestrzeni służących celom publicznym w zakresie spędzania wolnego czasu oraz integracji społecznej.
			4803	Zbieżność polega na planowanych działaniach mających na celu tworzenie i zagospodarowanie szlaków turystycznych, służących udostępnianiu walorów środowiskowych o kulturowych (potencjałów endogenicznych), stanowiących infrastrukturę wzmacniającą atrakcyjność turystyczną obszaru.
			4804	Zbieżność polega na planowanych działaniach mających na celu tworzenie i rozwój tras rowerowych oraz towarzyszącej im infrastruktury, istotnych dla udostępniania walorów środowiskowych i kulturowych (potencjałów endogenicznych), stanowiących infrastrukturę wzmacniającą atrakcyjność turystyczną obszaru, jak też istotnych dla zaspokajania potrzeb rekreacyjnych lokalnej społeczności (z wyłączeniem dróg rowerowych służących zaspokajaniu potrzeb transportowych lokalnej społeczności)
			3205	Zbieżność polega na planowanych działaniach mających na celu wsparcie finansowe, premiuje operacje wspierające podnoszenie poziomu innowacyjności gospodarki
	3301		Zbieżność polega na planowanych działaniach mających na celu wsparcie finansowe dla przedsiębiorców lokalnych	
			P.1.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz rekreacji i/lub kultury i/lub turystyki	

C.2.		3501	Zbieżność polega na planowanych działaniach mających na celu wsparcie rozwoju działalności gospodarczych w dziedzinie turystyki. Turystyka w tym przypadku nie jest utożsamiana jednoznacznie z określonymi rodzajami działalności gospodarczych, a raczej z celem prowadzenia tej działalności lub grupą docelową świadczenia usług.	
		4802	Zbieżność polega na planowanych działaniach związanych z realizacją zagospodarowania i prowadzeniem działalności gospodarczej adresowanej do osób przybywających z uwagi na obecność walorów przyrodniczych, walorów dziedzictwa kultury lub jakichkolwiek innych walorów, które generują ruch przyjazdowy, np. przemysły kreatywne, w tym turystyka kreatywna. W szczególności dotyczy to tworzenia nowych i rozwoju istniejących, ukierunkowanych na obsługę ruchu turystycznego: działalności noclegowych, gastronomicznych, transportowych, wypożyczalni sprzętu, innego rodzaju placówek handlowych i usługowych. Ponadto działania obejmują udostępnianie nowych obiektów, miejsc oraz wydarzeń prezentujących specyfikę obszaru, a także wspieranie lokalnych inicjatyw w obszarze dziedzictwa kulturowego, w powiązaniu z aktywizacją społeczną i podnoszeniem atrakcyjności turystycznej	
		4809	Zbieżność polega na planowanych działaniach związanych z rozwojem przedsiębiorczości wykorzystującej specyficzne walory obszaru.	
		P.2.1. Rozwój infrastruktury na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego	4106	Zbieżność polega na planowanych działaniach mających na celu stworzenie lub poprawę warunków lokalowych dla prowadzenia działań z zakresu stymulowania rozwoju społecznego na poziomie lokalnym, animacji i integracji społecznej, w tym także jako funkcjonowania lokalnych organizacji sektora pozarządowego. Obejmuje zarówno działania polegające na budowie nowych obiektów, modernizacji, przebudowie i rozbudowie istniejących, jak i adaptacji obiektów o innym przeznaczeniu. Obejmuje także działania dotyczące realizacji niezbędnej infrastruktury towarzyszącej.
		P.2.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego	4809	Zbieżność polega na planowanych działaniach związanych z rozwojem przedsiębiorczości wykorzystującej specyficzne walory obszaru (w tym przypadku zasoby ludzkie).
		P.2.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego	3205	Zbieżność polega na planowanych działaniach mających na celu wsparcie finansowe, premiuje operacje wspierające podnoszenie poziomu innowacyjności gospodarki
	3301		Zbieżność polega na planowanych działaniach mających na celu wsparcie finansowe dla przedsiębiorców lokalnych	
		P.2.3. Wsparcie cyfryzacji na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego	5201	Zbieżność polega na planowanych działaniach mających na celu rozwój i podnoszenie kompetencji cyfrowych wszystkich grup pokoleniowych.

C.3.	P.2.4. Wzmocnienie kapitału społecznego poprzez wsparcie organizacji wydarzeń i inwestycje nieinfrastrukturalne.	2101	Zbieżność polega na planowanych działaniach edukacyjnych (edukacja nieformalna) oraz promocyjnych mających na celu rozbudzenie aspiracji społecznych, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży. Dotyczy przede wszystkim działań polegających na animacji społecznej, pokazywaniu dobrych wzorców, wyrabianiu przekonania o roli i potrzebie kształcenia i rozwoju osobistego.
		2102	Zbieżność polega na planowanych działaniach mających na celu kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego i wzrostu aktywności społeczeństwa, przejawiających się w większej aktywności na rzecz rozwoju lokalnego oraz wysokim poziomem integracji społecznej (więzi społecznych). Obejmuje także kształtowanie lokalnych liderów.
		4105/4106	Zbieżność pośrednia, polegająca na tym, że kierunki rozwoju, określone w Strategii Przyspieszenia 2030+ obejmują również zaplanowane w LSR działania polegające na zakupie i montażu niezbędnego wyposażenia (inwestycje nieinfrastrukturalne).
	P.3.1. Rozwój infrastruktury na rzecz włączenia społecznego	4111	Zbieżność pośrednia, polegająca na tym, że kierunki rozwoju, określone w Strategii Przyspieszenia 2030+ obejmują również zaplanowane w LSR działania polegające na realizacji niezbędnej infrastruktury towarzyszącej oraz działania polegające na zakupie i montażu niezbędnego wyposażenia, związanych z poprawą warunków prowadzenia działalności z zakresu pomocy społecznej.
		4115	Zbieżność polega na planowanych działaniach mających na celu dostosowanie bazy infrastrukturalnej usług publicznych wszelkich rodzajów oraz przestrzeni publicznych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, niesamodzielnych i starszych.
	P.3.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz włączenia społecznego	3205	Zbieżność polega na planowanych działaniach mających na celu wsparcie finansowe, premiujące operacje wspierające podnoszenie poziomu innowacyjności gospodarki
		3301	Zbieżność polega na planowanych działaniach mających na celu wsparcie finansowe dla przedsiębiorców lokalnych
	P.3.3. Działania na rzecz włączenia społecznego dzieci i młodzieży	1103	Zbieżność polega na planowanych działaniach o charakterze edukacyjnym, ukierunkowanych na wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży.
		1104	Zbieżność polega na planowanych działaniach o charakterze edukacyjnym, ukierunkowanych na rozwój edukacji kulturowej oraz wszelkiego rodzaju zajęć rozwijających kreatywne myślenie. Dotyczy m.in. uruchamiania dodatkowych zajęć pozalekcyjnych.
		2101	Zbieżność polega na planowanych działaniach edukacyjnych (edukacja nieformalna) oraz promocyjnych mających na celu rozbudzenie aspiracji społecznych, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży. Dotyczy przede wszystkim działań polegających na animacji społecznej, pokazywaniu dobrych wzorców, wyrabianiu przekonania o roli i potrzebie kształcenia i rozwoju osobistego.

	P.3.4. Działania na rzecz włączenia społecznego seniorów	2103	Zbieżność polega na planowanych działaniach mających na celu przeciwdziałanie wykluczeniu i włączeniu społecznemu seniorów oraz działań na rzecz integracji międzypokoleniowej.
--	--	------	---

1.4. Zgodność LSR ze Strategią Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2030

Głównym założeniem Strategii Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2030 (SPS) jest *podniesienie jakości życia mieszkańców regionu w efekcie wzrostu ich aktywności, samodzielności i solidarności, osiągnięte poprzez rozszerzenie wachlarza wsparcia*, natomiast główny celem przedmiotowej strategii jest *zwiększenie jakości życia mieszkańców poprzez zaspokojenie ich potrzeb społecznych oraz wzmocnienie ich kapitału/potencjału*. Kluczowymi czynnikami dla powodzenia Strategii Przyspieszenia 2030+, wskazanymi w Strategii Polityki Społecznej są:

- rozwój społeczny,
- rozwój gospodarczy.

W SPS wyróżnione zostały 3 cele strategiczne:

- rozwój usług społecznych,
- większa aktywność zawodowa, społeczna i obywatelska mieszkańców,
- zwiększenie współpracy instytucji i podmiotów w obszarze włączenia społecznego.

Wśród zaplanowanych do realizacji w SPS kierunków działań można wyróżnić kilka zbieżnych z przedsięwzięciami zaplanowanymi do realizacji w LSR. Są to następujące kierunki:

- 1.3.1 Powstanie i rozwój świetlic (placówek wsparcia dziennego) i klubów młodzieżowych,
- 1.4.6. Rozwój działań ukierunkowanych na likwidację różnego rodzaju barier, zwłaszcza transportowych, architektonicznych, komunikacyjnych,
- 2.2.1. Aktywizacja społeczności na rzecz rozwoju lokalnego,
- 2.2.3. Zwiększenie roli organizacji pozarządowych.

Wskazane powyżej kierunki mają na celu poprawę jakości życia mieszkańców (zgodność z celem C.1. LSR), wzmocnienie kapitału społecznego (zgodność z celem C.2. LSR) oraz włączenie społeczne (zgodność z celem C.2. LSR).

1.5. Zgodność LSR z Długookresową Strategią Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności

Celem głównym przedstawionych w *Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności* działań jest poprawa jakości życia Polaków. Osiągnięcie tego celu powinno być mierzone, z jednej strony, wzrostem produktu krajowego brutto (PKB) na mieszkańca, a z drugiej zwiększeniem spójności społecznej oraz zmniejszeniem nierówności o charakterze terytorialnym, jak również skalą skoku cywilizacyjnego społeczeństwa oraz innowacyjności gospodarki w stosunku do innych krajów. Głównym sposobem osiągnięcia tego celu jest stabilny i wysoki wzrost gospodarczy. Niniejsza strategia skierowana jest również w dużej mierze na wsparcie rozwoju gospodarczego, poprzez realizację zadań w ramach przedsięwzięć P.1.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz rekreacji i/lub kultury i/lub turystyki, P.2.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego, P.3.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz włączenia społecznego. Każde z wymienionych przedsięwzięć ma na celu poprawę jakości życia mieszkańców, dzięki której nastąpi ożywienie społeczno-gospodarcze, wzmocnienie kapitału społecznego oraz ułatwione zostanie włączenie społeczne. Stwierdzić można zatem, że niniejsza LSR wykazuje spójność z Długookresową Strategią Rozwoju Kraju.

2. Komplementarność i synergia przedsięwzięć LSR

Cel 1 Ożywienie społeczno-gospodarcze oraz poprawa jakości życia mieszkańców osiągnięty zostanie za pomocą dwóch komplementarnych przedsięwzięć, tj. P.1.1. Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i/lub kulturalnej i/lub turystycznej oraz P.1.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz rekreacji i/lub kultury i/lub turystyki.

Cel ożywienia społeczno-gospodarczego oraz poprawy jakości życia mieszkańców może być doskonale uzupełniany przez przedsięwzięcia dotyczące rozwoju infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej oraz rozwoju przedsiębiorczości związanej z rekreacją, turystyką i kulturą. Istnieje kilka powiązań i synergii między tymi dwoma przedsięwzięciami:

1. Tworzenie nowych miejsc pracy: przedsięwzięcie dotyczące rozwoju infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej może przyczynić się do tworzenia nowych miejsc pracy w sektorach związanych z turystyką, kulturą i rekreacją. Na przykład, rozbudowa infrastruktury turystycznej może wymagać zatrudnienia lokalnych pracowników do obsługi turystów i prowadzenia usług turystycznych. To z kolei przyczyni się do ożywienia gospodarczego i poprawy warunków życia mieszkańców.
2. Wzrost atrakcyjności regionu: inwestycje w infrastrukturę rekreacyjną, turystyczną i kulturalną, przyciągają zarówno mieszkańców, jak i turystów. To zwiększa atrakcyjność regionu, co przyczynia się do wzrostu liczby odwiedzających, generowania przychodów z turystyki i promowania lokalnych przedsiębiorstw.
3. Wspieranie lokalnych przedsiębiorców: przedsięwzięcie dotyczące rozwoju przedsiębiorczości związanej z rekreacją, turystyką i kulturą ma na celu wspieranie lokalnych przedsiębiorców w tych sektorach. Poprzez dotacje można pomóc lokalnym przedsiębiorcom w rozwijaniu swoich usług, wzmocnieniu konkurencyjności i generowaniu zysków. To z kolei wpływa na ożywienie gospodarcze i poprawę jakości życia mieszkańców poprzez wzrost zatrudnienia i rozwoju lokalnych firm.
4. Kreowanie nowych atrakcji i aktywności: inwestycje w infrastrukturę rekreacyjną, turystyczną i kulturalną, wraz z rozwojem przedsiębiorczości związanej z tymi sektorami, mogą prowadzić do tworzenia nowych atrakcji i aktywności dla mieszkańców i turystów. To zwiększa różnorodność i jakość oferty rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej, co przekłada się na poprawę jakości życia mieszkańców.

W rezultacie, synergia między przedsięwzięciem dotyczącym rozwoju infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej oraz przedsięwzięciem dotyczącym rozwoju przedsiębiorczości związanej z rekreacją, turystyką i kulturą przyczynia się do ożywienia społeczno-gospodarczego regionu i poprawy jakości życia jego mieszkańców. Wspólnie tworzą one atrakcyjne środowisko, które sprzyja rozwojowi lokalnej społeczności, przedsiębiorczości i turystyki.

Cel 2 Wzmocnienie kapitału społecznego, w szczególności poprzez aktywizację i integrację realizowany będzie za pomocą czterech komplementarnych przedsięwzięć, tj. P.2.1. Rozwój infrastruktury na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego, P.2.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego, P.2.3. Wsparcie cyfryzacji na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego oraz P.2.4. Wzmocnienie kapitału społecznego poprzez wsparcie organizacji wydarzeń i inwestycje nieinfrastrukturalne.

Cel wzmocnienia kapitału społecznego poprzez aktywizację i integrację może być skutecznie wspierany przez przedsięwzięcia takie jak rozwój infrastruktury, rozwój przedsiębiorczości, wsparcie cyfryzacji oraz wsparcie organizacji wydarzeń i inwestycji nieinfrastrukturalnych. Przedsięwzięcia te mogą uzupełniać się i generować synergiczne efekty, np.:

- Rozwój infrastruktury na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego poprzez inwestycje w infrastrukturę społeczną mogą stworzyć miejsca spotkań i interakcji społecznej. Te przestrzenie przyczyniają się do integracji społeczności, budowania więzi międzyludzkich i wzmocniania kapitału społecznego. Przykładowo, pomieszczenie lub budynek zaadaptowane na cele społeczne (tzw. działania miękkie) może być miejscem, gdzie osoby z różnych grup społecznych spotykają się i budują relacje, edukują się etc., co wpływa na zwiększenie kapitału społecznego.

- Przedsięwzięcia skierowane na rozwój przedsiębiorczości na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego, zwłaszcza w społecznościach lokalnych, mają potencjał do tworzenia więzi społecznych, angażowania mieszkańców i budowania zaufania między lokalnymi przedsiębiorcami i społecznością. Na przykład współpraca pomiędzy lokalnymi przedsiębiorstwami a społecznością mogą sprzyjać integracji społeczności i budowaniu więzi opartych na biznesowych relacjach.
- Wspieranie cyfryzacji społeczności lokalnej może przyczynić się do aktywizacji mieszkańców, integracji społecznej i budowania więzi. Na przykład, tworzenie studiów nagraniowo-telewizyjnych, tworzenie platform społecznościowych, lokalnych portali informacyjnych czy aplikacji mobilnych, które umożliwiają mieszkańcom współpracę, wymianę informacji czy organizację lokalnych inicjatyw, może wzmocnić kapitał społeczny poprzez zwiększenie zaangażowania społecznego i współpracy.
- Organizacja wydarzeń społecznych, kulturalnych czy artystycznych oraz inwestycje nieinfrastrukturalne, w tym wyposażenie miejsc mających stanowić bazę do działań społecznych, mogą wpływać na wzmocnienie kapitału społecznego. Takie inicjatywy angażują społeczność, tworzą okazje do współpracy i interakcji, budują więzi i wzmocniają poczucie wspólnoty.

Poprzez synergiczne działania przedsięwzięć rozwojowych skierowanych na wzmocnienie kapitału społecznego, społeczność może skorzystać z integracji, więzi społecznych, wzajemnego zaufania i aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym, co przekłada się na poprawę jakości życia mieszkańców (cel 1) oraz aktywizację i integrację, prowadzące do wzrostu kapitału społecznego.

Cel 3 Włączenie społeczne osiągnięty zostanie za pomocą czterech komplementarnych przedsięwzięć, tj. P.3.1. Rozwój infrastruktury na rzecz włączenia społecznego, P.3.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz włączenia społecznego, P.3.3. Działania na rzecz włączenia społecznego dzieci i młodzieży oraz P.3.4. Działania na rzecz włączenia społecznego seniorów.

Komplementarność i synergia między celem włączenia społecznego a przedsięwzięciami rozwoju infrastruktury, rozwoju przedsiębiorczości oraz działań na rzecz dzieci i młodzieży oraz seniorów mogą przyczynić się do kompleksowego i skutecznego włączania różnych grup społecznych. Wśród sposobów, w jakie te przedsięwzięcia mogą współpracować i generować synergiczne efekty wymienić można:

- Rozwój infrastruktury na rzecz włączenia społecznego poprzez inwestycje w infrastrukturę, taką jak budynki publiczne dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami czy dostęp do przestrzeni rekreacyjnych, mogą stworzyć bardziej inkludujące środowisko dla różnych grup społecznych. Na przykład, zapewnienie infrastruktury dostępnej dla osób starszych i niepełnosprawnych sprzyja ich pełnemu uczestnictwu w życiu społecznym i kulturalnym. Wspólnie z działaniami na rzecz włączenia społecznego dzieci i młodzieży, taka infrastruktura może również promować integrację międzypokoleniową.
- Rozwój przedsiębiorczości na rzecz włączenia społecznego, szczególnie w obszarze srebrnej gospodarki i usług dla seniorów, przyczynia się do zwiększenia samodzielności, integracji społecznej i jakości życia osób starszych. Przedsięwzięcia w tym zakresie mogą tworzyć nowe miejsca pracy, stymulować lokalny rozwój gospodarczy oraz sprzyjać większemu zrozumieniu i uwzględnieniu potrzeb i aspiracji seniorów w społeczeństwie.
- Działania na rzecz włączenia społecznego dzieci i młodzieży, które jest kluczowe dla budowania równych szans i eliminowania wykluczenia społecznego. Działania takie jak kluby młodzieżowe, zapewniające m.in. dostęp do kultury, edukacji i rekreacji mogą przyczynić się do pełnego rozwoju i integracji młodych ludzi. Współpraca z innymi przedsięwzięciami, takimi jak rozwój infrastruktury i przedsiębiorczości, może stworzyć kompleksowe podejście do włączenia społecznego dzieci i młodzieży, zapewniając im dostęp do odpowiednich środków i możliwości rozwoju.
- Działania na rzecz włączenia społecznego seniorów, obejmujące programy aktywizujące, kluby seniora, opiekę zdrowotną, możliwości uczenia się przez całe życie i udziału w kulturalnych oraz społecznych wydarzeniach. Komplementarność z innymi przedsięwzięciami, takimi jak rozwój infrastruktury

i przedsiębiorczości, może stworzyć przyjazne środowisko dla seniorów, umożliwiając im pełne uczestnictwo w życiu społecznym, kulturalnym i gospodarczym.

Działania te wzmacniają się nawzajem, tworząc spójne i kompleksowe podejście do włączenia społecznego różnych grup społecznych. Poprzez synergiczne działania przedsięwzięć, społeczność może osiągnąć zrównoważony rozwój, równość szans i większą integrację społeczną.

3. Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów, branż.

Lokalna Strategia Rozwoju wskazuje działania, których realizacja w efekcie ma się przyczynić do realizacji celów, a tym samym do rozwoju obszaru tą strategią objętego. Komplementarność w ramach niniejszego dokumentu opiera się nie tylko na spójności z innymi dokumentami planistycznymi (strategicznymi) oraz na spójności pomiędzy celami i przedsięwzięciami, jak również samymi przedsięwzięciami. Dotyczy ona także współpracy pomiędzy przedstawicielami lokalnych interesów społeczno-gospodarczych, reprezentujących interesy sektorów publicznego, społecznego i gospodarczego, którzy angażują się w rozwój obszaru objętego LSR, a także wykorzystania zasobów – w tym ludzkich, infrastrukturalnych, gospodarczych, przyrodniczych, kulturalnych etc. Wynika to z faktu, że realizacja strategii wymaga partycypacji wszystkich wskazanych powyżej partnerów przy wykorzystaniu mocnych stron oraz szans rozwoju obszaru.

Na podstawie diagnozy oraz za pomocą metod partycypacyjnego tworzenia LSR, zaplanowano do realizacji działania skupiające się na wsparciu rozwoju przedsiębiorczości, infrastruktury, kapitału społecznego oraz włączenia społecznego. Wszystkie przedsięwzięcia:

- będą się opierać na udziale partnerów (będących zarówno beneficjentami bezpośrednimi, jak i końcowymi), tj. mieszkańców, organizacji pozarządowych, kół gospodyń wiejskich, ochotniczych straży pożarnych, przedsiębiorców, przedstawicieli jednostek sektora finansów publicznych i ich jednostek organizacyjnych,
- będą wykorzystywać lokalne zasoby,
- będą obejmować swym zasięgiem cały obszar objęty LSR.

Współpraca wszystkich interesariuszy spowoduje uzyskanie tzw. wartości dodanej, opartej na realizacji projektów będących odpowiedzią na lokalne problemy i potrzeby mieszkańców. Efekt synergii bazujący na współpracy międzysektorowej widoczny jest w LSR, przygotowywanej z udziałem różnych grup lokalnego społeczeństwa, dopasowanej do oczekiwań mieszkańców obszaru LSR. Jej wdrożenie także opierać się będzie na udziale przedstawicieli różnych środowisk poprzez osoby zasiadające w Radzie, będącej organem decyzyjnym, dokonującym oceny i wyboru operacji / projektów do dofinansowania. Skład Rady jest reprezentatywny dla ogółu społeczeństwa, a ponadto gwarantuje, że żadna pojedyncza grupa interesu (w tym potencjalna) nie kontroluje procesu podejmowania decyzji.

Określony w LSR podział środków finansowych umożliwi realizację operacji / projektów przez mieszkańców, przedsiębiorców, organizacje społeczne i jednostki sektora finansów publicznych, a więc efekty wdrażania LSR będą ogólnodostępne.

Jako sposób wdrażania LSR przyjęto tryb konkursowy, jak i realizację projektów grantowych (w ramach przedsięwzięcia P.2.4 Wzmocnienie kapitału społecznego poprzez wsparcie organizacji wydarzeń i inwestycje nieinfrastrukturalne, dofinansowanego ze środków EFRROW z PS WPR oraz w ramach przedsięwzięć P.3.3. Działania na rzecz włączenia społecznego dzieci i młodzieży i P.3.4. Działania na rzecz włączenia społecznego seniorów, dofinansowanych ze środków EFS+ z FEdKP). Przyjęty podział wynika z przepisów, dotychczasowych doświadczeń LGD we wdrażaniu LSR w latach 2014-2020 oraz z wyników partycypacyjnych metod tworzenia LSR.

4. Wartość dodana podejścia LEADER

Podejście LEADER jest podejściem opartym na lokalnym rozwoju, które ma na celu mobilizację i wzmocnienie społeczności lokalnych w procesie realizacji LSR. Istnieje wiele wartości dodanych, które to podejście może przynieść w ramach niniejszej LSR:

- aktywizacja lokalnych społeczności: podejście LEADER stawia na aktywne zaangażowanie lokalnych społeczności w proces podejmowania decyzji dotyczących rozwoju lokalnego. Poprzez promowanie partycypacji, obywatelskiego dialogu i współpracy między różnymi grupami interesariuszy, LEADER mobilizuje społeczności lokalne do wspólnego podejmowania działań na rzecz rozwoju;
- innowacyjność i różnorodność: podejście LEADER promuje innowacyjność i różnorodność w procesie rozwoju lokalnego. Działa jako platforma, która zachęca do tworzenia nowych pomysłów, eksperymentowania z innowacyjnymi rozwiązaniami i wykorzystywania lokalnych zasobów w nowatorski sposób. Dzięki temu, LSR oparta na LEADER przyczyni się do tworzenia nowych miejsc pracy, przedsiębiorczości oraz innowacyjnych działań w społecznościach lokalnych;
- współpraca i partnerstwo: podejście LEADER promuje współpracę i partnerstwo między różnymi podmiotami działającymi na danym obszarze. W ramach wdrażania LSR będziemy zachęcać do nawiązywania partnerstw między sektorem publicznym, prywatnym i społeczeństwem obywatelskim. Taka współpraca umożliwi lepsze wykorzystanie zasobów, wymianę wiedzy i doświadczeń oraz skuteczniejsze podejmowanie działań na rzecz rozwoju;
- zrównoważony rozwój: LEADER kładzie nacisk na zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy. Niniejsza LSR oparta na tym podejściu skupia się na równoczesnym uwzględnianiu aspektów ekonomicznych, społecznych i środowiskowych. Dzięki temu, LSR przyczyni się do tworzenia miejsc pracy, zwiększenia atrakcyjności obszaru, poprawy jakości życia mieszkańców, wzrostu kapitału społecznego, włączenia społecznego;
- budowanie lokalnych potencjałów: podejście LEADER koncentruje się na budowaniu lokalnych potencjałów i umożliwianiu rozwoju lokalnych zasobów. W ramach LSR, LEADER wspiera rozwój umiejętności, edukację, kształcenie i szkolenia, a także stymuluje przedsiębiorczość lokalną. Dzięki temu, niniejsza LSR oparta na LEADER przyczyni się do wzrostu lokalnej przedsiębiorczości, tworzenia nowych miejsc pracy oraz wzmocnienia lokalnej gospodarki, a także do rozwoju kapitału społecznego i włączenia społecznego.

Wartość dodana podejścia LEADER w realizacji LSR wynika z jego zdolności do mobilizacji i wzmocnienia lokalnych społeczności, promowania innowacyjności i różnorodności, wspierania współpracy i partnerstwa, dążenia do zrównoważonego rozwoju oraz budowania lokalnych potencjałów. To podejście tworzy warunki dla skutecznego i zrównoważonego rozwoju lokalnego.

Podejście LEADER, realizowane w ramach niniejszej LSR, przynosi szereg korzyści i możliwości osiągnięcia zamierzonych rezultatów. Wśród nich możemy wymienić:

- pozwala na skoncentrowaniu się na konkretnej sytuacji społeczno-gospodarczej, zidentyfikowaniu i zrozumieniu specyficznych potrzeb i wyzwań obszaru objętego LSR. Dzięki temu możliwe jest zaplanowanie bardziej adekwatnych i dopasowanych do lokalnych potrzeb działań, co zwiększa ich skuteczność i wpływ na społeczność lokalną;
- umożliwia wspieranie rozwoju lokalnego zgodnego z potrzebami mieszkańców obszaru objętego LSR, ponieważ lokalna społeczność oraz interesariusze mieli (podczas tworzenia LSR) i będą mieli (podczas wdrażania LSR) możliwość aktywnego uczestnictwa w określaniu kierunków rozwoju, które odpowiadają ich potrzebom, oczekiwaniom i planom. To daje większe poczucie własności i zaangażowania w realizację działań;
- działania realizowane w ramach niniejszej LSR (na etapie przygotowania i wdrażania) mobilizują społeczność lokalną do aktywnego udziału w procesie rozwoju. To zwiększa trwałość uzyskanych rezultatów, ponieważ mieszkańcy czują większą odpowiedzialność za rezultaty i angażują się w długoterminowe działania na rzecz rozwoju swojego obszaru;

- niniejsza LSR wspiera łączenie różnych zasobów lokalnych, takich jak wiedza, umiejętności, doświadczenie i infrastruktura, które we współdziałaniu mogą być skuteczniej wykorzystane dla rozwoju obszaru;
- LSR daje możliwość realizacji projektów, obejmujących obszary większe niż pojedyncze jednostki administracyjne, co zwiększa efektywność i zasięg oddziaływania. Współpraca na szczeblu lokalnym lub międzygminnym umożliwia skoordynowane działania i osiągnięcie większych rezultatów;
- niniejsza LSR umożliwia integrowanie różnych działań i przedsięwzięć, tak przedsięwzięć, tak aby były spójne i zharmonizowane. To sprzyja efektywności działań i wzajemnemu wspieraniu się różnych inicjatyw;
- LSR promuje budowanie aktywnej społeczności, która jest otwarta na dzielenie się zasobami, w tym wiedzą, doświadczeniami, pomysłami i informacjami. To sprzyja tworzeniu silnych więzi społecznych i wspólnemu uczeniu się, co wpływa na długoterminową trwałość rozwoju;
- LSR umożliwia rozwijanie współpracy i wspólnego potencjału różnych podmiotów lokalnych, takich jak organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa, instytucje publiczne i mieszkańcy. To tworzy możliwość wzajemnego wsparcia, wymiany zasobów i kreowania synergii w działaniach;
- LSR promuje innowacyjność, dzięki czemu możliwe jest generowanie innowacyjnych rozwiązań, które przynoszą pozytywne zmiany dla społeczności lokalnej;
- LSR kładzie nacisk na rozwój kapitału społecznego, co pozwala na skuteczniejsze podejmowanie decyzji i realizację działań na rzecz rozwoju obszaru.

Podsumowując, podejście LEADER w ramach niniejszej LSR przynosi wiele korzyści, takich jak skoncentrowanie na konkretnej sytuacji społeczno-gospodarczej, mobilizacja społeczna, łączenie zasobów i generowanie innowacyjnych rozwiązań. Wspiera ono również budowanie aktywnej społeczności i zwiększa zdolności lokalnego zarządzania, co sprzyja trwałemu rozwojowi obszaru i poprawie jakości życia mieszkańców.

Wskazane powyżej korzyści ukazują wartość dodaną podejścia LEADER, uzyskaną w procesie wdrażania LSR, wpływającą na rozwój obszaru objętego LSR poprzez realizację celów, odpowiadających na potrzeby i oczekiwania mieszkańców.

W ramach LSR realizowane będą przedsięwzięcia w zakresach wskazanych w Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej oraz zbieżne z celami priorytetu 7 Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza, które wpisują się w sekwencję działań:

Źródło: opracowanie własne

Jak wskazuje powyższy schemat, zakresy wsparcia ustalone zostały na podstawie dokonanej diagnozy obszaru objętego LSR, zarówno na podstawie danych zastanych, jak i podczas partycypacyjnego tworzenia LSR, opisanego w rozdziale III.

Wybrane do realizacji przedsięwzięcia, dzięki którym zostaną osiągnięte wskazane w LSR cele, możliwe są do dofinansowania w ramach:

- Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027,
- Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027.

Źródła finansowania, wskazane powyżej, zapewniają wystarczającą, a jednocześnie komplementarną interwencję na rzecz rozwiązywania zdiagnozowanych problemów i oczekiwań.

Wdrażanie LSR przyjmie następujące formy:

- operacje konkursowe, realizowane w ramach PS WPR ze środków EFRROW,
- projekty grantowe, realizowane zarówno w ramach PS WPR ze środków EFRROW, jak i w ramach Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza ze środków EFS+.

Zastosowanie zróżnicowanych metod wdrażania LSR ma wiele korzyści, takich jak większe zaangażowanie różnych podmiotów, optymalne wykorzystanie zasobów i potencjału, kreowanie innowacyjności, skuteczność działań. Daje to szansę na bardziej kompleksowe i zrównoważone podejście do rozwoju lokalnego. W tym celu planowane jest również ogłaszanie wielozakresowych naborów wniosków lub też ogłaszanie naborów następujących po sobie w takiej kolejności, która zapewni beneficjentom możliwość korzystania z realizacji działań w zharmonizowanych zakresach tematycznych. Pozwoli to na zachowanie komplementarności podczas wdrażania LSR.

Działania podjęte w celu wzmocnienia planowanych efektów	Działania, które będą podejmowane w przyszłości w celu wzmocnienia planowanych efektów
<ul style="list-style-type: none"> • określone zostały klarowne cele, które są jasne, mierzalne, osiągalne, realistyczne i terminowe (SMART). Sprecyzowano, jakie konkretne efekty i wyniki mają zostać osiągnięte w ramach LSR, • zostały opracowane wskaźniki, które pozwolą monitorować postępy w osiąganiu celów LSR. Wskaźniki są związane z oczekiwanymi efektami, są mierzalne i możliwe do monitorowania na bieżąco, • zebrano aktualne dane bazowe (zarówno statystyczne, jak i za pomocą metod partycypacyjnych), które posłużą jako punkt odniesienia do oceny postępów w realizacji LSR. Dostęp do miarodajnych danych pozwoli na dokładne porównanie wyników w przyszłości i ocenę skuteczności działań, • opracowano sposoby prowadzenia monitoringu i ewaluacji, które pozwolą na szybkie reagowanie w przypadku problemów na etapie wdrażania LSR 	<ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie stałego monitoringu i ewaluacji, zgodnie z zasadami określonymi w rozdziale X niniejszej strategii, • regularnie prowadzona będzie ocena postępów, a jej wyniki porównywane będą z założonymi celami i wskaźnikami, aby zidentyfikować mocne strony, obszary do poprawy i ewentualne przeszkody we wdrażaniu LSR, • jeśli analiza wyników wskaże na potrzebę zmiany lub dostosowania działań, podjęte zostaną odpowiednie działania korekcyjne, • zapewniona zostanie regularna komunikacja i zaangażowanie społeczności lokalnej w proces realizacji LSR. Interesariusze będą informowani o postępach wdrażania i ewentualnych zmianach w LSR lub dokumentach jej towarzyszących. Umożliwienie uczestnictwa i uwzględnienie opinii społeczności lokalnej przyczyni się do większego zaangażowania i wsparcia dla osiągnięcia zamierzonych efektów.

Rozdział VI. Cele i wskaźniki

1. Specyfikacja i opis celów, przypisanych im przedsięwzięć oraz uzasadnienie ich sformułowania w oparciu o konsultacje i powiązanie ich z analizą potrzeb i potencjału

Zaplanowane do realizacji cele LSR zostały określone na podstawie zdiagnozowanych w partycypacyjnym procesie tworzenia niniejszej strategii problemów i potrzeb mieszkańców obszaru objętego LSR. Po identyfikacji sytuacji problemowych dokonana została analiza ich skutków i przyczyn, jak również wybór zakresów wsparcia. Następnie, w oparciu o badanie celów poszczególnych programów, zweryfikowane zostały możliwości pozyskania środków finansowych z różnych źródeł. Na podstawie zebranych danych i ich interpretacji, przystąpiono do określenia celów i przedsięwzięć LSR, a także określono ich źródła finansowania. Dzięki powyższemu możliwe było dokonanie przypisania adekwatnych wskaźników do celów i przedsięwzięć.

Wszystkie określone cele i poszczególne przedsięwzięcia, przyczyniające się do ich osiągnięcia, są spójne, komplementarne i dają efekt synergii, co szczegółowo opisane zostało w rozdziale V. Ponadto:

- są one zgodne ze wskazanymi przez mieszkańców mocnymi i słabymi stronami obszaru oraz szansami i zagrożeniami w jego rozwoju,
- odnoszą się do kluczowych potrzeb, jakie zostały podkreślone przez osoby partycypujące w tworzeniu LSR,
- wykazują zbieżność z kierunkami rozwoju obszaru, wskazywanymi podczas spotkań konsultacyjnych oraz za pomocą badania ankietowego pn. Ankieta wspierająca opracowanie Lokalnej Strategii Rozwoju, tj. z:
  - rozwojem przedsiębiorczości,
  - zwiększeniem funkcji turystycznych / rekreacyjnych / kulturalnych obszaru, w tym poprzez rozbudowę infrastruktury i poszerzenie oferty w zakresie aktywnego wypoczynku,
  - poprawą stanu ogólnodostępnych obiektów publicznych / adaptacją na cele społeczne obiektów dotychczas użytkowanych w innych celach lub pozostających niewykorzystanymi,
  - poprawa dostępu do usług dla lokalnej społeczności,
  - wspieraniem rozwoju lokalnych organizacji społecznych i inicjatyw obywatelskich.

2. Przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania

C.1. Ożywienie społeczno-gospodarcze oraz poprawa jakości życia mieszkańców	C.2. Wzmocnienie kapitału społecznego, w szczególności poprzez aktywizację i integrację	C.3. Włączenie społeczne
P.1.1. Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i/lub kulturalnej i/lub turystycznej	P.2.1. Rozwój infrastruktury na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego	P.3.1. Rozwój infrastruktury na rzecz włączenia społecznego
	P.2.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego	P.3.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz włączenia społecznego
P.1.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz rekreacji i/lub kultury i/lub turystyki	P.2.3. Wsparcie cyfryzacji na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego	P.3.3. Działania na rzecz włączenia społecznego dzieci i młodzieży
	P.2.4. Wzmocnienie kapitału społecznego poprzez wsparcie organizacji wydarzeń i inwestycje nieinfrastrukturalne.	P.3.4. Działania na rzecz włączenia społecznego seniorów

Przedsięwzięcia finansowane z EFRROW w ramach PS WPR

Przedsięwzięcia finansowane z EFS+ w ramach FEdKP

Źródło: Opracowanie własne

3. Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS, a także wskazanie sposobu ich realizacji wraz z uzasadnieniem

Przedsięwzięcie		P.1.1. Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i/lub kulturalnej i/lub turystycznej		
Cel, którego dotyczy przedsięwzięcie:				
C.1. Ożywienie społeczno-gospodarcze oraz poprawa jakości życia mieszkańców				
Alokacja	510 000,00 €			
Tryb wdrażania	Tryb konkursowy			
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027			
Zakres wsparcia	Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej			
Uzasadnienie realizacji	<p>Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcie odpowiada na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zidentyfikowany problem niewystarczającej ilości atrakcji turystycznych, - zdiagnozowaną potrzebę rozwoju infrastruktury rekreacyjnej i/lub kulturalnej i/lub turystycznej, - wskazane przez respondentów kierunki rozwoju, określone jako poprawa funkcji turystycznych i rekreacyjnych, małej infrastruktury społecznej (zwiększenie funkcji rekreacyjnych i turystycznych obszaru, w tym rozbudowa infrastruktury i oferty w zakresie aktywnego wypoczynku) oraz jako poprawa stanu ogólnodostępnych obiektów publicznych. 			
Opis	<p>W ramach punktu konsultacyjnego, mieszczącego się w biurze LGD, spotkań konsultacyjnych oraz badań ankietowych, a także na podstawie doświadczeń pochodzących z wdrażania LSR w okresie programowania 2014-2020 ustalono, że w ramach przedsięwzięcia powinny powstać lub zostać zmodernizowane / zaadaptowane następujące rodzaje obiektów rekreacyjnych, kulturalnych i turystycznych:</p> <p>place zabaw, siłownie zewnętrzne / strefy fitness, strefy rekreacyjne (np. miejsca do gry w boule, minigolfa, stoły do ping-ponga), skwery i ogrody publiczne, miejsca wypoczynku (np. wiaty, strefy piknikowo-grillowe, stoły piknikowe, ławki itp.), skateparki, pumptracki, tory parkour / street workout, tory do jazdy na rolkach / hulajnogach, ścianki wspinaczkowe, parki linowe, trampoliny, tory bmx, gokartowe, motocrossowe, rowerowe, konstrukcje przeszkodowe typu ninja, kalisteniki, tablice informacyjne, edukacyjne, kierunkowskazy; tężnie, plaże (wraz z infrastrukturą towarzyszącą), mola, pomosty, przystanie kajakowe itp., sale koncertowe, tzw. muszle koncertowe, sceny plenerowe, amfiteatry, sale wystawowe, sale kinowe.</p> <p>Wskazane powyżej propozycje nie stanowią katalogu zamkniętego.</p> <p>Minimalna wartość dofinansowania na poziomie operacji: 50 000,00 zł Maksymalna wartość dofinansowania na poziomie operacji: 300 000,00 zł Maksymalna kwota całkowita kosztów kwalifikowalnych: 300 000,00 zł</p> <p>UWAGA: Szczegółowe zasady wsparcia w ramach przedsięwzięcia zostaną każdorazowo dookreślone w Regulaminie konkursu zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa krajowego i unijnego, regulującego wdrażanie PS WPR.</p>			
Wskaźniki	Produktu		Rezultatu	
	P.1.1.1 Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury i/lub rekreacyjnej i/lub kulturalnej i/lub turystycznej	Wartość docelowa: 22 szt.	W.1.1.1. Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystających z lepszego dostępu do usług i	Wartość docelowa: 400 os.

			infrastruktury dzięki wsparciu WPR	
Przedsięwzięcie P.1.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz rekreacji i/lub kultury i/lub turystyki				
Cel, którego dotyczy przedsięwzięcie: C.1. Ożywienie społeczno-gospodarcze oraz poprawa jakości życia mieszkańców				
Alokacja	190 000,00 €			
Tryb wdrażania	Tryb konkursowy			
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027			
Zakres wsparcia	Start DG / Rozwój DG			
Uzasadnienie realizacji	<p>Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcie odpowiada na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zidentyfikowany problem wyższego od średniej wojewódzkiej i krajowej udziału bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, - zdiagnozowaną potrzebę wsparcia zakładania i rozwijania pozarolniczej działalności gospodarczej (rozwój przedsiębiorczości lokalnej) - wskazane przez respondentów kierunki rozwoju, określone jako wsparcie przedsiębiorczości oraz zwiększenie funkcji turystycznych i rekreacyjnych obszaru, w tym zwiększenie oferty w zakresie aktywnego wypoczynku 			
Opis	<p>W ramach punktu konsultacyjnego, mieszczącego się w biurze LGD, spotkań konsultacyjnych oraz badań ankietowych, a także na podstawie doświadczeń pochodzących z wdrażania LSR w okresie programowania 2014-2020 ustalono, że w ramach przedsięwzięcia powinny powstać lub rozwinąć się pozarolnicze działalności gospodarcze poprawiające dostęp do usług związanych z rekreacją, kulturą, turystyką:</p> <p>wypożyczalnie sprzętu rekreacyjnego, w tym wodnego, działalność hotelowa / noclegowa, usługi pola kempingowego i pola namiotowego, inne zakwaterowanie, działalność restauracyjna / gastronomiczna, działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką, działalność związana z wystawianiem przedstawień artystycznych, działalność obiektów kulturalnych, działalność związana ze sportem, rozrywką i rekreacją, usługi eventowe, usługi czasu wolnego, usługi wellnes / spa, działalność w zakresie organizacji atrakcji rozrywkowych i rekreacyjnych, działalność przystani wodnych, działalność plaż (włączając np. wynajem przebierałni, szafek na ubrania, wypożyczalnie leżaków);</p> <p>wg klasyfikacji PKD 2025</p> <ul style="list-style-type: none"> • 55.10.Z – Hotele i podobne obiekty zakwaterowania • 55.20.Z – Obiekty noclegowe turystyczne i miejsca krótkotrwałego zakwaterowania • 55.30.Z – Pola kempingowe (w tym pola dla pojazdów kempingowych) i pola namiotowe • 55.90.Z – Pozostałe zakwaterowanie • 56.11.Z – Restauracje • 56.12.Z - Ruchome placówki gastronomiczne • 56.21.Z - Okazjonalne przygotowywanie i dostarczanie żywności dla odbiorców zewnętrznych (katering okazjonalny) • 56.22.Z - Regularne przygotowywanie i dostarczanie żywności dla odbiorców zewnętrznych (katering regularny) i pozostała gastronomiczna działalność usługowa • 56.30.Z – Podawanie napojów • 77.21.Z – Wypożyczanie i dzierżawa sprzętu rekreacyjnego i sportowego • 79.12.Z – Działalność organizatorów turystyki 			

	<ul style="list-style-type: none"> • 79.90.Z - Pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji oraz działalności z nią związane • 90.20.A - Działalność artystyczna filharmonii, orkiestr i chórów • 90.20.B - Działalność teatralna • 90.20.C - Pozostała działalność związana z wystawianiem przedstawień artystycznych • 90.39.Z - Pozostała działalność wspomagająca działalność twórczą i działalność związaną z wystawianiem przedstawień artystycznych • 90.31.A - Działalność centrów kultury, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic • 90.31.B - Działalność pozostałych obiektów kulturalnych • 93.11.Z - Działalność obiektów sportowych • 93.13.Z - Działalność klubów fitness • 93.21.Z - Działalność wesołych miasteczek i parków rozrywki • 93.29.A - Działalność pokojów zagadek, domów strachu, miejsc do tańczenia i w zakresie innych form rozrywki lub rekreacji organizowanych w pomieszczeniach lub w innych miejscach o zamkniętej przestrzeni • 93.29.B - Pozostała działalność rozrywkowa i rekreacyjna, gdzie indziej niesklasyfikowana • 96.21.Z - Działalność fryzjerska • 96.22.Z - Działalność w zakresie pielęgnacji urody i pozostała działalność kosmetyczna • 96.23.Z - Działalność spa, saun i łaźni parowych <p>Minimalna wartość wsparcia kosztów kwalifikowalnych na poziomie operacji: 50 000,00 zł Maksymalna wartość dofinansowania na poziomie operacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> - start DG (podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne): wsparcie udzielane w formie dotacji w postaci ryczałtu do 150 000,00 zł - rozwój DG (rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej): wsparcie udzielane w formie dotacji w postaci refundacji kosztów kwalifikowalnych w wysokości do 150 000,00 zł <p>UWAGA: Szczegółowe zasady wsparcia w ramach przedsięwzięcia zostaną każdorazowo dookreślone w Regulaminie konkursu zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa krajowego i unijnego, regulującego wdrażanie PS WPR.</p>			
Wskaźniki	Produktu		Rezultatu	
	P.1.2.1 Liczba operacji polegających na utworzeniu lub rozwoju przedsiębiorstwa na rzecz rekreacji i/lub kultury i/lub turystyki	Wartość docelowa: 5	W.1.2.1. Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	Wartość docelowa: 2
Innowacyjność	<p>W ramach przedsięwzięcia przewiduje się stosowanie potencjalnie innowacyjnych rozwiązań. W lokalnych kryteriach wyboru stosowana będzie następująca definicja innowacyjności: Przez innowacyjność rozumie się zmianę mającą na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych (kontekst lokalny). Ocenie podlegać będzie, czy stopień oryginalności innowacji jest kreatywny (premiowanie najwyższą liczbą punktów), imitujący (premiowanie pośrednią liczbą punktów) czy też pozorny (nie premiuje się).</p>			
Przedsięwzięcie		P.2.1. Rozwój infrastruktury na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego		

Cel, którego dotyczy przedsięwzięcie: C.2. Wzmocnienie kapitału społecznego, w szczególności poprzez aktywizację i integrację				
Alokacja	70 000,00 €			
Tryb wdrażania	Tryb konkursowy			
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027			
Zakres wsparcia	Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej			
Uzasadnienie realizacji	<p>Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcie odpowiada na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zidentyfikowany problem niskiego poziomu integracji społecznej, niewystarczająco zaangażowanej zaktywizowanej młodzieży, - zdiagnozowaną potrzebę wsparcia aktywizacji, - wskazane przez respondentów kierunki rozwoju, określone jako wspieranie rozwoju lokalnych organizacji społecznych i inicjatyw obywatelskich oraz jako poprawa stanu ogólnodostępnych obiektów publicznych (w tym świetlic). 			
Opis	<p>W ramach punktu konsultacyjnego, mieszczącego się w biurze LGD, spotkań konsultacyjnych oraz badań ankietowych, a także na podstawie doświadczeń pochodzących z wdrażania LSR w okresie programowania 2014-2020 ustalono, że w ramach przedsięwzięcia powinny powstać lub zostać zmodernizowane / zaadaptowane obiekty służące celom aktywizacji i integracji mieszkańców. Przykładem może być:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przystosowanie obiektów, które obecnie nie są wykorzystywane lub są wykorzystywane w innych celach, do podjęcia w nich działalności przez koła gospodyń wiejskich, stowarzyszenia, grupy nieformalne mieszkańców, np. w formie warsztatów aktywizujących lokalną społeczność, edukacji nieformalnej, działań integrujących; - przystosowanie obiektów do pełnienia funkcji społecznych przez cały rok, np. poprzez przebudowę, wymianę stolarki drzwiowej i okiennej, wymianę dachu, montaż źródła ciepła (ze szczególnym uwzględnieniem źródeł energii odnawialnej, np. pompa ciepła + fotowoltaika), montaż instalacji w budynkach, w których ze względu na ich stan możliwe jest prowadzenie działalności prospołecznej tylko przy sprzyjających warunkach atmosferycznych. <p>Wskazane powyżej propozycje nie stanowią katalogu zamkniętego.</p> <p>Minimalna wartość dofinansowania na poziomie operacji: 50 000,00 zł Maksymalna wartość dofinansowania na poziomie operacji: 150 000,00 zł Maksymalna kwota całkowita kosztów kwalifikowalnych: 150 000,00 zł</p> <p>UWAGA: Szczegółowe zasady wsparcia w ramach przedsięwzięcia zostaną każdorazowo dookreślone w Regulaminie konkursu zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa krajowego i unijnego, regulującego wdrażanie PS WPR.</p>			
Wskaźniki	Produktu		Rezultatu	
	P.2.1.1. Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury wzmacniających kapitał społeczny	Wartość docelowa: 3 szt.	W.2.1.1. Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystających z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu WPR	Wartość docelowa: 54 os.
Przedsięwzięcie P.2.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego				

Cel, którego dotyczy przedsięwzięcie: C.2. Wzmocnienie kapitału społecznego, w szczególności poprzez aktywizację i integrację	
Alokacja	240 000,00 €
Tryb wdrażania	Tryb konkursowy
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027
Zakres wsparcia	Start DG / Rozwój DG
Uzasadnienie realizacji	<p>Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcie odpowiada na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zidentyfikowany problem wyższego od średniej wojewódzkiej i krajowej udziału bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, - zdiagnozowaną potrzebę wsparcia zakładania i rozwijania pozarolniczej działalności gospodarczej (rozwój przedsiębiorczości lokalnej) - wskazane przez respondentów kierunki rozwoju, określone jako wsparcie przedsiębiorczości oraz wsparcie powstawania i rozwoju działalności gospodarczych deficytowych na obszarze LSR
Opis	<p>W ramach punktu konsultacyjnego, mieszczącego się w biurze LGD, spotkań konsultacyjnych oraz badań ankietowych, a także na podstawie doświadczeń pochodzących z wdrażania LSR w okresie programowania 2014-2020 ustalono, że w ramach przedsięwzięcia powinny powstać lub rozwinąć się pozarolnicze działalności gospodarcze poprawiające dostęp do usług wpływających na wzmocnienie kapitału społecznego, np. pozaszkolne formy zajęć sportowych lub rekreacyjnych, pozaszkolne formy edukacji artystycznej, nauka języków obcych, doradztwo edukacyjno-zawodowe, zarządzanie zasobami ludzkimi, doradztwo personalne.</p> <p>Ponadto, biorąc pod uwagę poziom bezrobocia i wskaźniki odnoszące się do przedsiębiorczości, zgłaszane przez mieszkańców potrzeby, wynikające z cech szczególnych obszaru objętego LSR, należy również wesprzeć przedsiębiorczość w zakresie zawodów deficytowych na obszarze LGD. Bazując na danych od roku 2019 oraz prognozą na kolejne lata, należy wskazać branże wymagające wsparcia w celu zapewnienia mieszkańcom obszaru objętego LSR dostępu do deficytowych usług, które jednocześnie zwiększają szanse osób bezrobotnych na podjęcie działalności lub też na zatrudnienie w firmach rozwijających działalność w takim zakresie, jaki będzie wpisywał się w niszę, co zwiększy szanse powodzenia utrzymania prowadzonej działalności.</p> <p>Ponadto należy mieć na uwadze, że podczas wdrażania LSR mogą pojawić się kolejne zawody deficytowe na obszarze objętym LSR i one również powinny być uwzględniane podczas udzielania wsparcia na podejmowanie lub rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej.</p> <p>Minimalna wartość wsparcia kosztów kwalifikowalnych na poziomie operacji: 50 000,00 zł</p> <p>Maksymalna wartość dofinansowania na poziomie operacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> - start DG (podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne): wsparcie udzielane w formie dotacji w postaci ryczałtu do 150 000,00 zł - rozwój DG (rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej): wsparcie udzielane w formie dotacji w postaci refundacji kosztów kwalifikowalnych w wysokości do 150 000,00 zł <p>UWAGA: Szczegółowe zasady wsparcia oraz kody PKD w ramach przedsięwzięcia zostaną każdorazowo dookreślone w <i>Regulaminie konkursu zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa krajowego i unijnego, regulującego wdrażanie PS WPR.</i></p>

Wskaźniki	Produktu		Rezultatu	
	P.2.2.1 Liczba operacji polegających na utworzeniu lub rozwoju przedsiębiorstwa na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego	Wartość docelowa: 6 szt.	W.2.2.1. Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	Wartość docelowa: 3 miejsca pracy
Innowacyjność	W ramach przedsięwzięcia przewiduje się stosowanie potencjalnie innowacyjnych rozwiązań. W lokalnych kryteriach wyboru stosowana będzie następująca definicja innowacyjności: Przez innowacyjność rozumie się zmianę mającą na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych (kontekst lokalny). Ocenie podlegać będzie, czy stopień oryginalności innowacji jest kreatywny (premiowanie najwyższą liczbą punktów), imitujący (premiowanie pośrednią liczbą punktów) czy też pozorny (nie premiuje się).			
Przedsięwzięcie	P.2.3. Wsparcie cyfryzacji na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego			
	Cel, którego dotyczy przedsięwzięcie: C.2. Wzmocnienie kapitału społecznego, w szczególności poprzez aktywizację i integrację			
Alokacja	65 000,00 €			
Tryb wdrażania	Tryb konkursowy			
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027			
Zakres wsparcia	Kształtowanie świadomości obywatelskiej			
Uzasadnienie realizacji	Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcie odpowiada na: - zdiagnozowaną szansę rozwoju, wskazaną wprost jako cyfryzacja obszaru. Zgodnie z założeniami PS WPR cyfryzacja wpływa na stymulowanie rozwoju lokalnego oraz na rozwój wiedzy i umiejętności, kształtowanie świadomości obywatelskiej, a co za tym idzie – wzmocnienie kapitału społecznego.			
Opis	W ramach punktu konsultacyjnego, mieszczącego się w biurze LGD, spotkań konsultacyjnych oraz badań ankietowych, a także na podstawie doświadczeń pochodzących z wdrażania LSR w okresie programowania 2014-2020 ustalono, że w ramach przedsięwzięcia wsparcie powinno być udzielane na inwestycje wpływające w szczególności na aktywizację i integrację lokalnej społeczności, np.: tworzenie i rozwijanie platform społecznościowych, które umożliwiają mieszkańcom obszaru objętego LSR nawiązywanie kontaktów, wymianę informacji, udział w dyskusjach i koordynowanie działań na rzecz wspólnych celów; tworzenie internetowych platform społecznościowych skoncentrowanych na konkretnej społeczności lokalnej, gdzie mieszkańcy mogą się spotykać, dzielić się zasobami, organizować wydarzenia, wspierać lokalne inicjatywy i rozwiązywać problemy wspólnie; wykorzystywanie technologii cyfrowych do angażowania obywateli w procesy podejmowania decyzji i konsultacji publicznych - może to obejmować platformy do zbierania opinii, udziału w dyskusjach, głosowań online i monitorowania działań publicznych; tworzenie platform online umożliwiających koordynację działań wolontariuszy i organizacji pozarządowych, dzięki			

<p>czemu można skuteczniej angażować społeczność w działania charytatywne, wsparcie potrzebujących i rozwój społeczności lokalnych; zapewnienie dostępu do edukacji online dla różnych grup społecznych, dzięki czemu można zwiększyć dostęp do wiedzy i umiejętności, poprawić umiejętności cyfrowe i zapewnić równość szans; tworzenie wirtualnych sieci współpracy między organizacjami społecznymi, przedsiębiorstwami społecznymi i innymi podmiotami zaangażowanymi w działania na rzecz społeczeństwa, co umożliwi wymianę doświadczeń, współpracę, koordynację działań i zwiększa efektywność działań na rzecz dobra społecznego; niekomercyjne studio nagraniowe i/lub telewizyjne w celu aktywizacji mieszkańców obszaru.</p> <p>Wskazane powyżej propozycje nie stanowią katalogu zamkniętego.</p> <p>Minimalna wartość dofinansowania na poziomie operacji: 50 000,00 zł Maksymalna wartość dofinansowania na poziomie operacji: 90 000,00 zł Maksymalna kwota całkowita kosztów kwalifikowalnych: 90 000,00 zł</p> <p>UWAGA: Szczegółowe zasady wsparcia w ramach przedsięwzięcia zostaną każdorazowo dookreślone w Regulaminie konkursu zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa krajowego i unijnego, regulującego wdrażanie PS WPR.</p>				
Wskaźniki	Produktu		Rezultatu	
	P.2.3.1. Liczba operacji polegających na wsparciu cyfryzacji na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego	Wartość docelowa: 3 szt.	W. 2.3.1. Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu WPR	Wartość docelowa: 30 os.
Przedsięwzięcie P.2.4. Wzmocnienie kapitału społecznego poprzez wsparcie organizacji wydarzeń i inwestycje nieinfrastrukturalne				
Cel, którego dotyczy przedsięwzięcie: C.2. Wzmocnienie kapitału społecznego, w szczególności poprzez aktywizację i integrację				
Alokacja	70 000,00 €			
Tryb wdrażania	Projekt grantowy			
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027			
Zakres wsparcia	Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej			
Uzasadnienie realizacji	<p>Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcie odpowiada na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zidentyfikowany problem niewystarczająco zaangażowanej i zaktywizowanej młodzieży, niskiego poziomu integracji, - zdiagnozowaną potrzebę wsparcia organizacji pozarządowych, kół gospodyń wiejskich i ochotniczych straży pożarnych etc., wsparcia aktywizacji, działań wspierających rozwój kapitału społecznego - wskazane przez respondentów kierunki rozwoju, określone jako poprawa dostępu do usług, w tym edukacji, wspieranie rozwoju lokalnych organizacji społecznych i inicjatywy obywatelskich 			

Opis	<p>W ramach punktu konsultacyjnego, mieszczącego się w biurze LGD, spotkań konsultacyjnych oraz badań ankietowych, a także na podstawie doświadczeń pochodzących z wdrażania LSR w okresie programowania 2014-2020 ustalono, że w ramach przedsięwzięcia wsparcie powinno być udzielane na granty, pozwalające organizacjom pozarządowym i innym organizacjom społecznym, które nie dysponują dużymi środkami finansowymi, na realizację pomysłów wpływających na wzrost kapitału społecznego, np. działania edukacyjne / aktywizacyjne, mające na celu rozwijanie kreatywności, kompetencji uniwersalnych, cyfrowych, szkolenia, warsztaty, wizyty studyjne, wsparcie wymiany dobrych praktyk, pikniki / festyny edukacyjne i/lub integracyjne, konkursy talentów, wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, zakup wyposażenia umożliwiającego dostęp do usług urzędowych w formule online, zakup wyposażenia centrów aktywności lokalnej, zakup wyposażenia organizacji społecznych, artystycznych, zespołów folklorystycznych i innych organizacji życia społecznego, rozszerzenie funkcji świetlic wiejskich (lub innych pomieszczeń o podobnych funkcjach publicznych) o dotychczas niedostępne formy spędzania czasu i aktywności poprzez np. zakup sprzętu, urządzeń, mebli umożliwiających prowadzenie działalności edukacyjnej, animacyjnej, kulturalnej w formie klubów, przestrzeni kreatywności (w tym w szczególności sprzęt IT, jak komputery, tablice, ekrany etc., sprzęt do prowadzenia konkretnych zajęć, meble sprzyjające spotkaniom i działaniom warsztatowym; wyklucza się zakupy, które będą służyć wyłącznie dotychczasowym funkcjom danego obiektu). Ponadto w ramach wsparcia uwzględnia się także inne podmioty, np. domy i ośrodki kultury, w zakresie np. wyposażenia pracowni specjalistycznych (muzycznych, plastycznych, kulinarnych etc.) na rzecz prowadzenia nieodpłatnych zajęć dla różnych grup mieszkańców obszaru objętego LSR.</p> <p>Wskazane powyżej propozycje nie stanowią katalogu zamkniętego.</p>			
Wskaźniki	Produktu		Rezultatu	
	P.2.4.1. Liczba projektów polegających na wzmocnieniu kapitału społecznego poprzez organizację wydarzeń aktywizujących i integrujących i/lub inwestycje nieinfrastrukturalne	Wartość docelowa: 15 szt.	W. 2.4.1. Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami	Wartość docelowa: 120 os.
Przedsięwzięcie P.3.1. Rozwój infrastruktury na rzecz włączenia społecznego				
Cel, którego dotyczy przedsięwzięcie: C.3. Włączenie społeczne				
Alokacja	215 000,00 €			
Tryb wdrażania	Tryb konkursowy			
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027			

Zakres wsparcia	Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej			
Uzasadnienie realizacji	<p>Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcie odpowiada na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zidentyfikowany problem starzenia się społeczeństwa, zwiększająca się ilość osób z niepełnosprawnością, - zdiagnozowaną potrzebę zapewnienia wsparcia dla seniorów, poprawy dostępu do usług - wskazane przez respondentów kierunki rozwoju, określonych jako poprawa stanu ogólnodostępnych obiektów publicznych. 			
Opis	<p>W ramach punktu konsultacyjnego, mieszczącego się w biurze LGD, spotkań konsultacyjnych oraz badań ankietowych, a także na podstawie doświadczeń pochodzących z wdrażania LSR w okresie programowania 2014-2020 ustalono, że w ramach przedsięwzięcia powinny powstać lub zostać zmodernizowane / zaadaptowane obiekty publiczne, które w efekcie ułatwią dostęp do nich w szczególności przez seniorów, osoby wymagające wsparcia, osoby z niepełnosprawnością, a co za tym idzie – pozwolą na włączenie społeczne tych grup osób. Przykładem może być: budowa podjazdów, platform, pochylni, podestów, ramp, budowa wind dostosowanych do potrzeb ww. grup, dostosowanie pomieszczeń, niwelacja barier architektonicznych, budowa / przebudowa miejsc parkingowych na rzecz osób z niepełnosprawnością.</p> <p>Wskazane powyżej propozycje nie stanowią katalogu zamkniętego.</p> <p>Minimalna wartość dofinansowania na poziomie operacji: 50 000,00 zł Maksymalna wartość dofinansowania na poziomie operacji: 180 000,00 zł Maksymalna kwota całkowita kosztów kwalifikowalnych: 180 000 zł</p>			
Wskaźniki	Produktu		Rezultatu	
	P.3.1.1. Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury na rzecz włączenia społecznego	Wartość docelowa: 9 szt.	W.3.1.1. Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystających z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu WPR	Wartość docelowa: 150 os.
Przedsięwzięcie	P.3.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz włączenia społecznego			
Cel, którego dotyczy przedsięwzięcie:				
C.3. Włączenie społeczne				
Alokacja	140 000,00 €			
Tryb wdrażania	Tryb konkursowy			
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027			
Zakres wsparcia	Start DG			
Uzasadnienie realizacji	<p>Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcie odpowiada na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zidentyfikowany problem starzenia się społeczeństwa, zwiększająca się ilość osób z niepełnosprawnością, wyższy od średniej wojewódzkiej i krajowej udziału bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, - zdiagnozowaną potrzebę wsparcia dla seniorów, poprawy dostępu do usług, wsparcia zakładania i rozwijania pozarolniczej działalności gospodarczej (rozwój przedsiębiorczości lokalnej) 			

	<p>- wskazane przez respondentów kierunki rozwoju, określone jako poprawa dostępu do usług, w tym edukacji, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, poprawa dostępu do usług czasu wolnego, w tym w zakresie kultury, rekreacji, wypoczynku</p>			
Opis	<p>W ramach punktu konsultacyjnego, mieszczącego się w biurze LGD, spotkań konsultacyjnych oraz badań ankietowych, a także na podstawie doświadczeń pochodzących z wdrażania LSR w okresie programowania 2014-2020 ustalono, że w ramach przedsięwzięcia powinny powstać się pozarolnicze działalności gospodarcze poprawiające dostęp do usług wpływających na włączenie społeczne, w szczególności seniorów, osoby wymagające wsparcia, osoby z niepełnosprawnością, np. działalność fizjoterapeutyczna, rehabilitacyjna, działalność pielęgniarstwa i położnicza, działalność w zakresie akupunktury i akupresury, usługi asystenckie, usługi w zakresie opieki zdrowotnej, usługi terapeutyczne, usługi społecznościowe dla seniorów, usługi transportowe dla osób mających trudności z poruszaniem się, działalność w zakresie pomocy społecznej z zakwaterowaniem i bez zakwaterowania itp.;</p> <p>wg klasyfikacji PKD w szczególności:</p> <p>sekcja Q, dział 86, grupa 86.9, podklasa 86.90.A Działalność fizjoterapeutyczna, podklasa 86.90.C Praktyka pielęgniarstwa i położnicza, podklasa 86.90.D Działalność paramedyczna, podklasa 86.90.E Pozostała działalność w zakresie opieki zdrowotnej, gdzie indziej niesklasyfikowana</p> <p>sekcja Q, dział 87, grupa 87.3, podklasa 87.30.Z Pomoc społeczna z zakwaterowaniem dla osób w podeszłym wieku i osób niepełnosprawnych</p> <p>sekcja Q, dział 87, grupa 88.1, podklasa 88.10.Z Pomoc społeczna bez zakwaterowania dla osób w podeszłym wieku i osób niepełnosprawnych.</p> <p>Wskazane powyżej propozycje nie stanowią katalogu zamkniętego.</p> <p>Minimalna wartość wsparcia kosztów kwalifikowalnych na poziomie operacji: 50 000,00 zł</p> <p>Maksymalna wartość dofinansowania na poziomie operacji:</p> <p>- start DG (podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne): wsparcie udzielane w formie dotacji w postaci ryczałtu do 140 000,00 zł</p> <p>UWAGA: Szczegółowe zasady wsparcia oraz kody PKD w ramach przedsięwzięcia zostaną każdorazowo dookreślone w <i>Regulaminie konkursu zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa krajowego i unijnego, regulującego wdrażanie PS WPR.</i></p>			
Wskaźniki	Produktu		Rezultatu	
	P.3.2.1. Liczba operacji polegających na utworzeniu lub rozwoju przedsiębiorstwa na rzecz włączenia społecznego	Wartość docelowa: 4 szt.	W.3.2.1. Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	Wartość docelowa: 2 utworzone miejsca pracy

Innowacyjność	W ramach przedsięwzięcia przewiduje się stosowanie potencjalnie innowacyjnych rozwiązań. W lokalnych kryteriach wyboru stosowana będzie następująca definicja innowacyjności: Przez innowacyjność rozumie się zmianę mającą na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych (kontekst lokalny). Ocenie podlegać będzie, czy stopień oryginalności innowacji jest kreatywny (premiowanie najwyższą liczbą punktów), imitujący (premiowanie pośrednią liczbą punktów) czy też pozorny (nie premiuje się).			
Przedsięwzięcie		P.3.3. Działania na rzecz włączenia społecznego dzieci i młodzieży		
Cel, którego dotyczy przedsięwzięcie: C.3. Włączenie społeczne				
Alokacja	450 000,00 €			
Tryb wdrażania	Projekt grantowy			
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Społeczny Plus w ramach Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027			
Uzasadnienie realizacji	Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcie odpowiada na: - zidentyfikowany problem niewystarczającej oferty dla dzieci i młodzieży, niskiego poziomu integracji społecznej, niewystarczająco zaangażowanej i zaktywizowanej młodzieży, - zdiagnozowaną potrzebę organizacji zajęć dodatkowych (pozaekcyjnych) dla dzieci i młodzieży, wsparcie rozwoju oferty zajęć i wydarzeń kulturalnych i rekreacyjnych, - wskazane przez respondentów kierunki rozwoju, określone jako poprawa dostępu do usług, w tym edukacji i czasu wolnego.			
Opis	W ramach punktu konsultacyjnego, mieszczącego się w biurze LGD, spotkań konsultacyjnych oraz badań ankietowych, a także na podstawie doświadczeń pochodzących z wdrażania LSR w okresie programowania 2014-2020 ustalono, że w ramach przedsięwzięcia powinno być przewidziane wsparcie na rzecz tworzenia i funkcjonowania edukacyjnych klubów młodzieżowych, w ramach których możliwa jest realizacja różnorodnego obszaru tematycznego, uwzględniającego zainteresowania, zdolności, potrzeby, predyspozycje dzieci i młodzieży w tym zajęcia filmowe, muzyczne, artystyczne, sportowe, z robotyki, programowania, nt. lokalnej tożsamości i kultury, wsparcie edukacji społecznej i obywatelskiej dzieci i młodzieży m.in. poprzez realizację spotkań, warsztatów i wizyt studyjnych. Wsparcie w tym zakresie opierać się będzie na tzw. standardzie minimum, określonym przez SW. Maksymalna wartość grantu: 100 000 zł Minimalna wartość grantu: 50 000 zł Maksymalny poziom dofinansowania 95%			
Wskaźniki	Produktu		Rezultatu	
	P.3.3.1. Liczba osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, objętych wsparciem w ramach edukacji pozaformalnej	Wartość docelowa: 290 os.	W.3.3.1. Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	Wartość docelowa: 116 os.

	P.3.3.2. Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem	Wartość docelowa: 290 os.		
Przedsięwzięcie P.3.4. Działania na rzecz włączenia społecznego seniorów				
Cel, którego dotyczy przedsięwzięcie Cel, którego dotyczy przedsięwzięcie: C.3. Włączenie społeczne				
Alokacja	904 937,00 €			
Tryb wdrażania	Projekt grantowy			
Źródło finansowania	Europejski Fundusz Społeczny Plus w ramach Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027			
Uzasadnienie realizacji	<p>Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcie odpowiada na:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zidentyfikowany problem starzenia się społeczeństwa, zwiększająca się ilość osób z niepełnosprawnością, - zdiagnozowaną potrzebę zapewnienia wsparcia dla seniorów, poprawy dostępu do usług, - wskazane przez respondentów kierunki rozwoju, określone jako poprawa dostępu do usług, w tym edukacji, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, poprawa dostępu do usług czasu wolnego, w tym w zakresie kultury, rekreacji, wypoczynku 			
Opis	<p>W ramach punktu konsultacyjnego, mieszczącego się w biurze LGD, spotkań konsultacyjnych oraz badań ankietowych, a także na podstawie doświadczeń pochodzących z wdrażania LSR w okresie programowania 2014-2020 ustalono, że w ramach przedsięwzięcia powinno być przewidziane wsparcie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci poprzez działania na rzecz integracji seniorów, pozwalające uchronić tę grupę społeczną przed izolacją i wykluczeniem społecznym: a. tworzenie i funkcjonowanie klubów seniora; b. funkcjonowanie uniwersytetów trzeciego wieku; c. zajęcia aktywizacyjne w gospodarstwach opiekuńczych; d. uzupełniająco, w ramach klubów seniora oraz gospodarstw opiekuńczych: inne działania mające na celu wsparcie i integrację osób starszych, uwzględniające udział rodziny i całego środowiska w tworzeniu lokalnych sieci integracji i samopomocy obejmujące: organizację wydarzeń włączających środowisko lokalne w problemy osób starszych: np. dnia sąsiada, pikników i wigilii sąsiedzkich; spotkania o charakterze międzypokoleniowym, np. z młodzieżą szkolną lub grupami przedszkolnymi, mające na celu wymianę doświadczeń, wzajemną edukację i pomoc; spotkania klubów wolontariackich, których celem jest pomoc osobom starszym i samopomoc, w tym organizacja banków wolnego czasu; akcje proekologiczne organizowane wspólnie z młodzieżą zwiększające udział młodych i starszych w kształtowaniu środowiska życia, estetyki dzielnicy, osiedla; przedstawienia grup teatralnych, zespołów pieśni i tańca z klubów seniora w szkole / przedszkolu lub odwiedziny grup przedszkolnych / szkolnych / ognisk kulturalnych w klubie seniora.</p> <p>Maksymalna wartość grantu: 100 000 zł Minimalna wartość grantu: 50 000 zł Maksymalny poziom dofinansowania 95%</p>			
Wskaźniki	Produktu		Rezultatu	
	P.3.4.1. Liczba osób starszych objętych wsparciem w klubach seniora, gospodarstwach	Wartość docelowa: 345 os.	W.3.4.1. Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu	Wartość docelowa: 120 os.

	opiekuńczych i Uniwersytetach Trzeciego Wieku			
	P.3.4.2. Całkowita liczba osób objętych wsparciem	Wartość docelowa: 345 os.	W.3.4.2. Liczba objętych wsparciem klubów seniora, gospodarstw opiekuńczych i Uniwersytetów Trzeciego Wieku	Wartość docelowa: 7 szt.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zastanych, wyników partycypacyjnego tworzenia LSR oraz zapisów PS WPR i FEdKP, a także wniosków wypracowanych w toku prac związanych z wdrażaniem LSR.

4. Przepisanie wskaźników do celów i przedsięwzięć w kontekście ich adekwatności do celów i przedsięwzięć oraz zgodności ze wskaźnikami dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR

Wskaźniki produktu i rezultatu dla poszczególnych przedsięwzięć wraz z ich zakładanymi wartościami wskazane są w formularzu nr 2 *Plan działania*, stanowiącym załącznik do niniejszej LSR. Wszystkie zaplanowane do osiągnięcia wskaźniki rezultatu są zgodne ze wskaźnikami programów, w ramach których planowana jest ich realizacja, tj. zgodne z PS WPR na lata 2023-2027 oraz z FEdKP na lata 2021-2027. Wskaźniki produktu przedsięwzięć zaplanowanych do realizacji w ramach PS WPR zostały tak dobrane, aby w sposób mierzalny ukazywały realizację przedsięwzięć, wskaźniki produktu dla przedsięwzięć zaplanowanych do realizacji w ramach FEdKP dobrano odpowiednio z zapisami Programu. Jeżeli w przypadku przedsięwzięć finansowanych ze środków EFS+ w ramach FEdKP nie wskazano jakichś wskaźników, oznacza to, że nie są one założone do realizacji, natomiast ich poziom może być badany na etapie wdrażania i ukazywany we wnioskach o płatność.

Rozdział VII. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

1. Charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD

LGD w swoim funkcjonowaniu opiera się na obowiązujących przepisach prawa, a także na dokumentach wewnętrznych, regulujących pracę, wskazanych w rozdziale I. Ponadto podczas procesu ogłoszenia i prowadzenia naboru wniosków, a następnie w procesie oceny i wyboru operacji / projektów i dalszych czynnościach, LGD opiera się na procedurze oceny i wyboru operacji / projektów objętych grantem oraz na lokalnych kryteriach wyboru operacji i kryteriach wyboru projektów objętych grantem. W przypadku projektów realizowanych przy pomocy środków finansowych EFS +, tj. w ramach przedsięwzięć P.3.3. Działania na rzecz włączenia społecznego dzieci i młodzieży oraz P.3.4. Działania na rzecz włączenia społecznego seniorów, LGD oświadcza, że będą one wybierane zgodnie z kryteriami wyboru projektów określonymi w ramach priorytetu 7 Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027, a także zgodnie z zasadami i warunkami obowiązującymi dla Europejskiego Funduszu Społecznego Plus.

Zgodnie z zapisami § 3 Umowy o warunkach i sposobie realizacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (tzw. umowy ramowej), LGD w ciągu 60 dni od jej zawarcia zobowiązana jest do przekazania do zatwierdzenia do Zarządu Województwa:

- procedur wyboru i oceny operacji w ramach LSR,
- regulaminu organu decyzyjnego,
- procedury ustalania niebudzących wątpliwości interpretacyjnych kryteriów wyboru operacji,
- procedur wyboru i oceny grantobiorców uwzględniających kryteria wyboru grantobiorców w ramach projektów grantowych, niebudzący wątpliwości interpretacyjnych szczegółowy opis wyjaśniający ich znaczenie oraz sposób oceny wraz z procedurą ustalania lub zmiany tych kryteriów, jeżeli LGD przewiduje w LSR realizację projektów grantowych.

1.1. Przyjęte rozwiązania formalno-instytucjonalne

W uzupełnieniu Lokalnej Strategii Rozwoju, w celu określenia zasad i sposobu oceny i wyboru operacji i projektów, tworzone są:

- procedura oceny i wyboru operacji (dla operacji w trybie konkursowym),
- procedura oceny i wyboru projektów objętych grantem,
- lokalne kryteria wyboru operacji (dla operacji w trybie konkursowym),
- kryteria wyboru projektów objętych grantem.

1.2. Kluczowe cele i założenia procedur

Procedury oceny i wyboru operacji są ważnym elementem towarzyszącym Lokalnej Strategii Rozwoju ze względu na ich kluczowe znaczenie podczas jej realizacji. Właściwie przygotowane procedury (i kryteria) pozwalają na wybór jedynie tych operacji, które faktycznie przyczynią się do realizacji strategii poprzez osiągnięcie zaplanowanych w niej celów i wskaźników. Opracowane przez LGD procedury wyboru i oceny operacji oraz kryteria wyboru powiązane są z wcześniejszymi ustaleniami, dokonanymi podczas definiowania problemów, przedsięwzięć, celów i wskaźników. Stworzone dokumenty opierają się na obowiązujących przepisach, tj. ustawie o RLKS, rozporządzeniu wdrożeniowym i wytycznych do poszczególnych funduszy. Ponadto odnoszą się również do doświadczeń we wdrażaniu Fundacji "Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego" jako Lokalnej Grupy Działania w perspektywie finansowej Unii Europejskiej na lata 2007-2013, które Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego przejęło i rozwijało w perspektywie finansowej UE w latach 2014-2020.

Wszystkie przygotowane przez LGD procedury są jawne i powszechnie dostępne dla wszystkich zainteresowanych. Publikowane są na stronie internetowej Stowarzyszenia www.lgdsasiedzi.eu po zatwierdzeniu przez Zarząd Województwa. Procedury oceny i wyboru wniosków składanych przez podmioty inne niż LGD obejmują swoim zakresem m.in.

- zasady ogłaszania naboru wniosków,
- zasady przeprowadzania naboru wniosków i wycofywania złożonych wniosków,
- zasady badania wymogów formalnych (będącego techniczną weryfikacją złożonych wniosków),
- zasady przygotowania posiedzenia Rady i wyłączenia z oceny i wyboru operacji,
- zasady oceny wnioskodawców,
- ustalania kwoty wsparcia oraz wyboru operacji do finansowania,
- zasady informowania beneficjentów o wynikach oceny,
- zasady rozpatrywania protestów,
- zasady przekazywania dokumentacji dotyczącej wyboru wniosków do Samorządu Województwa (jeśli dotyczy),
- zasady publikowania protokołów i archiwizacji dokumentów oraz postanowienia końcowe.

Procedury oceny i wyboru grantobiorców obejmują m.in.:

- zasady ogłaszania naboru wniosków,
- zasady przeprowadzania naboru wniosków i wycofywania złożonych wniosków,
- zasady badania wymogów formalnych (będącego techniczną weryfikacją złożonych wniosków),
- zasady przygotowywania posiedzenia Rady i wyłączenia z oceny i wyboru grantobiorców,
- zasady ustalania kwoty wsparcia oraz wyboru grantobiorców,
- zasady informowania grantobiorców o wynikach oceny,
- zasady rozpatrywania protestów,
- zasady przekazywania dokumentów do Samorządu Województwa (jeśli dotyczy),
- zasady odstępowania od konkursu,
- zasady przygotowania, zawierania i aneksowania umowy,
- zasady weryfikacji wykonanych zadań i rozliczania realizacji operacji,
- zasady sprawozdawczości, zasady monitoringu i kontroli,
- zasady publikowania protokołów i archiwizacji dokumentów oraz postanowienia końcowe.

Kluczowe kwestie uwzględnione w procedurach, mające na celu zagwarantowanie prawidłowości wyboru operacji:

- procedury zapewniają, aby żadna pojedyncza grupa interesu nie kontrolowała decyzji w sprawie wyboru operacji / grantów;
- procedury zawierają przejrzysty podział zadań i zakres odpowiedzialności poszczególnych organów LGD w procesie oceny z uwzględnieniem przepisów prawa;
- procedury zapewniają stosowanie jednakowych kryteriów w całym procesie wyboru w ramach danego naboru oraz sformułowanie mierzalnych i zrozumiałych kryteriów (w przypadku jakościowych – opis ich stosowania),
- procedury opisują organizację naboru wniosków przy uwzględnieniu minimalnych wymogów określonych przepisami prawa,
- procedury zawierają opis sposobu oceny zgodności operacji z LSR i wyboru operacji do dofinansowania, w tym opis postępowania w przypadku uzyskania jednakowej liczby punktów przez kilka operacji, a limit dostępnych środków nie pozwala na dofinansowanie wszystkich oraz opis podejścia do oceny według kryteriów jakościowych,
- procedury zawierają zasady w zakresie określania kwoty wsparcia dla danej operacji,
- procedury zawierają zasady w zakresie określania kworum i systemu głosowania,
- procedury określają sposób informowania o wynikach oceny oraz o możliwości wniesienia protestu.

1.3. Sposób tworzenia procedur

Procedury tworzone są na podstawie obowiązujących LGD przepisów, w szczególności na podstawie ustawy RLKS, rozporządzeń oraz wytycznych dla poszczególnych funduszy, jak również zapisów Umowy o warunkach

i sposobie realizacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (tzw. umowy ramowej). Ponadto uwzględnia się w nich zarówno doświadczenia LGD z wdrażania LSR w perspektywie finansowej UE na lata 2014-2020, w tym wyniki ewaluacji ex-post, wykonanej przez podmiot zewnętrzny, a także wyniki konsultacji społecznych.

2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru

Opracowane przez LGD kryteria wyboru operacji zapewniają wnioskodawcom obiektywną i niedyskryminującą ocenę. Cechują się przejrzystością, mierzalnością i są powiązane z diagnozą obszaru LGD, a ich stosowanie bezpośrednio przyczynia się do wyboru operacji, dzięki którym osiągane są określone w LSR wskaźniki produktu i rezultatu. Kryteria posiadają dodatkowe opisy i są dookreślone w zakresie wysokości i zasad przyznawania punktów, co zapewnia prawidłowy przebieg oceny.

LGD określi kryteria wyboru operacji o charakterze premiującym (rankingującym), których stosowanie zapewni najefektywniejszy wybór operacji najlepiej pasujących do zaplanowanych do realizacji przedsięwzięć. LGD zakłada również możliwość ustanowienia kryteriów wyboru o charakterze dostępowym, dzięki którym możliwe będzie ukierunkowanie wsparcia na operacje najpełniej odpowiadające potrzebom obszaru LSR i najlepiej wpisujące się w zaplanowane do realizacji przedsięwzięcia.

W trakcie realizacji LSR możliwe będzie dokonanie zmian kryteriów wyboru operacji. Konieczność przeprowadzenia zmian może być podyktowana:

- zmianą warunków społeczno-gospodarczych obszaru objętego LSR, a tym samym analizy SWOT, do której kryteria są adekwatne;
- trudnościami w procesie wyboru zgłoszonymi przez Członków Rady;
- niemożnością osiągnięcia zakładanych wskaźników;
- zmianami obowiązujących przepisów prawa;
- zaleceniem lub wezwaniem Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego (SW) do zmian;
- przeprowadzoną ewaluacją LSR;
- analizą wniosków wynikających z praktycznego wdrażania LSR;
- innymi sytuacjami, wynikającymi z bieżącego funkcjonowania LGD.

W przypadku stwierdzenia przez Radę, Zarząd lub pracowników biura LGD, że sytuacja obszaru objętego LSR zmieniła się w znaczącym stopniu lub gdy Członkowie Rady zgłaszają trudności w dokonywaniu wyboru operacji albo kryteria wyboru operacji nie przynoszą oczekiwanych rezultatów, pracownicy biura LGD przygotowują propozycje zmian kryteriów wraz z uzasadnieniem i przekazują je do Zarządu. Zarząd dokonuje analizy i przyjmuje propozycje w całości lub wprowadza korektę, a następnie ostateczny projekt propozycji zmian jest poddany pod konsultacje społeczne poprzez publikację na stronie internetowej LGD oraz pod konsultacje z Walnym Zebraniem Członków poprzez korespondencję elektroniczną. Minimalny czas trwania konsultacji wynosi 3 dni (licząc od dnia następującego po dniu opublikowania konsultacji na stronie internetowej i przesłania wiadomości do Walnego Zebrania Członków). Zgłoszone uwagi zostają poddane pod obrady Zarządu, który decyduje o przyjęciu bądź odrzuceniu uwag. Zarząd podejmuje w tej sprawie stosowną uchwałę. Przedmiotowych konsultacji nie przeprowadza się, jeśli zmiany w kryteriach wynikają ze zmiany obowiązujących przepisów prawa i/lub z zaleceń lub wezwania Samorządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego i/lub w sytuacji dokonania korekt technicznych. W przypadku podjęcia decyzji o dokonaniu zmian w kryteriach, Zarząd przekazuje nowe kryteria do Samorządu Województwa. Akceptacja SW skutkuje wprowadzeniem nowych kryteriów oraz ewentualnymi zmianami w dokumentacji procedury wyboru operacji wdrażanych w ramach LSR.

3. Powiązanie kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami

Kryteria wyboru operacji i projektów, zgodne z obowiązującymi zasadami dla poszczególnych funduszy, są powiązane z diagnozą obszaru i ich głównym zadaniem jest przyczynianie się do osiągnięcia zaplanowanych do

realizacji w ramach LSR celów poprzez osiągnięcie wskaźników przypisanych do przedsięwzięć. Powiązania kryteriów z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami wynikają ze starannego rozważania czynników, które mają największe znaczenie dla realizacji LSR, m.in.:

- analizując diagnozę obszaru LSR zidentyfikowano istniejące problemy, wyzwania i potrzeby społeczności lokalnej, jak również określono kierunki rozwoju. Kryteria wyboru uwzględniają te aspekty, aby skutecznie dotrzeć do ludzi i rozwiązać problemy;
- kryteria wyboru wpisują się w cele LSR (np. jako grupę w niekorzystnej sytuacji wskazano kobiety, w związku z powyższym przewiduje się kryterium preferujące tę grupę jako wnioskodawcę);
- część kryteriów – powiązanych ze wskaźnikami – jest mierzalna i pozwala na monitorowanie osiągnięcia tych wskaźników.

Kryteria wyboru są odpowiednio sformułowane, konkretnie określone i mierzalne. Odzwierciedlają lokalne konteksty, cele i potrzeby, aby zapewnić efektywność i skuteczność w rozwiązywaniu zdiagnozowanych wśród lokalnej społeczności problemów.

4. Innowacyjność w kryteriach wyboru

Innowacyjność w skali lokalnej jest jedną z siedmiu cech podejścia LEADER, która jest pochodną jego zastosowania, oczekiwaną składową wartością dodaną. Innowacyjność należy rozumieć szeroko poprzez poniższą definicję: Innowacyjność to wdrożenie nowego na obszarze LGD lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych lub społecznych (kontekst lokalny).

W przypadku badania innowacyjności można określić następujące stopnie oryginalności zmian:

- kreatywne – powstają w wyniku autorskiego pomysłu, dotyczą nowych produktów, usług, procesów lub organizacji,
- imitujące – wzorowane na wcześniej powstałych produktach, usługach, procesach lub organizacji. Dotyczące nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych,
- pozorne – w rzeczywistości nie są to innowacje w skali LSR. Są to jedynie drobne zmiany oferujące rzekome nowości.

Podczas oceny operacji / projektów zgodnie z lokalnymi kryteriami wyboru, członkowie Rady będą mogli przyznawać punkty, jeśli wnioskodawca / grantobiorca wykaże, że operacja / projekt będzie innowacyjny (w przypadku stopnia oryginalności zmian na poziomie kreatywnym lub imitującym). W przypadku stwierdzenia innowacyjności pozornej lub jej całkowitego braku, punkty nie będą przyznawane.

Zaplanowano, że definicja innowacyjności zostanie zastosowana w następujących przedsięwzięciach:

- P.1.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz rekreacji i/lub kultury i/lub turystyki,
- P.2.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego ,
- P.3.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz włączenia społecznego.

W ramach przedsięwzięć P.1.2., P.2.2. oraz P.3.2. przewiduje się stosowanie potencjalnie innowacyjnych rozwiązań. W lokalnych kryteriach wyboru stosowana będzie następująca definicja innowacyjności: Przez innowacyjność rozumie się zmianę mającą na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych (kontekst lokalny). Ocenie podlegać będzie, czy stopień oryginalności innowacji jest kreatywny (premiowanie najwyższą liczbą punktów), imitujący (premiowanie pośrednią liczbą punktów) czy też pozorny (nie premiuje się).

Ze względu na stopnie oryginalności innowacyjności różne mogą być metody jej wdrożenia, jak również oczekuje się różnego rodzaju wpływu na rozwój obszaru LSR. Innowacja kreatywna, znana również jako innowacja "outside the box" (poza schematami), to podejście do tworzenia nowych rozwiązań, produktów, usług lub procesów poprzez

wyjście poza tradycyjne ramy myślenia i łączenie różnych, czasem nieoczekiwanych elementów w unikalny sposób. Jest to rodzaj innowacyjności oparty na kreatywności, pomysłowości i myśleniu niekonwencjonalnym. Cechy, charakteryzujące innowację kreatywną to:

- myślenie niekonwencjonalne - odważne i świeże podejście do rozwiązywania problemów, które odbiega od utartych schematów myślowych;
- łączenie różnych dziedzin, poprzez korzystanie z inspiracji, łączenie pomysłów, które na pierwszy rzut oka mogą wydawać się niepowiązane;
- odkrywanie nowych perspektyw za pomocą spojrzenia na znane problemy lub wyzwania z nowego punktu widzenia;
- wpływ na użytkownika, tzn. koncentrowanie się na dostarczaniu nowych doświadczeń i rozwiązań, które mają realny wpływ na pracę użytkowników.

Innowacyjność imitująca, znana również jako innowacja adaptacyjna lub imitacyjna, odnosi się do strategii polegającej na obserwowaniu i adaptowaniu sukcesów, rozwiązań lub praktyk już istniejących na rynku. W tym podejściu organizacje lub jednostki starają się naśladować lub dostosować się do udanych modeli, zamiast tworzyć zupełnie nowe i oryginalne rozwiązania. Chociaż może to wydawać się mniej kreatywne niż tworzenie czegoś zupełnie nowego, innowacja imitująca ma swoje miejsce i znaczenie w procesie rozwoju. Najważniejszymi cechami innowacyjności imitującej są:

- szybkość wdrożenia (dostosowanie istniejących rozwiązań może być szybsze niż opracowywanie nowych, co pozwala organizacjom szybciej wejść na rynek);
- minimalizacja ryzyka (ograniczenie ryzyka związanego z wprowadzaniem czegoś zupełnie nowego, co niekoniecznie przyniesie sukces);
- dostosowanie do preferencji i potrzeb lokalnego rynku.

Przykłady innowacji imitujących obejmują wprowadzanie podobnych produktów do tych, które odniosły sukces w innych regionach, dostosowanie strategii marketingowej opartej na przeszłych kampaniach lub naśladowanie procesów operacyjnych, które przyniosły korzyści konkurentom. Warto zaznaczyć, że innowacja imitująca może być korzystna, szczególnie dla organizacji działających w sektorach, gdzie szybka reakcja na zmiany rynkowe jest kluczowa. Jednak warto także równocześnie rozważyć, w jaki sposób można połączyć innowację imitującą z elementami tworzenia nowych i unikalnych rozwiązań, aby osiągnąć długoterminowy sukces i przewagę konkurencyjną.

Innowacyjność pozorna, znana również jako innowacyjność fasadowa lub innowacyjność kosmetyczna, odnosi się do sytuacji, w której organizacje lub jednostki starają się kreować wrażenie wprowadzania innowacji, ale faktycznie nie wprowadzają istotnych zmian ani nowych rozwiązań. Jest to rodzaj działania mający na celu wydawanie się innowacyjnym bez rzeczywistego wniesienia wartości dodanej lub zmiany.

Punkty za innowacyjność przyznawane będą na podstawie sporządzonego przez wnioskodawcę opisu, zawartego w dokumentacji aplikacyjnej. W przypadku, gdy wnioskodawca nie wskaże, że operacja jest innowacyjna, innowacyjność nie będzie oceniana i Rada nie będzie mogła przyznać punktów.

5. Realizacja projektów grantowych

LGD będzie realizować trzy projekty grantowe:

- jeden w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027,
- dwa w ramach Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027 w zakresie Priorytetu .07 Fundusze Europejskie na rozwój lokalny:
  - w ramach działania 07.02 Wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną;
  - w ramach działania 07.04. Wspieranie integracji społecznej.

Za pomocą projektów grantowych LGD będzie realizowała przedsięwzięcia:

- P.2.4. Wzmocnienie kapitału społecznego poprzez wsparcie organizacji wydarzeń i inwestycje nieinfrastrukturalne, na które w budżecie zaplanowano 70 000,00 € z Europejskiego Funduszu na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) w ramach PS WPR. Przedmiotowe przedsięwzięcie realizowane będzie w ramach celu C.2. Wzmocnienie kapitału społecznego, w szczególności poprzez aktywizację i integrację;
- P.3.3. Działania na rzecz włączenia społecznego dzieci i młodzieży oraz P.3.4. Działania na rzecz włączenia społecznego seniorów, na które w budżecie zaplanowano 1 354 937,00 € z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+) w ramach FEdKP. Przedmiotowe przedsięwzięcia realizowane będą w ramach celu C.3. Włączenie społeczne.

W ramach realizacji projektów grantowych nie przewiduje się realizacji działań i projektów innowacyjnych.

Rozdział VIII. Plan działania

W planie działania określone zostały kolejne etapy realizacji celów za pomocą osiągania wskaźników produktu i rezultatu. Przy opracowaniu planu skorzystano z obligatoryjnego formularza nr 2 *Plan działania*.

Przyjęty plan działania jest ściśle powiązany z logiką realizacji LSR oraz zaprojektowanym budżetem. Harmonogram ten opracowano z zachowaniem zasady minimalizacji zagrożeń mających potencjalny wpływ na jego wykonalność. Przyjęte wskaźniki opierają się o krytyczną analizę możliwości finansowych i instytucjonalnych potencjalnych beneficjentów, czas trwania realizacji zaplanowanych przedsięwzięć, przewidują możliwe do osiągnięcia przepływy finansowe, biorąc pod uwagę stan wdrożenia poszczególnych instrumentów finansowych a także czas trwania procedur przewidzianych w tych dokumentach. Każdemu celowi ogólnemu odpowiada odrębna tabela. W niej przedstawiony jest harmonogram rzeczowy realizacji każdego typu przedsięwzięć przypisanego poszczególnym celom szczegółowym. W ramach tego harmonogramu określone zostały planowane poziomy osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu w przedziałach czasowych.

1. Zwięzła charakterystyka przyjętego harmonogramu osiągnięcia poszczególnych celów i wskaźników

Zapisy ujęte w formularzu *Plan działania* oparte są na doświadczeniach we wdrażaniu LSR na lata 2014-2020, a także wynikają z partycypacyjnego procesu tworzenia niniejszej strategii. Ze względu na zdiagnozowane na obszarze objętym LSR problemy, ustalone w ramach konsultacji i badań ankietowych kierunki rozwoju oraz wyrażane przez potencjalnych beneficjentów opinie, w szczególności dotyczące możliwości wdrażania środków w ramach poszczególnych przedsięwzięć, podjęto decyzję o – w miarę możliwości - równoległym uruchamianiu naborów wniosków we wszystkich zakresach wsparcia. Wynika to z faktu, że zaplanowane do realizacji przedsięwzięcia są spójne i komplementarne, a ich równoczesne wdrażanie przyniesie wymierne efekty, adekwatne do założonych do realizacji celów szczegółowych.

2. Wyszczególnienie kamieni milowych realizacji LSR

Przygotowując formularz *Plan działania* kierowano się obowiązującymi kamieniami milowymi, które przedstawione są w poniższej tabeli (z podziałem na poszczególne programy).

Program	Kamień milowy	Data kamienia milowego	Minimalna wartość udzielonego wsparcia
PS WPR 2023-2027	I	30.06.2026	40%
	II	31.12.2027	80%
FEKP 2021-2027	I	31.12.2026	50%
	II	31.12.2028	100%

Rozdział IX. Plan finansowy LSR

1. Opis źródeł finansowania LSR - Fundusze EFSI, stanowiące bezpośrednie źródło finansowania LSR

Bezpośrednie źródła finansowania LSR, będącej strategią wielofunduszową, wskazane są w poniższej tabeli:

Nazwa funduszu	Nazwa programu	Zakresy wsparcia i ich alokacja	
		Wdrażanie LSR	Zarządzanie LSR
Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich	Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PW WPR)	1 500 000,00 €	362 500,00 €
Europejski Fundusz Społeczny Plus	Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027 (FEKP)	1 354 937,00 €	94 845,59 €
łącznie:		2 854 937,00 €	457 345,59 €

Źródło: opracowanie własne na podstawie zał. nr 4 *Sposób ustalania dostępnych środków przeznaczonych na realizację LSR* do Regulaminu konkursu na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność

LSR będzie zatem finansowana ze środków wszystkich EFSI, o których współfinansowanie może się ubiegać LGD. Planowana wysokość wsparcia LSR jest zgodna z kwotami na LSR, określonymi w zał. nr 4 do regulaminu konkursu na wybór LSR. Zgodnie z jego zapisami:

- w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 kwoty środków w odniesieniu do poszczególnych LSR są uzależnione od liczby ludności zamieszkujących obszar objęty LSR (zarówno w przypadku komponentu *wdrażanie LSR*, jak i komponentu *zarządzanie LSR*),
- w ramach programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027:
  - kwotę środków na wdrażanie LSR w odniesieniu do poszczególnych LSR ustala się jako sumę kwoty ustalonej na podstawie liczby ludności zamieszkałej na obszarze objętym LSR oraz iloczynu liczby ludności zamieszkującej obszary objęte LSR uznane za problemowe (w przypadku niniejszej LSR: gmina zagrożona marginalizacją zgodnie z metodologią MFiPR – gmina Jeziora Wielkie; gmina na obszarze której występują problemy zgodnie z metodologią Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategii Przyspieszenia 2030+ - gmina Strzelno) i stawki na jednego mieszkańca równej 22,49 €;
  - kwotę środków na zarządzanie LSR oblicza się jako 7% wartości kosztów przypadających na wdrażanie LSR ze środków EFS+.

Składowe części budżetu LSR ukazuje poniższa tabela:

Liczba mieszkańców obszaru objętego LSR: 40 014, w tym liczba mieszkańców obszarów uznanych za problemowe: 15 782 (gm. Jeziora Wielkie 4 663 os., gm. Strzelno 11 119 os.)		
	Kwota na wdrażanie dla przedziału od 40 000 – 49 999 mieszkańców	Kwota na zarządzanie dla przedziału od 40 000 – 49 999 mieszkańców
PS WPR	1 500 000,00 €	362 500,00 €
EFS+	Kwota na wdrażanie dla przedziału od 30 000 do 49 999 mieszkańców + iloczyn liczby ludności zamieszkującej obszary objęte LSR uznane za problemowe x 22,49 €	Kwota na zarządzanie
	1 000 000,00 € + (15 782 os. x 22,49 €) = 354 937,18 € → w zaokrągleniu 354 937,00 €	7% kwoty na wdrażanie = 94 845,59 €
łącznie:	2 857 937,00 €	457 345,59 €

Źródło: opracowanie własne na podstawie zał. nr 4 *Sposób ustalania dostępnych środków przeznaczonych na realizację LSR* do Regulaminu konkursu na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.

Szczegóły planu finansowego LSR określone zostały w zał. nr 3: Budżet – w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia oraz w zał. nr 4: Plan wykorzystania budżetu LSR.

2. Opis powiązań źródeł finansowania z celami LSR

Przyjęte zapisy budżetu ściśle korelują z zapisami Planu działania oraz z założonymi w LSR celami i przedsięwzięciami. Przyjęte poziomy kosztów poszczególnych typów przedsięwzięć są realne, oparte o analizę rynku, osiągalne i efektywne, tj. zapewniają najkorzystniejszą relację ceny do osiągniętych założeń.

Powiązania źródeł finansowania z celami i przedsięwzięciami LSR przedstawia poniższa tabela:

Cel	Przedsięwzięcie	Budżet przedsięwzięcia [w EUR]	Budżet celu [w EUR]	Źródło finansowania / program
C.1. Ożywienie społeczno-gospodarcze oraz poprawa jakości życia mieszkańców	P.1.1. Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i/lub kulturalnej i/lub turystycznej	510 000,00	700 000,00	EFFROW w ramach PS WPR
	P.1.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz rekreacji i/lub kultury i/lub turystyki	190 000,00		EFFROW w ramach PS WPR
C.2. Wzmocnienie kapitału społecznego, w szczególności poprzez aktywizację i integrację	P.2.1. Rozwój infrastruktury na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego	70 000,00	445 000,00	EFFROW w ramach PS WPR
	P.2.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego	240 000,00		EFFROW w ramach PS WPR
	P.2.3. Wsparcie cyfryzacji na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego	65 000,00		EFFROW w ramach PS WPR
	P.2.4. Wzmocnienie kapitału społecznego poprzez wsparcie organizacji wydarzeń i inwestycje nieinfrastrukturalne.	70 000,00		EFFROW w ramach PS WPR
C.3. Włączenie społeczne	P.3.1. Rozwój infrastruktury na rzecz włączenia społecznego	215 000,00	1 709 937,00	EFFROW w ramach PS WPR
	P.3.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz włączenia społecznego	140 000,00		EFFROW w ramach PS WPR
	P.3.3. Działania na rzecz włączenia społecznego dzieci i młodzieży	450 000,00		EFS+ w ramach FEEdKP
	P.3.4. Działania na rzecz włączenia społecznego seniorów	904 937,00		EFS+ w ramach FEEdKP

Źródło: opracowanie własne

Jak wskazują zapisy niniejszego rozdziału, wymagania w zakresie wsparcia finansowego z EFSI, określone w załącznikach nr 2 i 4 do regulaminu konkursu na wybór LSR zostały spełnione:

- LSR będzie współfinansowana ze środków wszystkich EFSI, o których współfinansowanie może ubiegać się nasza LGD;
- planowana wysokość wsparcia w LSR jest zgodna z kwotami na LSR określonymi w załączniku nr 4 do przedmiotowego regulaminu.

Rozdział X. Monitoring i ewaluacja

1. Ogólna charakterystyka monitoringu i ewaluacji

Monitoring oraz ewaluacja Lokalnej Strategii Rozwoju są nieodzownym elementem prawidłowego i efektywnego procesu jej wdrożenia, zapewniającym pozyskanie informacji dotyczących postępów podejmowanych działań, zwłaszcza w kontekście zaplanowanych i oczekiwanych efektów. Stanowi jednocześnie narzędzie kontrolne, umożliwiające wprowadzenie niezbędnych korekt, zmian i uaktualnień w zakresie realizowanych przedsięwzięć, zdefiniowanych celów i priorytetów rozwoju.

Monitoring - badanie postępu rzeczowego i finansowego realizacji LSR – odbywać się będzie na podstawie danych uzyskiwanych od instytucji wdrażających, informacji uzyskanych bezpośrednio od beneficjentów podmiotów realizujących operacje (projekty) i beneficjentów w nich uczestniczących, danych wytworzonych i posiadanych przez LGD (m.in. danych charakteryzujących pracę Biura dotyczących ilości podejmowanych działań promocyjnych, założonych w Planie komunikacyjnym), jak również danych zebranych za pomocą ankiet monitorujących postęp realizacji LSR.

Monitoring będzie prowadzony przez Biuro LGD przy ewentualnym udziale Zarządu LGD, czyli wykorzystany zostanie zasób wewnętrzny LGD. Pracownicy Biura oraz Członkowie Zarządu uzyskają najbardziej wiarygodne dane dotyczące prawidłowości ogłaszania konkursów z harmonogramem, stopnia wykorzystania budżetu, wysokości zakontraktowanych środków, stopnia realizacji wskaźników oraz funkcjonowania Biura LGD.

Wykorzystywane w procesie monitorowania są zastane dane, identyfikowane przede wszystkim na podstawie ilościowych wskaźników realizacji. W procesie ewaluacji wykorzystywane są zarówno dane zastane (posiadane przez LGD oraz uzyskane od instytucji wdrażających, beneficjentów, gmin czy Głównego Urzędu Statystycznego) jak i dane wywołane (o charakterze ilościowym i jakościowym), uzyskane np. podczas realizacji badań ankietowych. Korzystanie podczas procesu ewaluacji zarówno ze źródeł danych (zastanych i wywołanych) oraz ilościowych i jakościowych metod pomiaru, pozwala na wykrycie mocnych i słabych stron badanego procesu. Umożliwia także ocenę stopnia osiągnięcia rezultatów, a w efekcie prowadzi do usprawnienia funkcjonowania i podejmowanych działań. Badanie to będzie zatem podstawą podejmowania najważniejszych decyzji, w tym także zmiany LSR. Dzięki takiemu zaplanowaniu i realizowaniu procesu ewaluacji możliwe będzie precyzyjne określenie stopnia osiągnięcia celów ogólnych i szczegółowych oraz zrealizowania założonych przedsięwzięć, jak i przypisanych im wskaźników produktów, rezultatów i oddziaływania, w tym także po zakończeniu wdrażania LSR. Ewaluacja umożliwi także dokonanie oceny zgodności zrealizowanych przedsięwzięć z LSR.

Zadania w zakresie ewaluacji prowadzone będą przez Biuro i Zarząd LGD, przy udziale mieszkańców obszaru LGD.

2. Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu

Monitoring realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju będzie stanowił równoległy do jej wdrażania, ciągły i rutynowy proces wymagający zbierania i analizy danych oraz raportowania wyników w określonych przedziałach czasowych. Prowadzenie monitoringu i ewaluacji realizacji LSR w całym okresie jej wdrażania (lata 2023-2029) będzie procesem niezbędnym, służącym sprawdzeniu skuteczności działań zmierzających do osiągnięcia celów i wskaźników zapisanych w strategii oraz monitorowaniu wydatkowania środków na poszczególne operacje i działania własne LGD. Prace bieżącego gromadzenia i kontrolowania / analizowania danych będą wykonywane przez pracowników Biura LGD przy ewentualnym udziale Członków Zarządu. Dzięki temu w przypadku wykrycia jakichkolwiek nieprawidłowości i/lub niskiej oceny któregoś z przyjętych kryteriów, LGD będzie miało możliwość podjęcia szybkiej reakcji i wprowadzenia niezbędnych zmian w organizacji działań podejmowanych przez LGD i/lub wdrażaniu LSR. Działania te pozwolą na prawidłowe funkcjonowanie LGD, sprawne wydatkowanie środków publicznych w ramach LSR, jak również umożliwią reagowanie na zmiany zachodzące w otoczeniu społeczno-gospodarczym obszaru LGD.

Lokalna Grupa Działania będzie systematycznie monitorować i poddawać badaniom ewaluacyjnym swoje funkcjonowanie, aby stale podnosić zarówno jakość, jak i efektywność podejmowanych działań. Ocena ta odbywać się będzie z zastosowaniem podstawowych kryteriów ewaluacji:

- trafność – pozwala ocenić, w jaki sposób cele projektu odpowiadają potrzebom / zidentyfikowanym problemom beneficjentów
- efektywność – pozwala ocenić „ekonomiczność” projektu, czyli stosunek poniesionych nakładów (zasobów finansowych, ludzkich, poświęconych czas) do uzyskanych wyników – produktów, rezultatów oraz oddziaływania
- skuteczność – pozwala ocenić, do jakiego stopnia cele projektu, zdefiniowane na etapie programowania, zostały osiągnięte
- użyteczność – pozwala ocenić, do jakiego stopnia oddziaływanie projektu odpowiada potrzebom grupy docelowej (w jakim stopniu potrzeby beneficjentów zostały zaspokojone w wyniku osiągnięcia rezultatów podejmowanych operacji)
- trwałość – pozwala ocenić, czy zaplanowane pozytywne efekty projektu będą widoczne po jego realizacji.

W przypadku monitoringu ustala się, iż konieczne będzie bieżące gromadzenie danych, ewaluacja natomiast prowadzona będzie okresowo, zgodnie z ustalonym harmonogramem.

Zadania w zakresie monitoringu i ewaluacji realizowane będą przez pracowników Biura Stowarzyszenia i Zarząd Stowarzyszenia, a także przy udziale mieszkańców obszaru LGD jako zadanie własne.

2.1. Monitoring

W procedurze monitoringu będą wykorzystywane m.in. ankiety monitorujące beneficjentów, rejestry prowadzone przez Biuro LGD (w tym rejestr ogłoszonych konkursów, rejestr złożonych wniosków, rejestr prowadzonego doradztwa), dokumenty dotyczące oceny świadczonego doradztwa (tworzone w związku z metodologią prowadzenia oceny jakości i oceny efektywności świadczonego doradztwa – opis metod zawarty w Regulaminie Pracy Biura), dokumenty dotyczące przeprowadzonych badań ankietowych na potrzeby LGD (w tym badań ankietowych dotyczących realizacji Planu komunikacji), inne dokumenty własne LGD oraz informacje przekazywane przez Samorząd Województwa. Monitoring będzie realizowany na bieżąco przez cały okres realizacji LSR.

Głównym narzędziem badawczym wykorzystywanym w procesie monitoringu wdrażania LSR będzie ankieta monitorująca. Wypełnienie ankiety będzie obowiązkowe dla wszystkich, którzy otrzymali wsparcie na realizację działań za pośrednictwem Lokalnej Grupy Działania Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego. Formularz ankiety monitorującej udostępniany jest najpóźniej w dniu ogłoszenia pierwszego naboru wniosków o wsparcie na stronie internetowej LGD. Ponadto beneficjenci otrzymają ankietę monitorującą na wezwanie LGD w miesiącu następującym po upływie 6 miesięcy od dnia zakończenia realizacji operacji / projektu, tj. od dnia otrzymania płatności końcowej. Termin złożenia przez beneficjenta w LGD wypełnionej ankiety monitorującej wynikać będzie z wezwania, jednakże nie będzie krótszy niż 7 dni kalendarzowych.

Sprawami dotyczącymi nadzorowania zbierania danych i informacji w postaci ankiet monitorujących od beneficjentów zajmie się Biuro LGD.

Ankieta monitorująca będzie zawierała w szczególności pytania dotyczące zrealizowanej przez beneficjenta operacji, jej zakładanych celów, kwoty dofinansowania, o którą beneficjent ubiegał się składając wniosek, wielkości i daty uzyskanej refundacji (jeśli dotyczy), zrealizowanych wskaźników produktu oraz rezultatu, a także grupy docelowej, do której kierowany był projekt.

Sposoby realizacji badań monitorujących przedstawia poniższa tabela:

Elementy podlegające monitorowaniu	Źródła danych / Sposób pozyskiwania danych	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
Harmonogram ogłaszanych konkursów	Rejestr ogłoszonych konkursów	Na bieżąco	Zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem Liczba ogłoszonych konkursów
Realizacja wskaźników produktu i rezultatu, zawartych w LSR	Ankiety monitorujące beneficjentów Analizy własne pracowników biura	Na bieżąco	Stopień realizacji wskaźników produktu i rezultatu LSR
Realizacja wskaźników rezultatu zawartych w Planie komunikacji	Ankiety wypełnione przez uczestników wydarzeń organizowanych przez LGD Ankiety online zamieszczone na stronie internetowej LGD	Na bieżąco – zgodnie z Planem komunikacji	Stopień realizacji wskaźników rezultatu Planu komunikacji
Budżet LGD	Ankiety monitorujące beneficjentów Dokumenty własne LGD Informacje przekazywane przez Samorząd Województwa	Na bieżąco	Wysokość zakontraktowanych środków Stopień wykorzystania
Koszty bieżące i koszty aktywizacji	Dane księgowe Dokumenty własne LGD	Na bieżąco	Wysokość kosztów bieżących i aktywizacji w odniesieniu do stopnia wykorzystania budżetu (wysokości zakontraktowanych środków)
Funkcjonowanie Biura LGD	Rejestr prowadzonego doradztwa Dokumenty własne LGD	Na bieżąco	Monitorowanie ilości beneficjentów, którzy otrzymali wsparcie i ustalanie, ilu ww. beneficjentów korzystało z doradztwa prowadzonego przez pracowników Biura LGD
Stopień zainteresowania ogłaszanymi konkursami, szkoleniami i inną działalnością LGD oraz stopień zainteresowania stroną internetową LGD	Rejestr ogłoszonych konkursów Rejestr złożonych wniosków o przyznanie pomocy Listy obecności ze szkoleń, spotkań, konferencji itp., organizowanych przez LGD Licznik odwiedzin strony internetowej	Na bieżąco	Liczba wnioskodawców Liczba uczestników szkoleń prowadzonych przez LGD Liczba osób odwiedzających stronę internetową LGD
Warunki społeczno-gospodarcze na obszarze objętym LSR	Dane statystyczne	Raz w roku	Zebranie danych odnoszących się do diagnozy obszaru, zawartej w LSR

Źródło: opracowanie własne

W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w funkcjonowaniu LGD zostanie zorganizowane spotkanie pracowników Biura LGD oraz Zarządu w celu umówienia zaistniałej sytuacji i podjęcia decyzji, jakie kroki należy podjąć, aby poprawić działanie. Propozycje działań naprawczych dostosowane będą do potrzeb wynikających ze zdiagnozowanych nieprawidłowości. Największy nacisk kładziony będzie na poszerzenie kompetencji pracowników oraz na działania promocyjne, mające na celu zwiększenie ilości wnioskodawców, uczestników szkoleń prowadzonych przez LGD oraz osób korzystających z doradztwa.

W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości we wdrażaniu LSR pracownicy Biura przygotują niezbędne dane i przedstawią je na posiedzeniu Zarządu. Propozycje działań naprawczych, wypracowane przez Zarząd przy udziale pracowników Biura LGD, wynikać będą z zaistniałej sytuacji.

2.2. Ewaluacja

W procedurze ewaluacji zostaną wykorzystane ankiety, raporty, wyniki testów, listy obecności, prowadzone rejestry, dokumenty własne LGD oraz zebrane dane (w tym dane z monitoringu), a także informacje przekazywane przez Samorząd Województwa, dane księgowe i statystyczne oraz licznik odwiedzin strony internetowej LGD.

Sposoby realizacji badań ewaluacyjnych przedstawia poniższa tabela:

Zakres badania/ Elementy podlegające ewaluacji	Sposób wykonania badania (źródła danych)	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
Działalność LGD	Dokumentacja własna LGD	Ocena roczna – przygotowanie 1 raz w roku raportu ewaluacyjnego: do końca kwietnia każdego roku (począwszy od 2025 roku za rok 2024, następne raporty ewaluacyjne za okres od 2024 roku do końca roku poprzedzającego rok przygotowania raportu).	Ocena terminowości i prawidłowości wypełniania obowiązków wynikających ze Statutu oraz zawartych umów
Działalność organów LGD	Listy obecności z posiedzeń organów LGD Dokumenty własne LGD	Ocena roczna – przygotowanie 1 raz w roku raportu ewaluacyjnego: do końca kwietnia każdego roku (począwszy od 2025 roku za rok 2024, następne raporty ewaluacyjne za okres od 2024 roku do końca roku poprzedzającego rok przygotowania raportu).	Badanie uczestnictwa w posiedzeniach organów LGD
Pracownicy biura LGD	Rejestr prowadzonego doradztwa Dokumenty dotyczące oceny świadczonego doradztwa – pisemne ankiety wypełniane przez osoby, które uzyskały doradztwo, raporty kierownika / dyrektora biura z rozmów telefonicznych z osobami, które uzyskały doradztwo, wyniki testów sprawdzających wiedzę merytoryczną pracowników Dane z monitorowania beneficjentów, którzy korzystali z doradztwa pracowników Biura LGD	Kontrola ankiet – na bieżąco Raport kierownika / dyrektora biura z rozmów telefonicznych – min. 1 raz na kwartał Test wiedzy merytorycznej pracowników – min. 1 raz w roku	Badanie jakości i efektywności prowadzonego doradztwa

Wdrażanie Planu komunikacji	Dokumentacja dotycząca monitorowania stopnia realizacji wskaźników Planu komunikacji Raport z prowadzonych za pomocą formularza i spotkania z lokalną społecznością konsultacji wraz z wynikami analizy zgłoszonych uwag	W przypadku stwierdzenia na podstawie monitoringu, że Plan komunikacji nie przynosi założonych efektów.	Ocena skuteczności i efektywności Planu komunikacji
Realizacja celów LSR	Ankiety monitorujące beneficjentów Dokumenty własne LGD i analizy pracowników biura na podstawie prowadzonego monitoringu realizacji wskaźników	Ocena roczna – przygotowanie 1 raz w roku raportu ewaluacyjnego: do końca kwietnia każdego roku (począwszy od 2025 roku za rok 2024, następne raporty ewaluacyjne za okres od 2024 roku do końca roku poprzedzającego rok przygotowania raportu).	Ocena stopnia realizacji celów
Realizacja budżetu LGD	Ankiety monitorujące beneficjentów Informacje przekazywane przez Samorząd Województwa Dane księgowo Dokumenty własne LGD, w tym zawierające dane z monitoringu realizacji budżetu	Ocena roczna – przygotowanie 1 raz w roku raportu ewaluacyjnego: do końca kwietnia każdego roku (począwszy od 2025 roku za rok 2024, następne raporty ewaluacyjne za okres od 2024 roku do końca roku poprzedzającego rok przygotowania raportu).	Ocena wysokości zakontraktowanych środków i stopnia ich wykorzystania w odniesieniu do kosztów bieżących i aktywizacji, w odniesieniu do harmonogramu ogłaszania konkursów oraz w odniesieniu do zobowiązań LGD wynikających z Umowy ramowej – ocena efektywności
Lokalne kryteria wyboru	Dane statystyczne Dokumenty własne LGD, w tym zawierające dane z monitoringu warunków społeczno-gospodarczych obszaru objętego LSR	Ocena roczna – przygotowanie 1 raz w roku raportu ewaluacyjnego: do końca kwietnia każdego roku (począwszy od 2025 roku za rok 2024, następne raporty ewaluacyjne za okres od 2024 roku do końca roku poprzedzającego rok przygotowania raportu).	Ocena trafności, aktualności, skuteczności i użyteczności lokalnych kryteriów wyboru
Promocja LGD i aktywizacja lokalnej społeczności	Rejestr ogłoszonych konkursów Rejestr złożonych wniosków o przyznanie pomocy Listy obecności ze szkoleń, spotkań, konferencji itp., organizowanych przez LGD Rejestr prowadzonego doradztwa Licznik odwiedzin strony internetowej Dokumenty własne LGD, w tym zawierające dane z monitoringu dotyczące stopnia zainteresowania działalnością LGD i stroną internetową LGD	Ocena roczna – przygotowanie 1 raz w roku raportu ewaluacyjnego: do końca kwietnia każdego roku (począwszy od 2025 roku za rok 2024, następne raporty ewaluacyjne za okres od 2024 roku do końca roku poprzedzającego rok przygotowania raportu).	Ocena skuteczności działań promocyjnych i aktywizacji lokalnej społeczności

Źródło: opracowanie własne

Szczegółowy opis dotyczący planowanych efektów działań komunikacyjnych oraz opisu analizy efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu zawarty jest w Planie Komunikacji. Szczegółowy opis dotyczący badania jakości i efektywności prowadzonego doradztwa zawarty jest w Regulaminie **Pracy** Biura.

Na podstawie prowadzonych według powyższej tabeli badań ewaluacyjnych, LGD w okresie realizacji LSR będzie przygotowywać 1 raz w roku (do końca kwietnia) raport ewaluacyjny. Pierwszy raport zostanie sporządzony do końca kwietnia 2025 roku za rok 2024, następne raporty obejmować będą okres od roku 2024 do końca roku poprzedzającego rok przygotowania raportu.

Raport ewaluacyjny będzie zawierać następujące informacje:

- wykaz przedsięwzięć zrealizowanych w minionym okresie wraz z krótkim opisem merytorycznym i informacją finansową o każdym z nich,
- analizę i ocenę danych wyszczególnionych w przedmiotowej tabeli,
- wnioski w formie uwag i rekomendacji zmian w sposobie funkcjonowania LGD, które zapewnią wyższą efektywność działania LGD i osiągnięcie założonych celów.

3. Sposób wykorzystania wyników z ewaluacji i analizy danych monitoringowych

Raport ewaluacyjny będzie wskazywał ewentualne słabe punkty funkcjonowania LGD i/lub wdrażania LSR. Wnioski uzyskane z przeprowadzonych badań i analiz z zakresu monitorowania i ewaluacji funkcjonowania LGD, a także wdrażania LSR, będą przedmiotem dyskusji na spotkaniu pracowników Biura LGD i Zarządu. Celem przedmiotowej dyskusji będzie dokonanie ustaleń, które wnioski płynące z dokonanych analiz, przedstawione w raporcie ewaluacyjnym, należy wykorzystać w pracy LGD i/lub wdrażaniu LSR oraz w jaki sposób należy to zrobić. Decyzją Zarządu zostanie przygotowany projekt zmian w funkcjonowaniu LGD bądź w dokumentach wpływających na dane zagadnienie. Wyniki prowadzonego monitoringu oraz procesu ewaluacji posłużyć mogą przede wszystkim do dokonania zmian w LSR, lokalnych kryteriach wyboru (operacji konkursowych oraz projektów grantowych), korekty procedur oceny i wyboru, Planu komunikacji, Planu szkoleń. Projekty korekt tworzone będą z zachowaniem zasad dokonywania zmian, opisanymi w LSR, Statucie i/lub odpowiednich regulaminach i będą przyczyniać się do podejmowania przez LGD bardziej efektywnych działań. Zarząd przekaże pracownikom Biura LGD rekomendacje w tym zakresie. W przypadku stwierdzenia znacznych nieprawidłowości zostanie zwołane Walne Zebranie Członków, które podejmie decyzję o ewentualnym powołaniu specjalnej komisji składającej się z przedstawicieli Zarządu oraz zewnętrznych ekspertów, którzy wspólnie dokonają analizy sytuacji i przygotują odpowiedni program naprawczy.

Za wdrażanie przedmiotowego planu odpowiedzialne będzie Biuro LGD oraz Zarząd.

Wykaz wykorzystanej literatury

Dokumenty, opracowania, strategie

1. Podręcznik dla lokalnych grup działania w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014-2020, Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2015, Wydanie III uzupełnione i zaktualizowane
2. Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza na lata 2021-2027
3. Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027
4. Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+
5. Regionalna Strategia Inteligencji specjalizacji 2021+. Województwo Kujawsko-Pomorskie. Perspektywa 2021-2027
6. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju - Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności.
7. Strategia Rozwoju Gminy Mogilno na lata 2015-2025
8. Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Jeziora Wielkie wykonana na potrzeby opracowania pn. „Strategia Rozwoju Gminy Jeziora Wielkie na lata 2021-2030”
9. Projekt „Strategii Rozwoju Gminy Jeziora Wielkie na lata 2021-2030”
10. Strategia Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2030
11. Ewaluacja zewnętrzna realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 dla Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Sąsiedzi wokół Szlaku Piastowskiego, OMIKRON Mariusz Wachowicz, Warszawa 2022
12. Regulamin konkursu na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność
13. Komentarz do danych statystycznych i wybranych zagadnień, Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Źródła internetowe

1. Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych; <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/start>
2. Serwis Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, *Zestaw danych i informacji przydatnych do napisania lokalnej strategii rozwoju na lata 2021-2027*, <https://mojregion.eu/rpo/rlks/dane-statystyczne/>
3. Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich, *Szkolenia z zakresu pisania LSR, Szkolenie dla lokalnych grup działania (LGD) z zakresu metodologii pisania lokalnych strategii rozwoju (LSR) – wielofunduszowych*, <https://ksow.pl/aktualnosc/szkolenia-z-zakresu-pisania-lsr>
  - a) Inga Kawątek, *Opis działań partycypacyjnych w procesie budowy LSR, opis sposobów analizy potrzeb i potencjału oraz spójności, komplementarności i synergii w LSR.*
  - b) Elżbieta Filipowicz, *Metodyka budowy LSR zgodnie z zasadami podejścia LEADER / RLKS.*
  - c) Dr Leszek Leśniak, *Sposoby opracowania lub aktualizacji treści rozdziałów pierwszego i drugiego LSR (charakterystyka partnerstwa lokalnego, Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR), w tym sposoby i źródła pozyskiwania wiarygodnych informacji.*
  - d) Mirosława Mochocka, *Zasady identyfikacji problemów, ich przyczyn i następstw, opracowanie struktury celów, przedsięwzięć, wskaźników oraz planów działania finansowego. Cele i wskaźniki w LSR. Obszary tematyczne LSR.*
  - e) Małgorzata Blok, *Opracowanie procedur oraz opisu sposobu oceny i wyboru operacji, a także ustanawiania kryteriów wyboru i zasad monitoringu i ewaluacji.*
4. Andrzej Raczyk, *Metody badania przedsiębiorczości oparte na rejestrze podmiotów gospodarki narodowej*; <https://yadda.icm.edu.pl>
5. Serwis internetowy Wasza Edukacja, <http://waszaedukacja.pl>
6. Serwis internetowy Barometr Zawodów, <http://barometrzedowow.pl>
7. Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych, <http://rspo.gov.pl>
8. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu, <https://www.rops.torun.pl/badania-i-analizy/wskazniki>

9. Wykaz jednostek OSP włączonych do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej, <https://www.gov.pl/web/kgpsp/wykaz-osp-w-ksrg>
10. Biuletyn Informacji Publicznej Starostwa Powiatowego w Mogilnie, <https://pow-mogilenski.rbip.mojregion.info/prowadzone-rejestry-i-ewidencje/>
11. Krajowy Rejestr Kół Gospodyń Wiejskich, <https://www.gov.pl/web/arimr/krajowy-rejestr-kol-gospodyn-wiejskich66>
12. Krajowy Rejestr Sądowy, <https://ekrs.ms.gov.pl/web/wyszukiwarka-krs/strona-glowna/index.html>

Załącznik nr 1. Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.1. Ożywienie społeczno-gospodarcze oraz poprawa jakości życia mieszkańców	Grupy docelowe	Sposób realizacji
510 000,00	P.1.1. Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i/lub kulturalnej i/lub turystycznej	mieszkańcy, turyści	konkurs
190 000,00	P.1.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz rekreacji i/lub kultury i/lub turystyki	mieszkańcy (w tym osoby bezrobotne i przedsiębiorcy), pośrednio turyści	konkurs
Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.2. Wzmocnienie kapitału społecznego, w szczególności poprzez aktywizację i integrację	Grupy docelowe	Sposób realizacji
70 000,00	P.2.1. Rozwój infrastruktury na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego	Mieszkańcy	konkurs
240 000,00	P.2.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego	mieszkańcy (w tym osoby bezrobotne i przedsiębiorcy)	konkurs
65 000,00	P.2.3. Wsparcie cyfryzacji na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego	Mieszkańcy	konkurs
70 000,00	P.2.4. Wzmocnienie kapitału społecznego poprzez wsparcie organizacji wydarzeń i inwestycje nieinfrastrukturalne.	Mieszkańcy	projekt grantowy
Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.3. Włączenie społeczne	Grupy docelowe	Sposób realizacji
215 000,00	P.3.1. Rozwój infrastruktury na rzecz włączenia społecznego	mieszkańcy, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży (6-25 lat), seniorów, osób z niepełnosprawnością	konkurs
140 000,00	P.3.2. Rozwój przedsiębiorczości na rzecz włączenia społecznego	mieszkańcy (w tym osoby bezrobotne i przedsiębiorcy) oraz osoby z grup wymagających szczególnego wsparcia w zakresie dostępu do usług ułatwiających włączenie społeczne - zwłaszcza dzieci i młodzież (6-25 lat), seniorzy, osoby z niepełnosprawnością	konkurs
450 000,00	P.3.3. Działania na rzecz włączenia społecznego dzieci i młodzieży	Dzieci i młodzież uczące się, w wieku od 6 do 24 lat, z obszaru objętego LSR	projekt grantowy
904 937,00	P.3.4. Działania na rzecz włączenia społecznego seniorów	Wszyscy mieszkańcy (osoby dorosłe) obszaru objętego LSR	projekt grantowy

Załącznik nr 2. Plan działania

CEL	Lata	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		Program
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
C.1. Ożywienie społeczno-gospodarcze oraz poprawa jakości życia mieszkańców														
Przedsięwzięcie P.1.1	P.1.1.1 Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury i/lub rekreacyjnej i/lub kulturalnej i/lub turystycznej	0 szt.	0%	0 szt.	0%	7 szt.	31,82%	11 szt.	81,82%	4 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie P.1.2	P.1.2.1 Liczba operacji polegających na utworzeniu lub rozwoju przedsiębiorstwa na rzecz rekreacji i/lub kultury i/lub turystyki	0 szt.	0%	0 szt.	0%	2 szt.	40%	2 szt.	80%	1	100%	0 szt.	100%	PS WPR
	W.1.1.1. Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystających z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu WPR	0 os.		0 os.		130 os.		190 os.		80 os.		0 os.		PS WPR
	W.1.2.1. Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	0 utworzonych miejsc pracy		0 utworzonych miejsc pracy		1 utworzone miejsce pracy		0 utworzonych miejsc pracy		1 utworzone miejsce pracy		0 utworzonych miejsc pracy		PS WPR
C.2. Wzmocnienie kapitału społecznego, w szczególności poprzez aktywizację i integrację														
Przedsięwzięcie P.2.1	P.2.1.1. Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury wzmacniających kapitał społeczny	0 szt.	0%	0 szt.	0%	1 szt.	33,33%	1 szt.	66,67%	1 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR

Przedsięwzięcie P.2.2	P.2.2.1 Liczba operacji polegających na utworzeniu lub rozwoju przedsiębiorstwa na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego	0 szt.	0%	0 szt.	0%	2 szt.	33,33%	3 szt.	83,33%	1 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie P.2.3	P.2.3.1. Liczba operacji polegających na wsparciu cyfryzacji na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego	0 szt.	0%	0 szt.	0%	1 szt.	33,33%	1 szt.	66,67%	1 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie P.2.4	P.2.4.1. Liczba projektów polegających na wzmocnieniu kapitału społecznego poprzez organizację wydarzeń aktywizujących i integrujących i/lub inwestycje nieinfrastrukturalne	0 szt.	0%	0 szt.	0%	6 szt.	40%	6 szt.	80%	3 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
	W.2.1.1. Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystających z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu WPR	0 os.		0 os.		18 os.		18 os.		18 os.		0 os.		PS WPR
	W.2.2.1. Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	0 utworzonych miejsc pracy		0 utworzonych miejsc pracy		1 utworzone miejsce pracy		1 utworzone miejsce pracy		1 utworzone miejsce pracy		0 utworzonych miejsc pracy		PS WPR
	W. 2.3.1. Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu WPR	0 os.		0 os.		10 os.		10 os.		10 os.		0 os.		PS WPR
	W. 2.4.1. Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami	0 os.		0 os.		48 os.		48 os.		24 os.		0 os.		PS WPR

C.3. Włączenie społeczne

Przedsięwzięcie P.3.1.	P.3.1.1. Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury na rzecz włączenia społecznego	0 szt.	0%	0 szt.	0%	2 szt.	22,22%	4 szt.	66,67%	3 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie P.3.2.	P.3.2.1. Liczba operacji polegających na utworzeniu lub rozwoju przedsiębiorstwa na rzecz włączenia społecznego	0 szt.	0%	0 szt.	0%	1 szt.	25%	2 szt.	75%	1 szt.	100%	0 szt.	100%	PS WPR
Przedsięwzięcie P.3.3.	P.3.3.1. Liczba osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, objętych wsparciem w ramach edukacji pozaformalnej	0 os.	0%	0 os.	0%	145 s.	50%	70 os.	74,14%	75 os.	100%	0 os.	100%	FEW
	P.3.3.2. Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem	0 os.	0%	0 os.	0%	145 s.	50%	70 os.	74,14%	75 os.	100%	0 os.	100%	FEW
Przedsięwzięcie P.3.4.	P.3.4.1. Liczba osób starszych objętych wsparciem w klubach seniora, gospodarstwach opiekuńczych i Uniwersytetach Trzeciego Wieku	0 os.	0%	0 os.	0%	173 os.	50,14%	86 os.	75,07%	86 os.	100%	0 os.	100%	FEW
	P.3.4.2. Całkowita liczba osób objętych wsparciem	0 os.	0%	0 os.	0%	173 os.	50,14%	86 os.	75,07%	86 os.	100%	0 os.	100%	FEW
	W.3.1.1. Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystających z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu WPR	0 os.		0 os.		30 os.		60 os.		60 os.		0 os.		PS WPR

W.3.2.1. Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	0 utworzonych miejsc pracy		0 utworzonych miejsc pracy		1 utworzone miejsce pracy		0 utworzonych miejsc pracy		1 utworzone miejsce pracy		0 utworzonych miejsc pracy		PS WPR
W.3.3.1. Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	0 os.		0 os.		29 os.		29 os.		29 os.		29 os.		FEW
W.3.4.1. Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu	0 os.		0 os.		30 os.		30 os.		30 os.		30 os.		FEW
W.3.4.2. Liczba objętych wsparciem klubów seniora, gospodarstw opiekuńczych i Uniwersytetów Trzeciego Wieku	0 szt.		0 szt.		1 szt.		2 szt.		2 szt.		2 szt.		FEW

[1] Dotyczy funduszu EFRROW.

[2] Dotyczy funduszu EFRR i EFS.

Załącznik nr 3. Budżet LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR*	EFS+*	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	1 500 000,00 [EUR]	0	1 354 937,00 [EUR]	2 854 937,00 [EUR]
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	362 500,00 [EUR]	0	94 845,59 [EUR]	457 345,59 [EUR]
Razem	1 862 500,00 [EUR]	0	1 449 782,59 [EUR]	3 312 282,59 [EUR]

* Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa o wartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW.

** W wierszu odpowiadającym danemu EFSI, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0”.

Załącznik nr 4. Plan wykorzystania budżetu LSR

FUNDUSZ	ŚRODKI ZAKONTRAKTOWANE (W EURO) DO:													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE + krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFROW	0	0%	0	0	600 000,00	40%	150 000,00	50%	450 000,00	80%	300 000,00	100%	0,00	100%
EFS+	0	0%	406 481,10	30%			270 987,40	50%	406 481,10	80%	270 987,40	100%	0,00	100%
EFRR	nd	nd	nd	nd			nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd	nd
RAZEM	0	0%	406 481,10	14,24%	600 000,00	35,25%	420 987,40	50%	856 481,10	80%	570 987,40	100%	0,00	100%